

peccata esse etiam penas peccati et pena peccati omnis iusta est. et ideo a deo est: quali de terminando: scilicet quid faciat ea: vel scilicet quid non faciat: addidit reliqua. Iuxta vero predictam intelligentiam peccata sane dicuntur pene.

Unde apostolus appellat ea passiones ignominie: quia ut ait auctoritas: licet quedam peccata sint que delectent: sunt tamen passiones nature nominande: quia per ea corrumpitur natura.

Quod cum omne peccatum possit dici pena: non tamen omne est pena peccati.

T licet ex hoc sensu omne peccatum mortale possit dici pena: non tamen omne peccatum potest dici pena peccati. Pena enim peccati ut predictum est: est illud cuius causa est aliud precedentis peccatum. Nam peccatum sic dicitur pena peccati respectu precedentis: sicut dicitur causa peccati respectu sequentis. Quo fit ut illud peccatum et causa sit et pena peccati: sed alterius peccati pena: et alterius causa. ut enim Gregorius in moralibus ait. Peccat quod penitentia non diluitur suo pondere mori ad aliud trahit. Unde fit ut non solum peccatum sit: sed etiam causa peccati. Ex illo quippe culpa subsequens oritur. Peccatum vero quod ex peccato oritur non solum peccatum: sed et pena peccati est: quia iusto iudicio deus cor peccantis obnubilat: ut precedentis peccati merito etiam in alia cadat. Quem enim liberare noluit deserendo percussit. Pro inde ut Augustinus ait precedentis est hec pena peccati: et tamen etiam ipsa peccatum est. Iudicio enim iustissimo dei traditi sunt: ut ait apostolus de quibusdam: siue deserendo siue alio modo explicabili vel in explicabili in passiones ignominie: ut crimina criminibus vindicarentur: et supplicia peccantium non tantum sint tormenta: sed et vitiorum incrementa. Illa ergo peccata que enumerat apostolus: quia de superbia sunt: non solum peccata: sed et supplicia sunt. Ecce autem ex his iam fit perspicuum quedam peccata etiam penas et causas peccati esse: et illud peccatum esse penas peccati quod causam precedentem habet peccati. atque illud peccatum esse causam peccati quod est meritum sequentis culpe.

Ex predictis videtur significari ipsa eadem que peccata sunt esse penas peccati.

E d cum ait crimina criminibus vindicari: videtur insinuare ea ipsa que peccata sunt essentialiter esse penas peccati. i. punitiones peccati. Ad hoc autem inquit illi hec et similia dicta esse secundum rationem predictam. et ideo intelligenda fore secundum

premissam expositionem. Intelligentia enim dictorum ex causis est assumenda dicendi.

Quod non obuiat veritati si quis dicat ipsa peccata esse penas peccati essentialiter.

Nullo tamen preiudicium fieri veritati putatur: si quis dicat ipsa eadem que peccata sunt essentialiter ut ita dicam esse penas. i. punitiones peccatorum precedentium que iuste sunt et a deo sunt. nec tamen in quantum peccata a deo sunt. nec in quantum peccata sunt pene peccati sunt: et tamen in quantum peccata sunt priuationes boni sunt. Sed ut supra dictum est causaliter et actiue dicuntur priuationes.

Aperte ostendit peccata quedam esse penam peccati: et penam ipsam iustam esse et a deo.

Quod autem quedam peccata pena sint et ipsa pena iusta sit et a deo sit: euidenter tradit Augustinus in libro retractationum multa dicens: quedam necessitate fieri ab homine que mala sunt et eadem iusta pena peccati sunt. Sunt inquit quedam necessitate facta improbanda ubi vult homo recte facere: et non potest. Unde est illud apostoli. Non quod volo facio bonum: sed quia odi malum hoc ago. et illud Caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem. hec enim inuicem sibi aduersantur: ut non ea que vultis faciatis. Sed hec omnia ex illa mortis damnatione sunt. Nam si non est ista pena hominis: sed natura: nulla ista peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est homo: cum hoc facit: ea utique facit que debet. Si autem homo quia ita est non est de se bonus nec habet in potestate ut sit bonus: siue non videndo qualis esse debeat: siue videndo et non valendo esse qualem se esse debere videt penam istam esse quis dubitet? Omnis autem pena si peccati pena est: iusta est: et supplicium nominatur. Si autem iniusta est pena: quoniam penam esse nemo ambigit in iuste aliquo dominante homini imposita est. Porro quia de omnipotentia dei et iustitia dubitare dementis est: iusta est hec pena: et pro peccato aliquo impenditur. Non enim quisque iniuste dominans: aut surripere hominem potuit velut ignoranti deo aut extorquere iniuste tamquam inualidiori: ut hominem iniusta pena cruciaret: relinquitur ergo ut hec pena iusta de damnatione hominis veniat. His atque aliis pluribus testimoniis docetur quedam esse peccata et penas peccati essentialiter

De quibusdā que sine dubio peccata sūt
 ⁊ pene. vt ira ⁊ inuidia.

Reterea nullatenus ambigendum ē
 p quedam peccata absq; vllō scrupulo
 penas esse. vt inuidia q̄ est dolor alie
 ni boni. ⁊ ira que etiam non in quantum pe
 ne sunt: peccata sunt. Ita etiam de cupidita
 te ⁊ timore ⁊ aliis huiusmodi sentiendum est.
 Unde Aug. in libro lxxxiij. questionus ait.
 Omnis perturbatio passio. Omnis cupidi
 tas perturbatio. His igitur cupiditas passio
 Omnis vero passio cum est in nobis: ipsa
 passione patimur. Omnis igitur cupiditas
 cuz in nobis est: ipsa cupiditate patimur: ⁊ i
 quantum cupiditas est patimur ea. Omnis
 autem passio in quantum ipsa patimur: non
 est peccatum. ita ⁊ de timore. Non enim cō
 sequens est vt si patimur timorem: ideo non
 sit peccatū: qz multa sunt peccata quibus pa
 timur: sed nō iquātū patimur eis.

Quod verbis Aug. pmissis quedā snia
 Hiero. obuiare videtur.

Iud autem diligenter est annotādū
 i quod supra positus verbis Aug. di
 centis quedam necessitate facta esse i
 probāda ⁊ mala: videtur obuiare qd̄ Hiero.
 ait in explanatione fidei: quod licet supra sit
 positum: tamen vt perfectius sciatur iterare n̄
 piget. Excreamus inquit eorum blasphemiam
 qui dicunt impossibile aliquid homini a
 deo esse preceptum: ⁊ mandata dei non a sin
 gulis sed ab omnibus in cōmune posse ser
 uari. Et paulopost. Et tam illos errare dici
 mus qui cum manicheo dicunt hominē pec
 catum vitare non posse: q̄ illos qui cuz iou
 niano asserunt hominem non posse peccare.
 Ecce Hiero. dicit errorem esse si quis dicat
 homines peccatum vitare non posse. Qui at
 dicit quedam necessitate fieri: quedam dicit
 non posse vitari. Cum ergo id Aug. dicat vi
 detur aut erroris esse quod tradit: aut non eē
 verum quod Hiero. ait.

Determinatio contrarietatem submouēt
 de medio sanctorum.

D quod dici potest: qz Aug. secun
 dum statū huius miserie ad quā per
 tinet ignorantia ⁊ difficultas: vt idē
 ait in libro d̄ libero ar. que ex iusta dānatio
 ne descenderunt: illud tradidit. vbi ⁊ venialia
 peccata includit. Hiero. vero de mortalibus
 tantū loquitur peccatis: que vnusquisq; gr̄a
 illuminatus vitare valz. Vel de homine secū
 dum statum liberi ar. ante peccatum: illud ait
 Hieronimus.

Epilogum facit ad alia transiturus.

Atis diligenter eorum posuim⁹ sen
 s tentiam qui dicunt oēs actus natu
 ras bonas eē: ⁊ in quantum sunt bo
 nos esse: in quo tractatu quedā interseruim⁹
 que non ex eorum tantum persona accipien
 da sunt: quia ab omnibus catholice sapienti
 bus absq; hesitatione tenentur: atq; auctori
 tatum testimoniis ⁊ rationibus eorū dē tradi
 tionem munuimus: qui dicunt omnes act⁹
 essentia sui. i. in quantum sunt eē bonos. quos
 dam vero in quantum inordinate sunt: pecca
 ta eē. Addunt quoq; quosdam nō tantū eē
 tia: sed etiam genere bonos eē: vt reficere esu
 rientem: qui actus est de genere operum mi
 sericordie: quosdam vero actus absolute ac p
 secte bonos dicūt: quos nō solum eēntia vel
 genus: sed etiam causa ⁊ finis cōmēdat: vt sūt
 illi qui ex bona volūate proueniūt: ⁊ bonus
 finem metiuntur.

Lien dum est tamen que dā sic eē pecca
 ta ⁊c. Pertractata illa opinione q̄ pon
 nit actus peccatorū in quantum sunt actus
 bonos eē a deo occasione vltime obie
 ctionis p̄ hāc opinionē inducte q̄ sumebat

S ex d̄tia culpe ⁊ pene: hic ingrit vtrū possit eē idem
 culpa ⁊ pena. ⁊ diuidit i pres tres. In p̄ma determi
 nat qōnē. In sc̄da remouet quādā dubitationē incidē
 tē ex his que in determinatione qōnis dicta sunt. ibi.
 Illud autem diligenter est annotandum ⁊c. In ter
 tia ponit dictorū replicationem. ibi. Satis diligētē
 eorū posuimus snias ⁊c. Prima diuidit i duas. In
 p̄ma ostendit qdā peccata ēt penas peccatorū eē. In
 sc̄da ingrit quomō h̄ possit eē. ibi. Et iō merito q̄ri
 tur ⁊c. Et diuidit h̄ ps i pres duas. In p̄ma p̄e ostē
 dit modū quo peccata dnr eē pene nō p se s̄ rōne an
 neri. In sc̄da ostendit q̄ ēt ipsa peccata pene eē pos
 sūt. ibi. In nullo tñ iudiciū fieri veritati ⁊c. P̄ria i
 tres diuidit. In p̄ma ponit modū quo oē peccatū pe
 na pōt dici rōne effectus. s. in quantum corruptiōis na
 ture cā ē q̄ pena qdā est. In sc̄da ostendit modū quomō
 qdā peccata. ⁊ si nō oia pene peccatorū dici possunt
 rōne cāe q̄ ē subtractio gr̄e. ibi. Et s̄ ex h̄ sensu ⁊c. In
 tertia excludit quādā obiectionē. ibi. S̄z cū ait d̄tia
 ⁊c. In nullo tñ iudiciū. Hic ostendit ipsamet peccata
 penas peccatorū eē. Et circa hoc tria facit. Primo p
 ponit qd̄ itendit. Secdo pbat vniuersaliter i oi gene
 re peccatorū. ibi. Ad aut qdā peccata ⁊c. Tertio pro
 bat sp̄aliter i q̄busdā generib⁹ peccatorū i q̄b⁹ magis
 manifestū ē. ibi. Preterea nullatenus ambigēdū ⁊c.
 Illud at diligētē annotādū ⁊c. Hic remouet quādā
 dubitationē ex dictis Aug. supra iducis exortā. ⁊ cir
 ca hoc duo facit. Primo ostendit p̄trarietate iter dicta
 Aug. ⁊ Hieronimi. Secdo ponit solutionē. ibi. Ad qd̄
 dici pōt q̄ Aug. Hic qnq; arunt. Primo vtrū vnū
 peccatū possit eē cā alterius peccati. Secdo si passio
 possit dici peccatū. Tertio si peccatū p̄t eē pena pec
 cati. Quarto si ois pena p̄ aliq̄ culpa i hoie sit. Quin
 to de distinctione bonorum que in fine distinctionis
 inuitur.

Dist.

D p m sic pcedit. vñ q pctm n possit eē cā pcti.
Qd. u. n' ē n' v' h' rōne cāe. s' pctm nihil ē. r' n' i
 bul siur hoies cū peccāt: vt sup' i pce. di. ex verbis
 Aug. hitū ē. s' pctm nō p' ē cā pcti. **C** p' d' rē. cā ē ad quā
 de nēitate seq' aliū. sed qd ē nēciūz nō ē volūtariū vt
 Aug. dic. r' qd nō ē volūtariū nō ē pctm. s' illd qd seg'ur
 ad alterū: sicut ad cām: nō ē pctm. r' ita pctm cā pcti esse
 nō pōt. **C** p' d' rē. vñ d' rōz nō ē cā alteri'. s' pctōz vñū
 d' rōz alteri sic auaritia p' d' galitati. s' peccatū nō p' ē cā
 pcti ad min' cuiusq'. **C** p' d' rē. peccatū nō p' ē cā pcti: n'
 si fm q' ex pctō pcedit aliq' iclinat ad sequens. s' nō sic
 hoc nisi fm q' ex peccato pcedenti relinq' dispō vel ha-
 bitus. cū g' dispō r' habit' nō inclinēt nisi ad acc' files in
 spē illis actibus ex qb' generāt: vt q' nullū pctm possit
 eē cā pcti nisi forte illd: qd ē sibi file i spē. **C** p' d' rē. pbs in
 gnto pby. pbat: q' mor' nō p' ē ad motū. qz sic i infinitūz
 abiret. s' r' eadē rōne si pcti cā est; pctm i infm' irēf: qd ē
 ipolē. **L**ōtra. **R**o. i. d' rē. p' p'ea tradidit illos d' i passiones
 igminie. s' p' supbia. s' supbia pctm ē. r' filr' igminiosa pas-
 sio d' q' loq'ur. s' pctm ē cā pcti. **C** p' d' rē. p' d' m' r' ad filā
 ē p' d' cāe ad cām. s' vñū pctm d' ē filia alteri'. vt gre.
 dic. s' vñū pctm ē cā alteri'. **C** r' d' d' q' vñū pctm p' ē cā
 alteri' pcti fm triplex gen' cāe. s' fm mōz cē efficiēz
 final: r' māli s: p' mōz cāe efficiēz dupl'r: vel p' se: vel p'
 accūs. p' accūs qdē ex p' re auerfōis: vñ h'z rōne māli. mā-
 lū eni nō h'z cām nisi p' accūs: s' dico p' accūs: sic remouēs
 p'hibens d' mouēs p' accūs. p'hibens āt pctm ē ipā grā q'
 p'uat aiaz i sua rectitudine: grāz āt pctm tollit. vñ p' accūs
 ē cā pctōz: q' accidit subtrācta grā. r' p' hūc mōz qd'z pec-
 catū mortale cā e' h'z eē p' rē. p' ē h' mod' cādi reduci aliq'
 ad genus cāe formalis. sic. n. grā ē p' m' formale act' grā
 iformati. ita r' p' uatio grē ex q' peccatū pcedit ē q' si forma-
 ei' e' cā eē pōt. s' p' se cā q' si efficiēs vñū peccatū alterius
 ē ex p' re auerfōis: in q' tū ex actu pcti relinq' qdā dispō
 vel habit' i aia iclinans itēz ad peccatū. s' h' p' peccatum
 non ē cā cuiusq' pcti: s' tū ei' qd ē simile i spē sic luxuria
 luxurie: r' sic deinceps: p' modū āt cāe finalis vñū pctm ē
 cā alterius in q' tū vñū peccatū aduocat aliud i suū finez
 sicut qn' aliq' occidit hoiem vt vindictā ex eo sumat: hoc
 ad fine ire q' ē vindicta aduocat homicidiū. r' h' qd'z pec-
 catū pōt ex alio cāri. qz ēt p' rē aliq' actū p' d' galitatis exer-
 cere ad tps vt auaritie fine p' se quaf. s' tū vt i plib' p' hūc
 modū qdā magis sūt nata ex q' b' d'ā gnari: sic homicidiū
 ex ira: r' mendaciū ex auaritia. vñ d' rē h' mōi pctā que ex
 aliis sepi' solē: hoc nō puenire eoz filie eē: p' modūz vō
 cāe mālis vñū peccatū ē cā alteri'. qn' vñū peccatūz mi-
 nistrat materiā alteri. r' sicula ē cā luxurie: qz v' rē me-
 ro estuans facile in luxuriā spūat. vt dic' Hiero. Si etiā
 auaricia ē cā dissensōis in q' tū multiplicat p' galia que li-
 tis materia sūt. **C** Ald p' m' g' d' d' q' peccatū ex parte auer-
 fōis nihil ē. r' id ex hac p' rē nō p' ē cā alie' nisi p' accūs.
 vt dictū ē. s' ex p' re auerfōis aliqd ē. r' sic p' rē cā alteri'
 pcti fm triplex gen' cāe vt dictū ē. **C** Ald 2^m d' d' q' ex cā
 seq' efficiēs fm p' d' itionē cē r' efficiēs: qz i q' b' d'ā nēcio. r' i
 q' b' d'ā vt i plib': sic ē i reb' nālibus. qz cā naturalis ipe-
 diri p' rē. s' i' ēt m' lto min' o'z q' ex cā d' nēcite effect' sequa-
 tur: qz bis nihil ē cā p' p' rē nisi ad iūcto volūtatis actu:
 r' subtrācto o'z ipe d' imēto: r' q' d' rē ad cām de nēcite seq'
 efficiēs itelligit de cā p' p' rē nō ipe d' ita. **C** Ald 3^m d' d':
 q' vñū d' rōz nō ē cā alteri' p' se. s' p' accūs eē nihil p' o-
 hibet: sicut frigidū calefacit. vt i. viii. pby. d' rē. Ald q' ruz
 d' d' q' illo mō que obiecto tāgit peccatū nō ē cā pcti nisi
 similis in spē: sed sūt r' alii modi q' bus vñū peccatū ē cā al-
 terius. r' id ex insufficienti pcedit. **C** Ald 5^m d' d': q' si pec-
 catū per se ita eē q' haberet p' cā aliud pctm in infinitū

Trigesima sexta

iretur: quia sic oporteret q' oī pctō pueniret. s' h' pctō ac-
 cidit vt ex alio pctō cāe. r' id nō o'z i infinitū abire. sic ēt
 motui accidit vt vnus motus sit cā alterius: ē tamē pone-
 re primum motū qui nō est causatus ab alio motu.
D scdm sic pcedit. vñ q' passio possit esse pecca-
 tū. Motus eni sensualitatis passio qdā ē. s' mor'
 sensualitatis iordinat' peccatū ē. vt sup' dictū ē.
 s' passio p' ē peccatū **C** p' d' rē. ira passio quedā ē. sed ira
 ē vñū de. vii. capitalib' pctis: r' pōt eē mortale peccatūz
 r' filr' inuidia. s' passio pōt eē peccatū. **C** p' d' rē. oē qd' d' rōia
 r' pugnat p' rā rōnem ē peccatū: qz vt dicit aug. nōnū
 lū pctm ē: cū caro p'cupiscit aduersus sp'z. s' passioēs ad
 rōnem pugnat: vt dic' Dio. i. iiii. ca. d' di. no. s' passiones
 sūt pctā. **C** p' d' rē. p' p' rē qd' vñū qd'z tale: r' illud magis
 vt dicit pbs. sed p' superabundātiā passionū q' ad mediū
 nō reducunt a medio virtutis aliq' recedit r' peccatum
 icurrit. s' passiones pctm sūt. **C** p' d' rē. meritū r' demeritū
 cū sint opposita i idē geu' reducūt. s' passionib' contin-
 git mereri: sic p'z i martirib'. s' r' passioib' p' r' g' r' demere
 ri. r' ita passiones peccatū eē p' rē. **C** Lōtra: nō p' r' g' r' eē
 pctm: nisi illd e' p' m' ē in nobis. s' passioib' p'ncipiū nō ē
 i nobis. s' passiones non sūt pctā. **C** p' d' rē. fm pctā aliq'
 vituperat. s' fm passiones neq' laudamur neq' vitupe-
 ramur. vt i. ii. c' r' b' d' rē. nō. n. q' simplr' irascit: s' q' alr' q' d' z
 s' passio nō p' rē pctm. **C** r' d' d' q' cū h' v' n' igne' p' pec-
 catū nisi p' illud qd' ab hoie ē. vt Mar. xv. d' rē que pcedūt
 de hoie h' sūt que coingnant hoiem r' c. nō p' rē q' passio
 in q' tū passio peccatū sūt: qz passio nō ē a patiēte in q' tū hu-
 iusmodi. s' i patiēte ab alio iducit. sed tū p' accūs p' r' g' r' eē
 passioē eē peccatū s' q' opatio volūtatis p' quā p' m' nō-
 froz actuū sum' aliq' ad passioē se h'z. sed ad diuersas
 passiones diuersimode se h'z. Sūt eni qdā passioēs que
 sūt passiones tū. sicut p'ncipiū p'z i passionib' corporali-
 bus que ab exteriori in q' r' g' r' ur: vt sectio aduulsi lab' aliq'
 ē p'ncipiū interi' agere etiā naturali: vt febriū vt aliqd
 huiusmodi. r' ad has passioēs se h'z volūtas sic cāns eas
 sicut ē in passionib' assumptis: vel sustinens eas libēter
 p' p' rē aliq' finē. r' sic p' r' g' r' eē i his passionib' meritū s' i
 sūt decētes: r' demeritū s' i sūt idecētes. Quedā āt passio-
 nes sūt q' nō sūt pure passioēs: s' sūt fil' r' passioēs r' opera-
 tiones qdā sic p'z i passioib' q' d' r' r' opationes aie. sentir'
 eni vt vult pbs i sedo d' aia pati qd' dā ē. sed h' v' r' ē in q' tū
 sentire p'ncip' per h' q' vifus a sensibili mouet recipien-
 do spēm ei' q' iformat: r' operationē p' r' g' r' eē. r' ista ē
 i oibus potētus passiuus quales sūt oēs potētie sensitiue
 partis: r' ēt itellectiue p' r' r' itellectū agēte: r' p' r' r' virtutes
 motiūz organis affiras. vñ r' itelligere qd' dā pati est: et
 velle r' appetere p' p' rē qd' ira. r' huiusmodi passioēs aie
 d' r' r' q'uis his magis r' min' p' p' rē nomē passionis suma-
 tur fm q' plus r' min' accedit ad trāsmutationē corpora-
 lem: que qdē p' r' ē i ira r' inuidia: r' h' mōi ē ēt fm materia-
 les qualitates: vt calidū r' frigidū: r' h' mōi. i sensu aut est
 fm spēs i organo materiali spūalr' r' nō materiali recep-
 tas: s' i itellectu fm receptionē pure spūalē. r' id ille passio-
 ones q' plus de rōne passionis h'nt minus sūt i p' r' r' n' r' a.
 r' p' p' rē hoc spūaliter passiones d' r' r' i oib' tū his non est
 pctm nisi s' q' volūtas aliq' mō circa eas se h'z i q' tū sūt
 opationes qdā: r' ēt acceptādo fm q' sūt passioēs. **C** Ald
 p' m' g' d' d' q' mo' sensualitatis nō ē peccatū: nisi s' q' i po-
 testate volūtatis ē vt sup' dictū ē: r' nō i q' tū ē passio qdā.
C Ald scdm d' d' q' nomē ire fm p' r' r' a imponem passioē
 q' dā significat. s' postea trāsumptū ē ad significandū v' r'
 tū qdā: cū. n. virtutes qdā: q'uis sūt medietates mag-
 is opponat q' b' d'ā extremis q' alius: sicut mansuetudo
 magis opponit ire q' defectū ei' p' r' g' r' eē q' vitia opposi-
 tū

ta talib⁹ virtutib⁹ noiant⁹ noie passionū ad quas reitena-
dū p̄cipue virtutes ord. nanit. ⁊ h̄ ira fm q̄ viciū noiat n̄
ē nomē passionis: s̄ act⁹ vel habit⁹. C. Ald 3^m dd. q̄ pas-
sio nō pugnat p̄tra rōnez q̄i p̄ se oppositū virtuti q̄ ro p̄fi-
tur. s̄ q̄ p̄ se opponit medio qd̄ virt⁹ ⁊ rō i passionibus
stant: sic ē nigredo pallor: ⁊ rubedini opponit. C. Ald
q̄rtū dd. q̄ p̄pter abūdiā passionū d̄ viciū eē sic p̄pter
cām mālez. s̄ per se viciū ē i actu aliq̄ deformi circa passi-
ones illas. ⁊ iō nō o3 q̄ passioes s̄ se viciā sūt. C. Ald q̄n-
tū dd. q̄ passionib⁹ sancti nō meruerūt: nisi fm q̄ eas vo-
luntarie sustinuerunt: ⁊ p̄pter deū. ⁊ ita ēr possūt eē deme-
ritorie inq̄stū volūtās aliquo modo ad eas se habet.

D tertū sic p̄cedit. v̄ q̄ p̄ctū nō possit eē pena
a p̄cti. Dis. n. pena ordinata ē. ⁊ a deo ē. s̄ n̄lia cl-
pa ordinē h3 nec a deo ē. s̄ culpa pena eē potest.

C p̄re. cā ⁊ effect⁹ nō incidūt i idem. s̄ culpa ē cā pene.
s̄ nō p̄t eē idē culpa ⁊ pena. C. p̄re. pena ordinat⁹ a cul-
pam: vt medicina ei⁹. p̄nc. n. medicine qdā sūt. vt i ho-
erbi. d̄f. s̄ p̄ctū p̄ctō medicina nō ē. q̄ p̄cedēs peccatū
p̄sequēs nō curat: s̄ magis sequēs p̄ctū i peccatū incli-
nat. s̄ p̄ctū nō p̄t eē pena p̄cti. C. p̄re. si peccatū p̄nt
p̄ctō: aut p̄uenit oī p̄ctō aut q̄busdā p̄ctis t̄m. si p̄uenit oī
p̄ctō. ergo erit abire in infinitū i p̄ctis. ita q̄ p̄ qd̄libz erit
aliud peccatū. si āt nō sit cōe i oib⁹ p̄ctis. s̄ viciū pecca-
toz nō punitur p̄ctō: s̄ t̄m pena eterna: cū primū peccatū
punitur p̄ctō i pena eterna vltimū peccatū min⁹ punitur
q̄ p̄ qd̄ duab⁹ penis punit. p̄tingit at q̄ vltimū peccatū
ē graui⁹ q̄ p̄mū. s̄ graui⁹ peccatū min⁹ punit. qd̄ v̄ iuu-
nū. C. p̄re. nullus punit i eo qd̄ libēter fac. s̄ q̄nqz pec-
cat p̄ctū volūtarie ⁊ libēter fac. s̄ null⁹ punit i hoc q̄ pec-
cat. ⁊ ita peccatū nō ē pena p̄cti. Cōtra aug. i lib. p̄f. d̄f.
dicit. Iussisti d̄ne ⁊ sic ē. vt ip̄e sibi pena sit ois inordina-
tus aiūs. s̄ iordinat⁹ aiūs ē malū. s̄ ē pena. C. p̄re. q̄ ali-
quis p̄uet maris bono nō p̄t eē sine pena. s̄ p̄ctū ē auer-
sio ab incommutabili bono. s̄ peccatū ē pena. C. Ald h̄ etiā
sūt multe auitates i s̄a iducte. h̄ v̄ dd: q̄ p̄tingit idēz
ēē culpā ⁊ pena: nō t̄m fm eandē rōnem. q̄ ois pena i q̄-
tū pena ē volūtati p̄ria iuenit. ois āt culpa volūtariū rō-
nem h3. p̄tingit āt q̄ illd̄ qd̄ ē clpa dicat pena tripl̄. vno
mō rōne effect⁹. q̄. s̄. naturā corūp̄it: ⁊ grām subtrahit q̄
pene quedā sunt. sed h̄ p̄tingit dupl̄. vno. n. mō clpa ca-
usat penā: ⁊ parte auersionis. inq̄stū. s̄. per culpā q̄s p̄
nat grā ⁊ deū amittit: ⁊ nature bonūz i eo corūp̄it. Alio
mō ex parte auersionis. ⁊ hoc dupl̄. vno mō fm q̄ qdā
p̄ctā passionē quādam āneram h̄nt: vt ira ⁊ iuidia: ⁊ ali-
quid huiusmodi. q̄ ex inordinato vindice desiderio cor-
pus imaginatōi obediēs ⁊ affectui qdā passione p̄ctat:
que ira d̄f materialr loquēdo: ⁊ h̄ afflictionē h3. Alio mō
ex eo q̄ act⁹ p̄cti sine labore nō exerceat. p̄pter qd̄ sap. v.
d̄f. Ambulam⁹ vias difficiles ⁊c. C. Alio mō peccatum
pena d̄f inq̄stū effectus cuiusdā pene ē. ex h̄. n. q̄ aliquis
mortalr peccat vt dictū ē grā p̄uat. ⁊ q̄ per grām p̄tine-
bat ne in p̄ctū rueret fit ei ipsa subtractio grē quedā cā
sequētis p̄cti i qd̄ cadit auxilio grē desituit. ⁊ s̄li mō di-
ci pot̄ de oī alio auxilio qd̄ de hoib⁹ ip̄edit ne i p̄ctū cad-
at. sicut sunt ip̄editmēta peccandi exteriora sicut dicit
osee sc̄do septiā viā tuā sp̄inis. ⁊ h̄ qd̄ auxilia q̄ sūt ip̄edi-
menta peccādi q̄nqz subtrahunt merito p̄cedentis p̄cti.
vt sic h̄ō i peccatū lib̄er⁹ ruat. Tertio mō pot̄ dici id qd̄
ē culpa eē pena nō rōne alie⁹ p̄cedentis vt sequētis. sed
rōne ipsius act⁹ deformis. nulli. n. dubiū ē q̄ ex diuinctio-
ne inconuenientū quedam pena fit homini. vt p3 etiam
in exterioribus. si quis marine auctoritatis indecētū ha-
bitu indueretur hoc sibi pena esset. vnde nec sine pena
p̄t esse q̄ actio deformis: ⁊ rectitudine rōnis p̄uata in
ipsa natura rōnali inueniatur. ⁊ iō talē actionē facere pe-
nale qdādam ē. sed t̄m nō ab eodē h3 q̄ sit pena ⁊ culpa. in

q̄stū enī a voluntate p̄greditur culpe rōnez h3. s̄ in quā
tum p̄ter intentionē volūtatis ipsam aiām detur pat sicut
res indecens sibi pene rōnem accipit. hic t̄m modus ad
primum reduci pot̄. ipsa enim deturpatio ē qdā pecca-
ti effectus. C. Ald primū ḡ d̄m: q̄ ois pena a deo ē. sed
nō eodē modo. est enī quedā pena a deo sicut ab agente:
sicut sunt pene sensus que per quādā actionē causantur.
o3. n. ois actōis reductionē i p̄mū agēs fieri sicut i cāz.
Quedā vero pene sunt a deo nō sicut ab agente: sed po-
tius sicut a nō agente. vt subtractio grē. ex eo enī q̄ deus
grām nō inquit catur in isto grē p̄uato. vtroqz aut̄ modo
iuenitur pena ānera culpe. q̄ illa pena que efficitur per
peccatū ex parte sue p̄uersionis ē pena sensibilr hoīem
affligens. vt ire perturbatio ⁊ labor: inordinatus i p̄ctō.
⁊ hoc qd̄ a deo ē: ⁊ iuste ordinat. vt q̄ delectationē p̄tra-
dei voluntate appetit p̄ter er suā intentionē afflictionem
iurra i hoc ēr vbi p̄p̄ie libidini obsequit. Illi aut̄ pene
que est subtractio grē que ē effect⁹ v̄ar⁹ p̄cti ⁊ cā alter⁹ ē
causa deus: sicut nō agendo: ⁊ similr aliaz penarū siluz
⁊ hoc p̄stat iuste ordinatum esse. vt q̄ p̄traria grē appetit
grām amittat: ⁊ dei auxilium q̄ p̄tra deum agit. ⁊ per h̄c
ē modum ē cā pene ill⁹ q̄ ē ip̄e actio deformis peccatū
nō q̄ ip̄m cāet. s̄ q̄ ip̄m p̄mittit eū nō ip̄ediendo. ⁊ hoc
ēr s̄lēm iustitie ordinē cum predictis h3. huiusmodi aut̄
ordinis causa deus est. ex quo patz q̄ id qd̄ culpa ⁊ pena
d̄f fm q̄ ad peccatū referunt vt ab eo voluntarie erūs:
⁊ in quoratio culpe p̄sist inordinatio h3. sed fm q̄ h3
rōnem pene. vt a deo ordinatū ē debito ordine iustitie.
C. Ald sc̄do dd: q̄ cā ⁊ effectus respectu eisdē nō inci-
dunt i idē fm eundē modum cāe. q̄ fm diuersa ḡna cau-
sarum: ēr hoc non ē inconueniens: vt idem fit eisdē cau-
sa ⁊ causatū: sicut finis ē cā efficiētis: ⁊ efficiētis ē cā finis
sed respectu diuersoz nō ē inconueniens. vt ēr fm idē ge-
nus cāe aliqd̄ sit cā vni⁹: ⁊ causatū ab altero. ⁊ ita ēr nihil
phibet aliqd̄ qd̄ ē culpa eē penā alter⁹ p̄cti. C. Ald tertū
dd: q̄ pena ordinatur vt medicina ad culpā. sed nō sem-
per vt medicina illius q̄ peccatū: q̄. n. lauro suspēdat nō
esse ad correctionē eius. s̄l̄r q̄ h̄ō i inferno dānet. s̄ q̄nqz
ordinatur ad culpā. vt medicina alterius: sicut fur suspē-
ditur i bonū tori⁹ cōitatis ne passim furta cōmittat: ⁊ alē
quis i inferno dānat ad decore vniuersi: ne aliqd̄ inordi-
natū remaneat si culpa per penā nō ordinat. C. Ald q̄rtū
dd: q̄ h̄ ē per accūs. q̄ vltimū peccatū per aliū p̄ctū nō
punit. q̄. s̄. vel v̄ta peccantis finit: vel ēr aiōs ē⁹ p̄ peni-
tentia in meli⁹ imutat. sicut ēr ⁊ p̄mū peccatū tollit grām
quā sc̄do nō tollit: q̄ eas nō iuenit. s̄ t̄ olleret. si iueniret
⁊ s̄l̄r ē i p̄posito. C. Ald quintū dd̄m: q̄ i actu p̄cti ē aliqd̄
qd̄ peccator vult: vt delectationē: aliqd̄ vō ē qd̄ nō vult:
imo p̄ter intentionē eius accidit: vt corruptio nature p̄e-
quens: l̄ ēr ipsa indecentia actōis. ⁊ ideo i hoc qd̄ liben-
ter facit punit d̄n̄ ex hoc qd̄ libēter facit aliqd̄ accidit p̄-
ter intentionē eius qd̄ volūtati eius adueriatur.

D quartū sic p̄cedit. v̄ q̄ nō ois pena infligat p̄
a p̄ctō. q̄ vt augu. super can. deut. dicit. v. modis
flagella p̄tingunt. vel vt iustis merita per patiē-
tiaz augeant: vt Job. vel ad custodiā virtū ne superbia
tentet. vt paulo vel ad corrigendū peccata: vt marie le-
p̄ra: vel ad iniciū pene: vt heredi quatenus hic v̄ideat
quip i inferno sequat. vel ad gliam dei manifestādām:
vt de ceco nato. s̄ tres istoz modoz non ostiunt penā p̄
p̄ctō aliquo infligat. ergo nō ois pena p̄ p̄ctō infligat.

C p̄re. de r̄pō d̄f p̄ p̄ct. sc̄do. Qui peccatū non fecit
t̄m multas penas sustinuit. ergo nō pena p̄ clpa infligat.
C. p̄re. d̄f: q̄ oē peccatū ē pena fm primū modū. nec t̄m
oē peccatū ē pena peccatū: vt ibidē d̄f. ergo nō ois pena
ē pena p̄cti. C. p̄re. culpa virtuti opponit. ⁊ sicut virtu-
ti debet p̄miū: ita ⁊ culpe pena. s̄ virt⁹ nō habet p̄miū in

his temporalibus bonis: s; i eternis. & nec culpa per amissionem
 ne temporalium bonorum puniatur a deo. cum ergo sit quedam pe-
 ne i amissione horum bonorum, ut quod quedam pece non sint pro
 culpissimè infligite. C. Pre. frequenter via impiorum prosperat.
 ut Jere. xi. d. f. & Job. xxi. & e contrario: iusti in afflictione
 sunt. hoc autem non est: si pena culpa tamen redderet. & non ois pe-
 na culpe alicui reddat. C. Contra est quod Bre. in gratia di-
 cit. Nulla nocet aduersitas si nulla dicit iniquitas. sed
 ois pena nocumētum quoddam est. & pena esse non potest: nisi ubi
 dominet iniquitas. C. Pre. Jero. dicit. Quicquid patimur
 peccata nostra meruerunt. s; ois pena passiva est corruptio bo-
 ni: ut supra dictum est. ergo ois pena pro merito peti reddat.
 C. 2. d. q. nullus puniatur nisi i eo quod aliquo peccat quod si-
 bi bonum est. Sciendum est autem quod aliqd est bonum homini du-
 pliciter: vel secundum naturam propriam in quantum. s. homo est. vel secundum
 naturam eodem in quantum est animal vel viuum vel aliqd hu-
 iusmodi. & quia homo est id quod est in quantum rationalis est & intel-
 lectum habens. id bona ei in quantum homo est principalia sunt
 ea que sunt secundum rationem bona. ut virtutes i quibus natura itelle-
 ctua perficitur: & ex puatione horum bonorum nullus pena ha-
 bet nisi propria culpa. Sunt autem secundario modo bona rationis
 que ad opus virtutis organice & instrumentaliter deferuntur.
 ut sanitas corporis & res exteriores. huiusmodi autem non
 sunt simpliciter bona rationis: s; secundum aliquam mensuram
 .s. ad opus virtutis adiunguntur. ut philosophus dicit in 1. ethi. q. su-
 per abundantia diuiciarum que ad opus virtutis impedit bona
 fortuna dicenda non est: s; mala. vni si aliquid proprium his
 bonis in quantum ad id quod non proficit ad opus virtutis: s; magis
 efficit talium bonorum puationem non est pena huiusmodi in quantum est homo. sed
 quia puaat eis quod impedit ad opus virtutis. vni dicitur eccle. xiiii.
 diuicias & paupertate ne dederis mihi. vni nullus nisi pro
 culpa puniatur i subtrahendo horum bonorum in quantum virtuti neces-
 saria sunt. vni ps. Junior: fui eteni seculi. & non vidi iustum
 derelictum. Si autem pvideret homo secundum naturam eodem. sic oia bo-
 na corporis: & et exteriora sunt bona sibi. vni quilibet pri-
 uatio horum bonorum quodam pena est sibi. non autem ois talis pena
 iudicatur pro peccato proprio ipsius. s; tamen si aliquid peccatum sequitur ad
 minus peccatum nature. quod nisi humana natura pro peccato origi-
 nale infecta est: nulla molestia vel defectus huiusmodi i his parte
 refertur. C. Ad primam d. d. q. si quod homo hinc ad augmentum me-
 ritum flagellatur non est sibi pena in quantum est homo. s; bonum est tamen est pe-
 na sibi in quantum natura animalis habet. & id talis pena non sequitur
 culpa propria illi: quod peccat: s; culpa nature infecte. quod si ista
 si est homines secundum huiusmodi molestias ad peccatum meriti pueniunt
 C. Ad secundam d. d. q. si pro nullo pena huiusmodi aliquam est pena
 hominis in quantum est homo: quod i bonis rationis superabundauit: nec aliquez
 defectus i eis passus est. huiusmodi tamen pena aliqua in quantum est ad naturam
 eodem. & id non oportuit quod est aliquid culpa i eo. s; quod aliquid culpa
 peccatis i natura humana. vni dicitur 3. saie. liti. pro peccata propria
 mei pensati eum. C. Ad 3. d. d. q. si quod dicitur quod non peccatum est
 pena peti intelligendū est peti alteri. p. m. u. peccatum effectiue &
 caliter pena dici potest in quantum est corruptio nature que pro illis sit quod
 pena est. non autem pena alteri peccatis peti s; ipsi meriti peti: quod
 tamen corruptione inducit. C. Ad quartam d. d. q. si victor non habet pro se
 primū i his temporalibus bonis: s; pro accens s; quod talibus idiget ad
 virtutis actum. ita est nec culpa i his puniatur quoniam essentiali pena.
 s; quodammodo accidentaliter secundum quod subtrahendo horum bonorum tempora-
 lium i detrimentum est spiritualium reducat quatenus pena hic in-
 cipiat & i futuro terminet. C. Ad quintam d. d. q. si quod ipse pro-
 speritate hinc frequenter eorum malum est. ut ex dicto philosophi idu-
 cito patet. vni i hoc ipso puniatur. sicut est & quod iusti i aduersitatibus
 sunt i eorum bonum cedit. quod per se ad virtutem proficit: vni non ois
 pena recipiue in quantum est homines sicut est pro primio reddat.

remoueri ab eo per aliquam dritiam additam. quod n. dritia aia-
 li addat se i eo sensibile remanebit: s; reficere esurientes
 & filles actus quos dicit bonos ex genere male fieri potest. ut si
 propter ianez gliam fiat. & inueniēter boni ex genere dicit.
 C. Pre. sic se habet malum ad genus mali: ita & bonum ad genus bo-
 ni. sed actus quod sunt ex genere mali nullo modo boni esse possunt: ut occi-
 det inueniēter aliquid bonum. & nec illi actus quod mali esse possunt ex ge-
 nere boni dicitur factum. C. Pre. cuius generi videt sua spes. si est
 aliqis actus bonus ex genere dicit assignari aliqis actus bonus ex spe:
 quod cum ptermittat ut dicitur insufficientes. C. Pre. bonum est ex
 fine. ut i. iii. metha. phis dicit. s; materia & finis non incidunt
 i idē. ut i. ii. phy. dicit. ut si quod inueniēter dicitur actus sup-
 dictas magis cadentes ex genere boni. C. Pre. materia actus est
 obiectum eius. obiectum autem habet rationem finis. & si dicitur actus bonus ex ge-
 nere ex materia debita super quam cadit. ut quod inueniēter dicitur
 distinguat bonum ex genere: & bonum ex fine. Contra. genus sumit
 ex materiali principio: ut Avic. dicit. si est aliqis actus ex materia super
 quam cadit bonitate hinc pueniēter ex genere bonus dicitur. Pre.
 quod oibus existit in alio genere puenit eis ex natura generis sui &
 petit. s; actibus cadentibus super debita materia sicut tota ordi-
 natione sui generis quodam bonitas puenit & pueniēter boni ex
 genere dicitur potest. C. 2. d. q. sic dicitur dicit. quod ca. ce. ier. i h
 sicutis oibus inuenit eodem: virtus & opatio. horum autem talis est
 ordo quod virtus ab eodem & opatio a virtute pcedit. & quod quod
 bono pcedit non potest esse nisi bonum. id est virtus eodem virtus bona sunt:
 ita & operatio secundum quod a virtute agētis pcedit. s; quod virtus inuolu-
 tarie agētibus ad multa se habet. id est actus ex virtute agentis de-
 terminatōes non habet. s; propria determinatō actus est ex obo. vni si
 obo sit pportio nati actus ex ipso obo quodammodo vltiorie boni-
 tate recipiet. & quod propria determinatō quod aliqd determinat
 determinatio per formam generis. id est huiusmodi actus ex determina-
 tōe obo bonitate hinc dicitur boni ex genere. s; quod actus aliquē cir-
 ca id obo ptingit diuersimode se habet. ideo ad huc actus ex
 obiecto determinatus est vltiori determinabilis alias cir-
 cūstantias si pueniētes fuerit ex eis quodammodo vltiorie boni-
 tate recipiet. & dicitur bonus ex circūstantiis quosque pueniat
 ad pfectam bonitatem actus quod est pformationē hinc. & tunc dicitur
 bonum virtutis. sic si pro ratione distinctōis bonitatis actus quod i se pō-
 tur. & quod he bonitates adiuncte se habeat. p. n. bonitas quod
 est ex eodem actus eodem oibus actibus. vni ipsa subternit oibus
 aliis bonitatibus iter quod pro supuenit sibi bonitas quod est ex dritia
 circa magis quam itex iudicat alia bonitas quod est ex fine & aliis
 circūstantiis & ex forma hinc. & secunda bonitate subtrahit non potest
 esse. s; tamen posita secunda non necio pro puniatur. & id ptingit actus
 hinc bonitate ex materia & tamen eum male fieri pro idebitas circū-
 stantias. C. Ad primam d. d. q. illa bonitas quod est ex genere magis
 i actu quodammodo p alias circūstantias idebitas deor dicit sic
 est quodammodo ab aia tollat gra remact i ea bonitas nāe. vni
 non dicitur quod est bonus ex genere male fieri. quod puenit ab eo bonitas
 sui generis: s; puaat bonitate circūstantiarum. Ad 2. d. d. q. vnus
 defectus sufficit ad hunc quod malum aliqd esse dicitur. s; si vnus pfectus
 sufficit ad hunc quod simpliciter sit bonum: quod bonum ptingit ex vna & pfecta
 causa. s; malum ex picularibus defectibus ut Dio. dicit. & id illud quod
 est bonum ex genere non est necius quod simpliciter sit bonum. s; potest male fieri
 quod autem est malum ex genere simpliciter est malum nec bonum fieri potest. Ad 3.
 d. d. q. sic genus determinat pro specie: ita est bonum i genere determi-
 nat pro bonitate quod est ex fine & ex aliis circūstantiis: & id illud bo-
 num quod est ex fine & circūstantiis iudicatur bonum quod est ex genere sic
 generi. vni & e ppeatione recipit. pascet. n. esurientē pro deum
 est pascet esurientē: s; non puenit. Ad quartam d. d. q. est duplex
 materia ex qua hinc: materia circa quam. & materia materia dicitur
 non incidit in idē cum fine. s; secundo modo est idē cum fine. quod oibz
 finis actus est. C. Ad quintam d. d. q. actus aliqis hinc duplices
 finem. s. proximum finem quod est obo eius & remotum quod agēs
 intendit. & id cum bonum ex fine distinguitur & bonum ex
 genere intelligitur de fine remoto quem agēs intendit.

Quotum sic pcedit. ut quod inueniēter ponit disti-
 ctio bonorum. ut quod dicitur dicitur bona ex genere & quodammodo ex fine
 & ex causa. quod n. alicui puenit secundum genus suum non poterit

Dist.

Itas penas pauci &c. Rōne huius reddit pbs in. ix. ethi. qz natura intellectualis q̄ suis bonis p̄ h̄mōi destituit occulta ē: sed natura exterior magis apparet. vñ magis ē creditū sensibilib⁹ hoib⁹ se eē h̄ qd̄ sūt p̄pter naturā itel lectuale. & hoc id̄: qz qd̄ nocet eis s̄m itellectuale naturā non reputant penā. s̄ solū q̄ nocēt s̄m naturā exteriorē eis notā: q̄m s̄m ecōtrario s̄m rei veritatē. Media que sūt & peccata sūt &c. Inrelligendū ē de his que sūt in ge nere culpe al̄s falsum eēt. qz que daz sūt t̄mō pene. et nullo mō culpe. Nonit̄ d̄s offendiculū &c. Dñ. s. impe dimēta p̄cti nō subtrahit. Mō tñ p̄t dici pena p̄cti &c. s. al teri⁹. qz illa pena que sequit̄ eisdē p̄cti pena ē qd̄ eam ef ficit. Nec tamen inquantum peccata sūt &c. quia pec cata sūt aliqd̄ in q̄stū a volūtate p̄cedūt. s̄ pena peccati si ūt s̄m illud qd̄ inuenit̄ i eis aliqd̄ volūtati repugnans vt dicit̄ est. Et de hominē s̄m statū li. ar. Ista solutio non videtur conueniens. quia precepta legis homini p̄ pec catum data sūt de quibus Hiero. locutus est.

Distin. Trigesimaseptima.

Aliorum ponit sententiam qui dicunt ma los actus nullo modo esse a deo: nec esse bonos siue in eo qz sunt: siue alio modo.

Am̄ aut̄ & alii plurimi lōge aliter d̄ p̄ctō & de actu sentiētes: asserūt enī volūtatem malā & actū malū pecca cata eē. & nulla rōne bonā: nec s̄z ali quā rōnem ex deo auctore eē. qz si ne deo sūt: sine eo nāqz vt ait euā gelista. Factū ē nihil. i. p̄ctm̄ qd̄ d̄r eē. nihil. non qz nō sit actio p̄raua vel mala volūtatis: q̄ aliqd̄ ē. s̄ qz a vero esse sepat hoies & ad malū trahit: & sic ad nō esse deducit. Qui. n. a sūmi boni p̄cipa tōe recedūt: qd̄ solū vere ac ppue ē: merito nō eē dñr. Iōqz aug. dicit sup̄ Jo. p̄ctm̄ nihil eē: nihil qz fieri hoies cū peccāt. hac iḡ rōe astruūt n̄ eē. qz a vero eē hoiem elōgar: voluntatēqz malā atqz actōem siue locutionē malā p̄ctm̄ eē dñr. qz p̄ua ricatio & inobediētia hec sūt & contra legem dei sūt: que tamen sūt sed ab homine vel a diabo lo: non a deo. Nullatenus enim a deo hec eē di cunt: siue inquantum sūt: siue alio modo:

Qualiter determinent verba Aug. premissa: quib⁹ ait: oē qd̄ est: inquantū est bonū esse. Ua quoqz aug. verba qb⁹ dicit. Qd̄ qd̄ ē i q̄tū ē: bonū eē: & deū h̄re auctore d̄ na turis siue de substātiis t̄m accipiēda so re tradūt. Sub vero noie atqz nature dicunt si gnificari subas ipas. & ea q̄ naturalr̄ h̄nt. s. q̄ p̄cre ta sūt eis. sicut aīa naturalr̄ h̄z itellectū & īgeniū & volūtate: & h̄mōi: qd̄ ex verbis aug. p̄missis co ligit̄. vt bonū hoiez appellat bonā nām: & malū hoiez malā nām. s̄m h̄ac iḡ assertionē vel accep tionē mali act⁹ nō sūt nāe vel s̄be: nec ēt boni ac tus. Qd̄ vtiqz aug. vñ inuere i lib. retrac. distin guens iter subas siue naturas: & bonas actiones siue malas. Aperiēs. n. q̄no itellegendū sit: qdam i lib. de vera reli. ab eo traditū: ait: hoc de substā

Trigesimaseptima

tis atqz naturis dictū ē. Inde. n. disputabat̄ nō de bonis actōib⁹ atqz p̄ctis. apte hic vñ diuidet̄ iter naturas siue substātiās & actōes siue p̄ctā. Id̄ qz asserūt p̄fati doctores actōes iteriores vel ex teriores nō eē naturas: vel s̄bas: q̄ si male sūt pec cata sūt: neqz a deo sūt. Qd̄ vero mali act⁹ si sint nature. aug. vñ notare i p̄ma r̄sione p̄tra pelagi ones ita dicens: Opa diaboli q̄ vicia dñr: act⁹ sūt: nō res. Idē i quarta. Qd̄ malū nā nō ē. sed actus accūs alicui defectu boni. q̄obzē qd̄ natu ra nō ē de⁹ nō fecit. qz natura ē oē qd̄ fecit. Itēz oē qd̄ nā bonū ē: d̄s ex nihilo fecit n̄ diabolus.

Secundum hos res aliquę sūt que a deo nō sūt: quibus homines mali sūt.

Ex quo colligit̄ res aliquas esse q̄ a deo nū sūt: eisqz hoies mali sūt. qd̄ nihilomi n⁹ & ipi p̄cedūt initētes ex ver. aug. sup̄i⁹ positis: q̄ i ench. determinās illa verba p̄he. De his q̄ dicūt malū bonū. dicit de ipsis reb⁹ qbus hoies mali sūt: nō de hoib⁹ hoc eē itellegendū. Sūt ergo aliq̄ res qbus hoies mali sūt. Id̄ autē quo hō fit deterior a deo nō est. qz vt ait aug. i li. lxxiiii. quest. dō auctore nō fit hō deterior. non est iḡ auctor de⁹ rez qb⁹ hō fit deterior: aut sūt aliq̄ res vt dictū ē qb⁹ hoies mali fiāt. Sūt ēt er go aliq̄ res q̄ a deo nō sūt: qz p̄ctā ip̄e sūt. id̄qz scriptura i pl̄ibus p̄testat̄ locis: deū nō eē auc torē malorum. i. eoz⁹ que peccata sūt.

Ex parte horum premissę opponitur snie in illo verbo: deus actor malorum non est.

In hoc at̄ verbo sup̄ioz snie recte oppo nit̄ q̄ dicūt deū si eē auctore eoz⁹ q̄ ma la sūt: dicūt ea nihil eē. qd̄ iḡ m̄x: si d̄s d̄r si esse auctor eoz⁹ i q̄tū nihil sūt: est n̄ nulls auctor existere q̄at. Iōqz cū d̄r de⁹ auctor eē oīuz q̄ sūt bonoz: isti subitelligi volūt. Bona at̄ illa dicūt esse q̄ n̄ aliter sūt. ea vero nāliter d̄nt esse: nō solū q̄ s̄be sūt vel p̄creta substātiūs: q̄r sup̄ra acceper̄t s̄ oīa q̄ nāz nō puāt bono. & ita s̄m eodē multi plex i scripturis sit itelligentia. vbi de nā siue de substātiis vl̄ de his q̄ naturalr̄ sūt: s̄mō occurit. s̄ sup̄ illū locū psal. nō est substātia. ita aug. de s̄ba differuit: vt p̄missę snie videat̄ p̄sētre dicēs. S̄ba itelligit̄ illud qd̄ sum⁹: q̄cqd̄ sum⁹ h̄o: pec⁹ terra: sol: oīa ista s̄be sūt: eoz⁹ quo sūt nature ip se s̄be dñr. Nā q̄ nulla est s̄ba nihil oīo ē. s̄ba er go est aliqd̄ esse: de⁹ fecit hoiem s̄bam: s̄ p̄ iniq̄ tatez lapsus est hō a s̄ba i q̄ fact⁹ ē: Iniq̄tas q̄ppe ip̄a s̄ba n̄ est. Nā. n. iūq̄tas ē nā quā formauit d̄s s̄z iniq̄tas est p̄uersio quā fecit hō. nature omnes p̄ ip̄s factę sūt. Iniq̄tas p̄ ip̄s facta nō ē. qz iniq̄ tas nō est substantia. in illo ēt hymno triū pue rorū vñiuersa creatura laudans deū p̄memorat̄.

Laudat enim oia deū. sed q̄ sec̄ de⁹. laudat ibi serpens deū: s̄ nō auaritia. oia reptilia ibi nominata sunt: s̄ nō ali qua vicia. Vicia enim ex nobis ⁊ ex nra volūate habemus. ⁊ vicia nō sunt s̄be. Intēdāt ex his verbis diligēter premissaz assertores sententiaz: ⁊ p̄cipere poterūt rōnē ⁊ cās dictoz: vbi scriptura de natura vel s̄ba mētionē facit. Illaz vero sniarum iudiciū prudētis lectoris: cui vtriusq; snie notitiaz plenarie dedimus: arbitrio relinquitur ad ea q̄ adhuc nob̄ sup̄sint tractāda festinatēf

Quod de peccato: nō de pena itelligitur cum dicitur deus nō esse auctor mali.

Cum igitur in hoc omnes consentiāt catholici tractatores. s. q. deus nō est auctor maloz: cayēdū est tñ malozū noie penas sic peccata generaliter includas. Penaz enim deus auctor est. sicut ipse per p̄p̄baz ait. Nō est malū in ciuitate qd̄ domīnus nō fecerit. Item alibi ex persona sua ait. Ego sum deus creans malum: ⁊ faciens bonum. Ecce hic dicitur creasse ⁊ fecisse maluz sed mali nomine: pena in elligitur: nō peccatū. sic ecōuerso cū dicitur. Deus non est auctor malozum: nomine mali peccata itelliguntur. Ideoq; Aug. qui dixerat i li. lxxxiii. qd̄ num. q. deus auctor mali nō sit: in primo li. retractationū quomodo id itelligēdū sit aperit dicens. Vidēdum est ne male itelligatur quod dixi: deus auctor mali nō est: qui ⁊ omnium que sunt auctor est: quia in quātū sunt tantum bona sunt. ⁊ ne hinc putetur: non ab illo esse penam malozum: que vtiq; maluz est his qui puniuntur. Sed hoc ita dixi sicut dictum est. Deus mortem non fecit cum alibi scriptum sit mors ⁊ vita a domino est. malozum igitur pena: que a deo est: malum est quidem malis: sed in bonis dei operibus ē: quoniam iustum est: vt mali puniantur. ⁊ vtiq; bonum est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur deus non fecisse mortez: quia nō fecit illud pro quo mors infigitur. i. peccatū. Audisti lector causam dictozum: ex qua itelligentia sana formatur: cum dicitur. deus nō ē auctor mali. ⁊ de⁹ mortē nō fecit.

Ant ⁊ alii p̄sumi longe aliter ⁊c. Postq̄ tractauit illā opinionē q̄ ponebat actus peccatoz in q̄tū sūt bonos eē ⁊ adeo in hac disti. p̄sequitur aliā opinionē oppositā q̄ ponit eos nullo mō a deo eē. Et didit in partes duas. In p̄ma p̄sequitur ista opinionem q̄tū ad b̄ in quo a p̄cedenti differt. In secunda determinat qd̄dā in quo ambe opiones p̄ueniūt: q. s. deus: q̄uis nō sit auctor maloz que sūt culpe. est tamē

actor: penarum ibi. Cum igitur omnes in hoc consentiant ⁊c. Circa primū tria facit. Primo narrat eoz opinionē. Secūdo ponit r̄siones eoz ad rōnes quibus alia opinio initebatur. ibi. Illa quoq; Aug. vba ⁊c. Tertio ponit rōnes ad impugnādū p̄dictā opinionē. ibi. Et quo colligitur res aliquas ⁊c. Et circa b̄ tria facit. Primo ponit rationes p̄ priam opinionē. Secūdo ex dictis concludit quoddā quo ista opinio inuitur p̄ obiectiones que possent fieri. ibi. Ideoq; cū d̄ deus eē ⁊c. Tertio vtriusq; opiniois iudiciū lectori relinquit. ibi. Intēdāt diligēter ⁊c. Prima diuidit i duas secūdū duas rōnes. Secūda incipit. ibi. In b̄ aut verba sup̄iorū finē ⁊c. Dic ē triplex questio. Prima de existentia peccati. Secūda de cā eius. Tertia de cā pene. Circa primū duo queruntur. Primo vtrū peccatum sit s̄ba vel natura aut res quedam. Secūdo vtrū oē quod est quocūq; mō sit a deo sit.

Dprimū sic p̄cedit. Videtur q̄ peccatum non sit s̄ba vel natura. Nihil enim existens i altero sicut in s̄bo s̄ba est vt per diffinitiones s̄be p̄s: sed peccatū quocūq; mō sumat in peccate est: sicut in s̄bo: ergo nō est s̄ba vel natura. Circa p̄re. peccatum malum quoddā est. Sed Dyo. iiii. c. de di. no. probat q̄ malum non est neq; in vniuersali natura neq; in particulari. ergo peccatū nō ē natura que dam. Circa p̄re. quod corrumpit naturā non videtur esse natura: sed peccatū naturaz corrūpit vt supra hitū est. ergo peccatū non est natura. Circa p̄re. a fo: mali principio res in sp̄m trahitur: cū igitur ens dicat eē res vel natura s̄m q̄ ad aliquam sp̄m determina tum est: vt Auic. dicit in principio sue metha. videt q̄ id quod caret principio fo: mali res vel natura di ei non possit: sed d̄ peccatū per priuationē fo: me est enim priuatio modi speciei: ⁊ ordinis: vt Aug. dicit. ergo peccatū res vel natura dici nō p̄t. Circa p̄re. ois res vel natura ordinē aliq̄e h̄z in vniuerso: sed ex hoc aliquid d̄ peccatū: q̄ inordinatū ē. ergo peccatū nō ē res vel natura. Circa d̄tra. Quicqd̄ est i aliquo. r. p̄dicamētōz ē res vel natura: sed peccata in aliquo gēgere collocātur: q̄ diuis peccatoz in genere qualitatis sunt: ⁊ actus peccatoz in genere actionis. ergo peccata res vel nature qd̄a sunt. Circa p̄re. tria i idē genus reducūt: sed peccatū virtutis p̄ria: cū igit̄ virtus sit in genere rei ⁊ nature: videtur q̄ peccatū res qd̄a vel nā sit. Circa d̄tra. d̄: q̄ s̄ba duppliciter d̄ vt ex. v. metha. p̄s. Uno enim mō d̄ s̄ba secūdū qd̄ significat rōnē p̄mi p̄dicamēti: ⁊ hoc est vel forma vel materia vel cōpositum quod per se in genere ē: alio mō d̄ s̄ba illud qd̄ significat qd̄ i oib̄ rebus: sicut dicimus q̄ diffinitio significat rei s̄bam: et h̄ mō q̄qd̄ positine d̄ i quocūq; genere sit s̄ba ē vel s̄bam h̄z sic eni s̄ba p̄ eētia sumit. P̄rio s̄mō accipiēdo s̄baz nullo mō dubiū ē peccata s̄bas nō esse: q̄ nec ē virtutes s̄be hoc mō sūt: cū i genere s̄be n̄ sine neq; sicut p̄ncipia neq; p̄ncipata: sed secūdo mō accipiēdo s̄bam p̄t eē dubiū vtrū peccatū s̄ba sit eo q̄ in actu peccati duo ē p̄siderare. s. ip̄s actū q̄ eētia qd̄a ē i eo q̄ act⁹ ē: ⁊ sic p̄culdubio s̄ba ē. vel ēt ip̄saz p̄uarionē ordinis p̄ quā mal⁹ ē: ⁊ q̄ p̄uatōes eētia n̄ h̄nt iō ex p̄re ista peccatū s̄ba nō ē: ⁊ q̄ peccatū d̄ peccatū s̄z q̄ p̄uatū ē: debito ordine s̄o peccatū absolute loquēdo d̄ s̄ba nō eē: s̄ tñ in quātū act⁹ ē s̄ba ē. Sicut eni nomē nature multipl̄ d̄: vt Boet⁹ in li. de duabus naturis: ⁊ vna p̄sona xp̄i dicit. P̄rio. n. mō d̄ natura s̄m q̄ cōmunit̄ ad oia entia se h̄z p̄out natura diffini

tur oē id quod intellectu quoquomō capi pōt. Secūdo mō prout tñ substantiis puenit: sic natura dī eē qd agere vel pati pōt. Tertio mō dī natura quod ē pncipiū motus et geris in eis in quibus per se ē: et non sū accidens. Quarto mō vnūquodqz in formās specificas dīa dī natura. Secūdo igitur: et tertio mō peccata natura dici non possunt: qz in genere sbe n̄ sunt vt dictū est: neqz iterū pncipiū motus sunt: s; potius motus vel actiōes quedā. Et qd plus ē ē tertio mō accipiēdo naturā: nec sū naturam dici possunt: qz peccatum in nulla re accidit nisi sū recessum ab eo quod naturaliter sibi inest. vnde et peccatum hoīs ē per recessum a rectitudine rōnis que naturaliter homini puenit. sed primo mō et quarto quodāmodo pōt dici natura peccatum: et quodāmodo non: qz sū qd ē actus quidam est ens quoddam quod intellectu capi potest: et aliqua dīa ad speciem determinatur: sed in quātū rationem peccati habet ex p̄uatiōe rectitudinis neqz ens est neqz dīam habet: sed per p̄uatiōem debite forme dī. Simpliciter autē et nomē rei dupliciter sumitur. simpliciter enī dicitur res quod habet esse ratum et firmum in natura: et dicitur res h̄ modo accepto nomine rei sū qd habet quidditatem vel essentiam quandā ens vero sū qd h̄ esse vt dīc Auic. distinguens entis: et rei significatiōē. S; qz res per essentiam suā cognoscibilis est: transumptū est nomen rei ad omne id quod in cogitatione vel in intellectu cadere potest sū qd res a reor reris dī et per hunc modum dīr res rationis que in natura ratum esse non h̄nt sū quēsi modum etiam negationes et p̄uatiōnes res dici possunt: sicut et entia ratiōis dīr vt cōmentator in quarto metha. dicit. Primo ergo modo sumendo nomen rei peccatum in quantum ē actus est res quedam: sed in quantum peccatum est: ex p̄uatiōe ordinis debet non est res quedam: sed p̄uatiō: p̄uatiō autem res nature non est: sed ratiōis tantum. vnde secundo modo accipiēdo rem quātū ad vtrūqz peccatum res est. s. et in quantum est actus et in quantum p̄uatiōi subicitur. Ad primū ergo dō qd illa obiectio procedit de sba sū qd significat rem p̄ mi predicamentis: et hoc modo sumendo sbam peccatum nullo mō sba est. Ad secundum dicendum: qd esse in natura aliquid dicitur dupliciter vel sicut p̄ nature siue aliquid aliud ad perfectionē nature pertinens: et hoc modo malum nō est in natura neqz vniuersali neqz particulari. Vel potest intelligi aliquid esse in natura: sicut in sbo: et hoc modo oportet qd subiectum huiusmodi p̄uatiōis que malum est natura quedam sit: vt hoc modo malum in natura esse dicitur. et ideo oportet actum illum in quo deformitas fundatur sicut in sbo naturam quandam esse. Ad tertium dō: qd illud qd naturā vnā corrumpit pōt eē natura alterius: sicut natura ignis corrumpit naturā aq. vñ nō ē in cōueniēs vt actus quo nā hoīs corrumpit natura alterius animalis perficiat aliqd enī est vituperabile in homine quod est laudabile in leone vel cane. et ideo non est inconueniens vt actus ille natura aliqua ponatur vel etiam sū naturā non quidem hominis: sed alterius. Ad quartum dicendum: qd quis p̄uatiōe qua peccatum malus dicitur p̄uēf forma per quā act⁹ i genere moris bonitatem habet: non tamen p̄uatur forma illa p quā in genere actus remanet. et ideo secundum illam formam res dici potest in quantum actus est res quedā. Iterum etiam illa p̄uatiō accipitur vt forma eius

sū qd in considerationem rationis venit. et ideo ex te p̄uatiōis potest dici res sū qd res a reor reris dicitur. Ad quintum dicendum: qd impossibile ē aliqua rem esse que omni ordine destituatur. vnde et in ipso actu peccati vt res quedam est remanet ordo aliquis et ad agentē et ad fines aliquem intentum ab agente quod est extimatum bonum: quis p̄uēf ordo a fine debito: quam etiam inordinatiōem deus inordinatam non relinquit: sed per penam ordinat.

Ad secundum sic proceditur. Videtur qd nō omne ens a deo sit. verum enī et ens cōuertuntur: sed aliquem peccare est verum quod non est a deo. ergo non omne qd est a deo est. Preterea. quicquid est a deo per verbum factum est: sed forma hominis in ydolo non est facta per verbum vt Augustinus dicit: et tñ formā hominis in ydolo ens quoddam est. ergo non omne ens a deo est. Preterea de quocūqz vere potest dici qd est: ipso ē ens: sed verum est dīe deformitate peccati esse. ergo deformitas peccati est ens: sed deformitas peccati nō est a deo. ergo non omne ens est a deo. Preterea. omne quod est a deo in aliquo similitudine eius retinet: qz vt dīo. dicit secūdo ca. de di. no. cāta habz carum suarum contingentes imagines: sed quedam sunt que hominem dissimilem deo reddunt. ergo nō omne qd est a deo ē. Preterea. cuiuscūqz agētis opatio reducitur in aliquod aliud agens sicut in cām illud nō est agens per seipsum: sed qdā sunt qd se ipsa agunt que. s. dīum suorum actuum h̄nt vt agentia a p̄posito. ergo opationes eorū non reducuntur in agens aliud prius eis: sicut in cām: sed operationes ille entia quedam sunt. s. nō oia entia sunt a deo cāta. Contra. Boetius dicit i li. de eb dogm. qd res alte dīr bone in quātū a primo et sumo bono sunt qd deus est: qd ergo a deo nō ē bonū nō ē: si qd aliqd ens sit qd a deo non est illud omnino bonus non erit: sed quod est omnino carēs bonitate ē summū malū. qd erit ponere sū mū malū: et ita erūt plura pncipia p̄ma. Preterea. oē ens qd nō h̄z cām ipsum ē p̄mū simplr: et cā m: sed hoc est impossibile eē nisi vñ. qd oē aliud ens cām h̄z: sed qdqd ē cātum p opationē cāe siue in eē p̄ductus ē aut ergo illa cā ē p̄ma aut cā scda: si ē cā p̄ma non h̄ns aliam cām talis cā solus deus ē. ergo hoc ens b̄ quo loquimur erit a deo. Si autem est cā secunda ergo cā prima vehementius agit in cātū eius qd ipse agat in illud. ergo omne ens a causa prima p̄cederet que deus est. Respōdeo dō: qd ens inuenit in pluribus sū prius et posterius. Illud tñ verissime. et primo dī ens cuius esse est ipsum qd ē: qz esse eius nō ē receptū: s; p se subsistēs. In oibus autē qd h̄z prius et posterius: dīr p̄mū eorū qd sunt pōt eē cā: et per se dictū est cā eius: qd p p̄cipationē dī: et ideo oqz qd illud ens quod non per p̄cipationem alicuius esse quod sit aliud qd ipsum dicitur ens quod primum inter entia est: sit causa omnium aliorum entium: alia autem entia dīr per posterius in quantum aliqd esse p̄cipant quod non est idem quod ipsa sunt: et hec procedunt vsqz ad vltima entium: ita qd quacūqz rationem essendi aliquid habet non sit sibi nisi a deo: sed defectus essendi sit ei a seipso. Ad primū ergo dō qd verum dupliciter potest cōsiderari: vel sū qd fundatur in re: et hoc mō hoc dī istū peccare nō h̄z veritatē imo pot⁹ p recessum a veritate peccatū incidit si sumatur veritas que in re est per quam quis implet id quod a deo ordinatum est. Vel sū qd completur

operatione aie ppositionem formantis in qua est veritas, put significat vel intelligit rem eo modo quo est: et sic hoc quod est ipsum peccare est quoddam ens ratio nis aut verum dicitur: et sic a deo est non, enim nisi a deo esse potest talis rectitudo vel intellectus rem accipiat eo modo quo est: et eodem modo verbis eam exprimat. Ad secundum dicitur: quod forma hominis in ydolo potest dupliciter considerari vel secundum quod est figura que dam: et sic proculdubio a deo est a quo omnis forma est, vel secundum quod est ordinata ad id quod decens eam ordinari: non est vel pueniens sibi, scilicet ad hoc ut adoretur: et secundum hoc a deo non est: quod secundum hoc nihil est: cum secundum negationem debiti versus hoc dicatur. Ad tertium dicendum quod ut supra dictum est ens dicitur dupliciter, vno modo quod significat essentiam rei extra animam creatam: et hoc modo non potest dici ens deformitas peccati que priuatio quodam est, priuationes enim essentia non habent in rerum natura. Alio modo secundum quod significat veritatem ppositionis et sic deformitas dicitur esse non propter hoc quod in re esse habet: sed quod intellectus componit priuationem cum sibi sic cur formam quamdam. Unde sicut ex compositione forme ad sibi: vel ad materiam relinquitur quoddam esse substantiale vel accidentale: ita etiam intellectus compositionem priuationis cum sibi propter quoddam esse significat: sed hoc esse non est nisi esse rationis cum in re potius sit non esse: et secundum hoc quod in ratione esse habet constat quod a deo est. Ad quartum dicendum: quod in creatis contingit esse similitudinem dei sicut quacumque perfectionem participatam, et quanto perfectio est nobilior tanto secundum eam attenditur similitudo expressior, contingit autem ut aliquid similitudinem dei amittat quantum ad ulteriozem perfectionem quod quantum ad primam perfectionem similitudinem retinet, vnde in istis sicut verba dicitur esse participatio diuine bonitatis sicut obscuram resonantiam: sicut patet in peccato, quia in actu peccati est aliquid similitudinem diuinae retinens pura corporalis delectatio: vel aliquid huiusmodi a summo bono exemplatum: quibus non sit ibi similitudo summi boni que est per gratiam, et ideo secundum hoc quod similitudinem dei retinent talia entia a deo sunt, secundum vero quod a dei similitudine recedunt, nec etiam entia sunt: nec etiam a deo sunt: cum omne ens in quantum est ens primo enti simileur. Ad quintum dicitur: quod operatio illius agentis quod per se agit: et ut in primo agens sit in causam reducat: quibus, n. huiusmodi entia per se agant: quod per propriam naturam et proprium iudicium actus suos determinat: non tamen a se habent quod agant sed a primo agente quod eis et esse et posse et agere confert.

Et inde queritur de causa peccati. Et circa hoc duo queruntur. Primo: utrum ipsius peccati deus causa sit absolute loquendo. Secundo: utrum sit causa actus in qua deformitas culpe consistit secundum quod actio est.

Ad primum sic procedit, videlicet quod simpliciter peccati deus causa sit, quod ut in glo. ad Ro. ix. dicitur. De opere ratur in cordibus hominum: et inclinatur voluntates eorum in quodcumque voluerit siue in bonum siue in malum, sicut ex hoc dicitur bonorum operum: quod voluntatem hominis in bonum inclinatur, ergo et eadem ratione potest dici actor peccatorum: que sunt mala opera. Preterea, quicquid est causa causa est causa causa: sicut peccati causa est voluntas peccantis, cum igitur voluntas causa sit deus: ut quod peccati. Preterea, in eadem causa reducitur saltem et piculit alicuius. Idem, n. nauta est causa salutis et piclitationis nauis, ut in secundo physice, dicitur. sed deus est causa salutis humane que per bona opera, ergo et causa piclitationis aie sit per peccatum: ut quod et deus sit peccati causa. Preterea, quicquid opera

tio puenit rei secundum hoc quod sibi a deo datum est: a deo est: sicut operatioes que sunt peccati pueniunt homini secundum inclinationem virtutis sensibilium que homini a deo sunt date, ergo et peccati hominis in deum: sicut in causam reducitur. Preterea, peccati est tenebra spiritualis, sicut tenebrae sunt actor est, sicut in v. for mans lucem et creas tenebras, ergo peccator deus causa est. Contra, fulgetius dicit, Illius rei deus est vltor: et non est actor: sed peccati est vltor, ergo eius non est actor. Preterea, quicquid sit deo volente: sit deo actore et eorum: sicut mala non sunt deo volente, ergo nec eo actore. Respondeo dicitur: quod peccati actor: deus nullo modo dicendus est, quod n. agit propter finem non deficit a fine: nisi propter defectum alicuius vel sui ipsius vel alterius: et ille in quo inuenitur defectus: erit causa obliquationis a fine: siue sit ipsum principale agens vel materia vel instrumentum agentis: vel quicquid aliud, et ideo illud in quo nullo modo defectus cadere potest: non potest esse causa recessus a fine in his que ad finem ordinata sunt, cum igitur peccatum dicatur propter inordinationem a fine ad quem natura rationalis ordinata est: non potest esse causa peccati deus in quo nullus defectus cadere potest: sed oportet quod peccatum causetur ex defectu illius agentis: quod est possibile ad defectum: sicut est voluntas rationalis creature.

Ad primum ergo dicitur: quod deus non eodem modo inclinatur voluntatem in bonum et in malum. Inclinatur sicut voluntatem in bonum administrando virtutem agendi et directe mouendo ad bonum: sed ad malum dicitur inclinare in quantum gratiam non prebet per quam quis a malo retraheret et non quod directe voluntatem in malum ordinet. Ad secundum dicitur: quod peccati refertur in voluntatem sicut in causam et quibus voluntas sit creata ab eo in quantum est quodam ens: non tamen quantum ad hoc quod defectus ex ipsa incidere potest, et n. polis ad defectum ex hoc quod ex nihilo est, quibus autem sit causa voluntatis facies eas ex nihilo: hoc tamen quod est ex nihilo esse non habet ab alio sed a se, vnde secundum hoc non habet causam aliam, et ideo defectus qui sequitur ex ea secundum quod ex nihilo est: non oportet quod in ulterioze causa reducatur.

Ad tertium dicitur: quod natura est causa periculi nauis per suam absentiam: deus autem quantum in se est nulli absens est: sed peccator absens est a deo, et ideo ipse sui peccati causa est in quo periclitatur et non deus.

Ad quartum dicitur: quod concupiscibilis et irascibilis a deo homini date sunt: ita ut rationi subdantur. Unde si quis eis vratur secundum illum ordinem per a deo date sunt talis operationis deus actor: erit: sicut in hoc peccati esse non poterit. Si quis autem eis vratur preter rationis ordinem talis abusionis deus actor non erit: quod in hac peccati est. Ad quintum dicitur: quod peccatum dicitur spiritualis tenebra effectiue quod, sicut metes obtenebrat eam lumine gratie pians, non autem tenebre penam potius designat, vnde etiam tenebre deus actor est: sicut et aliarum penarum: ut infra ostendetur.

Ad secundum sic proceditur, videtur quod actio peccati in quantum est actio a deo non sit, omne enim, quod est a deo bonum est, et omne bonum alicui bonum est: quedam autem peccati sunt quorum actus nullius boni sunt: quod et facti nocent et ei in quem fiunt, ergo tales actus nullo modo a deo sunt. Preterea, quicquid est causa actionis in qua deformitas fundatur secundum quam actio mala dicitur est mouens et cooperans ad malum: nihil enim operatur ad malum nisi secundum quod talem actionem producit, sed deus nullo modo ad malum cooperari debet dici, ergo illius actionis in qua malum consistit separabiliter causa dicendus non est.

C Pre. bonarum actionum deus non est actor: nisi scilicet quod deus potentie agendi efficaciam conferat: quod determinatio operis ex lib. arbi. est ut supra habitus est. si igitur deus ipsarum actionum malarum inquantum actiones sunt a potentia egredientes causa esset: eodem modo dicendus esset actor malarum actionum sicut est actor bonarum. **C** Pre. quod conuenit alicui scilicet per genus et differentiam suam constitutiuam: conuenit sibi per suam essentiam: quia essentia rei his significatur. sed quidam actus sunt qui ex genere suo mali sunt ut supra habitus est. et quidam qui ex differentia per quam in speciem contrahuntur. ergo per eandem suam mali sunt: et ita nec etiam in quantum sunt a deo sunt. **C** Pre. rei non assignatur causa efficiens sed quod est in intellectu: sed scilicet quod est in re. sed quidam actus sunt in quibus non potest separari illud quod est de natura actus a deformitate: nisi scilicet per intellectum: quia bene fieri non possunt. ergo non causantur nisi scilicet quod stant sub illa deformitate: sed ut sunt sub deformitate non sunt a deo. ergo nullo modo a deo sunt. **C** Contra. omne bonum a deo est. sed quedam peccata sunt que habent malitiam ex aliqua circumstantia superueniente: et tamen actus sunt boni ex genere ut dare elemosinam propter inanem gloriam. ergo horum in quantum sunt actus quidam deus causa est. **C** Pre. quicquid non est causa operationis per quam aliqua substantia in esse producit: non est causa illius substantie: sed per aliquam actionem peccati substantie quedam in esse producuntur. sicut per adulteria et fornicationes homines generantur. si ergo harum actionum deus causa non est in quantum actiones sunt: tunc nec hominum qui per has actiones generantur est causa: quod est absurdum. **C** Respondet dicitur. quod circa hanc questionem tangitur a magistro due opiniones. una quarum dicebat omnes actus in quantum actus sunt ex deo esse: sed quod in quantum deformitatem habent a deo non sunt sed ab homine vel diabolo: et horum rationes supra. xxxii. dist. profectus est. Alia opinio dicebat actus peccatorum nullo modo: nec etiam in quantum actus sunt a deo esse. et hec opinio tangitur in presenti dist. quam ad presens nulli vel pauci tenent: quia propinquissima est errori duplici. Primo: quia ex ea videtur sequi quod sint plura prima principia. hoc enim est de ratione primi principii: ut agere possit sine auxilio prioris agentis et influentiam eius. unde si voluntas humana actionem aliquam posset producere: cuius actor deus non esset: voluntas humana rationem primi principii haberet: quibus soluere habitantur dicentes quod voluntas et si per se possit actionem producere sine influentia prioris agentis: non tamen habet a se esse: sed ab alio: quod etiam erigeretur ad rationem primi principii. sed hoc videtur inconueniens: ut quod a se esse non habet: a se agere possit: cum etiam per se durare non possit: quod a se non est. Omnis etiam virtus ab essentia procedit et operatio a virtute. unde cuius essentia ab alio est: oportet quod virtus et operatio ab alio sit. **C** Et preterea. quis per hanc responsionem euitaretur quod non esset primum simpliciter: non tamen posset vitari quin esset primum agens si eius actio in aliquod prius agens non reduceretur sicut in causa. Secundo: quod cum actio etiam peccati sit ens quoddam non solum scilicet per priuationem et negationem entia dicuntur: sed etiam scilicet per res in genere existentes entia sunt: eo quod et ipse actiones in genere ordinantur: sequitur si actiones peccati a deo non sunt: quod aliquod

ens essentiam habens a deo non esset. et ita deus non esset vniuersalis causa omnium entium: quod est contra perfectionem primi entis. Primum enim in quo libet genere est causa eorum que sunt post: ut in secundo metha. dicitur. Et ideo cum prima opinio dicitur est: quod actus in quantum actus a deo est. et ut sic non habet aliquid quod deformitate habeat: quod qualiter sit ita considerari potest. In omnibus enim in quibus incidit defectus ex causa secunda et non ex causa prima: oportet quod quicquid est in effectu deficiente entis et bonitatis totum a prima causa procedat: quod autem defectus reducatur in causam secundam deficientem ut patet in claudicatione que est a virtute gressiva: mediante tibia: per cuius scilicet tibi curuitatem obliquitas in gressu claudicantis retinetur. unde quicquid est ibi de gressu totum est a virtute gressiva: sed defectus vel obliquitas gressus non est a virtute gressus: sed a tibia tantum. Similiter etiam est ordo dei ad voluntatem causatam: sicut cause prime ad causas secundam. Ideo ex parte dei nullus defectus incidere potest. Voluntas autem causata ad defectum possibilis est. et ideo quicquid est in actu deficiente. scilicet peccato de ratione actus et entis et boni totum. hoc a primo agente. scilicet deo procedit mediante voluntate. sed ipse defectus qui est in actu hoc modo est a voluntate quod a deo non procedit. et ideo quodcumque nomen deformitatem simul cum actu significat siue in generali siue in speciali non potest dici quod hoc a deo sit simpliciter. unde non potest dici absolute: quod peccatum sit a deo ut homicidium aut aliquid huiusmodi: nisi cum hac additione in quantum est actus et in quantum est ens. **C** Ad primum ergo dicendum. quod cum dicitur actus peccati nulli bonus esse habet conuenit sibi secundum quod sub deformitate consideratur: et hoc modo non reducitur in deum sicut in causam. nullus tamen actus est secundum se consideratus secundum hoc quod bonus est alicui etiam bonus non sit sicut actus fornicationis in quantum est delectabilis est bonum concupisibile. **C** Ad secundum dicendum: quod illud dicitur ad malum cooperari quod inclinatur ad actionem secundum quod actio deformitati substat: unde mala est. hoc autem deo non conuenit. et ideo non oportet ut ad malum cooperari dicatur: quibus actionis illius causa sit in qua malum consistit secundum quod influit agenti esse posse et agere: et quicquid perfectionis in agente est. **C** Ad tertium dicendum: quod deus dicitur causa bonarum operationum: non solum quantum ad essentiam actus sed etiam quantum ad perfectionem scilicet per quam bone dicuntur. utrunque enim agenti influit: et ut agat et ut bene agat. sed in malis actionibus quibus sit causa earum quantum ad essentiam: non tamen est causa quantum ad defectum et ideo absolute dicendus est causa bonorum operum non autem peccatorum. **C** Ad quartum dicitur: quod sicut supra dictum est. xxxiii. di. ipsa priuatio qua aliquid malum dicitur: non potest esse differentia neque genus. sed vnus quisque actus specificatur et in genere ponitur per aliquid positive dictum: sed positionem utranque per quam. scilicet ponitur actus in genere vel in specie potest esse quod priuatio aliqua. et id quidam actus dicuntur mali ex genere vel ex eo quod in speciem trahit. **C** Ad quintum dicitur: quod sicut actio que peccati deformitatem habet dicitur bona in quantum est actio bonitatis nature: non propter hoc quod aliquando inueniatur separata a deformitate. sed quod bonitas illa nature deformitati substat ita etiam deus dicitur esse causa illius actus in quantum est

actio et non inquantum est deformatis hoc modo quod actio non faciat a deformatitate separata. sed quod in actioe deformati coniuncta hoc quod est actiois facit et quod deformatitatis non facit. et si enim in aliquo effectu plura inseparabiliter coniuncta sint: non oportet ut quod est causa eius actio ad unum sit causa eius actio ad alterum: sicut natura est causa oculi actio: ad substantiam eius: et non actio ad defectum cecitatis quod ex nature defectu cecidit.

Inde querit de causa pene. Et circa hoc queruntur duo. Primo: quod deus sit causa pene. Secundo: de quo per prius dicatur malum. scilicet de culpa vel de pena.

Primum sic proceditur. videtur quod pena a deo non sit. Omne enim malum contrariatur alicui bono.

sed pena est quoddam malum cum noceat. ergo alicui bono contrariatur. sed quod contrariatur bono non potest esse a summo bono: quod sit sumum bonum non esset actor: pacis: sed pugne et dissensionis: si ab eo contraria procederet. ergo pena non est a deo. **Pre.** omne quod est preter intentionem agentis incidit ex aliquo defectu. sed omne malum est preter intentionem agentis: ut dicitur. dicitur: quod nihil ad malum respiciens operatur. ergo omne malum est defectu aliquo incidit. sed quod incidit ex defectu non reduci potest in deum: sicut in causam ut supra dictum est. ergo nullus mali deus est causa: sed pena est malum. ergo non est a deo. **Pre.** quicquid non est causa actionis: non est causa illius quod per actionem cadit: ut dicitur est. sed multe pene sunt que aliquibus per aliorum peccata infliguntur: multi enim afflictionibus puniuntur per eos qui iniuste opprimunt: cum igitur culpe deus non sit causa: videtur quod nec omnis pena. **Pre.** quicquid est a deo in bonum tendit. sed quedam pene sunt que ad malum inelant: ut fomes et huiusmodi. ergo non omnis pena a deo est. **Pre.** cuius generatio bona est corruptio eius mala est. sed generatio gratie bona est: quod a deo est. ergo corruptio gratie mala est. sed corruptio gratie est quedam pena. ergo non omnis pena est a deo cuius deus tantummodo bonorum sit causa. **Contra.** Omne quod iustum est bonum est: et omne quod bonum est a deo est. sed omnis pena iusta est: ut Augustinus. probatur in precedentibus distinctionibus. ergo omnis pena a deo est. **Pre.** ad eundem pertinet remuneratio et condemnatio. scilicet ad eum qui iudicium de actibus habet bonis vel malis. sed premia reddere bonis operibus dei est. ergo et penas etiam infligere ipsius est. ergo omnis pena a deo est. **Respondeo.** pondere dicitur. quod pena duo habet in se. scilicet rationem mali secundum quod est alicuius boni privatio: et rationem boni secundum quod iusta est et ordinata est. Quidam igitur antiqui considerantes penam tantum ex parte illa in qua defectus est et malum: dixerunt penas a deo non esse: in quem errorem etiam Tullius incidisse videtur: ut patet in libro de officiis. Quisvismodi enim homines providentia dei ne gauerunt de humanis actibus. unde ordinem qui est in pena respectu culpe: non dicebant per providentiam divinam esse sed per iustitiam hominis penam infligentis: defectus autem qui est in pena non a deo ordinatum esse: sed ex necessitate causarum sedam incidere. ponebant enim deum res in esse produxisse: sicut produxit agens ex necessitate nature ut scilicet ex uno primo in quo nullus defectus est unum primum procederet ab eius perfectione distans: et secundum quod longior sit distantia ab uno primo per ordinem cause et causati magis dicebant defectum incidere. Nec autem positio erronea est: sicut in primo libro. dist. xxxv. patuit: ubi dictum est providentiam divinam ad omnia se extendere. Et ideo dicitur est penas a deo esse. nullo autem modo culpam a

deo esse. Quisvis utrumque malum dicatur: cuius ratio est quod unicuique rei assignatur causa agens secundum quod ab agente res illa progreditur. culpa autem ratione mali et defectus habet secundum quod ab agente suo progreditur: quod actionem suam in debitum finem non ordinat. et ideo culpe causa assignari non potest: nisi talis in que defectus cadere possit. Pena autem non habet rationem mali vel defectus secundum quod ab agente procedit: quod per ordinem actionem agentis pena infligitur: sed habet rationem defectus et mali in ipso recipiente actionem tantum quod per iustam actionem aliquo bono privatur. et ideo pene deus est actor: diversimode vero diversarum. quedam enim est pena damni: ut subtrahit gratiam et huiusmodi. et harum penarum deus causa est: non quidem agendo aliquid sed potius non agendo: ex eo enim quod deus gratiam non influit consequitur in isto genere privatio. quedam vero pena sensus est que per aliquam actionem infligitur: et habet etiam agendo deus actor est. **Ad primum** ergo dicitur: quod unum bonum particulare contrariatur alii bono particulari: sicut calidum frigidum: et utrumque a deo est: nec tamen sequitur quod deus pacis actor non sit: quia ipsa etiam contrario: pugna ad aliquam unionem ordinatur: qua scilicet ad formam mixti conveniunt: et etiam secundum quod in universo per modum cuiusdam consonantie ordinantur. ita etiam non est inconveniens ut quis bonum nature a deo sit quod etiam pena quod sibi contrariatur inquantum bona est a deo sit.

Ad secundam dicendum: quod nullum malum nec aliquis defectus a deo vel agente alio intentum est. sed omne malum et defectus incidit ex defectu aliquo vel ex defectu cause agentis ne ex defectu materie recipientis. malum enim culpe incidit ex defectu cause agentis. et ideo in causa agentem que deficere non potest reduci non potest. malum autem pene incidit ex defectu materie: quod sic patet ordinem iustitie iustus iudex in suis subditis ponere intendit: ille ordo non potest in peccata recipi: nisi secundum quod per defectum aliquem puniuntur. et ideo quis defectus ille ratione cuius pena malum dicitur a iudice intentus non sit: sed ordo iustitie: tamen iustus iudex pene actor dicitur quod pena ordinatum quod dicitur. et ita penam deus actor est. **Ad tertium** dicitur: quod quis actiois turpis deus non sit causa secundum quod deformati substantia est tamen causa eius secundum quod actio quodam est. et ideo potest dici causa eius: quod per illam actionem effectum est. **Ad quartum** dicitur: quod pena non inclinatur ad malum culpe directe per modum habitus et dispositionis: sed indirecte in quantum per penam privatur aliquid quod culpa retraheret. et hoc non est inconveniens: ut dicatur deus subtrahere illud quo quis a culpa conservabatur immunitatis. scilicet gratia. **Ad quintum** dicitur. quod quis corruptio gratie in se malum sit: tamen quod iste qui gratia indignus est gratia punitur: bonum et iustum est hoc modo a deo est ordinatum.

Ad secundum sic procedit. ut quod malum per prius dicitur de pena quam de culpa. Bonum enim cum sit in omnibus generibus per prius est in substantia quam in aliis: ut ex primo et libro. patet. sed malum pene privatur bonum quod est in substantia: sic mors que quedam pena est perfectionem substantiale privatur. sed malum culpe est malum in actione ergo per prius malum dicitur de pena quam de culpa.

Pre. perfectio secunda que operatio descendit a perfectione prima que est forma: sed supra dictum est quod pena opponitur perfectioni prime. culpa autem perfectio secunda que est operatio. sed malum per prius inveniuntur in pena quam in culpa.

Pre. sicut se habet premium ad meritum: ita se habet pena ad culpam. sed premium est magis bonum et per prius quam meritum. ergo et pena est magis malum

quod culpa, sed id quod est prius in his que sunt prius et po-
 terius dicitur: etiam maxime dicitur sicut ignis maxi-
 me calidus. unde quod primum est: est illud quod ma-
 gis dicitur: ut ex secundo methaphysice patet, ergo per
 prius dicitur malus de pena quam de culpa. **C** Ad idem:
 Sicut bonum in eo quod bonum desideratur: ita malum
 in eo quod malum vitatur, sed illud propter quod desi-
 deratur aliquid est magis bonum, ergo illud propter
 quod vitatur aliquid est magis malum, sed culpa vi-
 tatur propter penam, ergo pena est magis malum quam
 culpa: et sic idem quod prius. **C** Proterea, ut supra
 dicit Augustinus, malus dicitur aliquid: quod nocet, ergo cui
 verius conuenit ratio nocenti verius conuenit
 ratio mali: sed verius conuenit pene quam culpe: quod ve-
 rius est quod per essentiam dicitur quam quod per parti-
 cipationem denominatur: sicut albedo verius dicitur
 naturam albedinis quam album pena autem ipsum no-
 cumentum: sed culpa nocens denominatur dicitur, et
 ratio mali per prius inuenitur in pena quam in culpa.
C Contra, causa precedit causatum: sed malum cul-
 pe est causa mali pene, ergo prius est malum culpe quam
 pene. **C** Proterea, Dionysius dicit quarto capitulo
 de diuinis nominibus, quod puniri non est malum: sed si
 eri pena dignus non autem aliquis efficitur pena di-
 gnus nisi per culpam, ergo magis proprie culpa ma-
 lum dicitur quam pena. **C** Respondeo dicitur: quod malus per pri-
 us de culpa dicitur quam de pena: et magis culpe quam pe-
 ne ratio mali conuenit: cuius ratio assignatur a qui-
 busdam ex parte boni quod per malum priuatur, di-
 cunt enim quod per culpam separatur aliquis a fine vlti-
 mo quod est summum bonum in quo primo ratio boni
 inuenitur, unde et in malo quod ab ipso sepat primo
 inuenitur ratio mali in pena autem consequenter que
 bonum nature causate priuat quod est a summo bono de-
 ductus: sed ista ratio videtur insufficiens: quod culpa et
 pena non differunt secundum illud bonum quod per vtrumque pri-
 uatur: quia illud idem bonum quod actiue culpa pri-
 uatur est illud cuius passiuam priuationem pena quedam
 est, unde et subtractio gratie per quas anima deo con-
 iungitur: et carere visionis diuine pene quedam sunt:
 sed ratio assignata non tangit nisi penas corporales
 unde non est vniuersalis: et ideo huiusmodi rationem
 oportet aliter inuenire et propria ratione culpe: et ex
 propria ratione pene. Sciendum est igitur quod ratio bo-
 ni a fine sumitur, ut ex secundo methaphysice patet: finis autem
 est perfectio agentis in quantum est agens eo quod finis
 mouet agentem ad operandum, unde finis: et etiam obli-
 quatio a fine per prius comparatur ad agens quam ad pa-
 ciens, et ideo illud malum quod rationem mali habet habet
 quod ab operante est propinquius se habet ad finem quam il-
 lud malum quod per actum operantis in aliquo pacien-
 te inducitur, unde prius est recessus a fine in culpa
 que rationem mali habet secundum quod ab operante quam in pena
 que rationem mali habet secundum quod in paciente efficitur de-
 factus quidam per aliquam actionem vel eiusdem vel
 alterius, eiusdemque ut pene que consequuntur statim ex
 actu peccati: sicut per actum culpe sequitur subtrac-
 tio gratie in peccante: et per prius est inordinatio
 actus qui est a peccante in quantum est agens ratio-
 nem mali habens quam ipsa subtractio gratie: que est
 malum pene, per actionem autem alterius: sicut pena
 que infligitur peccatori per actum iudicis. **C** Ad pri-
 mum ergo dicendum quod intensio vel remissio alicuius
 potest esse dupliciter, vel per se vel per accidens, per
 se quando est intensio secundum id quod ad naturam rei p-

tinet, per accidens autem quando dicitur magis mi-
 nus: non secundum magnitudinem que propria est rei que
 dicitur maior vel minor, sed secundum magnitudinem alterius
 sicut albedo dicitur maior vel propter intensiones prin-
 cipiorum albedinis vel propter magnitudinem super-
 ficiei: ita etiam magnitudo potest attendi in malo
 vel habere rationes proprias mali vel habere rationes boni
 quod priuatur per malum et illa est essentialior: malo
 que per se est quam que per accidens et hoc dico quod per
 se loquendo non dicitur prius vel posterius malum habet
 quod per ipsum prius et posterius bonum priuatur, sed secundum
 quod per prius rationes mali participat que est in rece-
 dendo a fine, unde non oportet quod malus pene per quod
 bonum substantiale priuatur sit magis malum simpliciter:
 vel per prius quam malum culpe quod est in actione.
C Ad secundum dicendum: quod perfectio prima se habet
 in duplici ordine ad operationes: quod ordinatio termi-
 natur ad perfectiones primas, et ideo operatio a per-
 fectione prima elicitor, et similiter etiam est de priua-
 tione perfectionis prime, pena autem nominatur priuatio-
 nes perfectionis prime secundum quod ad eas operatio termi-
 natur: quod pena dicitur effectus culpe, et ideo non oportet
 quod culpa per posterius malus dicatur. **C** Ad tertium
 dicendum: quod sicut premium est ordinatum meriti: ita et pe-
 na est ordinata culpe, unde vtrumque, scilicet premium et pe-
 na quandoque bonitate habent et hoc quod ordinatum est,
 unde non oportet quod si premium est magis bonum quam pena
 sit magis malum: sed minus in quantum habet aliquam pri-
 mitionem boni. **C** Ad quartum dicitur: quod culpa est propter
 se vitanda etiam si nulla pena sequeretur, unde virtus
 ostendit plus culpa quam pena fugit: ad quem oportet men-
 strare actus aliorum hominum: ut philosophus in ter-
 tio ethice dicit, **C** Ad quintum dicitur: quod quicquid inuenitur
 in causa et causato: per prius est in causa quam in causato
 unde cum hoc nocentum quod est pena sit per culpam
 inductum ratio nocuitatis prius inuenitur in culpa
 quam in pena: quibus pena sit ipsum nocentum: quod hoc ipsum
 quod pena nocentum est: a nocuitate culpe procedit, sed
 quod non sit actio vel voluntas etc. Istud inconuenienter
 dicitur, constat enim quod actio in quantum est actio non sepa-
 rat a vero esse: sed in quantum est inordinata, unde quod
 peccatum dicatur nihil: non est ratione actionis: sed
 ratione inordinationis: Sic de substantiis atque natu-
 ris etc. Ex hoc non plus habetur nisi quod substantia et na-
 tura vno modo accepta differunt ab actione bona et
 mala: et hoc verum est, Opera diaboli que vicia di-
 cuntur etc. dicuntur non esse res ex ea parte qua ha-
 bent quod vicia sint, scilicet ex parte priuationis, sunt ergo
 alique res quibus homines etc. Verus est sed non eis
 homines mali sunt in quantum sunt res: sed in quantum
 alicui priuationi subsistunt, Sed ergo mirum si deus
 dicitur etc. Ista obiectio nulla est: quod eius quod nihil
 est potest aliquid esse causa non quidem directe age-
 do sed mouendo prohibens: sicut claudens fenestram
 facit tenebras que nihil sunt dum mouet lu-
 cem quod tenebras prohibebat, ita etiam et priuationem
 aliquam que pena est deus efficere potest: quibus illa
 priuatio nihil sit non prebendo illud quod priuatio-
 nem prohibebat: sicut nec prebendo gratiam causat
 priuationem gratie, sed illum defectum prout in eo ra-
 tio culpe consistit non causare potest deus ut dictum
 est, Bonorum ista subintelligi volunt etc. Ista respo-
 sio nulla est: quia non minus est verum: quia omne
 ens est a primo ente: quam quod omne bonum est a primo bo-
 no, unde in quocumque inuenitur natura entis: inueni-

tur natura boni. et ideo opz omne ens absolute a deo esse. Iniquitas quippe ipsa nō est substantia etc. Hic accipit Augu. subam nō put significat rem primi predicamenti: sed put significat eēntiam rei in quocūq; genere existentis. Iniquitas. n. ex parte defect: vñ iniquitatis rationez habet: essentia caret. Si autem acciperet substantiam sūm q; significat predicamentū primum equaliter: verum esset q; iustitia non ē suba: sicut q; iniquitas non est substantia.

Distin. Trigesimo octaua.

De voluntate et fine ex quo et ipsa iudicat.

S predicta de voluntate et eius fine differendum ē. Sciendum igitur est q; ex fine suo: vt ait Augu. voluntas cognoscitur: vtum recta an praua sit. finis autē bone voluntatis beatitudo est: vita eterna deus ipse. Male vero finis ē aliud. s. mala delectatio vñ aliquid aliud i quo nō vñ voluntas quiescere. Finē bonū inuauat propheta dicēs. Vidi finem omnis cōsumationis etc. Charitas ergo cuius latū mādatum est: finis quidez omnis cōsumationis est. i. omnis bone voluntatis et actionis: ad quam omne preceptū referendus est: Vñ Augu. in enche. Omnia precepta diuina referuntur ad charitates: de qua dicit Apostolus. precepti finis est charitas de corde puro et cōscientia bona et fide non ficta. Omnis itaq; precepti finis charitas ē. i. ad charitatē referē omne preceptum: qd vero ita fit: vel timore pene vel aliqua intentiōe carnali: vt nō referatur ad charitatē que est dilectio dei et proximi: non dum sit quēadmodum fieri oportet: quis fieri videatur. Tunc enī recte fiunt que mādat deus: et que consilio monet: cū referūt ad dilectionez dei et proximi. Hīs verbis apertissime insinuat quis sit rectus voluntatis finis siue actionis. s. charitas que et deus est vt supra ostendimus.

Qd deus est finis oīs bone actiōis: quia charitas est. nec tñ. s. s. sed et christus et pater. nec hī sūt tres fines: sed vnus.

U ergo charitates sibi ponit finem: q; deum sibi ponit finem. Unde et christum finem legis ad iustitiā dicit apostolus eē omni credēti. et recte dī xps finis legis ad iustitiā. q; vt ait Augu. in l. b. sūiaz pro sper. i. xpo lex iustitiē nō cōsumitur sed impletur. Dis. n. perfectio ex ipso est: vltra quē non est quo spes se extēdat. Finis fidelīū xps est. ad quem cum peruenerit currentis intentio: non habet quo possit amplius inuenire. sed

Trigesimo octaua.

habet in quo debeat permanere. Finis ergo rectus atq; supremus deus est p. f. et filius et. s. s. neq; hī tres sunt tres fines: sed vnus finis q; nō tres dii: sed vnus deus.

Qd omnes bone voluntates vnū habēt finem: et tamen quedam bone diuersos fines sortiuntur.

Ed queritur vtum oēs bone voluntates vnū tñ habeant finem. d hoc Aug. in l. xi. de tri. ita ait. Alie atq; alie voluntates suos p.rios fines habent: qui tamē referunt ad finem illius voluntatis qua beate viuere volumus: et ad eā puenire vitam que nō referatur ad aliud sed amāti per se ipsa sufficiat: quemadmodum voluntas vidēdi finē habet visionez et voluntas vidēdi fenestras: si nem hz fenestre visionez. Altera vero est voluntas per fenestrā vidēdi trāsēntes: cuius certe finis est transeuntīū visio. Ad quod et p. dicte referuntur voluntates. Itē recte sūt voluntates et oēs sibi met religate: si bona est illa ad quam cūcte referuntur: si at praua est: prauē sūt oēs. et iō rectaz voluntatum cōnexio iter quōdam est ascēdentiū ad beatitudines: qd certus velut passibus agit. Prauaz atq; distortaz voluntatum implicatio: viculum est quo alligabit qui hoc agit: vt p.iciatur in tenebras exterior. his auctoritatuz testimoniis euidenter monstrat plures infidelibus esse voluntates rectas p.rios ac diuersos fines hātes: et tñ vnū cūdemq; q; oēs referuntur ad vnū qui est finis finium: de quo paulo ante diximus: ita eōuerso forte est et in malis.

Quedā huic finie vident aduersari

Erūtamen huic finie q; dictū est fidelium quasdas rectas voluntates fines diuersos sorti: et tamen ad vnū referri. vñ obuiare qd alibi Aug. monet: ne. s. nobis duos fines cōstituamus: ita i quiens. i. l. de sermōe domini i mōte. Nō debem⁹ ideo euāgelizare vt māducemus: s; iō māducare vt euāgelizem⁹: vt cib⁹ nō sit bonū qd appetit⁹: necessariū qd adiicit⁹ vt illud impleat. Querite primū regnū dei: et hec oia adiicient vobis. nō dixit primū querite regnū dei: et deinde q; rite ista quis sint necessaria. s; ait: hec omnia adiicient vobis. i. hec cōsequētur: si illa queratis ne cū ista q;ritis illinc auertamini. aut ne duos fines cōstituatis vt et regnum p.pter se appetatis et ista necia p. illud. ergo p. regnū dei tñ debem⁹ oia opari: nō solā: vel cum regno dei mercedē t. palē meditari. Ecce hic aperte dicit ne duos fines nobis cōstituam⁹: sed vnū tñ. i. regnū dei: cuius supra dixerit b. d. voluntates alias et alias p.rios habere fines.

Hic ostenditur quomodo licet videat nō repugnent predicta.

Ec aut sibi non repugnare aduertit: qui verbis pmissis simplici oculo diligēter intendit qui enī dixit ne duos fines nobis constituamus: sed oīa pp regnū dei faciamus ipse pmissit q̄ debemus mādu care vt euāgelizemus. Cū aut hoc ita facim⁹ actiōis illius finē euāgeliz⁹ cōstituimus. s; et hūc finem ad regnū dei referimus. Adūcamus enī pp euāgelizū. ⁊ māducamus ⁊ euāgelizamus propter regnū. Duos ergo fines i māducādo nobis cōstituimus. sed ista faciētes: nūqd peccamus: absit. Nam ⁊ ipse sic facere suadet si diligēter eius verba inspiciamus. Cū ergo ait: ne duos fines nobis cōstituamus: fines in diuersa tendentes intelligi voluit. s. quorum alter ad alterū nō referatur. Ita ⁊ cum dicit propter regnum dei oīa tātū agenda: ne cum ipso mercedem temporalem meditandam: ita intelligendum est: vt nō appetēdo meditemur cum regno mercedem tēporalem: ita q̄ non propter regnum: sed propter se: vt. s. regnū pp se appetatur: ⁊ ista propter illud sicut ipse docet. Si enim petimus vitam eternam: petimusq; etiam temporalia a deo. si ea petimus propter vitam eternā: nō offendimus. neq; sinistra tunc scit quid faciat dextera: quia mercedem temporalem non propter se meditatur: sed propter regnū dei vt sit leua sub capite ⁊ dextera in amplexu. Alioquin si hec temporalia propter se querimus sicut eterna: misceat dextere sinistra. Jōq; cum dominus dixerit. Attendite ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis: alibi ait. Sic luceāt opera vestra bona coraz hominibus: vt glorifi. p. v. qui in cel. est. propter deum ergo oīa faciēda sunt vt omnia que facimus omniumq; fines ad euz referamus.

De differentia voluntatis intentionis ⁊ finis.

Olet etiam queri quid distet iter voluntatem ⁊ itentionē ac finē. Ad qd̄ dici potest: iter voluntatē ⁊ finē certo atq; euidēti mō distingui: quia voluntas ē: qua volumus aliquid. Finis vero voluntatis est: vel illud qd̄ volumus per quod impletur ipsa voluntas: vel potius aliud propter quod illud volumus. Intentio vero interdū pro voluntate: interdū p̄ fine voluntatis accipit: que diligēs ac pius lector in scriptura: vbi hec occurrerint discernere studeat. finis at̄ voluntatis ē delectatio bona vel mala: ad quā nitit̄ q̄sq; puenit

Unde Aug. sup illū locū psalmi. Scrutans corda ⁊ renes deus: sic ait. Deus solus scrutat̄ corda. i. qd̄ quisq; cogitat ⁊ renes. i. quod quēsq; delectat. Quia finis cure ⁊ cogitatiois ē delectatio. ad quā cura ⁊ cogitatioe nitit̄ q̄sq; peruenire. ⁊ paulo post. opera nostra q̄ sunt in dictis ⁊ factis possunt homines videre: s; quo animo fiant: ⁊ quo venire cupiant: solus deus videt: qui cum videt cor esse in celo ⁊ nō delectari nos in carne sed in domino. i. cuz bone sunt cogitationes ⁊ earuz fines dirigit iustum. Idem super alterius psalmi locum illum. s. In laqueo isto quem abs. comp. ē. pef. ē. dic. pes anime amor est. qui si prauus est: dicitur cupiditatis vel libido. si rectus. dicitur charitas. eō mouetur anima quasi ad locū quo tendit. i. ad delectationem bonā vel malam: quo se peruenisse per amorem letatur. Finis ergo voluntatis vt premissum est: dicitur ⁊ illud quod volumus: ⁊ illud propter quod volumus: ⁊ intentio ad illud respicit ppter quod volumus: ⁊ voluntas ad illud qd̄ volumus. At verbi gratia. Si velim esurientem reficere: vt habeam vitam eternam. Voluntas est qua volo reficere esurientem: cuius finis ē refectio esurientis. Intentio vero quā sic ad vitam peruenire volo. Finis autem si premus est ipsa vita ad quem ⁊ alius finis refertur.

An alia intentio sit voluntas.

Ed queritur vtrum ⁊ intentio talis sit voluntas. ⁊ si voluntas est: an in hoc opere sit vna atq; eadem voluntas qua volo habere vitam eternā: ⁊ qua volo reficere esurientem. Videtur nempe talis intentio esse voluntas: vt enim voluntas est qua volo reficere pauperem: ita ⁊ voluntas ē qua per istud volo habere vitam: ⁊ alia quidē videtur esse voluntas qua volo habere uitaz: ⁊ alia qua pauperi subuenire volo: sed ista ad illam re fertur. Nam ⁊ si hoc ita placet ut i eo cum aliqua delectatione uolūtas acquiescat: nondū tamen est illud quo tenditur. sed hoc ad illud refertur: ut illud putetur tamquam patria ciuis. Istud vero tamquam refectio uel mansio uiatoris. ⁊ sunt iste voluntates affectus siue mot⁹ menti: quib⁹ quasi gressib⁹ ⁊ passib⁹ tenditur ad patriam. Sicut ergo altera ē uolūtas uidēdi fenestras ut supra docēte Aug. didicim⁹: altera q̄ ex ista noctit̄ uolūtas per fenestras uidēdi trāseuntes: ita nōnullis alia videtur esse uolūtas elimosinas dādi pauperi: alia uolūtas habēdi vitam. alia

autem putant q̄ vna sit voluntas ⁊ hic ⁊ ibi. sed propter subiectorum multipliciter diuersitas memoratur voluntatum. Ceterum quodlibet horum verum sit illud nulli in ambiguum venit quin voluntas ex suo fine pensetur: vtrum sit recta: an praua: peccatum an gratia: ⁊ quin nomine intentionis aliquando finis: aliquando voluntas intelligatur.

Est predicta de voluntate eiusq̄ finere.

Postq̄ determinauit de actibus in quibus vna p̄t̄m̄ cōsistit in generali inquirens vtrum in quantum sunt act̄i sint boni ⁊ a dō.

Hic determinat de ipsis actib̄ in sp̄ali.

Et q̄ peccatū cōsistit i actu interiori ⁊ et exteriori iō diuiditur hec pars in duas. In prima determinat d̄ actu interiori voluntatis. In sc̄da d̄ actu exteriori. xl. di. Post h̄ de actibus adiciendū ⁊c. Prima in duas. In prima determinat de actu voluntatis ostendens. vñ in eo sit rectitudo ⁊ p̄t̄m̄ q̄ ex fine. In sc̄da inquirat q̄ho in voluntate possit eē viciū. xxxv. dist. Hic ostitur questio satis necessaria. Prima in duas. In prima ostidit q̄ rectitudo voluntatis est ex intentione finis. In sc̄da determinat de voluntate per comparationē ad intentionem ⁊ finē. ibi. Solet queri quid distet ⁊c.

Prima in duas. In prima ostidit q̄ bonarum voluntatū est vnus finis ex quo rectitudinē habent. In secunda inquirat vtrum ille vnus finis sit tñ rectorum voluntatum finis: an et possint eē alii fines. ibi. Sed queritur vtrum omnes bone voluntates ⁊c. Circa p̄m̄ duo facit. Primo ponit q̄ caritas ē finis bonarū voluntatū. Secūdo ostidit q̄ cū hoc fine deus ē finis. ibi. Qui vero caritate sibi ponit finē ⁊c. S̄ querit vtrum omnes bone voluntates ⁊c. Hic inquirat vtz possint esse plures fines rectorum voluntatum. Et diuiditur in tres. In prima determinat veritatem.

In secunda ponit obiectionē in contrariū ibi. Verum tamen huic sententie qua dictū est ⁊c. In tertia determinat eam. ibi. h̄ autem nō sibi repugnare ⁊c. Solet etiam queri ⁊c. Hic determinat de voluntate per comparationem ad intentionem ⁊ finem. Circa hoc duo facit. Primo ponit dictam comparationem. Secundo inquirat etiam vtrum intentio possit dici voluntas: ⁊ an intentio sit idem actus cum ea voluntate que communiter voluntas dicitur. ibi. Sed queritur vtrum ⁊ intentio talis ⁊c. Hic quinq̄ queruntur. Primo vtrum omnium rectorum voluntatū sit tñ vnus finis. Secundo quis sit ille. Tertio quid ē intentio. Quarto si sit eadem voluntas que est de fine que dicitur intentio: ⁊ que de his que sūt ad finē: que communiter voluntas dicitur. Quinto: si ex fine voluntas habet bonitatem.

Primum sic proceditur. videtur q̄ rectorum voluntatū non sit tñ vnus finis. Caritas. n. qua deum diligimus deus nō est vt in primo lib. ostensum est. sed rectorum voluntatum finis ē d̄ ⁊ etiam caritas vt in littera ostenditur q̄ ergo recte voluntates nō in vnum finē tendunt. C. Pre. vbi inuenitur gradus in referendo res ad finē: ibi nō ē vn̄ finis: sed in tribus personis inuenitur gradus dū cōsideratur relatio rerum ad finē. vnde Hylarius di p̄ cit. Caput omnium filius est: caput aut̄ filii deus est ⁊ ad vnum deū oia h̄ gradu referunt. cū igit̄ vnaque-

q̄ triū personarū rectorum voluntatū sit finis: vt i littera dicit: vñ q̄ recte voluntates i plures fines tendant.

C. Pre. sicut res naturales h̄nt sp̄es a forma: ita res morales h̄nt sp̄em a fine. vñ ⁊ fm̄ finē recte vel prae sūt vt in lra dicit: sed rectorum naturalium nō ē vna forma: ergo nec actuum moralium erit vnus finis ad quem dirigi debeat. C. Pre. illd̄ est finis actiois p̄pter qd̄ actio fit: s̄ vnus q̄ agēs cogitat i agēdo de eo p̄pter qd̄ agit: cū igit̄ multi rectorum actōes agētes actu d̄ dō nō cogitēt: videt q̄ nō oium rectorum actionū finis sit de: ⁊ ita diuersarū erūt diuersi fines fm̄ q̄ agētū sūt diuersae cogitationes de fine. C. Pre. illd̄ sine quo nō fieret aliqd̄ ē p̄pter qd̄ sit illd̄: s̄ multi sūt q̄ opa sp̄alia non facerent: nisi quedam temporalia consequerentur. ergo illa temporalia que consequi querunt: sicut finis op̄erū eorū ⁊ voluntatū: tñ nō d̄r in hoc peccare: q̄ vt Ap̄ls dicit. i. Cor. ii. Debet in spe qui arat arare loquens ad litteram in casu isto. ergo p̄ter deū ⁊ caritatem rectorum voluntatum p̄t̄ eē alius finis: ⁊ ita nō omnes recte voluntates in vnum tendūt. C. Lō tra. ois voluntas q̄ in diuersa tendit diuisa ē i plura: s̄ rectū cor diuisū nō ē: s̄ vnitū vñ. Sec. r. diuisū est cor eorū ⁊ h̄o iteribūt. s̄ recti cordis ē vn̄ finis vltim̄.

C. Pre. rō boni ē ex fine. s̄ vbi ē sumū bonū ibi est finis vltim̄. s̄ sumū bonū ē vnū tñ vt supra di. iii. p̄ba tū ē. ergo rectorum voluntatū est vnus finis vltimus.

R̄ndeo d̄: q̄ eodē ordine res referuntur in finē: quo p̄cedunt a principio eo q̄ agens vnusquisq̄ ordinat effectū suū in finē aliquem. ⁊ iō fm̄ ordinē agentium est ordo finium. In progressu autem rerū a principio inuenitur vnus rectorum principū p̄m̄ qd̄ cōe ē ois vñ sub quo inueniunt alia principia propria q̄ i diuersis sunt diuersa: ita etiā in referēdo res ad finē inuenitur vltimus finis oibus cōis qui est vltimus finis sed inueniuntur diuersi fines proprii fm̄ diuersitatem entium. bonum enim inuenitur in rebus fm̄ duplicē ordinem vt in. xi. metha. dicitur. s̄ fm̄ ordinem vnī rei ad rem aliam qui ordo similis est ordini quem p̄tes exercitus adinuicem habent: ⁊ alius est ordo rerum ad finem vltimum. q̄. s̄ est similis ordini exercitus ad bonum ducis. ⁊ q̄ res referuntur in finem vltimum cōmūnem mediante fine proprio: ideo s̄ diuersitatem finis proprii efficitur diuersa relatio rerū ad finem vltimum. Sic ergo d̄ est: q̄ sicut rerū omnium vnus est finis vltimus. s̄ deus ita ⁊ voluntatum omnium est vnus vltimus finis. s̄ deus: nullo minus tamen sunt alii fines proximi: ⁊ si fm̄ illos si res seruat debita relatio voluntatis in finem vltimum erit recta voluntas: si autē non: erit peruersa. debita autem non erit peruersa: debita autē relatio voluntatis ad finem vltimum saluator: fm̄ illum finem quo voluntas nata est vltimum finem participare in quo distinguitur a rebus aliis quo alio modo vltimum finem participant: ⁊ hec est caritas vel beatitudo. ⁊ ideo non solum deus: sed etiam caritas finis est omnium rectorum voluntatum. C. Ad primum ergo dicendum: q̄ caritas non est finis vltimus: cum non sit finis cōmūnis quem omnia desiderant: sed est finis proprius voluntatis per quem pertingit ad finem vltimum. ⁊ ideo non sequitur eē plures fines vltimos. C. Ad secundum dicendum: q̄ pater ⁊ filius ⁊ spiritus: necus sunt vnus finis vltimus vt in littera dicitur eo q̄ vnicuiq̄ eorum conuenit ratio finis fm̄ q̄ quilibet est summum bonum: ⁊ h̄i tres non tria: sed vnum summum bonum sunt. An-

de hoc quod Hieronymus dicit, omnia h̄ gradu ꝛc. Intelligentium est gradū esse in reditione creaturarum ad vltimū: nō autē inter filium ꝛ patrē iter quos vt Hiero. dicit nullus est gradus. Si tamē nomen gradus large p̄ ordine accipiatur: sic inter patrē ꝛ filium est gradus. i. ordo principii ad illum qui est de principio: non autem finis ꝛ eius qd̄ est ad finem.

Ad tertiu dō: q̄ actus morales nō specificantur a fine vltimo sed a finibus proximis. hi autē plures diuersorum sunt sicut ꝛ fines naturales sunt plures.

Ad quartū dō: q̄ ad h̄ q̄ alicuius actiōis finis sit deus vel charitas: nō oportet q̄ agēdo illā actiōnē aliquis de deo vel charitate cogitet: nec iter sufficit q̄ aliquis in habitu tantū deum ꝛ charitatē h̄eat: q̄ sic ē actum venialis peccati aliq̄ in deū ordinaret: qd̄ falsum est, sed oportet q̄ pri^o fuerit cogitatio de fine qui est charitas ꝛ deus: ꝛ q̄ rōnes sequentes in hunc finē ordinauerit: ita q̄ rectitudo illius ordinationis in actionibus sequentibus saluetur: vt patet i exemplo: qd̄ Auiic. ponit de artifice q̄ si dū opus suū exereret semper de regula artis cogitaret: multum in opere impediretur: sed sicut prius excogitauit per regulas artis: ita post modū operat: ꝛ sic in opere ei^o rectitudo artis saluatur. Ad quintū dō: q̄ non oportet illd̄ sine quo nō fieret aliquid esse h̄ p̄pter qd̄ sit. omne. n. illud qd̄ ad actionē erigitur: est illud sine quo actio non fieret sicut instrumenta: nec t̄ p̄pter instrumenta fit actio: ita ē ꝛ qui in operibus sp̄ialib^o rēporalia querunt: nō querunt ea tanq̄ finem actionis primū vel remorum: quia minus bonum non potest esse finis maioris: sed querunt ea ad substantiam nature ꝛ conditionis sue: vt sic debite opera spiritalia exercere possint.

Secundum sic proceditur. videtur q̄ finis cōis rectorum voluntatum ꝛ vnus nō possit esse charitas vel beatitudo. nihil enim quod est citra finem vltimum est vn^o finis communis omnibus. sed charitas est citra finem vltimum. s. deum ꝛ similiter etiam beatitudo ꝛ bona delectatio ꝛ huiusmodi. ergo huiusmodi nō possunt ēē finis communis rectorum voluntatum. **P̄re.** nihil potest esse finis quod non est desideratum: nec potest aliquid desideratum esse quod occultum est. Cum igitur beatitudo occulta sit: q̄ **3° l. iiii. d̄.** Oculis nō vidit d̄s absq̄ ꝛc. videtur q̄ beatitudo nō possit esse finis rectorum voluntatum. **P̄re.** corporale bonū nō est finis spiritalis boni: cui^o finis semper sit melior eo qd̄ est ad finem: sed vita eterna videtur qd̄dam corporale nominare. s. eternam coniunctionem nostre aie ad corpus. ergo vita eterna non est finis spiritalium operum. **P̄re.** nullus finis habetur ante id quod est ad finē: cū per ea que sunt ad finē i finē deueniatur. sed charitas ante actus meritorios habet. ergo charitas non est finis rectorum operum. **P̄re.** opus dicitur rectum fin q̄ est aliqua virtute informatum: sed sicut actus informatur charitate: ita etiā aliis virtutib^o. ergo sicut charitas ponitur finis: ita ꝛ alie virtutes fines dici debent. **P̄re.** bonus simpliciter nō ordinatur vt ad finem ad id quod est bonum huic: quia quod simpliciter bonum est melius est. sed operatio est bonum per se: delectatio autem est huic bonum. s. operanti: ꝛ sic recta operatio est melior delectatione. ergo recta operatio non ordinatur ad delectationē sicut ad finē. **Contra.** finis sine quo non potest esse coniunctio ad finem vltimum: oportet ēē

intentum sicut finis communis: sed sine charitate et beatitudine huiusmodi non potest esse coniunctio voluntatis hominis ad finem vltimum qui deus est. ergo ista omnia rationem finis communis habet.

Respondeo dō: q̄ sicut dicitur est quibus omnium rerum sit vnus finis vltimus: sicut vnū principium primum: tamen vnicuiq̄ rei debetur finis proprius: sicut ꝛ principium proprium: ita vt sicut ea que sunt vnus generis communicant in vno principio proprio illius generis: ita cōmunicent in vno fine qui q̄ dem est communis omnibus que sunt in illo genere: non tamen omnibus rebus nec potest esse debita reatio alicuius rei ad finem vltimum: nisi mediante fine qui suo generi debetur. finis autē proprius vnicuiq̄ rei per quem in finem vltimum ordinatur est sua propria operatio. vnde ꝛ finis rationalis nature per quem ordinatur in finem proprium est perfecta operatio que est propria nature illi. sed perfectio operationis in tribus consistit. s. in obiecto: habitu ꝛ delectatione: q̄to enim obiectum est altius tanto operatio in illud tendens est pulchrior: ꝛ perfectior. vnde ex obiecto operatio perfectionem habet: ꝛ ex nobilitate obiecto altissimam perfectionem. Similiter etiam operatio perfecta non est nisi ex habitu: vnde quanto habitus est perfectior: ꝛ operatio perfectior erit: ꝛ operatio perfectissima ab habitu nobilissimo erit. Similiter vt dicit philosophus in decimo ethi. delectatio perficit operationem: sicut pulchritudo inuentutem: est enim sicut quidam decore operationis ipsa delectatio. ꝛ ideo oportet q̄ aliquod istorum: sicut finis communis rectorum voluntatum assignetur ipsa autem operatio perfecta beatitudo est. obiectum autem altissimum deus est. **H**abitus autē perfectissimus charitas est: delectatio autem purissima ꝛ spiritalis delectatio: vt in. i. ethi. probatur. ꝛ ideo i licet dicitur q̄ deus rectorum voluntatum finis ē charitas ꝛ bona delectatio ꝛ beatitudo: ita tamen q̄ de^o vltimus finis sit ꝛ beatitudo charitatem ꝛ delectationem complectens sit sicut finis sub fine coniungens vltimo fini cum operatio in obiectum tendat: nec ē reata reatio voluntatis in deum nisi mediantibus his tribus. **Ad primum** ergo dō: q̄ finis qui est citra finem vltimum non est finis communis omnibus rebus: sed potest esse communis in aliquo genere: ita est de beatitudine: non enim creature irrationales ad beatitudinem peruenire possunt. vnde earum finis beatitudo non est: sed est finis rationalis creature q̄ ad eam peruenire potest. **Ad secundum** dō: q̄ quibus beatitudo sit occulta quantum ad substantiam: tamen ratio beatitudinis nota est. omnes enim per beatitudinē intelligunt quandam perfectissimum statum. sed in quo consistat ille status perfectus vtrum in vita vel post vitam vel i bonis corporalibus vel spiritalibus ꝛ in quibus spiritalibus occultum est. **Ad tertium** dicendum: q̄ vita dicitur dupliciter. vno enim modo vita idem est quod esse viuētis vt in secundo de anima dicitur: q̄ viuere viuētibus ē esse. ꝛ hoc modo vita hominis relinquatur ex coniunctione anime ad corpus: ꝛ vita eterna ex eterna coniunctōe vtriusq̄: hoc modo vita eterna nō est finis rectorum voluntatum. Alio modo dicitur vita operatio rei viuētis. ꝛ hoc mō vita eterna dicitur operatio perfecta qua homines beati in eternum deū vi debunt h̄ q̄ dicitur Jo. xvii. **H**ec est vita eterna ꝛc. ꝛ hoc modo vita eterna est finis rectorum voluntatum.

pri^o cogitet
de fine

ex

tum: et est idem quod beatitudo. **C** Ad quartum dicitur: quod charitas dupliciter potest considerari vel in habitu vel secundum quod bonum eius resultat in actu: sicut bonitas cuiuslibet habitus resultat in actu ex habitu procedente. si ergo accipitur primo modo charitas sic operationes recte ante infusionem charitatis facte ordinantur ad charitatem vel ad finem ipsam disponunt autem charitatis infuse receptionem. sic sic non intelligitur hic: sed intelligitur secundum quod bonum charitatis resultat in actu sicut etiam philosophus dicit in quarto ethici. quod fortis operatur propter bonum fortitudinis in quantum opera sua ad finem fortitudinis refertur quod est fortiter operari. similiter etiam charitatem habens refert opera sua in bonum charitatis quod est ipsa operatio ex charitate procedens. scilicet propter dilectionem dei et proximi. **C** Ad quintum dicitur: quod ad bonum alicuius virtutis non ordinatur nisi vel actus proprie virtutis vel actus alterius virtutis qui est impartus ab illa virtute: sicut actus proprius fortitudinis ordinatur in bonum fortitudinis vel etiam actus magnanimitatis qui est credere in magna facienda: et ardua secundum quod est a fortitudine impartus: nulla autem virtus impartit universiter omnibus virtutibus nisi charitas que est mater omnium virtutum: et habet habitum ex objecto proprio quod est summum bonum in quod immediate fertur: tamen etiam ex sebo. scilicet ex voluntate que aliis viribus impartit. ideo inter virtutes sola charitas dicitur communis omnium rectorum voluntatum. **C** Ad sextum dicendum: quod operatio simpliciter est melior quam delectatio. et ideo vel medici dicitur natura in ope generationis delectationem posuit ne anima sua salute contenta salutem speciei negligenter quam per actus generationis sit. unde delectatio propter operationem est: non autem delectio quolibet operatione sequitur: sed operatione facta. et ideo sicut operationes imperfecte ordinantur ad operationem perfectam: ita etiam ordinantur ad delectationem que perfecta operationem erodit. **C** Ad dicitur quod finis potest alicui rei attribui dupliciter vel secundum quod in se consideratur: et sic operatio non est ad delectationes: sed econverso: vel ex parte eius quod in fine tendit: et sic operatio delectatione perficitur: et propter eam est: sicut propter suas perfectiones: delectationes enim proprie: sic in. x. ethici. dicitur autem generat proprias operationes: quod si quod operans talibus operationibus reficitur delectationem earum diligenter eas exerceat.

Tertium sic proceditur. videtur quod intentio non sit aliquid voluntatis: quod ut in secundo ethici dicitur omne quod est in anima vel est passio vel habitus vel potentia: sed intentio non nominat ipsam potentiam voluntatis: quia sic omnis actus voluntatis intentio dici deberet. Similiter etiam non anime: quia habitus anime sunt virtutes vel scientie: nec iterum est passio in voluntate existens: quia passiones sunt in sensitiva parte: et non in intellectiva ut in septimo philosophorum probatur. ergo intentio non videtur aliquid ad voluntatem pertinere. **C** Preterea. ut in secundo philosophorum probatur quod natura in sua operatione intendit finem: sed agens per naturam non agit per voluntatem: quod in eodem libro distinguitur agens a proposito contra agens a natura. ergo intentio non pertinet ad voluntatem. **C** Preterea. Luc. si oculus tuus neque fuerit etc. glo. oculus. i. intentio: sed esse oculi non competit voluntati: sed magis rationi: similiter etiam dirigere quod intentio non attribuitur rationis est. et non voluntatis. ergo intentio non pertinet ad voluntatem: sed ad rationem.

Preterea voluntas est principium rerum operabilium que ad practicum intellectum pertinent: sed intentio non tantum est in practico: sed etiam in speculativo in quibus etiam finis inveniuntur. ergo intentio non pertinet ad voluntatem. **C** Preterea. potentie non potest attribui voluntati nisi duplex actus vel qui convenit sibi per se vel qui convenit sibi in ordine ad aliam potentiam: sed intentio non potest esse actus voluntatis per se considerate: quod non denominatur a voluntate actus autem qui est alicuius potentie per se denominatur ab ipsa: sicut intelligere ab intellectu similiter etiam non est actus eius secundum ordinem ad rationem: quod sic actus eius est eligere vel supra dictum est. ergo intentio nullo modo est actus voluntatis.

C Contra. Meritum et demeritum in sola voluntate constitutum est: sed secundum intentionem precipue attenditur meritum et demeritum. ergo intentio ad voluntatem pertinet.

Pre. ut in littera dicitur: intentio est de fine. si quis autem habet rationem boni: cum igitur bonum ad voluntatem pertineat quod est obiectum eius: videtur quod intentio voluntatis sit. **C** Respondeo dicitur: quod ex ipso nomine intentionis potest accipi ad quam potentias pertineat. Intendere enim dicitur quasi in aliquid tendere. Intendere autem in aliquid est illius potentie ad quam pertinet proficere et fugere aliquid. hoc autem est appetitus et voluntas: non autem intellectus: sed verum est quod intellectus practicus dicit aliquid de fugiendo et proficundo: ut in tertio de anima dicitur unde iudicium fuge et prosecutionis ad intellectum practicum pertinet: non autem ipsa profectio et fuga. Intellectus autem speculativus neque fugit aut proficetur: neque etiam aliquid de fugiendo et proficundo dicit et ideo intentio non est actus cognoscitivus sed appetitivus. **P**er hoc autem quod dicitur in aliquid tendere importat quodam distantia illi in quod aliquid tendit. et ideo quod appetitus fertur immediate in aliquid non dicitur intentio illi: siue hoc sit finis ultimus: siue sit aliquid ad finem ultimum. si quis per unum quod vel in alio pervenire nititur illi in quod pervenire nititur: dicitur esse intentio. hoc autem est finis propter quod intentio dicitur esse de fine: non secundum quod voluntas in fine absolute fertur: sed secundum quod ex eo quod est ad finem in fine tendit. unde intentio in ratione sua ordinatur quodammodo ad alterum importat. **C** Ad autem unum ad alterum: non est nisi per intellectum cuius est ordinare. sed in quibusdam intellectus ordinans appetitum in fine est coniunctus ipsi appetitui sicut in habitibus intellectui: ut in homine et in angelo. In quibusdam autem intellectus ordinans est separatus: sicut in naturalibus quod dirigunt in fine ab intellectu nam in intellectu et fine sibi significante: appetitus autem intellectui coniunctus voluntas dicitur: sed appetitus ab intellectu separatus est appetitus sensibilis et naturalis: quod quis autem cuiuslibet horum appetituum intentio communis sit proprius tamen in voluntate inveniuntur que ab intellectu coniuncto in fine diriguntur. et ideo intentio primo et per se actus voluntatis nominatur secundum quod in ea est vis intellectus ordinans. **C** Ad secundum ergo dicitur quod in passione intelligitur operatio quod operationes anime passiones et quodammodo sunt: quod intelligere est quodammodo pati: et sentire vel est intelligitur in habitu operatio quod principium operationis est: vel quod operatio non significat: ut in anima existens: sed ut ab anima egredietur. **C** Ad secundum dicitur: quod naturalia quod quis non habent voluntatem tamen intendunt aliquid per appetitum naturalem secundum quod dirigunt in fine suum ab intellectu divino nature attribuente inclinationem in fine quod inclinatio appetitus naturalis dicitur. et ideo non est ita proprie intentio in eis sicut in agentibus a proposito. **C** Ad tertium dicitur: quod dirigere vel esse oculum attribuunt intentioni non secundum quod est actus voluntatis

Intentio quod est

simpliciter sicut finis quod uis rationis ordinatis in voluntate manet. **C** Ad quartum dicitur: quod cum voluntas mouet omnes potentias in actus suos: non solum est respectu eorum que ad practicū intellectū pertinet: sed et eorum que ad speculatiuum: sicut. n. homo uult ambulare: uel aliqd huiusmodi facere. ita etiam uult considerare et ueritatem quoniam alicuius inuenire. **C** Ad quintum dicitur: quod intentio non est actus voluntatis absolute: sed in ordine ad rationem actum uoluntatis ordinantem: sed ratio potest ordinare actum uoluntatis dupliciter uel secundum quod uoluntas est de fine: et sic actus uoluntatis in ordine ad rationem est intentio: uel secundum quod est de his que sunt ad finem: et sic actus uoluntatis in ordine ad rationem est electio.

D quartum sic proceditur. uidetur quod non sit unus actus uoluntatis qui est de fine et de eo quod est ad finem. Actus enim omnes distinguuntur secundum obiecta: ut secundo de anima dicitur. finis uero et quod est ad finem sunt diuersa obiecta. ergo et motus uoluntatis sunt diuersi qui in ea feruntur.

C Preterea non est idem in specie motus qui est ad ultimum terminum: et qui est ad medium: ut in 2. ethi. dicitur. Sicut quod est ad nigredinem et qui est ad pallorem ab albedine. sed illud quod est ad finem est sicut medium per quod itur in finem quasi in ultimum terminum. ergo non est idem motus uoluntatis qui est finis et eius quod est ad finem. **C** Preterea actus uoluntatis sequitur actus intellectus sed non eadem est cogitatio de fine et de eo quod est ad finem ergo nec idem uoluntas motus. **C** Preterea. praria non possunt eidem simul in esse. sed in eo qui uult dare elemosynam propter uanam gloriam uoluntas que est finis est mala: et que est eius quod est ad finem est bona. ergo non est idem actus uoluntatis utrobique. **C** Contra. philosophus dicit: ubi unum propter alterum: ubi unum terminum. sed illud quod est ad finem desideratur propter finem. ergo unum desiderium est finis: et eius quod est ad finem.

C Preterea. non contingit potentiam esse in duobus actibus simul: sed simul aliquid uult finem: et illud quod est ad finem. ergo non est alius motus uoluntatis qui est in utroque. **C** Respondeo dicitur: quod quoniam aliquid dicitur secundum relationem ad alterum potest dupliciter considerari: uel secundum quod est res quodammodo in se absolute. et sic non est eadem consideratio eius et illud quod dicitur: sed diuisum utroque considerat. uel secundum quod ad alterum dicitur. et hoc modo eadem est consideratio utriusque: quod quod nouit unum relatiuorum nouit et reliquum: sicut in predicamentis dicitur: sicut si aliquid considerat imaginem puta imago est alicuius rei: eadem consideratio erit imaginis et eius cuius est imago. Si autem consideretur imago in quantum est res quedam: ut figura depicta in lapide: alia consideratio erit imaginis et eius cuius est imago. ita et dico de eo quod est ad finem. quod quodammodo sunt que queruntur propter finem: que nihilominus habent in se uide desideret: et in talia potest uoluntas ferri dupliciter: uel secundum quod ea propter aliud queruntur: et sic idem est actus uoluntatis qui est in fine: et in illud quod est ad finem. uel secundum quod ipsa sunt quedam res per se desiderabiles et sic est alia uoluntas de utroque. sed quedam sunt que non desiderant nisi in relatione ad finem ut sectio et ystio que in se mala sunt: et in talibus nunquam differt motus uoluntatis secundum quod uoluntas fertur in ista et in fine eorum. quod in ea uoluntas non fertur: nisi prout considerentur sub relatione ad finem.

C Ad primum ergo dicitur: quod finis et id quod est ad finem in quantum huiusmodi consideratum non sunt diuersa obiecta: sed unum obiectum in quo finis sicut formale est: quasi ratio quedam uolendi: sed id quod est ad finem est sicut materiale

sicut est lumen et color: sunt unum obiectum. **C** Ad secundum dicitur: quod quoniam uoluntas fertur in eo quod est ad finem: puta est ad finem: id quod est ad finem non est terminus eius. et id non oportet quod sint ibi duo motus sicut est etiam unus motus continuus qui de extremo in extremum per media transit: nisi medio ut termino in medio quiescendo utatur. **C** Ad tertium dicitur: quod est cogitatio de eo quod est ad finem: puta consideratur in ordine ad finem: est eadem cum cogitatione finis: non autem cogitatio de eo quod est ad finem: ut est res quedam: et sicut nature uoluntas. **C** Ad quartum dicitur: quod cum aliquid uult dare elemosynam propter inane gloriā habet est unus actus uoluntatis: et hic actus totus malus est: sed nunquam ad omne id quod in eo est maliciam habeat. unus enim particularis defectus sufficit ad hoc quod aliquid simpliciter malum dicatur. sed uerum est quod si uellet hoc: quod est dare elemosynam ut rem quandam in ordine ad talem finem: actus ille uoluntatis esset bonus et esset alius actus uoluntatis ab eo quod uult uanam gloriam.

D quintum sic proceditur. uidetur quod uoluntas non sit iudicanda recta ex fine. **C** Contra. n. aliquid malum propter bonum uelle: sicut qui uult furari ut elemosynas det. huiusmodi uoluntas mala est: et in finis uoluntatis est bonus. ergo ex fine non iudicatur rectitudo uoluntatis. **C** Preterea contingit quod aliquid faciat aliquid paruū intendens magnum facere: sicut aliquis dans obolum si intendat habere tantam mercedem sicut si daret centum marchas: non autem sequitur quod tantum bonum faciat quantum est finis que intendit. ergo ex fine non mensuratur rectitudo uoluntatis. **C** Preterea. omnia bonum appetit: ut dicitur in primo ethi. si igitur uoluntas dicitur recta ex uoluntate finis: omnis uoluntas erit bona. **C** Preterea. ad hoc quod aliquid bonum dicatur oportet quod omnia perficiantur rem in bonitate concurrant. quod bonum est per unam et totam causam: ut dicitur. sed bonitas actus capitur ex habitu: ex circumstantiis et ex fine. ergo non potest sufficere ex fine iudicari uoluntatis rectitudo.

C Preterea. ex eodem iudicatur rectitudo alicuius actus ex quo mensuratur bonitas eius. sed bonitas actus precipue que est in uirtute mercedi: mensuratur ex radice que est habitus actum eliciens. ergo rectitudo uoluntatis potius iudicatur ex habitu qui est principium actus quam ex fine. **C** Contra. omnis motus recipit speciem ex termino. sed terminus actus uoluntatis est finis. ergo ex bonitate finis iudicandus est bonus actus uoluntatis. **C** Preterea. actus recipit speciem a forma agentis. unde secundum diuersas formas diuersificantur actiones in specie: sicut calefacere et infrigidare. sed forma uoluntatis est finis: quod est appetibile sicut intelligibile est forma intellectus. ergo secundum bonitatem et maliciam finis dicitur actus uoluntatis bonus et malus. **C** Respondeo dicitur: quod actus uoluntatis potest ferri in finem dupliciter: uel immediate in ipsum finem: et sic actus uoluntatis manifeste bonitatem et maliciam ex fine habet. quia uelle bonum finem est bonum. et uelle malum finem est malum. bonitas enim finis non dependet ulterius ex aliquo alio: sicut bonitas eius quod est ad finem dependet ex fine. et talis actus proprie dicitur uoluntas finis ut uelle beatitudinem. alio modo fertur actus in finem mediante eo quod est ad finem: et hoc proprie dicitur intendere finem: et tunc distinguendum est. quia in malis absolute dicendum est quod actus habet maliciam ex fine: quia si

finis intentus est malus voluntas mala est: quantum
 cuius sit bonum illud quod ad tale finem ordinat eo quod vni-
 pricularis defectus sufficit ad malitiam: in bonis autem di-
 stinguendum est: quod aut loquimur de fine volentis aut de fi-
 ne actus voluntatis. Et de fine volentis quem volens
 sibi presertit: tunc non sequitur si finis est bonus quod voluntas
 sit bona: quod potest esse id quod est voluntas malum: et vnum tantum
 sufficit ad malitiam voluntatis: siue finis: siue voli-
 tum sit malum: et quis vno modo sit idem actus voluntatis
 qui fertur in finem: et in id quod est ad finem: tamen in-
 tentio nominat illum actum secundum ordinem actus ad fi-
 nem: sed voluntas nominat actum eundem secundum ordi-
 nem ad obiectum proximum quod in finem ordinat
 et ideo in tali casu voluntas est mala: sed intentio bo-
 na finis autem de ad quem actus proportionatus est:
 et ita etiam si finis est bonus: et actus bonus: quod actus
 malus non est proportionatus ad finem bonum. vnde
 dicit philosophus in quinto ethi. de his qui per
 malos actus bonos fines consequi intendunt quod que-
 runt sortiri finem inconuenienti medio: sicut enim non
 quilibet natura est disposita ad quilibet formam nec
 quodlibet instrumentum ad quilibet effectum: nec quod-
 libet medium ad quilibet conclusionem: ita nec qui-
 libet actus ad quilibet finem. Ad primum ergo dicitur
 quod quando aliquis vult malum propter bonum illud
 bonum non est finis actus voluntatis secundum se conside-
 rari: sed est finis a volente inordinate presertitus: et
 huiusmodi modo dicitur esse ad secundum: quod in malis sim-
 pliciter tenet quod quantum malum quis intendit tantum
 peccat: in bonis autem non tenet si intelligatur de fine
 volentis: sed solum si intelligatur de fine actus.
 Ad tertium dicendum: quod quis omnis voluntas bo-
 num appetat non tamen appetit semper quod est ve-
 re sibi bonum: sed id quod est apparens bonum: et quis-
 vis omnis homo beatitudinem appetat non tamen que-
 rit eam in eo ubi est vera beatitudo: sed ubi non est.
 et ideo nititur ad eam peruenire non per rectam viam
 et propter hoc non oportet quod omnis voluntas sit bo-
 na. Ad quartum dicendum: quod circumstantiis di-
 citur actus bonus secundum quod circumstantie faciunt actus
 proportionatum ad finem debitum. et ideo principa-
 liter bonitas actus ex fine pendet. Ad quintum dicitur
 quod in habitu includitur rectitudo finis: quod ad virtutem
 ut philosophus in secundo ethi. dicit erigunt tria.
 primum quidem si sit sciens: deinde si volens propter
 bonum in quo includitur ordo ad fines: tertium si fir-
 me et inmutabiliter operatur. et ideo si bonitas actus
 procedat ex habitu non remouetur quin iudicetur ex
 fine. Et recte sunt voluntates etc. Hic intelligendum
 est si referatur ad rectam voluntatem quasi ex se or-
 dinate ad illam: ita quod recta voluntas sit finis actus
 voluntatis: et non tantum agentis ut dictum est. Ad
 debemus ideo euangelizare ut manducemus. In hoc
 simpliciter verum est: quod manducare non potest esse
 finis euangelizandi: nec proximus: nec vltimus: sed
 est questum ab euangelizante ad facultatem euange-
 lizandi conseruandam. et ideo magister infra in solu-
 tione huius verbum non exponit. finis vero volunta-
 tis est vel illud etc. quod omne bonum rationem finis ha-
 bet bonum autem obiectum est voluntatis: ideo quod
 libet voluntatum quod est obiectum voluntatis finis po-
 test dici: sed magis dicitur finis proprie illud id quod vlti-
 mo voluntas tendit: quod huius est ab ea primo voluntatum. et
 ideo in tertio ethi. dicitur quod voluntas est finis elec-
 tio vero eorum que sunt ad finem. Intentio includit

et. Intentio proprie loquendo actum voluntatis signi-
 ficat ut dictum est: sed finem non significat nisi mate-
 rialiter nomen sumatur ut. s. sumatur intentio pro re
 intenta sicut et fides sumitur pro re credita. finis ve-
 ro voluntatis etc. Delectatio dicitur bona que conse-
 quitur operationem bonam et mala que consequitur ma-
 lam ut ex. r. ethi. patet. Intentio ad illud respicit per
 quod volumus etc. Intentio enim includit actum ratio-
 nis. et ideo respicit ad id ad quod aliquid ordinatum
 est: sed voluntas nominat actum voluntatis absolu-
 te cuius non est ordinare vel conferre. et ideo respi-
 cit ad id quod immediate fertur. Et alia quidem vide-
 tur voluntas etc. quod sit eadem: et quod alia dictum est
 vnde utraque opinio secundum aliquid veritatem habet.

Distin.

Trigesimanona.

Quia voluntas sit de his que naturaliter homo
 habet: quare peccatum fore dicatur: cum nul-
 lum aliud naturale peccatum sit.

Item dicitur quod facti necessaria
 h
 ria ex superioribus causam tra-
 hens. dictum est. n. supra voluntates
 inesse naturaliter homini: sicut
 intellectus et memoria. que autem homi-
 ni naturalia sunt quantumcumque uicium: bona tamen
 esse non desunt. Quia non ualet uicium bonitatem
 in qua de se fecit penitus consumere. ut uerbi
 gratia. Intellectus uel ratio et ingenium ac memo-
 ria: et si uicium et peccati obnubilent et corru-
 pant: bona tamen sunt: nec peccata noiant. Sic
 Aug. de ratione que est imago dei in qua facti su-
 m. euidenter ostendit in. xv. li. de tri. Hec est
 imago in qua homines sunt creati: que ceteris
 animalibus presunt: que creatura in rebus creatis
 excellentissima: cum a deo iustificat: a deformi
 forma in formosam mutatur formam. Erat enim
 et inter uicia natura bona. hec autem imago ratio
 est uel intellectus. Quia ergo voluntas de natura
 libus sit: quare ipsa non semper bona est: et si ali-
 quod uicium subiaceat. Ad hoc facile respondet que
 dicitur omnia que sunt quantumcumque sunt bona esse: quod
 et ipsa voluntas quantumcumque est uel quantumcumque uolun-
 tas est ut supra posuimus: bonum esse asserunt.
 sed quantumcumque inordinata est: mala est et peccatum
 ubi potest ab eis rationabilibus queri. si voluntas quantumcumque
 inordinata est: peccatum est: que ergo intellectus
 ratio et ingenium: et huiusmodi cum inordinata sunt pec-
 cata non sunt. Inordinata uero sunt: sicut uolun-
 tates: cum ad rectum finem non tendunt: eorumque
 actus peruariationes existunt. Ad quod illi dicunt
 uoluntas nomine aliquum. s. naturalem poten-
 tiam uolendi: aliquum actum ipsius uis significari.
 Ut sit ipsa ista aie naturaliter nunquam peccatum
 est. sicut nec vis memorandi uel intelligendi. s.

actus huius uis q̄ et uoluntas d̄: tunc peccatum est quādo inordinatus est.

Quare actus uoluntatis sit peccatus si actus aliarum potentiaru nō sunt peccata.

Huc queritur quare huius naturalis potentie actus peccatus sit: si aliarum potentiarum actus peccata non sunt. s. potētie memorādi: cui⁹ actus ē memorare. et potētie intelligēdi: cuius actus est intelligere. Ad quod ipsi dicunt quia alterius generis est actus ille uoluntatis q̄ actus memorie vel intellectus. **N**ic enim actus est ad aliqd̄ adipiscendum vel non admittendum. qui non potest esse de malis quin sit malus. Vel enim mala: malum est. sed intelligere vel memorare mala: malum non est: quamuis eorū quidam etiam hos actus esse malos interdū asserant non improbe. memorat enim interdū quis malum ut faciat: et querit intelligere utrum ut sciat impugnare. **E**cce qualiter soluntur premissa questio ab his q̄ tradūt omnia esse bona in quantum sunt. qui uero dicunt uoluntates malas peccata esse: et nullo modo bona: breuius respondent dicētes actum uolūtatis nō esse de naturalibus: sed uis ipsa et potētia uolēdi que semper bonū est: et in oibus: cui⁹ etiam sit in paruulis in quibus nondum est actus eius.

Quomodo intelligendum sit illud. homo etiam qui seruus est peccati naturaliter uult bonum.

Reterea queri solet quomodo intelligendum sit quod ait Ambro. exponens illud uerbum apostoli nō enim quod uolo illud ago: s; quod nolo illud facio. **D**icit enī q̄ homo subiectus peccato: facit quod uult: quia naturaliter uult bonū sed uoluntas hec semper caret effectu: nisi gratia dei adiuuet et liberet. si homo subiectus est peccato: uult quidem malum et operatur: q̄ seruus est peccati. et eius uoluntatem sicut supra dixit Augu. libenter facit. quomodo ergo naturaliter bonum uult. **A**n est eadem uoluntas. i. idem motus qua libenter peccato seruit: et qua naturaliter uult bonum. **S**i non est eadem uoluntas: que ergo istarum est: que cui⁹ homo iustificatur: a seruitute peccati liberatur. **U**t etiā superius disserimus gratia dei uoluntate hominis liberat et adiuuat que uoluntatem hominis preparat adiuuandam: et adiuuat preparatam: sed que est illa uoluntas: an illa que naturaliter uult bonum: an que libenter seruit peccato. **S**i tamen due sunt uoluntates proposita est questio profunda: que

uaria a diuersis expositione determinatur. **A**lij enī dicunt duos esse motus. unū quo uult bonum naturaliter. et quare naturaliter? et quare naturalis dicitur: quia talis fuit motus nature humane in prima creatiōe: in qua creati sine uicio sumus. que pprie natura dicitur. **F**uit enim homo creatus in uoluntate rectus. **U**nde in ecclesiasticis dogmatibus scriptum est. **F**irmissime tene primos homines bonos et rectos esse creatos: cum libero arbitrio quo possent si uellent propria uoluntate peccare eosq; nō necessitate: sed propria uoluntate peccasse. **R**ecte igitur dicitur homo naturaliter uelle bonū: quia in bona et recta uoluntate conditus est. **S**uperior enī sentit la rationis: que etiam ut ait Hiero. in **E**haym non potuit extinguī. bonū semper uult et malum odit. **A**lij autem dicunt esse motum mentis: quo mens relicta superiorū lege: subiicit se peccatis: eisq; oblectatur. iste motus ut aiunt: anteq̄ alit̄ uis assit gratia: dominatur in homine et regnat. **A**lterumq; de primis motum uterq; tamen ex libro ar. est. **V**eniente autē gratia ille motus malus eliditur: et alter naturaliter bonus liberatur et adiuuatur: ut efficaciter bonū uelit. ante gratiam uero licet naturaliter uelit homo bonū non tamen absolute concedi oportet bonū hēre uolūtate: sed potius malū. **A**lij autē dicunt unam esse uoluntatem. i. unum motum quo naturaliter uult homo bonum: et ex uicio uult malū eoq; delectat̄: et in quantum uult bonū naturaliter bonū est. et in quantum malū uult malus est.

Hic oritur q̄d̄ satis necessaria r̄. **O**stendo q̄ rectitudo uolūtatis et pueritas est ex fine. **N**ic inquit utrum in uolūtate possit esse pueritas et peccatum. **E**t diuiditur in partes duas. **I**n prima ostendit quomodo in uoluntate peccatum esse p̄: et q̄ peccatum non est nisi s̄m̄ deuiationem ab eo ad quod aliquid naturaliter ordinatur. **I**n secunda preinquit quomodo uoluntas naturaliter in bonū redat. ibi. **P**reterea queri solet quomodo intelligendū sit r̄. **P**rima diu dicitur in duas. **I**n prima mouet q̄d̄ nem. **I**n secunda ponit responsionem. ibi. **A**d h̄ autē sa. ile r̄. **E**t diuiditur in duo. **I**n prima ponit r̄sionem s̄m̄ primam opinionem supra memoratam q̄ ponit omnia in quantum sunt bona esse a deo. **I**n secunda respondet s̄m̄ aliam opinionem que ponit actus peccatorū nullo modo bonos esse nec a deo. ibi. **Q**ui uero dicunt uoluntates malas r̄. **C**irca primū facit tria. **P**rimo respondet ad questionem. **S**ecundo obicit contra responsiones et soluit. ibi. **U**bi potest ab eis rationabiliter queri r̄. **T**ertio iterum contra

obiectione solutionis oblectione mouet et soluit. ibi. Sed adhuc queritur quare etc. Hic est triplex questio prima quod peccatum sit in voluntate. Secunda quod homo naturaliter bonum velit. Tertia de hoc quod dicitur quod superiorum similitudo rationis erigui non potest. Circa primam queruntur duo. Primo vtrum in voluntate possit esse perversitas peccati. Secundo vtrum in actibus aliarum potentiarum possit esse peccatum.

¶ Irea primū sic pcedit. Videt quod voluntas per peccatum pueri non possit. Voluntas enim ad imaginem principis nec tamen finem quod est potentia: sed est vt vult ratione actus: quod respectu quorundam obiectorum saluatur perfecta ymaginis in tribus potentis vt in primo li. iiii. di. dictum est: potentia autem non habet compositionem ad obiectum nisi mediante actu. Cui igitur ymaginis bonitas per peccatum non tollatur: quod in imagine pertransit homo vt in ps. dicitur vt quod in voluntate non possit esse peccatum. ¶ Preterea illud quod immediate recipit influentiam a primo fonte immutabiliter tenet hoc quod influere est in ipsum: sicut spirituales que immediate est a deo recipiunt esse incorruptibile habent reliqua vero per longam distanciam a primo non possunt semper in esse perseruari vt in secundo de generatione dicitur: sed sensus bonitatis finis est a quo ratio boni sumitur: cuius igitur voluntas immediate feratur in finem: sicut in obiectum siue est in finem vltimum: vt quod bonitatem inamissibilem habeat: ita per peccatum vitari non possit. ¶ Preterea. Jo. viii. dicitur qui facit peccatum seruus est peccati: sed seruus voluntati non appetit que liberrima est: et libertatis sensus: vt supra dictum est. ergo in ea peccatum esse non potest. ¶ Preterea defectus peccati non dicitur illi imputari in quo non potest esse defectus nisi defectu prius in alio existente: sed in voluntate non potest esse defectus nisi prius existat defectus in ratione. ergo peccatum non dicitur voluntati imputari. per ratio medie. voluntas non est nisi boni vel appetitus boni: sed voluntas non habet defectum secundum quod bonum vult tendit. si non deficit nisi secundum quod tendit in bonum appetens: et non erit: sed si sit secundum quod iudicium rationis fallit. si non est defectus in voluntate nisi prius sit in ratione. ¶ Preterea. sicut se habet error ad cognitiuam: ita se habet culpa et peccatum ad appetitiuam: sed vt in. iiii. metha. dicitur falsitas est propria fantasie que est cognitio sensitiva. ergo et peccatum est propria appetitui sensitivo: et non intellectui quod est voluntas. ¶ Contra. Aug. dicit quod voluntas est qua peccat: et recte viuunt: sed quod cuius peccat in eo est deformitas peccati. ergo in voluntate peccati deformitas potest esse. ¶ Preterea. omne quod est ex nihilo vt Dam. dicit verribile est in nihil vel quantum ad esse vel quantum ad electionem: sed voluntas creata est ex nihilo. ergo cum non sit verribilis in nihil quantum ad esse: quod est per ymaginis omne quod sit verribilis in nihil quantum ad electionem: et hoc non fit nisi per peccatum. ergo peccatum in voluntate esse potest. ¶ Rursus dicitur dicitur quod nihil imputatur alieni in peccatum et culpa: nisi illud cuius causa ipse est: quod non laudamur neque vitupamur nisi ex actibus nostris ea vero quorum causa non sumus per actum nostrum non sunt. vnde cum voluntas dupliciter dicatur. scilicet voluntas potentie: et voluntas actus voluntas potentie cum a nobis non fit: sed a deo in nobis non potest esse peccatum: sed actus eius qui a nobis est. Sed sciendum quod aliquis actus est ab aliquo dupliciter. Vno modo tamen secundum substantiam actus quod secundum determinationem agentis ad actum: et hoc proprie in parte agentis esse dicitur vt est in voluntate. Ipsa enim presentia voluntatis quod in se est indifferens est ad plura: sicut quod determinate creat in hunc actum vel in illud non est ab alio determinate: sed ab ipsa voluntate: sed in naturalibus actus progreditur ab agente: sed

tamen determinatio ad hunc actum non est ab agente: sed ab eo qui agenti inclinationem talem dedit per quam ad hunc actum determinatum est. et ideo pro prius actus voluntatis a voluntate esse dicitur. vnde si aliquis defectus sit in actu eius ipsi voluntati in culpa et peccatum imputatur: omni autem voluntate creatam possibile est in suo actu deficere quoniam ex natura sua est eo quod ex nihilo est in defectu peruertibilis: et ita relinquitur quod in voluntate potest esse peccatum quantum ad actum eius. ¶ Ad primam igitur dicitur quod voluntas actus non est pars ymaginis que est ymago similitudinis in distinctione potentiarum considerata: quod nullius voluntatis actus semper manet: cum tamen ymago semper permaneat. Sed quod ymago in potentis secundum quedam obiecta precipue assignatur non est ex eo quod actu in illa feratur nisi forte sub quadam confusione vt in primo dictum est quod anima semper intelligit se non discernendo vel cogitando aliquid de se: sed in quantum presens est sibi: sed ex eo quod in illa obiecta ferri potest. Sed verum est quod ymago recreationis que non semper manet potest quantum ad actus et habitus considerari. ¶ Ad secundam dicitur quod influentia primi principii ad substantias quibus immediate influit est per operationes ipsius principii primi: et quia illa operatio defectum habere non potest indeficiente esse ab eo recipiunt: sed ordo voluntatis ad finem vltimum non est per operationem finis vltimi in voluntate: sed per operationem voluntatis in finem tendentis: et quod voluntas defectibilis est: ideo ab isto ordine deficere potest per defectum sue operationis et non per defectum finis. ¶ Ad tertiam dicitur quod quod voluntas liberrima est. id hoc consequitur ea: vt in seruitutem cogi non possit: non tamen ab ea excluditur qui seipsum seruituti subiicere potest: quod fit quantum voluntas in actum peccati libere consentit. Ad quartam dicitur quod ille error qui est in ratione secundum quod extimat bonum quod non est bonum: est secundum ignorantiam electionis vt in tertio ethi. dicitur: et hec ignorantia non caret voluntarium: quod voluntas huiusmodi ignorantie quodammodo causa est dum passiones non cohibet que rationem in extimando absorbeat: quarum cohibitio in potestate voluntatis est: et ideo peccatum recte voluntati imputatur. ¶ Ad quintam dicitur quod error vel falsitas dicitur propria fantasie: non quia in intellectu esse non possit: sed quod ex errore fantasie et imaginationis interdum causatur. similiter etiam in ordinatio appetitus sensibilis peccati quod est in voluntate quodammodo causa est: non quidem agens sed inducens. vnde per partem inferiori in qua sunt anime passiones parte viciosa nominauerunt: vt dicit Aug. in libro de ciuitate dei.

¶ Ad secundam sic pcedit. vt quod in actibus aliarum potentiarum possit esse peccatum et precipue in actu intellectus. Cogitatio enim actus intellectus est. sed contingit cogitando peccare. ergo in actu intellectus peccatum potest esse. ¶ Preterea. peccatum est operatio quodammodo propria operationi illi quod homini secundum quod homo est debet: quod talis operatio est recta operatio cui peccatum dicitur. sed operatio intellectus est hominis secundum quod homo est: et si enim homo dicitur homo quod est intellectum habens: et rationem. ergo in operatione intellectus contingit esse peccatum. ¶ Preterea. contraria nata sunt fieri circa idem: sed peccatum virtuti opponitur. cum ergo quodam virtus sit in intellectu. scilicet intellectualis: vt patet ex. vi. ethi. videtur quod peccatum in intellectu esse possit. ¶ Preterea. infidelitas peccatum quoddam est: sed infidelitas est in intellectu secundum quod doctrine fidei dissentit. ergo in intellectu potest esse peccatum.

Conpreterea nihil prohibetur nisi peccatum: sed quaedam scientie sunt prohibere ut nigromantia: et huiusmodi: cum igitur scientia sit in intellectu videtur quod in intellectu possit esse peccatum. **C**ontra. Illud quod excusat peccatum non est peccatum: sed defectus quod est in intellectu: ut ignorantia peccatum excusat. ergo in intellectu non contingit esse peccatum. **C**onpre. illud quod non est in potestate nostra non est peccatum: sed intelligere quodlibet non est in potestate nostra. ergo si intelligendo deficiamus non peccamus. **C**onrespondeo dicitur: quod cum in peccato sit ratio mali: et per hoc ratio culpe utriusque diversimode inuenitur in actu intellectus: et in actu voluntatis: quod in actu voluntatis est malum et ob id non autem in actu intellectus: velle enim mala: malus est: sed intelligere mala non est malum. cuius ratio summi potest ex obiecto utriusque. obiectum enim voluntatis est bonum: sed obiectum intellectus est verum: bonum autem et verum: et falsum sunt in anima. et ideo voluntas per actum suum tendit in obiectum suum secundum quod se habet in re. et ideo ex bonitate: et malitia rei volute actus voluntatis est bonus et malus: sed intellectus per actum suum tendit in rem secundum quod est in anima. Ratio autem et malorum et bonorum in anima bonum est. et ideo cognoscere malum et bonum in se bonum est. unde Boetius dicit quod notitia mali bono de esse non potest. sed malum accidit in actu intellectus ex indubita proportione intellectus ad rem ex eo. scilicet quod apprehendit rem aliter esse quam sit. Intelligere enim rem falso est malum. in actu intellectus: sicut verum est bonum eius. ut dicitur in vi. ethico: actus igitur intellectus sic malus non habet etiam eodem modo rationem culpe: sicut actus voluntatis qui inuenitur suo modo malus: quod ratio culpe primo in actu voluntatis inuenitur. In actibus autem intellectus et aliarum potentialium non nisi secundum quod sunt impati a voluntate. Ratio enim culpe in actu deformati est ex hoc quod procedit ab eo qui habet dominium sui actus. hoc autem est in homine secundum illam potentiam que ad plura se habet nec ad aliquod eorum determinatur nisi ex se ipsa quod tantum voluntati conuenit: potentie enim organum affire cogitur ad aliquem actum per immutationem organorum sine quibus in actum exire non possunt. Intellectus autem: quous sit potentia non affira organo: tamen cogitur ad aliquid ex ratione vel argumento: siue deficit ab aliquo in quod non potest ex defectu demonstrationis et intellectualis luminis. Voluntas autem potest de se in quodlibet quod apprehensum fuerit: nec ab eo per aliquam rationem videnter prohiberi potest: quod cum intellectus feratur in rem secundum quod res est in anima prout habet rationem veri indiget intellectus ad intelligendum rem aliquo medio lumine vel demonstratione per quod rem deducat in hoc quod ad intelligendum sibi sit proportionata. unde etiam per rationem potest necessario auertere alicui rei consentiar: sed voluntas ut dictum est fertur in suum obiectum secundum quod est in re. et ideo oportet ut aliquam operationem habeat in rem ad hoc quod fiat sibi proportionata: vel expoliando eam a materia: vel aliquid huiusmodi: sicut intellectus facit: sed directe in rem apprehensam secundum quod est fertur. et ideo non potest deficere quin feratur in quodcumque voluerit. neque alio quo prohibente neque per aliquem eius defectum. **C**ontra primum ergo dicendum: quod peccatum in cogitationibus potest esse dupliciter: vel in quantum cogitationes sunt: et sic non est in eis nisi peccatum vanitatis secundum quod intellectus deberet occupari utilioribus cogitationibus: et occupatur inutilibus: nec hoc in culpam imputatur nisi secundum quod actus intellectus natus est a voluntate impari: vel in quantum cogitationes propter delectationem rei cogitate queruntur: et sic potius est peccatum in delectatione rei cogitate secundum me moriam et speciem quam in ipsa cogitatione. Illa autem delectatio non est in intellectu: sed in concupiscibili et irascibili cuius est actus cogitatus. unde tale peccatum reducit ad idem genus ut fornicationis: et homicidii in quo est ipse actus peccati exteriori perpetratus. **C**ontra secundum dicendum: quod illa peccata operatio intellectus que est hominis secundum quod est homo non habet rationem meriti nisi secundum quod est a voluntate impata: sicut cum quis in contemplatione diuinorum meretur. Et similiter contrario non est culpa in actu intellectus errantis: et varia cogitantis nisi secundum quod actus eius est a voluntate impatus. **C**ontra tertium dicendum: quod peccatum de quo nunc loquimur quod rationem demeriti habet non opponitur virtuti quolibet modo accepte seruituti secundum quod est principium actus meritorii et remunerabilis: quous autem perfectio intellectus ut scientia et sapientia possit habere rationem virtutis ex hoc solo quod perfectio intellectus est opus eius bonum reddens secundum quod facit recte intelligere: non tamen habet quod actus eius sit remunerabilis: et meritorius nisi secundum quod est impatus a voluntate. **C**ontra quartum dicendum: quod infidelitas non est peccatum in intellectu existens nisi secundum quod actus intellectus est impatus a voluntate: sic enim: et fides in eo est: quod secundum Augustinum credere non potest homo nisi volens. sicut etiam nisi homo voluntate omittat quod facere debet in infidelitatem non incidet: quod si quod in se est faceret deus reuelaret sibi quod credere deberet. **C**ontra quintum dicendum: quod artes ille non sunt prohibite secundum quod tantus in cogitatione stant: sed per accidens in quantum sunt occasio peccandi secundum quod notitia artis disponit: et inclinat ad usum artis qui sine peccato esse non potest: et si etiam ipsa speculatio artis peccatum dicatur: hoc non erit nisi ex parte speculantis qui aliis intendere tenetur. si tamen per huiusmodi considerationem ab illis retrahatur.

Inde queritur quomodo homo naturaliter bonum velit. Et circa hoc queruntur duo. **Primo:** utrum homo velit bonum naturaliter.

Secundo: utrum idem motus sit quo homo vult bonum naturaliter: et quo vult malum.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod homo naturaliter bonum non velit. Illud enim quod naturale est idem est apud omnes: sed non omnes homines bonum volunt. ergo bonum velle non est eis naturale. **Conpreterea.** illud quod est naturale non assuescimus ut in secundo ethico dicitur: sed homo per assuetudinem efficitur habilior ad bona volendum. ergo bonum velle non est homini naturale. **Conpreterea.** illud quod est secundum naturam semper est in suo actu: et si deficit non deficit nisi in minori parte propter aliquod accidentale impedimentum: sed homo frequenter deficit a bona volendo. ergo non est sibi naturale. **Conpreterea.** secundum naturalia neque meremur neque demeremur: sed ex hoc quod aliquis bona vult meretur. ergo bona velle non est naturale. **Conpreterea.** illud quod est naturale non tollitur per peccatum: quod data naturalia etiam in demonibus integra manent

ut Dyo. dicit: sed per peccatū alienatur homo a voluntate bonorum. ergo velle bonum non est naturale. **C** Contra. Mat. quarto dicitur in glo. q. virtutes sunt homini naturales. et hoc dicit philosophus i. sex to ethicorum: q. s. m. virtutes aliq. inclinatur ad bonū volendum: ergo bonū velle est homini naturale.

C Pre. sicut pars intellectiva perficitur in veri cognitione: ita pars affectiva perficitur in voluntate boni. sed cognoscere verum est naturaliter desideratū ab omnibus: quia omnes homines natura scire desiderant. ut philosophus dicit. ergo velle bonum est homini naturale. **C** Respondeo dicendo: q. illud dicitur esse naturale alicui rei: quod conuenit sibi secundum conditionem sue forme per quam in tali natura constituitur: sicut ignis naturaliter tendit sursum. forma autem per quam homo est homo est ipsa ratio et intellectus. unde in illud quod est conueniens sibi s. m. rationem et intellectum naturaliter tendit. bonum autem cuiuslibet virtutis est conueniens homini s. m. rationem. quia talis bonitas est ex quadam commensuratione actus ad circumstantias et finem quem ratio facit. unde quedam inclinationes virtutum siue aptitudines preerisunt naturaliter in ipsa natura naturali que virtutes naturales dicuntur: et etiam per exercitium et deliberationem complentur ut in. vi. ethi. dicitur: ideo homo naturaliter in bonum tendit. Sed motus naturalis a forma progreditur s. m. conditionem forme. voluntas autem talis conditionis est: et ratio: ut non sint determinata ad vnum quin in aliud flecti possint. et ideo quis velle bonū homini sit naturale inibiominus: tamen potest malum velle non in quantum est malum: sed in quantum extimatur bonum. **C** Ad primum ergo dicendum: q. ista naturalis inclinatio in bonum inuenitur in hominibus omnibus: sed quia ut dictum est voluntas non est necessario determinata ad vnum: non oportet q. omnes actus bonum velint. **C** Ad secundum dicendum: q. inclinatio voluntatis ad bonum que est in natura humana non est per assuetudinem: sed habitus quo perficitur ista habitus est vel per consuetudinem vel per infusionem. **C** Ad tertium dicendum: q. in illis que sunt determinata ad vnum semper sequitur actus naturalis nisi impediatur: et impedimentum contingit in minori parte: sed voluntas non est natura quedam determinata ad vnum: et preterea habet impedimentum semper sibi coniunctum. s. carne repugnantem. unde apostolus Ro. vii. inuenio aliam legem in membris meis etc. Et ideo homo a voluntate boni simpliciter abducitur in id quod est apparatus bonum. **C** Ad quartum dicendum: q. actus naturalis in hiis que sunt determinata ad vnum non potest esse meritorius: quia tales actus voluntari non subsistent: ut patet in actibus nutritiue pris: sed actus illi qui imperio voluntatis subsistent meritorii sunt etiam si homo naturaliter ipsos velit. **C** Ad quintum dicendum: q. inclinatio illa naturalis nunq. per peccatum tollitur: s. m. habitus ut dictum est semper per peccatum minuitur.

D secundum sic proceditur. videtur q. eadem voluntas sit qua homo naturaliter vult bonum et qua vult malum. **P**otentia enim rationalis se habet ad opposita: sed voluntas que est rationalis potentia. ergo se habet ad opposita. ergo eadem est boni et mali. **C** Preterea. eadem est voluntas ut natura considerata et voluntas deli-

berata: sed voluntate ut natura considerata homo vult naturaliter bona: sed voluntate deliberata homo vult malum. ergo eadem voluntate homo vult naturaliter bonum et malum. **C** Preterea. liberum arbitrium est quo eligitur bonum et malum ut supra dictum est: sed li. ar. est voluntas ut er. prius determinatis patet. ergo eadem voluntas est que in bonum naturaliter tendit: et que malum vult. **C** Preterea. sicut se habent verum et falsum ad cognitionem ita bonum et malum ad affectionem. sed eadem potentia: videlicet ratio que est veri est etiam falsi. ergo eadem voluntas que est boni naturaliter etiam est mali. **C** Preterea. potentia determinata ad vnum non potest esse principium actus meritorii. sed si voluntas alia est que fertur in bonum et que in malum: vna earum erit determinata ad bonum et alia ad malum: vel saltem altera determinata erit: ergo neutra earum poterit esse principium meriti vel demeriti. **C** Contra. Idem non pugnat contra seipsum. sed voluntas qua homo naturaliter bonum vult impugnat per illam qua homo malum vult. ergo non est vna voluntas utraq. **C** Preterea. ideo naturaliter non tendit in duo contraria. sed bonum et malum sunt contraria. ergo non est eadem voluntas que in bonum et malum tendit. **C** Respondeo dicendo: q. illud quo aliquis bonum et malum vult potest tripliciter dici. vno modo illud principium quod est inclinans ad bonum et malum: et hoc modo est idem quo aliquis vult bonum et malum. quia ipsa voluntas sensualitatis inclinatur naturaliter idelectabile carnis quod est sibi conueniens et hominis est malum in quantum est homo. Voluntas autem rationalis prout est natura hominis: siue put consequitur naturalem apprehensionem vniuersalium principiorum iuris est que in bonum inclinatur. Secundo potest dici quo aliquis vult bonum vel malum illud quo quis eligit bonum vel malum sequendo hanc vel illam inclinationem: et sic est eadem voluntas et sic non est dubium alium esse actum voluntatis qua quis vult bonum vel malum. Tertio modo potest dici ipse actus voluntatis quo voluntas vult bonum et quo vult malum in actu. **C** Ad primum ergo dicendum: q. quis potentia rationalis sit ad opposita: non tamen ad vtrumq. oppositorum equaliter ordinatur: sed ad vnum naturaliter: et ad alterum s. m. q. a perfectione proprie nature deficit. et ideo alia est voluntas que naturaliter tendit in bonum. s. voluntas rationis. et alia que naturaliter tendit in malum hominis s. m. q. est homo. s. voluntas sensualitatis: et precipue s. m. q. est per fomites corrupta. **C** Ad secundum d. m. q. voluntas ut deliberata et ut natura non differunt s. m. essentiam potentie: q. naturale et deliberatum non sunt differentie voluntatis s. m. se: sed s. m. q. sequitur iudicium rationis: quia in ratione est aliquid naturaliter cognitum quasi principium indemonstrabile in opabilibus: qd se habet per modum finis: q. i. opabilibus finis habet locum principii ut in. vi. ethi. d. m. vñ illud qd finis est hois est naturaliter in ratione cognitū esse bonū: et appetitū et voluntas pñs istā cognitionē dñ voluntas ut natura: aliquid vero est cognitū in ratione p inquisitionē: ita in opatiuis sicut in speculatiuis: et vtrebiq. s. tā in speculatiuis q. operatis ptingit iquirētē rationē errare unde voluntas que talē cognitionē rationis sequit deliberata dicitur: et in bonū et malum tendere potest: sed non ab eodem inclinante ut dictum est.

C Ad tertium dicendum: qd li. ar. nominat potentia eligentem bonum et malum: et non illud quod ad vtrumque inclinatur. **C** Ad quartum dicendum: qd quibus eadem ratio possit esse veri et falsi: non tamen ex eodem habet qd sit vtriusque: sed ex virtute primorum principiorum que sunt naturaliter cognita habet vt veritatem cognoscat. ex fantasia vero habet vt falsum iudicet. Similiter in electione voluntatis est recitudo ex naturali inclinatione cum auxilio gratie: sicut est in ea peccatum ex corruptione inferiorum virium que in peccatum inclinatur. **C** Ad quintum dicendum: qd voluntas est sicut hinc determinata in vnum naturaliter tendens ita qd in alterum naturaliter non tendit non tamen illud in quod naturaliter tendit de necessitate: sed voluntarie tendit. vnde et potest illud non eligere. similiter potest etiam non eligere illud peccatum in quod sensualitas corrupta inclinatur: qd inclinatio naturalis vt dictum est: sicut hinc erigitur nature inclinantis.

Et inde queritur de superiori scintilla rationis et circa hoc queruntur tria. **P**rimo: vtrum superior scintilla rationis possit extinguere. **S**ecundo: supposito qd non extinguatur vtrum conscientia possit errare. **T**ertio: vtrum conscientia errans liget.

D primum sic proceditur. **V**idetur qd superior scintilla rationis possit extinguere. **E**rror rationis extinctio eius dicitur: qd tenebre comparatur: sed hanc scintillam rationis contingit errare: vt patet in glo. Hiero. Ezechi. i. vbi preter verba que in littera inducuntur paulo post subdit. hanc autem conscientiam sepe precipitari videmus. **S**uperior scintilla rationis potest extinguere. **P**reterea. superior scintilla rationis videtur esse superior rationis pars: sed ratio superior potest peccare etiam mortaliter vt supra dictum est. ergo scintilla ista potest extinguere. **P**reterea proprietates huiusmodi scintille est qd diu manet vt malo remurmuret: sed in hereticis nihil est quod remurmuret in hiis peccatis que sicut sectam suam faciunt: qd etiam in occasione iustorum arbitrantur se obsequium prestare deo vt dicit Jo. xvi. ergo scintilla rationis est in eis extincta. **P**reterea. philosophus dicit in. vii. ethi. qd mali. s. qd habitum vitii iam acquisuerunt ignorantiam finis habent: sed non potest fieri murmur quantum ad actum nisi sicut qd cognoscitur deuiatio a fine. ergo videtur qd illis quorum potentie per huiusmodi habitus corrupte sunt huiusmodi murmur cessat: et ita scintilla rationis in eis extinguatur. **P**reterea. idem est quod remurmurat malo: et quod inclinatur ad bonum: sed in damnatis non est aliquid incitans eos ad bonum. ergo nec in eis est aliquid remurmurans malo. et ideo scintilla rationis in eis extinguatur. **C** Contra. Scintilla rationis extinguere non potest lumine intellectus remanente: sed lumen intellectus nunquam per peccatum tollitur: qd lumen illud ad imaginem pertinet vt patet ex eo quod dicitur in ps. signatum est super nos lumen vultus etc. vbi glo. exponit de consignatione imaginis. ergo scintilla rationis per peccatum non extinguatur. **P**reterea. illud quod est naturale per peccatum non tollitur: sed inclinatio ad bonum est homini naturalis: vt dictum est: que est sicut hinc rationis scintillam. ergo scintilla rationis per peccatum non extinguatur. **R**espondeo ad. qd sicut Dionysius in. vii. capitulo de di. no. diuina sapientia coniungit principia secundorum vltimis primorum: qd vt in libro de causis ostenditur in

ordine creatorum oportet qd consequens precedenti simuletur: nec hoc potest esse nisi sicut qd aliquid participat de perfectione eius quod quidem inferiori modo est in secundo ordine creatorum qd in primo. vnde de hoc quod inferior creatura de similitudine superioris participat est supremum in inferiori: et vltimum in superiori: qd est deficientius receptum qd in superiori sit. inter creaturas autem talis est ordo vt primo sit angelus et secundo sit rationalis anima: et qd rationalis anima corpori coniuncta est: ideo cognitio debita sibi sicut suum proprium ordinem est cognitio que a sensibilibus in intelligibilia procedit et non peruenit in cognitionem veritatis nisi inquisitione procedente. et ideo cognitio sua rationalis dicitur: qd vero angelus simpliciter incorporeus est: nec corpori vnitur cognitio nature sue debita est: vt simpliciter sine inquisitione veritatem apprehendat propter quod intellectualis natura nominatur. oportet ergo qd in anima rationali que angelo in ordinem creatorum contiguatur sit aliqua participatio intellectualis virtutis sicut quam aliquam veritatem sine inquisitione apprehendat sicut apprehenduntur prima principia naturaliter cognita tam in speculatiuis qd etiam in operatiuis. vnde de et talis virtus intellectus vocatur sicut qd est in speculatis que etiam sicut qd in operatiuis est sicut dicitur: et hec virtus scintilla convenienter dicitur qd sicut scintilla est modicum quid ex igne euolans: ita hec virtus est quidam modica participatio intellectualitatis respectu eius quod de intellectualitate in angelo est. et propter hoc etiam superior pars rationis scintilla dicitur: qd in natura rationali supremum est. vnde Hiero. dicit qd per aquilas significat qd cetera animalia in volando transcendunt ita et hoc vt transcendit rationabile que per hominem significatur: et concupiscibiles que per vitulum et irascibiles que per leonem. Sicut autem non contingit in speculatiuis intellectum errare circa cognitionem primorum principiorum quin semper repugnet omni ei quod contra principia dicitur ita etiam non contingit errare in practiis in principis primis: et propter hoc dicitur qd hec superior rationis scintilla que sicut dicitur est extinguere non potest: sed semper repugnat omni ei quod contra principia naturaliter sibi indita est. **C** Ad primum ergo dicendum: qd sicut non contingit intellectum errare circa principia sicut se considerata: contingit tamen errare circa ea sicut qd sunt virtute in conclusionibus per malam ratiocinationem: ita etiam lumen sicut dicitur in se nunquam extinguatur: sed sicut qd deliberando deducitur in conclusionem operabilis potest esse defectus sicut qd per impetum delectationis et passionis cuiuscumque aut etiam false inductionis errorem conclusio non recte ex principis primis deducitur: et ideo non dicit qd sicut dicitur precipitatur: sed qd conscientia precipitatur que est conclusio vt supra dictum est. et est in ea virtus sicut dicitur sicut virtus principiorum in conclusione. **C** Ad secundum dicendum: qd sicut dicitur est aliud a superiori parte rationis: qd est supra totam rationem vt Hieronimus dicit in glosa inducra vnde non sequitur qd si in ratione sit peccatum qd in sicut dicitur sit peccatum. **C** Ad tertium dicendum: qd sicut lumen intellectus naturale non sufficit in cognoscendo ea que fidei sunt: ita etiam non sufficit in remurmurando hiis que sicut fidem sunt nisi lumine fidei ad iuncto. et ideo sicut dicitur etiam in infidelibus manet integra quantum ad lumen naturale: sed qui priuato

lumine fidei excecati sunt non resursumur eoz sin
 derefis hiis que cōtra fidē sunt. Vel dō q̄ sinderesif
 semper remurmurat malo in vniuersali: sed q̄ in he
 redico nō remurmurat huic malo p̄culari b̄ contin
 git pp̄ errore rōnis i applicatiōe vniuersalis p̄ncipiū
 ad p̄ticulare op̄ vt patet i sequēti articulo. ¶ Ad
 quartū: dōm q̄ ignozātia maloz qua finē ignozāt non
 est ignozātia opposita scie vniuersali: q̄ si a malo q̄
 reresif vtrū bonū esset fornicari diceret q̄ nō s̄ habz
 ignozātia finis opposita scie de fine s̄m q̄ miseret se
 ad electionē huius particularis opis sicut p̄ncipiū
 ad p̄clusionē imiseret: ita pp̄ inclinationē habitus d̄
 rii deficit malus de finis iudicio. Iudicat. n. b̄ eē tā
 q̄ per se bonū: vt cū muliere delectet. et iō pp̄ incli
 nationē hitus: et ipetū passidōis non percipif mēte sin
 derefis murmur: q̄ aia ē quasi inebriata passidōe. vñ
 et si exterius d̄rium proferat non tamen mens sua in
 terius ita tenet sicut ebrii d̄nt verba sapientū exteri
 que tñ interius non intelligūt: et est exēptū p̄hy. i. vii.
 etbi. in hac materia loquētis. ¶ Ad quintū dō: q̄ et
 in dānatis manet naturalis inclinatio qua hō natu
 raliter vult bonū: sed hec inclinatio nō dicit actū ali
 quem: sed solum ordinem nature ad actū b̄ aut ordo
 et habitus nunq̄ in actus erit vt bonū actualiter ve
 lit p̄pter p̄petuū ipedimētū obstinatōis volūtate li
 gantis: sed tñ naturalis cognitio mānz. et iō semp ma
 net murmur rationis contra voluntatem. voluntas
 tamen nūq̄ rationi obedit.

¶ Secundū sic p̄cedit. Videtur q̄ p̄scia nūq̄
 a erret. Ad b̄ enim q̄ altquam iuditiū sit certū
 oz in dicitis testium certam veritatem eē: sed
 in diuino iudicio qd̄ certissimū est nūq̄ a iustitia de
 clinans p̄scia tenet locū testis vt p̄ Ro. ij. testimo
 niū ill' reddete cōscia eoz. s̄ p̄scia isallibilē vītate h̄z:
 et ita non errat. ¶ P̄re. illud quod est naturale: ē idē
 apud oēs et semp: sed s̄m basilū p̄scia est naturale iu
 dicatoziū. ergo cōscia semp manet in sua rectitudi
 ne: et ita non errat. ¶ P̄re. illud quod est primū i ali
 quo ordine oz esse firū: et stans ois enim motus pro
 cedit ab immobili vt dicit Aug. viii. super Gen. s̄ lex
 est dirigēs i oibus actibus humanis. s̄ lex immobiliter
 rectitudines continet: sed p̄scia est lex intellectus n̄si
 vt dicit Dam. s̄ p̄scia semp recta ē. et nūq̄ errat.
 ¶ P̄re. p̄scia scia quedā est: sed scia semper verozū
 est: vt p̄ primo posterioroz. ergo nec p̄scia errare pōt.
 ¶ P̄re. vt d̄. viii. etbi. s̄m h̄ scia in incontinēte ob
 tenebrat q̄ a passionibus vincitur: sed conscientiaz
 passiones nō vincūt: q̄ qñ s̄m passiones hō operat
 p̄scia remurmurat. ergo p̄scia a p̄p̄ia rectitudine nō
 obliquat: et ita nō errat. Sed s̄. Eze. i. in glo. Hiero.
 dicit p̄sciaz interdū p̄cipitari videmus: s̄ p̄cipitiū
 eius est ipsius error: s̄ p̄scia qñq̄ errat. ¶ P̄re. ad
 p̄sciaz p̄tinere v̄ arbitriū de reb' agēdis vel nō agē
 dis: sed in hoc arbitrio plerūq̄ hoies decipiūt: vt p̄
 Jo. r vii. venit hora vt ois qui interficit vos arbitre
 tur se. obse. p̄. do. ¶ Respondeo dō: q̄ sicut ex p̄redi
 ctis p̄z prima p̄ncipia quibus rō dirigitur i agēdis
 sunt p̄ se nota: et circa ea nō p̄rigit errare sicut nec cō
 tingit errare ipsum demonstrantē circa p̄ncipia p̄
 ma. Hec autē p̄ncipia agendoz naturaliter cogita
 ad sinderesim p̄tinēt: sicut de eo esse obediendum
 et similia: Sicut autē in scientiis demonstratiuis ex p̄
 cipiis cōibus non deducuntur conclusiones nisi me
 dianibus p̄ncipiis p̄p̄riis: et determinatis ad ge
 nus illud virtutem primozum p̄ncipioz continens

bus: ita in operabilibus in quibus rō deliberās: syllo
 gismo quodam v̄tutur ad inueniendū quid bonū sit
 vt p̄z ex tertio de anima ex p̄ncipiis cōibus in cōclu
 sionem huius opis determinati venit mediantibus
 quibusdā p̄ncipiis p̄p̄riis et determinatis. Hec
 autem p̄p̄ria p̄ncipia non sunt per se nota natura
 liter: sicut p̄ncipia p̄ia: sed innotescunt vel per inq̄
 sitionem rationis vel per assensum fidei: et q̄ non oī
 um est fides vt d̄. i. cor. viii. Iterū q̄ rō conferens
 qñq̄ decipitur: ideo circa ista p̄ncipia contingit er
 rare sicut hereticus errat in hoc q̄ credit oē iuramē
 tum esse illicitū: et hec p̄ncipia determinata p̄tinent
 ad rōnem superiorē vel inferiorē: veritas autē con
 clusionis dependet ex v̄trūsq̄ p̄ncipiis. et ideo cum
 p̄scia sit quedam conclusio sententiās sicut bonus sit
 fieri vel dimitti: vt p̄z ex hiis que dicta sunt supra
 distin. xiiii. contingit in cōscia errore eē pp̄ hoc q̄ rō
 decipitur in p̄ncipiis appropriatis: sicut p̄scia here
 tici decipit dū credit se nō debere iurare et p̄ cā legi
 tima qñ ab eo expetit nō q̄z decipiat in b̄ cōi p̄ncipio
 qd̄ ē nullū illicitū esse faciēdū: sed q̄z decipit in hoc
 q̄ credit oē iuramentum esse illicitum quod quasi p̄
 p̄ncipio accipit. ¶ Ad p̄mū ergo dicendū: q̄ p̄scia
 dicitur esse testis inquantū id retinet contra q̄ volū
 tas fecit quasi voluntatem accusās de eo q̄ sibi nō
 obediuit: et in hoc non errat: q̄z facere contra cōscie
 tiam peccatum est: vt infra dicitur: sed propter hoc
 non remouetur quin errare possit in hoc q̄ de facien
 do vel non faciendo s̄iat. ¶ Ad secundū dicendū:
 q̄ p̄scia d̄ naturale iudicatoziū non per se: sed inquā
 tū virtus sinderesif in ipsa manet: sicut virtus p̄in
 cipioz saluatur in conclusionibus: et ex parte illa non
 errat. ¶ Ad tertium dō: q̄ p̄scia non est prima lex et
 primum dirigens in humanis actibus: sed quasi que
 dam applicatio p̄ime legis. s̄ p̄ncipiozū cōiūm
 ad actus particulares propter quod: a Dam. lex in
 tellectus d̄. vnde non oīq̄z semp sit recta. ¶ Ad
 quartum dō q̄ p̄scia non d̄ scia simplr: sed s̄m quid
 .i. secundū ertimationē illi? e? est p̄scia. dicit. n. p̄scia
 secundū q̄ aliquis sibi conscius est: q̄uis autē scientia
 semper sit verozum: nō tamen quicquid aliquis ex
 timat se scire verum est: et ita non oportet q̄ semp
 sit conscientia vera. ¶ Ad quintum dicendum. q̄ in
 conclusionē particularis agendi dupliciter cōtingit
 esse defectum vno modo ex falsitate p̄ncipiozū
 ex quibus syllogizatur: et hoc modo in conclusiōe te
 netur id quod veritati contrarium est: et h̄ est error
 conscientie. Alio modo ex impetu passionum abso
 bentium: et quasi ligantium rationis iudicium in p̄
 culari vt actu non consideret nec hoc nec eius oppo
 situm: sed voluntas sequatur delectabile quod sen
 sus proponit: et h̄ est error electionis et non cōscie
 ntie.

¶ Tertium sic proceditur. Videtur q̄ cōsci
 entia errans non obligat: Quicūq̄ enim non
 facit hoc ad quod obligatur peccat: sed pec
 catum vt supra dictum est: est dictum vel factum vel
 concupitum contra legem dei: cum igitur conscientia
 et ratio errans non sit s̄m legem dei: videtur q̄ non
 obliget. ¶ P̄re. omne peccatum reducitur ad aliqd̄
 genus peccati: q̄z nihil est in genere qd̄ non sit i spē
 vt in secūdo thopic. d̄: s̄ si aliq̄s habeat p̄sciam surā
 di vt pascat patrē hoc furari nō reducif ad aliquod
 genus peccati: vt p̄z i discurrendo p̄ singula. ergo tal
 nō peccat. ergo tal' p̄scia erronea enz non obligabat.
 ¶ P̄re. p̄ceptū inferioris non potest obligare cōtra

preceptum superioris ut infra. xliij. di. dicitur qd preceptum pconsul non obligat ad faciendū aliqd cōtra preceptum impatoris: sed deus superior ē cōscia nostra. qd pscia nostra nō pōt nos obligare ad faciendū aliqd ptra preceptum dei: et sic id qd prius. ¶ Pre. deus ē potētoris et maioris auctoritatis q̄ pscia nra sed deus nō pōt nos obligare ad peccatū faciendū suo pcepto. q̄ multo minus pscia. ¶ Pre. nullus facies hoc ad qd obligat peccat alias esset ppter qd est i possibile: qd sic necessario peccaret: s; si hēat aliquis erroneā psciam qd debeat fornicari et fornicet non excusat a peccato alias tyrāni qui sanctos occiderunt nō peccassent: qd arbitrābātur se obsequiū deo presta re. ergo pscia erronea non obligabat. ¶ Pre. dicta men pscie nō facit ut id qd ē veniale sit mortale: qd alicui dicat pscia qd nō est bonū loqui verba ociosa: nec tñ dicens mortaliter peccat: sed plus distat malū a bono q̄ veniale a mortali. ergo pscia errans nō obligat ad ea que sunt s; se mala. ¶ Contra sup illud ecclesi. vii. Sit enim tua conscientia etc. Dicit glo sa quasi. s. pscia iudice nocens nō absolvit: s; pceptū iudicis obligat ad aliqd faciendū. q̄ pscia obligat. ¶ Pre. Ho. xiii. dī oē quod non est ex fide peccatū est. i. contra conscientiam. glo. etiam si bonum ē qd fit: sed conscientia prohibens bonum est errans. q̄ cōscientia errans obligat. ¶ Pre. iste h; conscientiam si non fornicetur qd peccat mortaliter oē aut peccatū mortale est ex cōceptū dei: sed quicūq; facit aliqd in intentione cōtēpnēdi deū mortaliter peccat. q̄ iste mortaliter peccat: et ita pscia errās eū obligabat. ¶ Rñ. deo dō: qd circa h; sunt due opiniones. Quidā enī distinguunt tria genera operum: quedā enī sunt opa p se bona: et pscia que ea faciēda dicitat non est errans: s; recta. vnde talis conscientia simpliciter ligat nec vnq̄ deponēda est: quedā vero sunt de se indifferentia ut levare festucā: vel aliqd huiusmodi: et si conscientia talia opera dicitat esse faciēda obligat ad faciendū non simpliciter: sed manēte tali pscia: vnde tenetur vel psciam istam deponere: qd erronea est vel facere qd conscientia dicitat aliter enī peccat. Quedāz vero opera sūt de se mala sicut fornicari: mentiri: et huiusmodi: et ad hec nullo modo cōscientia obligare p se verum est qd si aliquis credat se non fornicando legem dei contemnerē non propter hoc qd conscientia eum ad fornicandum ligat peccat: sed qd pceptū dei hoc qd dimittendū est dimittit. Sed si diligēter videat quō conscientia ligat inuenitur in oibus ligare: ut alia opinio dicit. Conscientia enim quōdā dicta men rōnis est: voluntas aut non movet in aliqd appetendum nisi presupposita aliqua apprehensione: obiectū enī volūtatis est bonū vel malū s; qd ē imaginatum vel intellectū. Intentionē aut boni vel mali rō ipsa demonstrat. vnde cū actus voluntatis ex obiecto specificetur o; qd s; rōnis iudicium et cōscie: voluntatis actus procedat: et p modū istū pscia ligare dī qd. s. si aliq; fugiat p volūtate quod rō bonū dicitat est ibi fuga boni que fuga malū est: qd volūtas fugit illud ac si esset bonū s; rōnē ppter tristitiā aliquā s; sensum: et similiter si rō dicitat aliqd bonū esse malum voluntas non potest in illud tendere quin mala sit: tendit enim in illud ut offensum est a rōe: et ita ut in malum simpliciter ppter appārēs bonū s; sensum et id sive rō sive pscia recte indicet si enī volūtas obligat hoc mō: qd si iudiciū vel dictamen rōnis qd est pscia nō sequit actus voluntatis inordinatus ē:

et hoc est obligare. s. asringere voluntatem ut non possit sine defor:mitatis nocimento in aliud tendere sicut ligatus non potest ire. Sciendū tñ qd alr ligat pscia errans aliter cōscia recta. Cōscientia enī recta obligat simpliciter et per se. h; enim qd est per ipsam dicitat est in se bonū et ex iudicio rōnis bonū apparet vnde si non fiat malum est. et si fiat bonū est: sed pscia erronea non obligat nisi per accūs: et s; qd si enī dicitat aliqd esse faciendū illud fieri in se consideratū non est bonum necessariū ad salutē: sed apprehendit ut bonū: et ideo cū nō liget nisi s; qd est bonū non obligat voluntas per se ad h; sed p accūs. s. rōne apprehensionis qua iudicatur bonū. et id si fiat aliqd quod est s; se malū qd errās rō iudicat bonū peccatū nō euitat. Si aut nō fiat peccatū incurrit: qd vn̄ defectus bonitatis sufficit ad h; qd aliqd dicat malū sive desit bonitas que est p se sive desit bonitas q̄ ē per accūs. s. s; qd res apprehenditur in rōne boni. Sed si sit altera tñ. s. que est per accidēs nō ppter hoc erit actus bonus. et ista solutio accipitur ex verbis pbi. in. vii. etbi. vbi queritur vtrū dicatur aliq; icōtinēs: ex hoc qd p passionē discedit a qualicūq; rōne sive recta sive nō recta vel dicatur in cōtinēs pp hoc qd discedat ab rōne recta: et soluit qd dī icōtinēs per se et simpliciter ppter hoc qd discedit a rōne recta: sed dī per accidēs incontinēs: ex hoc qd discedit etiā a qualicūq; ratione sive recta sive non recta. ¶ Ad primū ergo dō: qd quis illud qd rō dicitat per se non sit s; legē dei sicut nec per se bonū: tñ per accidēs ē s; legē dei: sicut et bonū iquātū rō apprehendit ipsum ut secūdū legē dei et bonū. et id sequitur qd cōscia errās per accidēs obliget: et nō per se. ¶ Ad scdm dō: qd cōscia errās qd dicitat aliqd esse faciendū dicitat illud esse faciendū sub aliqua rōne spālis boni vel qd piū vel vel iustū vel aliqd huiusmodi. vñ qd cōtra hāc cōsciam facit peccat et peccatū illud opponit virtuti sub cuius rōe rō oppositū dicitat. ¶ Ad tertiu dō qd cōscia obligat nō virtute ppta: sed virtute pcepti diuini: nō enim cōscia dicitat aliqd esse faciendū hac rōne: qd sibi vī: s; hac rōne: qd a deo pceptus est. vnde per accidēs ex vrute diuini pcepti obligat in quātū dicitat h; ut pceptū a deo: et id dictamē cōscie plus obligat q̄ pceptū plati sicut et pceptū diuini i cuius virtute ligat sicut p;: si pceptū regis nō pueniret et ad populū nisi mediante aliquo pncipe: si pnceps dret hoc est pceptū a rege: quis nō esset verū dictū suū obligaret ut pceptū regis: ita qd cōtēptores mererent penā. ¶ Ad quartū dō: qd id deus nō pōt nos obligare ad peccatū faciendū: qd nō pōt errare ut iudicet hoc esse faciendū qd nō est faciendū. pscia aut errare pōt. et id nō ē simile. ¶ Ad qntū dō: qd simpliciter nullus perplexus est absolute loquēdo: s; quodā posito nō est inconueniēs illo stante aliq; perplexum fore: sicut intentione mala stante sive fiat actus debet qui est in precepto sive nō fiat: peccatū incurrit. simili ter etiā stante erronea cōscia qe qd fiat peccatū non vitatur: sed pōt hō cōsciam erroneā: sicut et intentionem prauā deponere. et id simpliciter nō ē perplexus. ¶ Ad sextū dō: qd cōscia ut dictum est obligat virtute pcepti diuini sub cuius ratione apprehendit illud quod ratio dicitat. et ideo si illud apprehendatur ut directe cadens sub precepto peccat mortali omitendo quod conscientia dicitat etiā si sit veniale: et indifferens. Si autem apprehendatur: ut non directe cadens sub precepto vel prohibitionē: tunc non

fit directe contra conscientiam: sed preter eam: ita non peccatur mortaliter sed venialiter: vel etiã nullo modo sicut quando conscientia dicitur alicui quod bonum est facere aliquid opus consilii: si non facit non peccat: quia non apprehendit illud ut bonum debitum et necessarium ad salutem: et precepto subiacens. Et si vitium a peccatis obnubilet etc. Hec obnubilatio et corruptio intellectus non intelligitur quantum ad actum proprium ipsius intellectus sed se considerati cum in multis peccatoribus acutissima ingenia inveniatur. sed intelligitur secundum habilitatem ad gratiam et virtutem: et ad opus bonum prout etiã dicitur quod omnis malus ignorans est: sunt tamen quedam peccata que etiam intellectus contemplatione obnubilat in quantum per ea homo passionibus perturbatur et distrahitur: et a contemplationis actu impeditur ut precipue in peccatis carnalibus patet. vñ est commentator in. vii. phi. dicit quod virtutes morales perficiunt ad scientiam: et precipue virtus castitatis. Breuius respondeant dicentes actu voluntatis etc. hec responsio vtriusque opinioni composita esse potest precipue quantum ad actum malum in quem voluntas naturaliter non ordinatur. Sed voluntas homo semper caret effectum etc. homo potest intelligi de effectu ultimo voluntatis quo. scilicet in ultimum finem ordinatur. scilicet de actu merito: tunc per gratiam intelligitur gratia gratum faciens sine qua meritum esse non potest: si autem intelligitur vniuersaliter effectus bone voluntatis quantum ad quodcumque bonum sic per gratiam oportet intelligere gratum dei auxilium: quo omnibus non tantum gratuita: sed etiam naturalia confert sine quo nihil boni in nobis esse potest. Alii autem dicunt vñ esse voluntatem etc. Hæc opinio videbatur ponere quod quia voluntas naturaliter vult bonum quod iste motus voluntatis semper maneat et secundum additionem actus voluntatis deliberatiue dicitur bonus vel malus simpliciter: sed si per motum intelligebant actum quendam voluntatis qui est operatio sic falsum dicebant: quia voluntas non est determinata naturaliter ad vnum ut semper agat. si autem per motum intelligebant inclinationem voluntatis in bonum sic verum dicebant: quia illa inclinatio semper per manet eadem siue quis ex deliberatione bonum siue malum velit.

Distin.

Quadragesima.

An ex fine omnis actus presari debeat ut simpliciter boni vel mali dicatur.

Questio de adiciendum vñ dicitur ac
 p
 cut voluntas: pensari debeat boni vel mali. Licet enim scilicet quod omnes boni sint iquantum sunt: non tamen absolute omnes dicendi sunt boni nec omnes remunerabiles: sed quidam simpliciter mali dicuntur: sicut et alii boni. nam simpliciter ac vere boni sunt illi actus qui bonam habent causam et intentionem. id est qui bonam voluntatem comitantur et ad bonum finem tendunt. Mali vero sim-

pliciter dici debent qui peruersam habent causam et intentiones. Unde Ambrosius ait. affectus tuus operi tuo nomen imponit: et Aug. super psalmum. xxxi. Nemo computet bona opera sua ante fidem. Ita enim mihi vult esse: ut magne vires et cursus celerrimus preter viam: quia ubi fides nouerat: bonum opus non erat: bonum enim opus intentio facit: et intentionem fides dirigit. non valde attendas quid homo faciat: sed quid cum facit attendat: quo lacertos optime gubernationis dirigat. His testimoniis in sinuare videtur ex affectu et fine opera esse bona vel mala. quibus consonat quod dominus in euangelio ait. non potest arbor bona. scilicet fructuosa. nec arbor mala. scilicet fructuosa. nisi humane mentis natura: sed voluntas intelligitur: que si mala fuerit. non bona: sed mala facit opera. Si vero bona fuerit: bona: non mala facit opera.

Utrum omnia opera hominis ex affectu et fine sint bona vel mala.

Questio queritur utrum omnia opera hominis ex affectu et fine sint bona vel mala. Quibusdam ita videtur esse: qui dicunt omnes actus esse indifferentes: ut nec boni nec mali per se sint: sed ex intentione bona bonus: et ex mala malus sit omnis actus. secundum quos quilibet actus potest esse bonus: si bona intentione geratur. Aliis vero videtur quod quidam actus in se mali sunt: ita ut non possint esse nisi peccata etiam si bonam habeant causam. Et quidam in se boni: ita ut et si malam habeant causam: non tamen boni esse desinant. quod testimonio Augustini confirmat qui dicit bonum aliquando non bene fieri. quod enim quis inuitus: nec necessitate facit. non bene facit: quia non bona intentione facit. Ut ait Aug. super Iohannem. Seruillis inquit timor non est in charitate. In quo quis credatur deo: non tamen in deum. et si fiat bonum: non bene tamen. nemo enim inuitus bene facit: etiam si bonum est quod facit. Ecce habes quod aliquis non bene facit illud quod bonum est. facit ergo quod bonum est intentione non bona. Ideo illi asserit quoddam opera esse talia que sic bona sunt: quod mala esse non possint: quocumque modo fiat: sicut e contrario: quedam sic sunt mala ut non possint esse bona: quacumque ex causa fiat. Alia autem esse opera que ex fine vel ex causa bona vel mala sunt: et ad illa referunt sanctorum testimonia: quibus vel affectu vel intentione iudicium operum presari dicunt. tripartitam edunt isti differentiationem actuum.

Aliter Aug. sentire videtur qui dicit opera hominis esse bona vel mala ex intentione & causa: preter quedam que per se peccata sunt.

Ed Aug. euidentissime docet i libro s 7 p cōtra mēdatium: oēs actus secundum intentionem & causam iudicādos bonos vel malos. preter quosdam qui ita sūt mali vt nūq̄ possunt esse bōi: etiam si bōam videātur causam habere. Interest autem plurimum qua causa: quo fine: qua itētiōe: quid fiat. S; ea que cōstat esse peccata nullo bōe causē ob tētu: nullo quasi bono fine: nulla velut bōa itētiōe faciēda sūt: sed ea quippe opera hominum si causas habeāt bonas vel malas: nūc sūt bōa: nūc mala: que nō sūt per se ipsa peccata. sicut vicium prebere pauperibus bōum ē: si sit causa misericordie cum recta fide. & cōcubitus coniugalīs quādo sit causa generādi: si ea fide fiat vt gignāt regenerādi. hec rursus mala sūt si malas habēt causas. velut si iactantie causa pascitur pauper. aut lasciuie causa cum vxore cōcubitur. aut filii generātur: si vt deo sed vt diabolo nutriātur. Cū vero opera ipsa per se peccata sūt. vt furta: supra blasphemie quis dicat causis bōis esse faciēda: vel peccata nō esse: vel quod absurdius est: iusta peccata esse? Quis dicat furemur diuitibus: vt habeamus quod demus pauperibus. Aut falsa testimonia proferamus: nō vt inde inocētes ledātur: sed potius saluētur. Duo enim bōa hec sūt: vt inops alatur: & inocēs nō puniatur. Aut quis dicat adulteriū esse faciēdum: vt p illam cum qua sit: homo de morte liberetur. Testamēta etiam vera cur nō surripimus & falsa supponimus: ne hereditates habeāt qui nihil boni agūt: sed hi potius qui idigētes adiunāt? Cur nō fiat illa mala propter hec bona si propter hec bona nec illa sūt mala: cur non ab imūdis meretricibus: que ditāt stupratorēs: rapiat diuitias vir bonus vt idigētib; eas largiatur: cum nullum malum sit malum: si pro bono fiat. Quis hoc dicat nisi qui res humanas moresq; conatur & leges subuerte re? Quod enim facinus nō dicatur recte posse fieri: nec ipone tātum: verum etiam gloriose vt i eo nō timeatur supplicius: sed speretur & premiū. si semel cōfenserimus i malis actib; nō quid fiat: sed quare fiat esse querēdū: vt q̄ cūq; pro bōis sūt causis: nec ipsa mala eē iudicētur. At iustitia merito punit eum qui dicit se subtraxisse supflua diuiti: vt pbeat pauperi. & falsariū q̄ alienū corrupit testamētū vt is esset heres: qui largas faceret elemosinas:

nō ille qui nullas. Et eū q se fecisse adulteriū ostēdit: vt p illā cū qua fecit hoīem de morte liberaret. Sed dicit aliquis ergo equandus ē fur qlibet furi q volūate minime furatur. q̄ hoc dixerit: sed horum duorum nō ideo q̄q̄ ē bonus: q̄ peior est vnus. peior est. n. q̄ cōcupiscēdo q̄ q miserādo furat. Sed si fur tū oē peccatū ē: ab oī furto abstinēdū ē. Quis enī dicat esse peccādū: & si aliud sit grauius: aliud leuius peccatū. Nūc aut querimus q̄ actus peccatū sit vel si sit: nō quid graui⁹ vel leuius. Antēdelecto: ppositis verbis tota mētis cōsideratiōe que nō inutilē habēt exercitiationē: & dinosces q̄ actus sit peccatū. qui. s. malam habet cās. nec ille tātum: q̄ sūt nōnulli actus q̄ etiā si bonā habeāt cām: tam peccata sūt: vt supra positū est. Ex quo sequi videtur q̄ nō semper ex fine indicat volūtas: siue actio mala. sicut i illis que p se peccata sūt. Illa enim cū quis gesserit pro aliqua bona cā: bonum vidētur habere finem. nec ex fine volūtas est mala: nec ex volūate actio fit mala: sed ex actione voluntas fit praua. In quibus aliqui ponunt actum iudeorum: qui crucifigendo christum arbitrabāt se obsequi p̄stare deo: q̄ bonus sinez dicunt eos sibi posuisse. s. dei obsequiū. & tam voluntates eorū & actionem peruersam fore asserunt. De bonis autē nulla fit exceptio i premisis verbis Aug. quin oīs voluntas bōa ex fine sit bōa & ex fine & voluntate oīs bona actio bōa est. S; non omnis bona voluntas ex fine mala ē nec omnis mala actio ex fine & volūate mala est. & oīs que habet malam causā: mala est: s; nō oīs que bonā habet causā bona ē. Ideo q̄ cum ex affectu dicitur imponi nomen opim bonis operibus generaliter vera est hec regula: sed in malis excipiuntur illa que per se mala sunt. Omnia igitur hominis opera secundum intentionem & causam iudicantur bona vel mala: exceptis his que per se mala sunt. i. que sine p̄uaricatione fieri nequeunt.

Quidam dicunt hec predicta non posse fieri bono fine

Ue tamen quidam contendunt nūq̄ habere bonam causam: qui enīz aliena furatur vt pauperibus tribuat: nō pro bono vt aiunt furatur. non enim bonum est pauperibus aliena dare. qui de rapina sacrificium deo offert vt ait auctoritas. idem facit ac si filium in cōspectu patris victimet. vel offerat deo sacrificium causis: abominabilis nempe deo est impiorum oblatio. ita etiam & hominem per adulteriū a morte liberare ma-

lum esse dicunt: et si enim bonum sit hominem a morte liberare tamen sic liberare malum esse asserunt. Ideoque Aug. in superioribus dicit tempore sermonis: cauteque locutus: ubi ait ea que constat esse peccata: nullo quasi bono fine: nulla velut bona intentione facienda. Ad. n. simpliciter dixit bono fine et bona intentione: sed addidit quasi et velut: quia talia non sunt bono fine: et bona intentione: sed intentione que videtur bona: et fine qui putatur bonus: sed non est. nec ideo excepit Aug. ista ut aiunt: quin causas habeat malas: sed quia causas habet que videtur bone: sunt tamen male.

De hac de actibus adiciendum est. In prece dēti determinavit de peccato sicut in actu voluntatis consistit. In prece ista determinat de eo sicut in actu exteriori. Et dividit in partes duas.

In prima prece ostendit. unde actus exteriores dicuntur boni vel mali. In secunda movet quasdam questiones circa determinationem rationis. Quibus intentio ut supra dictum est. Prima dividitur in duas. In prima ostendit actus exteriores ex voluntate bonos vel malos esse. In secunda inquiruntur utrum sit verum ut in omnibus. Sed queritur utrum opera omnia. Et dividitur in duas. In prima ad determinationem rationis inducit duas opiniones. In secunda inducit tertiam que utriusque quantum ad aliquid contradicit. ibi. Sed Aug. evidenter docet. Et dividitur in duas. In prima affirmat hanc tertiam opinionem per dicta Aug. In secunda ostendit quod illi qui alias opiniones sublinent auctoritates inductas solvunt. ibi. Que tamen quidam. C. Hic quinquaginta queruntur. Primo utrum bonum et malum sint esse specificis actionis. Secundo si bonitas et malitia exterioris actus ex voluntate dependet. Tertio si actus exterior addat in bonitate et malitia supra interiorum actuum voluntatis: Quarto si eadem actio potest esse bona et mala. Quinto si aliquid qua actio potest esse hoc modo indifferens ut neque sit bona neque mala.

Intra primum sic proceditur. Videtur quod bonum et malum non sint essentialia esse actionis. Nulla enim essentialis forma provenit sicut quod aliud sed per se bonum autem et malum non proveniunt actioni sicut quod actio: sed sicut obiectum et finem. ergo et malum non sunt essentialia esse actionis. C. Pre. ois forma ut in tertio metaphysice de ente et unius predicationem recipit sed malum cum sit privatio est non ens. ergo non potest esse essentialis forma actionis. C. Pre. essentialis forma est de essentia cuius est forma constitutiva: sicut rationale de essentia hominis. si ergo bonum et malum sunt esse essentialia actionis aliqua actio erit de cuius essentia est malum: sed nullum malum est a deo. ergo erit aliqua actio cuius essentia non est a deo quod supra improbatum est. C. Preterea. ea que differunt per formas essentialia non conveniunt in specie: sed in quibusdam actiones bone et male sunt eedem specie sicut concubitus matrimonialis et fornicarius cum idem effectus in specie pro utraque actione sequatur. scilicet hominis generatio. ergo bonum et malum non sunt esse essentialia actionis. C. Pre. sicut bonum et malum inveniuntur in actionibus bonis et habitibus: ita etiam inveniuntur in

aliis rebus: sed in aliis bonum et malum non sunt essentialia esse. ergo nec in hominum actionibus. C. Contra. Illud quod ponitur in definitione alicuius est essentialia sibi: sed bonum ponitur in definitione virtutis ab Aug. dicente quod virtus est bona qualitas mentis ut supra. et vii. di. dictum est. ergo malum et bonum sunt esse essentialia habituum: sed sicut forma actionum ex habitibus procedentium. cum si miles habitus similes actus reddant: ut in secundo ethico dicitur. ergo bonum et malum sunt essentialia esse actionum. C. Preterea. omnis forma faciens sicut speciem differre est forma essentialis: sed bonum et malum distinguunt species habitus. ergo sunt esse essentialia habituum: et sic idem quod prius. C. Respondeo dō: quod actiones differunt specie sicut diversitatem formarum que sunt principia actionum: quibus etiam agentia specie non differant: sicut calefacere et infrigidare differunt specie: sicut calor et frigus: forma autem voluntatis est finis: et bonum quod est eius obiectum et volitum. et ideo oportet quod in actibus voluntatis inveniatur forma specifica sicut rationem finis: et quod actus sunt in genere moris ex hoc quod sunt voluntarii: ideo in genere moris est diversitas speciei sicut diversitatem finis: et quod malum et bonum sumuntur sicut ordinem ad finem: ideo oportet quod sint essentialia esse in genere moris. Sciendum est. autem quod ad aliquod genus contingit aliqua reduci dupliciter. vel per se ut ea que per essentiam suam in illo genere sunt sicut albedo et nigredo reducuntur ad genus coloris: vel per accidens: ratione alicuius quod in eis est sicut res alba et res nigra ad genus coloris. Ea ergo que per se sunt in genere simpliciter differunt specie per differentias essentialia generis. que vero reducuntur ad genus per accidens non differunt per differentias generis simpliciter: sed secundum quid tantum scilicet secundum quod ad genus illud pertinent: ut patet precipue in artificialibus forme enim artificialia accidentalia forme sunt. unde cultrix et clavis etiam differunt specie sicut quod ad genus artificialem pertinent: sed quantum ad substantiam eadem sunt specie: quia substantia utriusque est ex materia naturali: et non ex forma artificiali ut in secundo de anima commentum dicit: et quia ut dictum est: hoc modo aliquid ad genus moris pertinet quo voluntarium est: ideo ipsi actus voluntarii qui per se et immediate ad voluntatem pertinent per se in genere moris sunt. unde simpliciter specie dividuntur interiores actus voluntatis per bonum et malum: sicut per differentias essentialia: actus autem imparati a voluntate elicit per alias potentias pertinent ad genus moris per accidens sicut scilicet quod sunt a voluntate imparati. et ideo actus illi secundum substantiam non distinguuntur secundum speciem per bonum et malum: sed per accidens sicut quod ad genus moris pertinent. C. Ad primum ergo dicendum quod quibus bonum et malum non sint differentie actionis in quantum est actio sunt tamen differentie eius secundum quod est voluntaria: sicut etiam rationale et irrationale non sunt differentie sicut ut substantia est: sed secundum quod consideratur ut animata. et ideo nihil prohibet in aliquo genere actionum easdem actiones specie per bonum et malum differre. C. Ad secundum dicendum quod sicut supra dictum est malum prout dicitur privationem tantum non potest dici essentialis differentia: sed sicut quod fundatur in aliquo fine indubito voluntati qui tamen finis non omnino bonitate ca

ret. vnde sic malum est contrarium bono et non priuatio. Et per hoc etiam patet responsio. Ad tertium quod malum pertinet ad essentiam actionis quantum ad hoc quod est ibi aliquid de entitate: et non ratione priuationis adiuncte: quod priuatio non est de essentia alicuius entis in genere collocati cum nihil sit non ens secundum quantum dicitur: quod concubitus est quidam actus impurus a voluntate mediante alia potentia: et ideo per accidens conuenit sibi esse in genere moris. vnde potest dupliciter considerari vel secundum genus nature: et sic concubitus matrimonialis et fornicarius specie non differunt. vnde et effectum naturalem eundem specie habent. vel secundum pertinet ad genus moris: et sic effectus differentes habent ut mereri vel demereri vel aliquid huiusmodi: et sic in specie differunt. Ad quintum per responsio per id quod dicitur est quod finis est forma voluntatis secundum quam operatio humana dicitur. et ideo bonum et malum dicitur essentialiter et specificiter in genere humanorum actuum sunt: sicut et alie actiones differunt secundum diuersas formas agentium. et ideo non est similis ratio de istis actionibus: et de aliis: et propter hoc dicit philosophus in quinto methaphisice quod finis in agentibus ex proposito est bonus et malum specialiter modo.

Secundum sic proceditur. Videtur quod simpliciter ex voluntate actio adiudicanda sit bona vel mala. Mat. vii. dicitur non potest arbor mala fructus bonos facere neque arbor bona fructus malos facere etc. Sed voluntas bona bone arbori comparatur: mala autem male. Ergo igitur fructus voluntatis sunt exteriores actus: videtur quod ex bonitate: et malitia voluntatis simpliciter exteriores actus dicendi sint boni vel mali. Pre. ut dictum est actus exteriores non reducuntur ad genus moris nisi secundum quod sunt imperati a voluntate: sed non participant bonitatem vel malitiam moralem nisi secundum quod ad genus moris pertinent. ergo videtur quod secundum bonitatem vel malitiam voluntatis sint dicendi boni vel mali. Quod etiam Ambrosius significare videtur dicens: affectus tuus nomen operi tuo imponit. Preterea. ut in tertio metha. phis dicit: ratio boni a fine sumitur: sed actus voluntatis habet ordinem ad finem mediante voluntate cuius obiectum est finis. ergo secundum bonitatem vel malitiam voluntatis dicendus est actus exterior: malus vel bonus. Preterea. malum non est potentius quam bonum: sed si sit mala voluntas necessario sequitur quod actus exterior sit malus. ergo et si sit bona voluntas sequitur quod actus exterior sit bonus. Pre. Aug. supra dixit quod voluntas est qua peccatur: et recte videtur: sed voluntas secundum quod ea peccatur est mala: et secundum quod ea recte viuunt est bona. ergo peccatum: et est bona operatio que est recte viuere iudicari debet secundum bonitatem vel malitiam voluntatis. Contra phis in tertio ethi. di. quedam sunt que bene fieri non possunt: cum sint extrema in eis non est medium accipere: contingit autem in talia opera ingredi per voluntatem alicuius finis boni. ergo non est indicandus actus exterior bonus per voluntatem bonitatem. Pre. supra dictum est quod si fiat contra conscientiam errat qui iudicat esse faciendum quod malum est peccatum: et sicut secundum finem eam fiat: sed ille qui vult aliquid facere per hoc scientia sua sibi dicitur bona voluntatem habere vel. bona voluntas non sufficit ad hoc quod actus exterior bonus dicatur. Unde dicitur: quod voluntas dupliciter potest considerari vel secundum quod est intendens prout in ultimo fine fertur vel secundum

quod est eligens prout fertur in obiectum primum quod in fine ultimo ordinatur. si consideret primo modo sic malitia voluntatis sufficit ad hoc quod actus malus esse dicatur: quod malo si ne agitur malum est non autem bonitas voluntatis intendens sufficit ad bonitatem actus: quod actus potest esse de se malus quod nullo modo bene fieri potest. Si autem consideret voluntas secundum quod est eligens: sic vltimè vix est quod a bonitate voluntatis dicitur actus bonus et a malitia malus ad bonitatem: enim consilium quod electionem precedit ut in vi. ethi. dicitur tria eriguntur vnum. scilicet quod consiliarius presertim sibi debet finem: quod si aliquis ad malum finem consequendum multas efficaces vias inueniat non dicitur bonus consiliator: sed quod ad finem bonum consequendum adueniat bonum opus per quod finem consequatur. vnde si quis bonum finem consequi intendat per malam actionem non est bonus consiliator: quod ut ipse dicitur fortitur finem incontinenti medio eo quod illud quod ad finem ordinat non est proportionatum fini illi sicut si alius veram conclusionem per medium impertinens concluderet. tertio requiritur ut ad inueniat verumque in tempore conuenienti ne sit preceps infestando vel est inutilis in tardando: sed hoc vltimum pertinet ad bonitatem consilii secundum quod consilium in ratione inquiret et inueniente est alia vero ex parte rei consiliatoris: cum igitur electio sit quasi conclusio ut in iii. ethi. dicitur quod ad bonitatem voluntatis eligentis concurrat bonitas finis et bonitas eius quod ad finem ordinatur: et si hoc sit perculdubio actus exterior: bonus erit: si autem aliter desit erit voluntas mala et actus malus. Ad primum ergo dicitur: quod arbor est ex qua immediate procedit fructus. vnde arbori comparatur voluntas secundum quod eligens: quod ex electione immediate sequitur opus. Ad secundum dicitur: quod secundum voluntatem dicitur actus exterior: bonus vel malus: sed non secundum voluntatem intendens solum: sed secundum voluntatem eligentem. Ad tertium dicitur: quod ad bonitatem rei non solum eriguntur bonitas finis vltimi quam respicit voluntas intendens sed et bonitas finis primi quem respicit voluntas eligens et ideo non sequitur quod bonitas voluntatis intendens ad bonitatem actus sufficiat. Ad quartum dicitur: quod bonum perfectius et potentius est quam malum: ideo ad bonum plura eriguntur quam ad malum: quod bonum consistit ex vna tota et perfecta causa: sed malum ex particularibus defectibus: ut dicitur. et ideo defectus voluntatis circa vltimum finem sufficit ad malitiam actionis: non autem bonitas finis vltimi sufficit ad bonitatem. Ad quintum dicitur: sicut ad secundum.

Tertium sic proceditur. Videtur quod actus exterior: nihil de bonitate et malitia addat supra bonitatem vel malitiam voluntatis. Primum per id quod dicitur supra Mat. x. i. glo. quantum intendis tamen facis. si igitur duo sint quorum vterque idem bonum intendat: et vnum exequatur: et alius non: vnde quod nihil de bonitate per actum exteriorem addat. Pre. Ber. dicit quod bona voluntas sufficit ad meritum: sed bona actio requiritur ad exsuperum et resonat ei quod phis i. x. ethi. dicit quod exteriores actus sunt ad manifestationem virtutis: sed absoluta et perfecta ratio bonitatis in actibus humanis est secundum quod sunt meritoria. ergo tota bonitas in actu interiori consistit: et ita per actum exteriorem nihil de bonitate vel malitia addit. Pre. hoc per bonas operationes in beatitudine et felicitate peruenit: sed beatitudo et felicitas humana fortune non subiacerit ut in primo ethi. phis. ergo nec fortuna de bonitate vel malitia operis aliquid auferre potest: sed actus exterior virtutis moralis potest impediri per fortunam ut in i. x. ethi. dicitur: ut per in paupere qui non habet. vnde actus liberalitatis exerceat: et in infirmo qui actus fortitudinis

exercere non potest. ergo actus exterior nihil addit vel diminuit de bonitate actionis humane.

Pre. quanto actio melior est tanto maius sibi premium debetur. sed tota quantitas premii mensuratur secundum quantitatem radicis. scilicet habitus actum informantis: cum igitur actus primo eliciat operationes intrinsecas: videtur quod in actibus interioribus tota efficacia meriti consistat: ita per exteriores actus nihil de bonitate accrescit. **P**reterea. si actus exterior addit aliquid bonitatis supra bonitatem actus interioris ergo quanto actus exterior maior fuerit: tanto homo magis merebitur: sed hoc falsum est quod patet ex domini sententia quam de vidua mittente duo era i ga sophilacium dedit: Luc. xxi. ergo actus exterior non addit bonitatem supra actum interiorum.

Contra. Si aliquid potest fieri per unum sicut per duo superfluum est duo ad illud inducere. si igitur equalis bonitas consistit in actu exteriori et interiori simul et in actu interiori tantum: videtur quod actus exterior superfluet et ita non oportet nos aliquid agere sed solum velle.

Pre. duplex bonum melius est: sed actus interior et exterior uterque bonitatem habet: uterque melior est quam aliter tantum. **R**espondeo. quod actus exterior et actus interior voluntatis hoc modo comparantur ad invicem quod uterque quod dicitur est alteri bonitatis causa et uterque quantum in se est quandam bonitatem habet quam alteri dat. Actus enim exterior bonitatem habet ex circumstantiarum commensuratione secundum quam proportionatus est ad finem hominis consequendum. et quia actus exterior comparatur ad voluntatem sicut obiectum. Unde est quod hanc bonitatem voluntatis actus interior ab exteriori habet: non quidem ex eo secundum quod est exercitus: sed secundum quod est intentus: et volutus: quod secundum quod est exercitus sequitur actum voluntatis: sed quedam ratione bonitatis consistit in actu interioris voluntatis secundum se: secundum quod voluntas est propria suorum actuus secundum quam bonitatem actus habet rationem meriti vel laudabilis: et hec bonitas ex actu interiori in exteriorem procedit. loquendo igitur de illa bonitate

quam voluntas actus exteriori prebet actus exterior nihil bonitatis addit dummodo voluntas equaliter ita sit: hoc pro tanto dico: quod quidam actus sunt delectabiles in quibus voluntas non potest esse: ita intensa ante actum: sicut est in actu: ut patet in actu fornicationis. unde non equaliter demeretur qui vult fornicari: et qui actu fornicatur: quod voluntas non potest esse a deo perfecta ante actum sicut est in actu. Quidam vero actus sunt difficiles in quibus voluntas remittitur in actu. et in istis voluntas potest esse magis perfecta ante actum quam in actu. si autem loquamur de bonitate actus quam actus exterior habet se habet sic actus exterior complet interiorum in bonitate vel malitia: sicut terminus motus complet motum. comparatur enim ut dictum est ad voluntatem ut obiectum et quod ad premium essentialia ordinatur actus per bonitatem primum quam habet a voluntate pur liberaliter redditur et ex amore: ideo actus exterior nihil adiungit ad premium essentialia nisi enim mereat qui habet perfectam voluntatem aliquod bonum faciendum quantum si faceret illud: et si facit unum actum quantum si faceret multos voluntate equaliter perfecta manente. Ad primum autem accidentale ordinatum per bonitatem que est ipsius actus exterioris secundum se. et ideo actus exterior adiungit aliquid ad premium accidentale. verbi gratia: martyr in quantum exteriori paritur victoriam de aduersariis fidei habet et ex hoc sibi aureola debetur. similiter etiam aliquis ex hoc quod

in actum exteriorum frequenter erit magis habilis tur ad bonum. et ex hoc sequitur quod in charitate crescat. Similiter per actum exteriorum puniuntur magis quam per voluntatem tantum. et ideo actus exterior adiungit in satisfactionem. et similiter in omnibus aliis que consequuntur bonitatem actus secundum quod exercitus est. **A**d primum ergo respondetur: quod cum dicitur quantum intendis tantum facis licet quantum potest esse aduerbium vel nomen. et si sit nomen tenet in malis. quia quantum aliquis credit vel intendit peccare tantum peccat. In bonis autem non: quia potest aliquis tepida voluntate intendere multum deo placere: nec tamen tantum placet. Et ratio huius differentie ex supradictis patet: quia plura eriguntur ad bonum quam ad malum. Si autem licet quantum sit aduerbium: sic verum est et in bonis et in malis secundum illam bonitatem et malitiam quam habet actus ex voluntate eligente: sed per actum exteriorum aliquid iniungitur quantum ad bonitatem: que est ipsius actus exterioris secundum se.

Ad secundum dicendum: quod dictum Bernardus. itel ligitur quando facultas operandi deest voluntate perfecta existente et loquitur tantum quantum ad essentialia premium: et non quantum ad accidentale.

Ad tertium dicendum: quod bona fortune ut in primo ethico dicitur organice deseruiunt felicitati. Et ideo non est inconueniens si accidentaliter ad felicitatem conferant et eorum defectus felicitatem impediant quantum ad aliquid felicitati accidentale.

Ad quartum dicendum: quod illud intelligitur de primo essentiali: quod secundum quantitatem radicis mensurantur cui non additur per actum exteriorum si sit perfecta voluntas: sed additur aliquid quantum ad premium accidentale.

Ad quintum dicendum: quod vidua illa plus aliis misisse dicitur: quod efficaciori voluntate illud dedit. unde de magis merebatur apud deum de premio essentiali quam illi qui maiora munera minori deuotione dabat: sed quantum ad premium accidentale illi poterant plus merere secundum quod per maiora munera plus satisfaciebant: vel etiam ministros tepidius plus ad orandum pro se prouocabant: vel quequid huiusmodi est quod actum exteriorum secundum se sequitur.

Ad sextum dicendum: quod voluntas tendit in actum exteriorum: sicut in obiectum. unde si affit facultas operandi non posset esse voluntas perfecta nisi operaretur. et ideo non est superfluum facere: quia sine actione: nec ipsa voluntas bona esset. Preterea actus exterior in precepto cadit: et iterum ad premium accidentale confert. **A**d septimum dicendum: quod bonitatem illam secundum quam actus exterior vite eterne meritorius est totum ex voluntate gratia informata habet secundum quod voluntarius est. et ideo non oportet quod supra bonitatem voluntatis perfecte aliquid adiungat ad meritum essentialia vite eterne pertinens.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod possit esse eadem actio bona et mala: quia ut in tertio philosophico dicitur idem motus qui est in agente est actio: et in paciente passio secundum substantiam ratione differens: sicut eadem est: via ab athenis ad thebas et dethebas ad athenas: sed contingit actiones esse malam et passionem bonam. unde dicitur actio dicitur splicitur. scilicet indeorum passio grata fuit. scilicet christi. ergo contingit eundem actum esse bonum et malum.

C Pre. in quinto physi. dicitur qd vnus motus est qui est continuus: et eadem ratione vna actio est que est continua: sed contingit in eadem continua actioe vel motu: vt in eundo ad ecclesiam: primo haberi bonam intentionem postea malam: et econuerso. Cum ergo ex intentione iudicetur actio bona vel mala: eadem actio potest esse mala et bona. **C** Preterea. primus motus est peccatum vt supra dictum est. sed qui resistit primo motui non peccat imo meretur. contingit atq; qd adhuc primo motu durante cum prius aliquis resistit postmodum resistat. ergo contingit circa eundem motum esse bonitatem et maliciam. **C** Preterea. sit ita qd aliquis dominus precipiat famulo elemosinas dare: et qd dominus bona intentione et ex charitate precipiat: famulus autem inuoluntarius et coactus det: constat qd datio elemosine illi: est actio domini et serui actio. scilicet dominus in illa datione meretur. famulus autem peccat. ergo contingit in eadez actione esse meritum et peccatum. **C** Preterea. ponatur qd aliquis in peccato mortali existens aliqua suffragia faciat pro defuncto in purgatorio existente: constat qd iste suffragia faciens sibi non meretur cum charitatem non habeat. sed illi qui in purgatorio existit meretur diminutionem pene vel plenam absolutionem. ergo eadem actio potest esse meritoria et non meritoria: et eadem ratione bona et mala. **C** Contra. Mat. vi. Nemo potest se duobus dominis seruire: sed per bonam actionem deo seruitur per malam vero diabolo: cum igitur vna sit actio que est vnius agentis: videtur qd non possit esse vna actio bona et mala. **C** Preterea. contraria non possunt esse simul in eodem: sed bonum et malum contraria sunt. ergo non possunt esse in eadem actione. **C** Ratio dicitur: qd cum vnum et ens conuertantur scilicet huiusmodi se habet ad esse: ita se habet ad vnitates: esse autem in re duplex esse considerare. scilicet esse quod est ipsius secundum se quod est esse primum et substantiale et esse superueniens: quod est secundum et accidentale. et ideo contingit qd aliquid secundum se consideratum est vnum: quod tamen secundum aliquid quod est sibi accidentale pluralitatem habet. verbi gratia: lignum continuum cuius vna pars est alba et alia nigra: ipsum quidem in se inchoat esse lignum est vnum: sed secundum illud esse quo est coloratum est multa et non continuu: cuius igitur actus exteriores participent bonitatem et maliciam morales: sicut quiddam superueniens et accidentale sibi in quantum tales actus sunt impati a voluntate: contingit aliquem actum huiusmodi esse vnum secundum se consideratum: et tamen esse multa secundum qd ad genus moris refertur: secundum qd moraliter bonus vel malus dicitur. et ideo bonitas et malicia nunquam possunt esse in vna actione secundum qd est vna: sed secundum qd est multa: et si contingat actionem illam esse vnam et multa. **C** Ad primum ergo dicendum qd cum actio sit in agente et passio in patiente non potest esse idem numero accidens quod est actio et quod est passio: cum vnum accidens non possit esse in diuersis subiectis. vnde etiam Avicenna dicit qd non est eadem numero equalitas in duobus equalibus: sed specie tamen: sed quod eorum differentia non est nisi penes terminos. scilicet agens et patientis et motus abstrahit ab vtroque termino. ideo motus significatur vt sine ista differentia: et propter hoc dicitur qd motus est vnus. et propterea vt supra habitum est meritum non est in passione secundum qd est passio: sed in operatione patientis qua passionem voluntarie sustinet propter deum quam operationem constat non esse eadem cum ope

ratione agentis. **C** Ad secundum dicitur: qd illa actio quod vnus sit vna in genere nature considerata: tamen secundum qd ad genus moris refertur est alia et alia secundum qd diuersa intentione et voluntate exercetur. **C** Ad tertium dicendum: qd primus motus non habet rationem culpe: nisi secundum qd aliquo modo est in potestate voluntatis. vnde quod diu voluntas non repugnat habet rationem peccati: sed quando voluntas iam repugnare incipit: tunc homo meretur: non quod ille motus primus sensualitatis sit meritorius cui res fit: qui tamen postquam sibi resistitur rationem peccati amittit. sed in ipso actu voluntatis resistentis meritum est qui non est idem cum primo motu sensualitatis. **C** Ad quartum dicendum: qd famulus dans elemosinam per imperium domini se habet sicut instrumentum illius domini. vnde philosophus dicit in octauo ethicorum: qd seruus est sicut organum animatum instrumentum autem motu: et constat qd alia est actio mouentis ipsum. et alia actio qua ipsum mouet aliud non enim secundum eundem motum potest esse idem mouens et motum: vnde alia numero est actio domini et serui. et ideo nihil prohibet vna esse bona et alia malam. **C** Ad quintum dicendum: qd de hoc duplex est opinio. quidam enim dicunt qd suffragia que facit in mortali peccato existens si opus operans consideretur non sunt meritoria nec agenti nec ei pro quo fiunt. Si autem consideretur opus operatum vt ipsum sacrificium vel aliquid huiusmodi sunt meritoria et pro quo fiunt et non operantur. et ideo non sequitur qd eadem operatio sit meritoria: non meritoria: quia operatio ipsa nullo modo meritoria est. scilicet quod efficacia suffragiorum mensuratur secundum charitatem eius pro quo fiunt: quantum valet vnicuique quantum meruit vt sibi valerent vt Aug. dicit. Ideo ab aliis verius dicitur: qd etiam ipsa operatio sine charitate facta valet ei pro quo fit virtute charitatis eius et non operantis: nec tamen sequitur qd illa operatio bona sit simpliciter scilicet qd est bona huic pro quo fit simpliciter enim bonum est: quod facienti bonum est vt in primo lib. dictum est di. et vi. nec est inconueniens qd aliquid simpliciter malum sit quod tamen alicui bonum esse vt ibidem dicitur.

D quintus sic proceditur. videtur qd aliqua actio a indifferentes inueniatur in actibus humanis. nihil enim potest esse medium inter bonum et malum nisi indifferens quod neque bonum neque malum est. sed bonum et malum sunt contraria mediata: vt in predicamentis dicitur. ergo aliqua actio est indifferens. **C** Pre. sine charitate non potest esse aliquod meritum. scilicet non est dicitur: qd non habet charitatem quolibet suo actu peccet vel demereat: quod consilium eis vt aliquos actus de genere bonorum faciant. ergo videtur qd aliquis actus sit qui neque est meritorius neque demeritorius: et sic idem quod prius.

C Pre. nullus actus vel voluntas bonitatem habet nisi referatur in finem dilectionis vt supra dictum est: scilicet contingit frequenter agere etiam quodam que secundum se mala non sunt que in fine dilectionis non referuntur. ergo huiusmodi nec bona nec mala erunt: et ita erunt indifferentia. **C** Pre. accedere ad mulierem quodam est actio nec de se bonitatem vel maliciam moralem dicit cum nulla circumstantia iste actus. sit vestitus secundum quam aliquis ordo rationis in eo appareat. ergo contingit atque actum indifferentem esse. **C** Pre. huiusmodi actus qui secundum suum genus indifferentes sunt: vt leuare festucam et aliquid huiusmodi non possunt habere bonitatem et maliciam: nisi ex intentione:

taz qui impantur a voluntate que consequitur deli-
 berationem rationis. actus autem qui sequuntur ap-
 prehensionem subite imaginationis: sicut confrica-
 tio barbe et aliquid huiusmodi dicentur hoc modo et
 differentes. nullus autem eorum qui voluntatem de-
 liberatam sequitur: indifferens erit: sed de necessitate
 vel bonus vel malus bonitate vel malicia civili:
 sed tamen actus bonitate civili perfectus non est sus-
 ceptibilis efficacie merendi: nisi in eo qui gratiam
 habet. et ideo in eo qui caret gratia indifferens est ad
 meritum et demeritum. sed in illo qui gratiam habet
 oportet vel meritum vel demeritum esse: quia
 sicut malus erit demeritum: sic etiam bonus erit me-
 ritum: quia cum charitas imperet omnibus virtu-
 tibus sicut voluntas omnibus potentiis: oportet quod
 quicquid ordinatur in finem alicuius virtutis: ordi-
 netur in finem charitatis: et cum omnis actus bonus
 ordinetur in finem alicuius virtutis: in finem chari-
 tatis ordinatus remanebit: et ita meritum erit: et sic
 comedere et bibere seruato modo temperantie: et lude-
 re ad recreationes seruato modo eutrapelie que me-
 dium tenet in ludis: ut dicitur. ii. ethicozum: merito-
 rium erit in eo qui charitatem habet qua deum vlti-
 mum finem vite sue constituit. Ad primum ergo
 dicitur: sicut dicit Lommen. in. r. methaphy. quod dicitur
 homo neque bonus neque malus quod non est susceptibilis
 bonitatis vel malicie civilis: sicut agrestis qui extra
 ciuilem vitam est: et per consequens actiones eius ne-
 que bone neque male sunt ciuilibiter in quantum non sunt
 ordinate ad civile bonum. Vel melius dicitur quod philo-
 sophus appellat malum non omnem actum inordinate: sed
 solum illum qui nocet et respectu alteri. vii. dicit in quarto
 ethi. quod prodigus qui causa iactantie sua inordinate expendit
 non est malus sed vanus: sicut de multis aliis viciis di-
 citur: et sic per ipse strictus accipit malum quod nos dicentes
 omnem actum inordinate malum. Ad secundum dicitur: quod quis
 extra charitatem non sit bonus meritorius: tamen ibi bonus alii
 quod vel ex circumstantia vel ex virtute ciuili. vii. non
 sequitur quod actus eorum qui charitate caret sint demeritorii
 vel indifferentes. Ad tertium dicitur: quod non solum actus
 charitatis est meritorius: sed etiam actus aliarum virtutum secundum
 quod gratia informatur: sed meritorii esse non possunt: nisi per
 quod reducunt in finem charitatis. non autem oportet quod semper
 actus in finem illum reducatur: sed sufficit ad efficaciam mero-
 di: quod in fines aliarum virtutum actu reducant. quod non inten-
 dit castitatem seruare etiam si nihil de charitate cogitet
 pueniat quod mereat si gratiam habet. ois autem actus in ali-
 quod bonum tendens nisi inordinate in illud tendat:
 habet perficere in bonum alicuius virtutis: eo quod virtutes suf-
 ficienter proficiunt circa omnia que possunt esse bona
 hominis: et ita patet quod ratio non procedit. Ad quartum
 dicitur: quod nihil est in genere quod non sit in aliqua eius specie ut
 in secundo topi. dicitur: et ita non contingit ad mulierem ac-
 cedere quod accedatur ad talem et tali tempore. et sicut secundum
 alias circumstantias: et ita quis sit indifferens dicitur actus
 consideratus secundum genus: non tamen secundum quod exercetur in actu
 indifferens est. Ad quintum dicitur: quod cum nihil ap-
 peratur: nisi in quantum est bonum: impossibile est quod
 finis ad quem ordinatur actio ex deliberatione sit in-
 differens: quia vel ratio decipitur et iudicat esse bo-
 num sibi quod non est bonum: et hoc non est nisi quando
 finis est malus discordans a rationis rectitudine quod
 nis habet quod desideratur forte sit bonum desiderari sed ali-
 quid sibi: ut secundum gustum: vel secundum tactum: delec-

tabile: vel est bonum simpliciter. et sic etiam actus ex
 fine erit bonus. Ad sextum dicitur: quod non sufficit om-
 nino habitualis ordinatio actus in deum: quod ex hoc quod
 est in habitu nullus mereat: sed ex hoc quod actu operatur
 nec tamen oportet quod intentio actualis ordinans in fi-
 nem vltimum sit semper coniuncta cuilibet actioni que
 dirigitur in aliquem finem primum. sed sufficit quod ali-
 quando actualiter ois illi fines in finem vltimum referan-
 tur: sicut sit quando aliquis cogitat se totum ad dei di-
 lectionem dirigere: tunc enim quicquid ad seipsum ordinat
 in deum ordinatum erit. Et si queratur quando oportet
 teat actum referre in finem vltimum. habet nihil aliud esse quam
 rere quod oportet habitum charitatis erire in actu: quod quoniam
 cumque habitus charitatis in actu erit: sit ordinatio
 totius hominis in finem vltimum: et per consequens oium
 eorum que in ipsum ordinantur: ut bona sibi: sed quod alii
 quos actus indifferentes ponimus: ideo oportet ad
 alia respondere. Ad septimum dicitur: quod habet quod dicitur: ois
 in gloria dei facit: potest intelligi dupliciter: vel affirma-
 tive vel negative. si negative sic est sensus: nihil con-
 tra deum faciatis: et hoc modo preceptum est: et sic pre-
 ceptum habet preteritum: vel per peccatum mortale quod contra
 deum est: vel per peccatum veniale quod preter preceptum
 et preter deum sit. Si autem intelligatur affirmative habet
 potest esse dupliciter: aut ita quod actualis relatio in deum
 sit coniuncta actioni nostre cuilibet non quidem in actu:
 sed in virtute: secundum quod virtus prime ordinationis ma-
 net in oibus actionibus sequentibus: sicut et virtus finis
 vltimi manet in oibus finibus ad ipsum ordinatis
 et sic adhuc preceptum est et contingit omissionem eius esse
 venialem vel mortalem sicut dictum est. Vel ita quod
 ordinatio actualis in deum sit actu coniuncta cuilibet
 actioni nostre: et sic potest intelligi dupliciter vel dis-
 tributive vel collectivie. Si distributive sic est sensus
 quacumque actionem facitis: melius est si eam actu in deum
 ordinatis: et sic est consilium. Si autem sumatur collecti-
 ue: sic est sensus: oia opera vestra ita faciatis quod nul-
 lum eorum sit: quod actu in deum ordinatis: et nec preceptum nec
 consilium est: sed finis precepti ad quod per implementationem precepti
 peruenit: sic. n. sancti in patria actus suos in deum
 referunt. Sciendum tamen quod qualitercumque affirmative ex-
 ponatur: non intelligitur nisi de operibus deliberate volun-
 tatis: quod illa tamen opera proprie nostra dici possunt ut di-
 cta est. Ad octavum dicitur: quod verba sunt immediatus
 effectus rationis. et ideo vni potest verbum preter delibera-
 tionem esse factum. Et propter hoc verbum ociosum
 magis est peccatum veniale quam factum ociosum. Sciendum
 tamen quod secundum Bre. ociosum est quod caret intentione pie voluntatis:
 aut ratione iuste necessitatis. vii. non omne verbum ociosum est
 ociosum si ad recreationem referatur: quod et in iocis contin-
 git esse virtutem eutrapelie: de qua philosophus in quarto ethi-
 corum determinat. Affectus tuus nomine operi tuo. Si
 vltimum intelligit operi de affectu eligere: et non solum in
 tendente ut dictum est. Ubi si deus non erat bonum opus non
 erat. i. meritorius: de hoc tamen in sequen. distin. Queretur: quod
 dicitur ois actus esse indifferens. Illi considerabant actus
 secundum rationem generis tamen: quod in actum actus est indifferens: et ge-
 neraliter sumptus ad bonitatem vel malitiam mora-
 lem: quis habeat bonitatem naturalem. Si tamen
 intelligebatur de actu particulariter accepto sic simpli-
 citer falsa erat ista opinio: sed hoc non videtur intellexisse:
 quia actionem particulariter acceptam dicebant esse
 coniunctam cuidam fini ex quo bonitatem vel mali-
 ciam habet: sicut furari vel aliquid huiusmodi. Aliis autem

aliis autem videtur etc. Isti accipiebant actus s; q ad aliquam spem determinantur: nō tamen secundū q sunt individuati. et qz aliqui actus ex specie sua habent bonitatem et aliqui maliciam: et aliqui neutrum: vt leuare festucam. Ideo distinguebant actus p tria genera. et quia illud qd inest alicui ex specie sua nunq recedit ab eo. id dicebant q actus q non sunt indifferentes sunt boni quacunq intentione fiant boni remanent. et sicut de malis intelligētes de bonitate ex genere vel ex specie actus non q actus qui erat bonus ex genere vel circumstantia si fieret mala intentione esset bonus simpliciter. sed quia bonus remanebat ex genere. Sed Aug. euidentissime docet etc. Hic ponitur tertia opinio: et hec accipit actum bonum vel malum simpliciter. et quia intentio mala sufficit ad h q actus sit malus simpliciter: non tamen intentio bona sufficit ad h q actus sit bonus simpliciter. ideo ex intentione sicut hanc opinionem iudicantur actus mali: non autem boni. et sic patet q quelibet harum trium opinionum sicut aliquid vera est. Qui crucifigendo xpm etc. intelligitur de minoribus deceptis fraude maiorum qui eum ex malicia psequerantur cognoscētes eum a deo venisse per signa que faciebat. Que tamen quidam contēnunt etc. h dicunt illi de prima opinione vel etiam de secunda: et accipiunt cām: non finem vltimum: sed sine primū qui malus est: sunt enim malo sine coniuncta vt bene fieri non possint.

Distin.

Quadagesimaprima.

An omnis intentio et actio eorum qui fide carent sit mala.

Ans Intentio vt supra dist. c. est bonū opus faciat: et fides intentionē dirigat: si imerito queri pot vtrū ois intentio omnes opus illoz malū sit qui fidem non habet. Si enim fides intentio nem dirigit: et intentio bonū opus facit: vbi nō est fides: nec intentio bona: nec opus bonum esse videtur. Quod a quibusdam non irrationabiliter astruitur: q dicūt oēs actioes et voluntates hoīs sine fide malas esse: que si de habita bona existūt. Vn apostolus ait. De quod si est ex fide: peccatū est. Quod Augu. exponens ait. Dis infidelium vita peccatū est. et nihil bonū est sine sumo bono. vbi deest agnitio veritatis eterne: falsa virtus est: etiam in optimis moribus: et Jacobus i epla canonica ait. Qui offenderit in vno. s. in charitate factus est oium reus. Qui ergo fidem et charitatem nō habet: omnis eius actio peccatū est: qz ad charitatem nō refertur. Quod enim ad charitatem nō refertur vt supra meminit Augu. non sit quemadmodum fieri oportet. Ideo qz malum est: non igitur mandata custodit: qui charitate caret: quia sine charitate nullum mandatorum custoditur. Unde Augu. super epistolam ad galatas ait. Custoditionem legis

dicit apostolus: non occidere: non mechari: et alia huiusmodi ad bonos mores pertinētia. que sine charitate: fide et spe impleri nō possunt. nullum ergo implet mandatum nullum que opus bonum facit qui fidem et charitatem nō habet. Impossibile enim est vt ait apłs sine fide aliquid placere deo: q ergo sine fide fuit: bona nō sunt: qz omne bonū deo placet.

Que premisse obiciunt sententie ex verbis Augustini.

Is aut obicit quod supra dicit Aug. s. q. i. seruili timore et si bonū fiat: nō tamen bene. nō nemo enim iustus bene facit: etiā si bonū est quod facit. Hic enim bonum dicit fieri: s; nō bene ab illo qui charitatem nō habet. Qui enim seruili timet: charitate vacuus est de quo tamen hic dicit: qz bonū facit sed nō bene. Quia etiā sup illū locū psalmi. Turtur inuenit sibi nidum vt vt. r. p. s. dicit qz iudei et heretici et pagani opa sua bona faciūt: qz vestiūt nudos pascūt pauperes et huiusmodi. sed nō in nido ecclesie. i. i. fide: et id est culcā puli eoz. Quibus illi rīdēt dicētes opa bona appellari huiusmodi q sine charitate fuit: nō qz bona sint quā sic fuit. quod supra euidenter docuit. Aug. sed qz bona essent: si aliter fierēt que etiā sui genere sunt bona: s; ex affectu sunt mala.

Altorum sententia de premissa questione qua querebatur si omnis eorum actio mala est q fidem nō habet.

Alij vero qui triphariā distinctionē faciūt actū: opa cuncta que ad nature subsidium fuit: semp bona esse astruūt. Sed qd Aug. dicit: mala esse si malas habeant causas: si id est accipiendū est quasi ipsa mala sint: sed qz peccat: et mali sunt qui ea malo fine agūt. Itē et illud alius. s. bonū opus intentio facit: et intentiones fides dirigit: determinant dicentes. ubi bonū vocatū quod remunerabile est ad vitam: non qz illud solum sit bonum opus: imo et alia plura: s; nō ea rōne qua illud: sint bona. bonū enim multipliciter accipitur. s. pro vtili: pro remunerabili. pro signo boni: pro specie boni: pro licito: et aliis forte modis. Solaqz illa intentio remunerabilis est ad vitam quas fides dirigit. sed nō sola illa bona est vt aiūt. Nā si quis iudeus vel malus christianus necessitates proximū reuelauerit: naturali pietate ductus: bonū fecit: et bona fuit voluntas qua illud fecit.

Hic ponitur quedam Aug. capitula que retractauit: nō quasi prae dicta: sed quo sensu dixerit insinuans.

Posthec inuestigari oportet qualiter
intelligendū sit qđ ait Aug. in lib. de
vera religioe: Usq; adeo igit peccatus
volūtariuz malū est: vt nullo modo sit pecca-
lum si nō sit volūtariū. huius dicti Aug. rō-
nes aperiēs i libro retrac. dicēs. Potest vi-
deri falsa hec diffinitio. s; si diligēter discuti-
atur: iuenietur verissima eē. pctm̄ q̄ppe illd̄ co-
gitādus est: qđ tm̄ modo peccatū est. nō qđ ēt
pena ē pcti. s; pctm̄ p̄mi hoīs qđ fuit pctm̄ r̄
causa: sed nō pena. Quis r̄ illa q̄ nō volūtaria
pctā nō imerito dicitur. q; r̄ a nesciētibus l̄
a coactis perpetratur: nō oimodo p̄it sine vo-
lūtate cōmitti. qm̄ r̄ ille q̄ peccat ignorās vo-
lūtate vtq; facit: qđ cū faciēdū nō sit: putat eē
faciēdū. Ille vero q̄ scupiscēte aduersus sp̄i-
tum carne: nō ea q̄ vult facit. scupiscit qđē no-
lēs: r̄ i eo nō facit qđ vult sed si vincitur con-
cupiscentie cōsentit volēs. r̄ in eo non fa-
cit nisi quod vult. r̄ illud quod in parulis
est origiale pctm̄ ex p̄mi hoīs mala volūtate
cōtractū ē. Nō itaq; falsū ē qđ diximus. vsq;
adeo pctm̄ volūtariū ē r̄c. Ecce qualiter illd̄
accipiēdus sit. s; de p̄mo pctō hoīs: vel de oi-
bus ḡnāliter peccatis mortiferis: quoz licet
quedā dicant nō voluntaria. q̄. s; p̄ ignorātiā
vl̄ p̄ infirmitatē sūt. eadē t̄m̄ rōne ea p̄it volū-
taria dici: q; sine volūtate nō cōmittunt̄.

Aliud capitulum.

Aliud ē intelligētia p̄quirēda ē: qđ i
lib. de duabus aiabus edidit inq̄-
rens. Nusq; nisi volūtate pctm̄ ē: qđ
in lib. retrac. plane determinat dicēs: pōt pu-
tari fl̄a esse ista snia qua diximus nusq; nisi i
volūtate eē pctm̄: cuz apl̄s dicat: qđ nolo hoc
facio r̄c. Sed pctm̄ qđ nusq; est in volūtate:
illd̄ p̄cipue intelligendū est qđ iusta dānatio
cōsecuta ē. i. p̄mū hoīs peccatus. In eodem
quoq; li. de duabus animabus ait. aliud tra-
dit cōsideratōe dignuz: ait enī. Nō nisi volū-
tate peccat̄. Ipsamq; voluntatē diffiniuit di-
cens. Volūtas est animi motus cogēte nullo
ad aliqd̄ vel nō admittendū vel adipiscendū
huius dicti cām aperiens r̄ intelligentiā pan-
dens in lib. retrac. ait. Hoc p̄pterea dictū est
vt hac diffōne volens a nolente discernere ē:
r̄ sic ad illos referretur intentio qui i parad̄-
so fecerūt originez mali peccādo nullo cogē-
te. i. libera volūtate. q; r̄ sciētes cōtra p̄cep-
tum fecerūt: r̄ ille tētatoz suavit vt hoc fieret nō
coegit: Nam qui nesciens peccauit nō icon-
gruenter peccasse nolēs dici potest. Quānis
r̄ ipse quod nesciens fecit: volens tamen fecit
Ita nec tale peccatum sine voluntate esse po-

tuit. sed volūtas facti ibi fuit: non voluntas
peccati. qđ tamen factum fuit peccatum: hoc
enim factum est: quod fieri nō debuit. Quis
quis autem sciens peccat: si potest cogenti ad
peccatum siue peccato resistere: nec tamen fa-
cit: vtq; volens peccat. q; qui potest resistere
nō cogitur cedere. Quapropter peccatus si-
ne voluntate esse non posse verissimū est. Ex
his liquet qualiter superiora accipienda sint.

Qđ mala voluntas est volūtarium pctm̄.
I autem omne peccatum mortale vo-
lūtarium ē: cum volūtas peccatū sit
mortale: cōstat ipsam esse voluntariuz
peccatum. Quid enim vt ait Aug. tam in vo-
lūtate q̄ ipsa voluntas sita est. Volūtas ita
q; mala recte dicitur voluntarium peccatum
q; in voluntate consistit. Volūtas quippe
vt ait Aug. in eodem est prima causa peccati:
di: aut nullum peccatum est prima causa pec-
candi. nec est cui recte imputetur peccatum ni-
si peccanti. non est ergo cui recte imputetur:
nisi voluntati. hoc autem de peccato actuali
r̄ mortali intelligēdum est. Neq; his verbis
aliud voluit Aug. ostendere vt ipse ait in re-
tractationib;: nisi q; voluntas est qua pec-
catur r̄ qua recte viuatur.

Amq; intentio vt supra dictū est. Dñe
so q; ex finis intentōe vel volūtate act^o
exterior habz maliciā r̄ bonitatē. Hic de
terminat quāsdā qōnes circa p̄determina-
ta. Et diuiditur in partes duas. In
prima inquit de actu peccati per comparatōne ad
intentōes. In scda d̄ actu pcti inquit per op̄atōes ad
voluntatem. ibi. Post hec inuestigari oportet. P̄ri-
ma in duas diuiditur. In prima mouet questionem.
In secunda determinat eam. ibi. Et q; a quibusdam
non irrationabiliter asruitur r̄c. Et hec diuiditur in
duas fm̄ duas opiniones. Secunda incipit. ibi. Alii
vero qui trisariam r̄c. Circa primum tria facit. P̄ri-
mo ponit solutionem propositae questionis fm̄ vnā
opinionē. Secundo obiicit in contrarium. ibi. His
autem obiicit r̄c. Tertio ponit responsionem. ibi.
Quibus illi respondent r̄c. Post hec inuestigari op̄z
r̄c. Hic determinat de actu peccati in comparatione
ad voluntates. Et diuiditur in partes duas. In p̄ma
inquit de peccato in genere per comparationem
ad voluntatem. In secunda de illo specialiter pctō
quod in interiori voluntatis actu consistit. ibi. Si at
omne peccatum mortale r̄c. P̄rima diuidit i tres
fm̄ q; tres auctoritates Augu. ponit in materia ista
que dubitationem habent. Secunda ibi. Illius r̄ in-
telligentia p̄quirenda est r̄c. Tertia ibi. In eodem
quoq; libro r̄c. Hic est duplex questio. P̄rima de cō-
paratione actus ad intentōes. Secunda de com-
paratione peccati ad voluntatem. Circa primum
queruntur duo. P̄rimo vtrum fides intentionem dē-
rigat. Secundo vtrum aliquis actus in infidelibus

possit esse bonus: quorum intentio non est per fidem directa.

D primum sic proceditur. videtur quod fides non sit intentione speciei vniuersaliter dirigere. **D**iuersorum enim speciei diuersae sunt regule et mensurae: ut et. 10. methaphy. p3. q. q. mensura est homogenea mensurato: sed virtutes diuersae sunt secundum speciem ergo fides non potest dirigere in operationibus omnium virtutum. **C** Preterea. cuius est ordinare eius est etiam dirigere: quia directio est per ordinationem in finem: sed ordinatio est rationis. ergo et dirigere: et ita non indiget fide ad dirigendum. **C** Preterea. secundum Bernardum. prudentia est auriga virtutum: sed auriga officium est currum dirigere. ergo videtur quod dirigere pertineat ad prudentiam et non ad fidem. **C** Preterea. opus dicitur esse rectum secundum quod conformatur legi sed assentire legi pertinet ad iustitiam. unde et legalis dicitur a philosopho in quinto ethi. ergo videtur quod lex iustitiam dirigat. **C** Preterea. christus non habuit fidem. si igitur fides dirigat intentionem christus non habuit intentionem rectam: quod absurdum est. **C** Preterea secundum Tullium: virtus est habitus quidam in modum nature rationi consentaneus: sed quaelibet natura per se ipsam tendit in finem suum: sicut ignis per suam leuitatem sursum dirigitur: et terra deorsum. Ergo quaelibet virtus dirigit suum actum in finem. **C** Contra. Illius est dirigere: cuius est ostendere quod eundem est: sed hoc facit fides: quia fides est substantia sperandae rei. heb. ii. ergo fides est dirigere intentionem. **C** Preterea. a primo est rectitudo in omnibus aliis: sed fides est prima virtutum. si fides est intentionem omnium virtutum dirigere. **C** Respondeo. rectum dicitur esse cuius medium non erit ab extremis. actus autem considerat iter duo quod quasi sunt eius extrema. scilicet principium agens et finem intentionem. vni opere vel intentione reuertendo et dicitur secundum quod opus ab agere egrediens non pretergredit ordinem debiti finis. et id illius est dirigere cuius est in finem ordinare. sed ordinare in finem contingit dupliciter: vel ostendendo finem vel inclinando in finem. Ostendere autem finem rationis est: sed inclinare in finem est voluntatis: quia amor: in quo actus voluntatis exprimitur est quasi quoddam pondus aie secundum Augustinum. sed perfecte finem ostendere non competit rationi: nisi secundum quod est per habitum perfecta: sicut non competit perfecte inclinare in finem voluntati: nisi secundum quod est per habitum perfecta. finis autem humanorum actuum potest accipi dupliciter: vel finis proprius et proximus: vel communis et vltimus: et hoc est duplex: quia vel excedit facultatem nature: sicut felicitas futura in patria et in hunc finem ostendendo dirigit fides: et inclinando dirigit charitas sicut aliqua forma naturalis inclinat in suum finem. quia ad hunc finem non sufficit dirigere naturalis potentia: neque per se: neque perfecta per habitum naturalem vel acquisitum. et quia ad hunc finem cum sit vltimus sunt omnes alii fines ordinati: ideo fides et charitas debent dirigere intentionem vniuersalem in omnibus. in finem autem eodem proportionatum humane facultati dirigit ratio ostendendo perfecte per habitum sapientie acquisite cuius est actus felicitas contemplatiua: ut in. 1. ethi. dicitur: vel perfecta per habitum prudentie: cuius actus est felicitas civilis. inclinando autem virtus appetitiua sed quod est perfecta habitibus virtutum moralium. **C** Ad primum ergo dicitur quod diuersorum spirituum non potest esse idem regulas proprias: sed potest idem esse eorum: et sic fides dirigat intentionem ordinatam in finem vltimum. **C** Ad secundum dicitur: quod ratio non potest sufficienter dirigere ad hunc quod humana cognitionem naturalem excedat: in quod non sicut in finem vltimum omnes actus nostris ordinari. ideo oportet quod fides dirigat. **C** Ad tertium dicitur quod prudentia sufficienter dirigat ad finem illum quod est bonum hu-

manum: non autem ad finem qui est bonum diuinum quale est quod in patria promittitur. **C** Ad quartum dicitur: quod lex dirigit sicut ostendens qualis debeat esse actus proportionatus fini vltimo. non enim quilibet actus cuiuslibet fini proportionatus est ut supra dictum est. et ideo directio fidei que ostendit finem precedit directionem legis que docet actum: et ita etiam precedit directionem iustitiae que per modum inclinationis rectitudinem actus facit quam lex ostendit. **C** Ad quintum dicitur: quod in fide sunt duo. scilicet cognitio et enigma: vel obscuritas siue imperfectio. fides autem habet dirigere: non ratione obscuritatis sed ratione cognitionis. et ideo cum christus habuit perfectam cognitionem in eo fuit perfecte rectitudo intentionis. **C** Ad sextum dicitur: quod inclinatio naturalis in finem presupponit quoddam intellectum prestitutum sine nature et datam sibi inclinationem in finem vltimum: et ita etiam inclinationem moralis virtutis in finem precedit prudentia quasi ostendens et dirigens in finem: et sic singule virtutes inclinando dirigunt in fines primos: non autem in finem vltimum.

D secundum sic procedit. videtur quod nullus actus infidelis hominis bonus esse possit: quia ut dicitur in glo. Ro. viii. Omnis vita infidelium peccatum est: sed non potest esse simul peccatum et bonus actus. ergo nullus actus infidelis bonus est. **C** Preterea. omnis actus bonus est rectus: sed omnis actus rectus procedit ab intentione recta: cum igitur fides intentionem dirigat videtur quod vbi non est fides actus bonus esse non possit. **C** Preterea. de bonum deo placet et est sibi acceptum: sed vita infidelium non est deo accepta qui gratia caret. ergo in eis actus bonus non est. **C** Preterea. illud proprie dicitur malum quod caret aliqua perfectio quam natura est et debet habere. sed omnis actus humanus natus est in vltimum finem beatitudinis referri nisi sit per se malus: et debet in ipsum referri: ut ex dictis patet. cum ergo actus infidelium in vltimum finem non referatur in quem fides dirigit: ut dictum est: videtur quod omnis actus infidelium sit malus. **C** Preterea. infidelitas fidei opponitur: sed fideles per fidem diriguntur in finem alium: ergo infideles per infidelitatem in oppositum finem diriguntur. sed omnes actus fidelium sunt boni per hoc quod ordinati sunt in finem in quem dirigit fides. ergo eadem ratione omnis actus infidelium est malus. **C** Contra. Non est consilium nisi de bono sed infidelibus consilium: ut aliqua de genere bonorum faciant. ergo illorum actus non omnes sunt mali. **C** Preterea. nihil laudabile est vel laudatur nisi bonum: sed sancti ut Hieronymus et Augustinus. sepe laudant aliquos gentiles de aliquibus operibus. ergo aliqua opera ipsorum fuerunt bona. **C** Respondeo. dicitur: quod sicut in rebus naturalibus vna perfectio alteri super additur: sicut quedam res habent vnam illam et quedam duas: et sic deinceps: ita etiam in moralibus contingit in actu considerare aliquam perfectionem alii superadditam: ex quarum vnaqueque dicitur actus bonus: et si aliqua illarum perfectionum desit deerit bonitas que est secundum perfectionem illam: verbi gratia. omnis actus in quantum est actus habet quantum ad essentialem bonitatem secundum quod omne ens bonum est: sed in aliquibus actibus superadditur quoddam bonitas ex proportionem actus ad debitum obiectum: et secundum hoc dicitur actus bonus ex genere et ulterius ex debita commensuratione circumstantiarum dicitur bonus ex circumstantia: et sic deinceps quousque perueniatur ad vltimam bonitatem: cuius humanus actus est susceptiuus que est ex ordine in finem

ultimum per habitum gratie et charitatis. et ideo actus illorum qui gratiam et charitatem non habent hoc modo bonus esse non potest. et hec est bonitas secundum quam actus meritorius dicitur: sed subtracto posteriori nihilominus remanet prius: ut in libro de causis dicitur. unde quis ab infidelium actibus subtrahat ista bonitas secundum quam actus meritorius dicitur: remanet tamen bonitas alia vel virtutis politice vel ex circumstantia vel ex genere. et ideo non oportet quod omnis eorum actus sit malus: sed solum quod sit deficientis bonitatis: sicut quis equus deficiat a rationalitate quam homo habet non tamen ideo malus est: sed habet bonitatem deficientem a bonitate hominis. **C** Ad primum ergo dicitur quod cum dicitur omnis vita infidelium peccata est: non est intelligendum hoc modo quod omnis actus eorum peccatum sit: sed quod semper cum peccato vivunt: quod infidelitas est tale peccatum quo retento nullum aliorum dimittitur. Vel dicitur quod intelligitur de illis actibus ad quos ex sua infidelitate impelluntur: ut est adorare ydola: et abstinere a cibis prohibitis in lege quasi non sit eis licitum vesci: hoc videtur intendere apostolus.

C Ad secundum dicendum: quod fides dirigit intentionem in finem ultimum: sed ratio naturalis vel prudentia potest dirigere in aliquem finem proximam: et quod ille finis proximus est ordinabilis in finem ultimum etiam si actu non ordinatur: ideo in infidelibus quorum actus per vim rationis in talem finem diriguntur possunt aliqui actus esse boni: sed deficientes a perfecta bonitate secundum quam actus est meritorius. **C** Ad tertium dicitur: quod sicut aliquid precipit bonitatem: ita et deo est acceptum: et ideo actus illi enuntiantur deo accepti simpliciter qui meritorii sunt completam bonitatem habentes: sed tamen etiam actus alii secundum quod sunt boni ex gratia vel ex circumstantia deo placere: non tamen sicut remunerabiles eterno premio. **C** Ad quartum dicendum: quod non obligamur ad hoc quod quilibet actus actu dirigatur in finem illum in quem non potest nisi fides dirigere: quod precepta affirmativa non obligant ad semper quis semper obligent. et ideo non oportet ut actus infidelium qui in finem illum non est ordinatus semper sit peccatum: sed solum pro tempore illo in quo tenetur actum suum in finem ultimum referre. **C** Ad quintum dicitur: quod infideles non semper ex infidelitatis errore finem sibi prescibunt: sed aliquando ex vero et iudicio recto rationis. et ideo non oportet quod in quolibet actu peccent: sed tunc solum quando ex errore finem sibi prescibunt.

Et inde queritur de comparatione peccati ad voluntatem. Et circa hec queruntur duo. Primo, utrum omne peccatum sit voluntarium. Secundo, utrum omne peccatum sit in voluntate.

D primum sic proceditur. Videtur quod peccatum non sit voluntarium. Malum enim ut dicitur dicitur est preter voluntatem. obiectum enim voluntatis est bonum: sed omne peccatum est malum. ergo peccatum non est voluntarium. **P**roterea philosophus dicit in .iii. ethi. quod postquam aliquis est effectus malus per habitum non est in ipso malum vel non malum esse: cum igitur homo sit malus per peccatum et quod non est in homine non potest dici voluntarium videtur quod non omne peccatum sit voluntarium.

Proterea. quod est ignorantium non potest esse voluntarium: quod voluntas cognitionem presupponit: sed quedam per ignorantiam peccatur. ergo non omne

peccatum est voluntarium. **P**roterea. aliquid dicitur esse voluntarium propter hoc quod actus voluntatis transit in hoc quod voluntarius dicitur: sed in peccato omissionis non est necessarium quod sit aliquis actus voluntatis ut supra dictum est. ergo non omne peccatum est voluntarium. **P**roterea nihil quod est contra voluntatem est voluntarium: sed primus motus est contra voluntatem: quod patet ex hoc quod dicitur Ro. vii. quod enim nolo malum habeo ergo quod de primis motibus exponitur: igitur cum primus motus sit peccatum: videtur quod non omne peccatum sit voluntarium. **P**roterea. quod est per necessitatem originis tractatum non est voluntarium: sed aliud peccatum est huiusmodi. scilicet originale. ergo non omne peccatum est voluntarium. **C** Contra. nihil prohibetur nisi quod est in potestate eius cui sit prohibitio: sed peccatum omne prohibetur. ergo omne peccatum est in potestate peccantis: sed nihil est in potestate hominis nisi quod est voluntarium. ergo omne peccatum est voluntarium. **P**roterea. involuntarius ut dicit philosophus in .iii. ethi. non meretur penam: sed ignoscitur: sed omne peccatum meretur penam. ergo nullum peccatum est involuntarium. **R**espondeo dicitur: quod peccatum secundum quod habet rationem culpe non potest esse nisi in eo quod in potestate alicuius consistit: quod ex illo defectu qui in potestate eius consistit homo culpatur et vituperatur: non autem ex eo quod in potestate eius non fuit: ut si cecus nascatur. talis enim defectus magis ad misericordiam provocat quam ad vindictam. et quod potentia secundum quam nostrorum actuum domini sumus est: inde voluntas est quod omne id quod in potestate nostra constitutum est voluntarium dicitur. et ideo omne opus peccatum voluntarium esse secundum quod peccatum est culpa idem sunt: quod si peccatum largius accipiatur sic invenitur in omnibus que propter finem agunt: siue agant pro voluntate: siue per necessitatem nature cum eorum actus a fine debito obliquat: ut in secundo philosophi dicitur.

C Ad primum ergo dicitur: quod malum non est voluntarium per se nullus enim ad malum intendens aliquid operatur ut dicitur dicitur: sed per accidens potest esse voluntarium dicitur. scilicet aliquis estimat bonum quod malum est: vel cum appetit aliquid bonum sed quod cui est adiuncta ratio mali simpliciter. **C** Ad secundum dicitur: quod sicut habitus virtutis politice non acquiritur subito: quod una dies non facit verum: ut in primo ethi. dicitur: ita etiam nec subito habitus ille destruitur: ideo dicit philosophus quod ex quo aliquis habitum vitiosum acquisivit non est in parte eius ut statim habitum deponat: sed tamen est in eius parte ut statim non secundum illud habitum operetur: quod habitus voluntarii non inclinant necessario ad actus: et sic etiam per exercitium operum poterit ex toto habitus ille malus consumi: et ita consistat quod peccatum illi quod vitiosum habitum habet: voluntarii ratione non perdidit. **C** Ad tertium dicitur: quod qui per ignorantiam peccat illud quod est peccatum non est omnino ignorantium: sed est ignorantium secundum quod: quod nescit de illo actu quod malus sit. et secundum hoc quod est malum non erat ratio volendi. et ideo talis ignorantia voluntarium non tollit. **C** Et proterea ipsa ignorantia quodammodo voluntaria est: quod ignorat ea que scire tenetur et potest. si autem scire non posset tunc voluntarie quidem faceret actus: sed non voluntarie peccaret. et talis ignorantia invincibilis est: quod si vitas non posset peccatum excusaret: ut iam peccatum non esset. **C** Ad quartum dicitur. quod secundum quod eos qui dicunt quod in peccato omissionis non erigitur actus voluntatis peccatum illud dicitur voluntarium non propter actus voluntatis omissionem transeunte. sed in quantum

ommissio in p̄tate omittētia ē: q̄ p̄t omittēre: nō omittēre. **C** Ad q̄ntū d̄d. q̄ inter peccata actualia minimū de rōne peccati h̄z primus motus: r̄ ita c̄tia minimū h̄z de rōne volūtariū. hoc t̄m. s. q̄ voluntas p̄ueniēdo eū impedire p̄t i p̄culari: q̄uis nō possit oēs v̄l impedire: ita q̄ null⁹ surgat: sic aliquo mō ē in p̄tate volūtatis: d̄r autē esse contra volūtate: q̄ i p̄trarium eius est naturalis inclinatio volūtatis de qua supra dictum est. **C** Ad sextū d̄d. q̄ peccatū originale per se loquendo ē peccatū nature ⁊ non persone nisi mediante natura. ⁊ ideo est voluntarium volūtate nature non tamen voluntate persone cuiuslibet in qua inuenitur: sed ade tantum qui naturam infecit.

D secundū sic proceditur. v̄l q̄ nō oē peccatū sit in voluntate. Peccatū enī ⁊ virtus sunt in eodem s̄bo: sed virtus est in rōne vt i p̄mo ethi. d̄r. cum igitur voluntas sit alia potentia a rōne videtur q̄ peccatum non sit in voluntate. **C** Pre. quod est susceptiuum dignioris p̄t esse susceptiuum indignioris: sed p̄cupiscibil⁹ ē susceptiuum virtutis: q̄ temperantia est in concupiscibili. ergo ⁊ p̄cupiscibil⁹ non impeditur propter suam imperfectionem quin i ea peccatū esse possit. **C** Pre. in illa potentia ē peccatum in cuius actu deformitas peccati consistit: sed h̄ non solum est in actu voluntatis: sed etiam in actibus aliarum potentiarū vt supra dictū est. ergo nō i sola voluntate peccatū est. **C** Pre. obiectum voluntatis est bonū simpliciter: sed obiectū p̄cupiscibil⁹ ē bonū s̄m sensum: sed magis peccatur per p̄uersionē ad delectabilia sensus q̄ per p̄uersionē ad bonum simpliciter. ergo peccatum magis est in concupiscibili q̄ i volūtate. **C** Pre. sap. xi. per que peccat quis per b̄ ⁊ torquetur: sed homo totus ponitur. ergo nō solū in volūtate peccatū eius p̄sistit. **C** Contra est qd̄ in littera d̄r: nisi q̄ in voluntate peccatū est. **C** Pre. sicut se habet falsa opinio ad intellectus: ita praua actio ad volūtate: sed falsa opinio non est nisi in intellectu. ergo peccatum nō ē nisi in volūtate. **C** R̄ideo d̄d. q̄ aliquid esse in volūtate p̄t intelligi dupliciter: vel ita q̄ sit in ea sicut in causa: ⁊ sic ex p̄missa q̄one p̄z omne peccatum in voluntate esse inquantū oē peccatū voluntariū est: vel ita q̄ sit in ea sicut in s̄bo: ⁊ tūc distinguēdū ē: q̄ s̄m peccati p̄t accipi vel proximū vel primum: proximū s̄m peccati ē illa potentia q̄ actum peccati elicit: ⁊ sic in diuersis potentiis continet esse peccatum: ⁊ non solum in voluntate. **P**rimus autem s̄m peccati est ex quo inest homini peccati susceptibilitas: ⁊ q̄ homo non est susceptibilis culpe nisi s̄m q̄ est dominus suorum actuum: ⁊ h̄ sibi competit s̄m q̄ est voluntatem habens: ideo primū s̄m peccati voluntas est. **C** Ad primum ergo d̄d. q̄ rō accipitur ibi a p̄bo pro p̄te intellectiua que voluntatem ⁊ rationem complectitur: q̄ cuiuslibet apprehensionis suus appetitus respondet quod patet ex hoc q̄ ratio nabile per participationem vocat irascibile ⁊ concupiscibile que sunt potentie appetitiue. Est autem peccatum in ratione sicut in dirigente ⁊ in voluntate sic in eligente. ⁊ ideo cum peccatū in electione cōpleatur potius voluntas q̄ ratio s̄m eius primum dici debet. **C** Ad secundū d̄d. q̄ virtus nō ē i concupiscibili nisi s̄m q̄ aliquo modo participat rationem inquantū est rationi obediens. ⁊ ideo non oportet q̄ sit primus subiectū peccati: sed primū p̄t esse. **C** Ad tertium d̄d. q̄ sicut supra dictum est actus aliarū potentiarū nō ha-

bent rōnem culpe: nisi s̄m q̄ subiacēt impio volūtatis v̄l p̄z q̄ p̄ti primū subiectū volūtatis ē. **C** Ad quartum d̄d. q̄ delectabile s̄m sensum: q̄uis non sit obiectū voluntatis inquantū huiusmodi. p̄t t̄m eē obm̄ eius in q̄tum apprehenditur vt bonū simpliciter: et hoc mō ē p̄tū circa delectabile sensus. **C** Ad q̄ntū d̄d. q̄ etiam q̄uis homo possit puniri s̄m oēs p̄es: nō t̄m est susceptiuus pene si pena p̄prie sumatur nisi in q̄tum est voluntate h̄ns: q̄ ex hoc aliquid penale est quod volūtati aduersatur. ⁊ ideo volūtatis est primū subiectum pene sicut ⁊ culpe. **C** Si enim fides intentionem dirigat ⁊c. Ista ratio soluta ē in secūdo articulo prime questionis. **Q**d a q̄busdā nō irrationabiliter asstruitur ⁊c. si intelligatur q̄ quelibet actio mala sit ⁊ peccatum opinio irrationabilis est. si autem intelligatur q̄ quicquid agat in peccato semper permant dum sine fide sunt opinio rationabilis est. **M**ihil est bonum sine s̄mo bono ⁊c. Infideles igitur s̄nt sine s̄mo bono quantum ad illam societatem que est per participationem gratie. ⁊ ideo gratuitum bonum in eis non est: non tamen sunt sine s̄mo bono q̄tum ad hoc q̄ eius bonitatez per bona naturalia participant. falsa virtus est etiam in optimis moribus ⁊c. quia. s. non ducit ad eternam felicitatem ad quaz virtus perfecta ⁊ vera per actus meritorios ducere potest. Sine charitate nullum mandatorum ⁊c. **U**erum est quantum ad intentionem precipientis: s̄ nō quantum ad substantiam precepti: ⁊ hoc habitum est distin. xviii. Bonum enim multipliciter accipit ⁊c. Bonum s̄m philosophum diuiditur in vtile delectabile ⁊ honestum. ergo cum h̄ iste differētie non ponatur: videtur insufficienter distinguere. **S**ed dicēdū q̄ philosophus assignat partes boni que sunt ipsius s̄m se. h̄ autem assignantur partes boni in ordine ad aliud. potest autem aliquid accipi esse bonum in ordine ad tria. **P**rimo modo vt in ordine ad fines: ⁊ sic respectu cuiusq̄ finis dicitur vtile. respectu autem finis vltimi qui est vita eterna: dicitur bonum remunerabile: quod est bonum honestum meritorius. **S**econdo modo vt in ordine ad aliquid bonum simile: ad quod ordinatur vel sicut signum: ⁊ sic signum boni dicitur bonum: vt patet in sacramentis legalibus: vel sicut p̄cedens eius similitudinem. ⁊ sic bonum apparens dicitur bonum: ⁊ hoc precipue est bonum delectabile. **T**ertio modo in ordine ad preceptum: ⁊ sic dicitur bonum simpliciter quod lege precipitur ⁊ hoc est etiam remunerabile ⁊ honestum. **E**t secūdo dicitur licitum bonum quod nullo precepto prohibetur. vnde modi Aristotilis quodammodo includuntur in istis. Peccatum quippe illud cogitandū ⁊c. Ista solutio procedit si accipiatur volūtariū simpliciter ⁊ perfecte: quod non in omni peccato innentur. **S**ed si accipiatur voluntarium quocunq̄ modo: sic inuenitur in quolibet peccato vt ipse in processu solutionis ostendit. **Q**uod tamen in voluntate ⁊c. voluntas dicitur esse in voluntate dum actus voluntatis proximus in potestate ipsi⁹ potentie existit v̄l q̄ enim dicit volūtatis. s. potentia ⁊ actus.

Distin. Quadragesima secunda.

An voluntas et actio mala in eodem homine et circa eandem rem sint unum peccatum vel plura.

Nam autem voluntas mala et operatio peccati sint: queri solet: utrum in eodem homine et circa eandem rem, hec duo unus sint peccatum: vel diversa: ut si quis furat voluntate: voluntates habuit malas: que peccatum est et actus malus qui peccatum est. Hec autem duo diversa sunt: scilicet voluntas et actio. Sed nunquid diversa sunt peccata: an unum? Quidam dicunt unum esse peccatum: alii viro diversa esse peccata dicunt. quia cum constet hec duo diversa esse: aut diversa duo esse peccata dicuntur aut duo diversa non peccata. Quibus alii hec duo respondent esse non peccata. Non enim peccata sunt: sed peccatum unum. quia una prevaricatio vel inobedientia in utroque admittitur: siue quando vult: siue quando agit: et unus est ibi contemptus: sed minor: cum in voluntate solus peccatus continetur. maior vero cum voluntati etiam operatio additur. et ideo maius fit peccatum et non plura: cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eandem oppositio.

Ed adhuc eiusdem obiicitur. si unus tantum peccatum illa duo peccata sunt: cum quis voluntate mali prius concepta: deinde opus patrauerit: non pro aliquo reus est: nisi pro quo ante opus reus erat: cum adhuc in sola voluntate peccatum consistebat nullus enim reus est eterne mortis nisi pro peccato. sed peccatum aliud non est admissum actione: quam prius admissum voluntate erat. Non igitur pro aliquo alio iste fit damnabilis actu peccando quam ante fuerat cum sola voluntate deliquerat. Ad hoc etiam illi respondentes dicunt quod propter peccatum dicit tantum illum furem rem constitui: et quis eius voluntas et actio unum sint peccatum: pro alio tamen reus factus est actu peccando: quam prius erat sola voluntate delinquendo. quia pro actu qui est aliud quam voluntas: licet non aliud peccatum.

Alia aduersus eandem oppositio.

Tem adhuc questioni instat dicentes ideo hec duo diversa esse peccata: quia diversorum legis mandatorum prevaricationes sunt. Alio enim mandato legis prohibetur actio furti. scilicet non furaberis. Alio voluntas

furandi. scilicet non concupisces rem proximi tui. Cum hec duo diversa mandata sint quibus illa duo prohibentur: patet illa duo diversas esse prevaricationes: diversa igitur peccata. Ad quod et illi dicunt diversa quidem esse mandata quibus illa duo distinctim prohibentur. ut Aug. docet super exodum. Veruntamen in illis non observatis una prevaricatio tantum incurritur: unumque peccatum contrahitur: sed duo diversa illis prohibentur. Sicut e converso duo sunt mandata charitatis quibus duo precipiuntur diligi: una tamen in eis commendatur charitas.

Si peccatum ab aliquo admissum in eo fit quousque peniteat.

Reterea queri solet: cum ab aliquo peccato voluntate perpetrato: voluntas id agendi et actio transierit: non dum tamen vera penitentia habita: utrum illud peccatum usquequo peniteat sit in eo: quod non esse videtur: quia voluntas illa que prius fuit non est nec actio: quia non illud vult vel agit quod ante voluit et egit. Sed non est ignorandum peccatum duobus modis in aliquo dici esse et transire. scilicet actu et reatu. Actus est in aliquo dum ipsum quod peccatum est: ut actio vel voluntas in peccante est. Reatu vero cum pro eo siue transierit siue assistit: mens hominis polluta est et corrupta: totusque homo supplicii obligatus perpetuis: nec unquam est in aliquo peccatum actu preter originale quod fit etiam reatu. Sed est reatu interdum postquam transit actus.

Quibus modis dicitur in scriptura reatu.

Latus autem in scriptura multipliciter accipitur scilicet pro culpa: pro pena: pro obligatione pene temporalis vel eterne. Si enim mortale est: obligat nos pene eterne. si veniale: obligat nos pene temporalis. duo enim sunt genera peccatorum mortalium. scilicet veniale et mortale. Mortale est per quod homo meretur penam eternam. Crimen enim. ut ait Aug. quod est dignum accusatione et damnatione. Veniale autem quod hominem usque in reatu perpetue mortis non grauat. Veruntamen penam meretur: sed facile indulgetur.

De modis peccatorum qui multipliciter assignantur.

Odi autem peccatorum varias in scriptura habent distinctiones: in qua dicitur duobus modis peccatum committi. scilicet cupiditate et timore. ut Aug. tradit super illum locum psalmi: Incensa igni et suffossa bis. scilicet duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi. et incensa dicit ea que ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffossa vero

que ex timore male humilissime proueniunt. qđ ē quādo qđ cupit nō cupiēda: v' timet nō timēda. Alibi vero dicitur peccatū fieri tribus modis. s. cogitatu: verbo: opere. Unde Hieronymus super ezechielem tria generalia dicta sūt: quib' humanū genus subiacet. aut. n. cogitādo: aut sermōe: aut ope peccamus. s. aliquādo etiā quartus adiicitur modus. s. cōsuetudinīs: qđ i quadriduano lazaro significatū est. dī quōq; hō peccare i deū: i se: i p'ximū. In deum cum de deo male sentit: vt hereticus: vel que dei sunt vsurpare presumat i digne participādo sacramētis vel quādo nomen dei peierādo contemptibile facit. In p'ximum peccat cum proximum iniuste ledit. In se vero cum sibi: non alii nocet.

Quo differant delictum et peccatum.

Triam quoq; appellationem habet. dicitur enim peccatum et delictum. et delictum fortasse vt August. ait in questionibus leuitici: declinare a bono: peccatum est facere malū. Al iud ē. n. declinare a bono: al iud ē facere malū. Peccatū ergo ē perpetratio mali: delictū desertio boni: qđ et ip̄s nomē ostēdit. Quid. n. aliud sonat delictū nisi derelictū. et qui delinquit quid derelinquit nisi bonū: vel delictū est qđ ignorāter fit. peccatum qđ sciēter cōmittitur. Indifferēter tamen: et peccatum nomine delicti: et delictum nomine peccati appellatur.

De septem viciis principalibus.

Reterea sciēdi. vii. eē vicia principalia vel capitalia: vt Gre. sup exodum ait. s. inanē gl'iam: irā: inuidiā: accidiā: vel tristitiā: auaritiā: castri margiā: luxuriam: que vt ait Ioānes chrisostomus significata sūt in. vii. populis q terrā pmissiōis israeli pmissas tenebāt. de his quasi. vii. fontib' cuncte aiaz mortifere corruptele emanāt. et dñr hec capitalia. qz ex eis oriūt oīa mala. nullus malū ē qđ nō ab aliquo horū originē trahat.

De superbia que est radix ois mali.

Superbia tamē oīa mala oriuntur. et hec et alia. qz vt ait Gre. radix cuncti mali est supbia de qua dicit. Inītiū ois peccati vel mali ē superbia: que est amor pprie excellentie. Cui' quatuor sūt species: vt Grego. ait. Prima est cū bonū qđ hz quis sibi attribuit. Secūda cū credit a deo esse datū: s; tamē p suis meritis. Tertia cum se iactat habere qđ nō hz. Quarta cū ceteris despectis singulariter vult videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur superbia. huic autē videtur obuiare qđ ait apl's. Radix om

nium maloz est cupiditas. sed si radix oium maloz cupiditas ē. ergo supbie. Quō ergo supbia radix est et inītiū ois peccati.

Quo sensu vtrunq; dicat radix omnium malozum. s. superbia et cupiditas.

Ed vtrunq; recte dictū esse itelligē si genera oīa peccatorum singuloz nō singula generū vtraq; locutiōe intellegantur includi. Nullū ergo qpe gen' peccati est quod ex superbia iterum non proueniat. nullum etiam est qđ ex cupiditate aliquid nō descendat. Sūt enim nōnulli hoim qui ex cupiditate sunt superbi. et aliqui ex superbia sunt cupidi. est. n. vt ait Aug. homo qui nō esset amator pecunie: nisi per hoc putaret se excellentiorem esse. ideoq; vt excellat diuitias cupit: tali ex superbia abozit cupiditas. et est aliquis qui nō amaret excellere: nisi putaret per hoc maiores diuitias habere. Ideoq; excellere laborat qz diuitias habere amat. hic innascitur superbia. i. amor excellentie ex cupiditate. Idz ergo qz ex supbia aliquādo cupiditas: et ex cupiditate aliquando oritur supbia. et ideo de vtraq; recte dicitur qz sit radix omnis mali.

Um aut voluntas mala etc. Postq; determinauit de pctō in generali. hic determinat de pctō in pparatiōe ad pres eius. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat diuersas peccatorum partes et modos. In scda spāliter determinat de quodā pctō: qđ oīa alia trāscēdit. rlii. dist. Est preterea qđ daz gen' pcti etc. Prima i duas. In prima ingrit ea q pnt ad cōstructionē vni' pcti cōuenire: qsi integrātia pcti et cōstitutiō. In scda psequitur diuersas pctōz diuisiones. ibi. Modi aut peccatorū etc. Prima diuidit i duas. In prima ingrit an actō exterior: et volūtas cōueniāt ad constitutionem vni' pcti. In scda ingrit vtrū adhuc sit aliquid aliud i peccato pter actū interiorē et exteriorē. ibi. Preterea solet queri cū aliquo etc. Circa primū duo facit. Primo mouet qōnem. Secdo determinat eā s; diuersoz opinionones. ibi. Quidā dicūt vni' eē peccatū etc. Et hec diuiditur i tres sm tres obiectiōes qb' vna opio ā aliā inuenit. Secda incipit ibi. S; adhuc eis dē obiectiōe etc. 3. ibi. Itē et adhuc qōni etc. Pre. solz qri etc. Hic inquirt vtrū preter actū interiorē et exteriorē sit aliquid aliud in pctō qđ remaneat actu trāscēnte. et circa hoc tria facit. Primo ostendit qz trāscēnte actu interiori et exteriori remanet reatus. Secdo ostidit quot modis reatus dicit. ibi. Reatus in scriptura multipliciter accipit etc. Tertio: s; reat' diuersitatē assignat diuersa genera peccatorum. ibi. Duo. n. sūt pctōz genera etc. Hic quinq; querunt. Primo si volūtas et act' exterior: sūt vni' pcti. Secdo si trāscēnte actu remanet reatus. Tertio de diuisione pctōz per veniale et mortale reatū q penes sumit. Quarto. de līa venial' et mortalis: et precipue quantum ad genus operis. Quinto: vtrum pcti mortale penā eternā mereat: et in hoc a veniali differat.

D primū sic peccatur. videtur q̄ voluntas
 & actus sint duo pctā: q̄ Augu. dicit q̄ ex hoc
 est aliquid peccatū: q̄ diuinis legibus cōtra
 riatur: sed duo p̄cepta sūt diuersa quibus p̄phibetur
 voluntas interior: & act⁹ exterior: vt p̄ 3° Exo. xx. non
 furaberis. Item & nō cōcupisces rem proximi tui. er
 go actus exterior: & interior: & volūtas praua sūt di
 uersa pctā. **C** P̄re. n̄ p̄t aliqs magis mal⁹ effici & ma
 gis pctō: nisi p̄ q̄ peccat pctō accumulaf. s̄ magis
 peccat q̄ volūtatē & actu peccat q̄ q̄ volūtatē l' actū
 tñ: vt p̄ 3° Mat. v. vbi grauior: pena redditur obpro
 bria dicenti q̄ solū cōtra fratrem irato. ergo o3 q̄ actus
 exterior: ad idem sit aliud peccatū. **C** P̄re. diuer
 sorum habitūz sūt diuersi actus: sed nō est idē habi
 tus p̄ficiēs id qd̄ est rationale per eētiam & rōna
 le per participationē: cū igitur peccatū volūtatē sit
 in actu eius: quod est rōnale per eētiam: q̄ volūtas
 in rōne est: vt Dama. & p̄bs dicunt: actus autem ex
 terior: in eo qd̄ est rationale p̄ participationē quo me
 diate ab intellectu moris exterior: egreditur: videt
 q̄ nō sit vnū pctū volūtatē & act⁹ exterioris.
C P̄re. multiplicato supiori multiplicaf inferi vn⁹
 eni homo nō est plura aialia. sed act⁹ ē supior ad pec
 catū: q̄ pctū nihil est aliud q̄ quidā actus inordina
 tus: cū igitur act⁹ volūtatē & actus exterior: sint diuer
 si act⁹: q̄ a diuersis procedūt potētis: videt q̄ non
 sunt vnū pctū volūtatē interior: & actus exterior.
C P̄re. vnum accidēs nō p̄t i diuersis subiectis eē
 sed actus interior: est sicut in subiecto i volūtatē: cuius
 est actus. actus autē exterior: in potētia mouente
 organū. ergo nō p̄t esse vnū peccatū: cū peccatū sit
 quoddam accidēs. **C** Cōtra. plurib⁹ peccatis debē
 tur diuerse pene. sed nō iniungitur alia pena in satisf
 factione p̄ voluntatē interior: & actu exteriori. s̄ vna
 tñ. s̄ vnū pctū. **C** P̄re. vbi vnū p̄pter alteruz ibi
 tantū vnū: vt p̄bs dicit: s̄ act⁹ exterior: nō est pecca
 tū nisi p̄pter volūtatē. ergo volūtas & actus exte
 rior: nō sunt duo pctā sed vnū. **S**o. dōm. q̄ cum vn⁹
 & ens cōuertant: o3 vt s̄m idē a quores h3 esse iudiciū
 de eius vnitatē & multiplicatione accipiat: sicut
 patet in naturalibus vbi res h3 esse per formā: habz
 etiā vnitatē per formā. vnde oportet q̄ diuersarū re
 rum sint diuerse forme: q̄uis fortassis p̄cipiū multi
 plicationis forme sit materie diuisio: vt in his q̄ nu
 mero tantum differūt: nihilominus tamē nō possz eē
 pluralitas hominū nisi eēt plures forme humane.
 & sic de aliis: sicut autē superius dñsum est actus non
 ponitur in genere moris nisi p̄pter voluntatē. s̄ q̄
 est a volūtatē elicitus vel imperatus. & iō s̄m vnitatē
 volūtatē est sumēdū iudiciū de vnitatē eius qd̄
 in genere moris dicitur. vnde contingit aliquid qd̄ ē
 vnū in genere nature consideratum: vt vnuz motū
 continuum esse plures s̄m q̄ ad genus moris retorq̄
 tur si voluntas in actu varietur: vt quando bona in
 tentione quis incipit & mala terminat: vt supra osten
 sum est. & econtrario contingit esse actus plures s̄m
 q̄ ad genus nature referuntur qui tñ sunt vnū s̄m q̄
 in genere moris cōsiderātur vt patet in eo qui fura
 tur. q̄ omnes actus eius qui ad finem furti ordinan
 tur peccatū sunt cum mala intentiōe fiant qui possz
 valde multi esse & tamen omnes computantur vt
 vnum peccatum: q̄ non habent rationem peccati ni
 si s̄m q̄ per vnā voluntatē in vnum peruersum
 finem ordinantur. sic ergo distinguere oportet in pro
 posito: quia cum queritur vtrum voluntas & actus

exterior: sint diuersa peccata. aut intelligitur de vo
 luntate coniuncta actui exteriori aut de voluntate p̄
 cedente. Si de coniuncta sic oportet q̄ peccatū vnū
 sit volūtas interior: & act⁹ exterior: q̄ volūtas nō mul
 tiplicatur actus. Si autem de voluntate separata sic
 est aliud peccatum: quia actus voluntatis multipli
 catur. Quando enim actum explet exterior: em etiam
 actum volūtatē iterat. & ideo oportet q̄ sint duo pec
 cata: non propter diuersitatem actus interioris & ex
 terioris. sed propter diuersitatem duorum actūz in
 teriorum voluntatis. **C** Ad primum ergo dicendūz
 q̄ in hoc p̄cepto: non concupisces rem proximi tui
 non prohibetur illa voluntas furandi que est coniu
 cta actui: sed que est ab actu separata que etiam sine
 actu quandam turpem iocunditatem habet que autē
 p̄iuncta ē actui p̄hibet: illo p̄cepto quo furtū p̄hibet ni
 hil eniz cadit s̄ p̄cepto l' p̄hibitiōe: nisi s̄ q̄ ē volūta
 riū. **C** Ad scdm dōm q̄ intensio & remissio in his q̄
 s̄m magis & minus dicuntur non est per additionem
 sicut in his que s̄m quantitate augmentātur in qui
 bus quantitas quantitati additur: vt maior quanti
 tas fiat: non enim calor calori additur vt magis calū
 dum fiat: nec curuitas curuitati vt fiat magis curuū
 vt in .iiii. p̄physi. dicitur: sed causatur intensio ex hoc
 q̄ illud quod intenditur magis perfectum inuenitur
 & suoopposito impermixtus. vnde non oportet ad
 hoc q̄ aliquis magis peccet q̄ peccatum addatur
 quia sic quelibet circumstantia aggrauans pecca
 tum esset: sed oportet vt deformitas peccati per
 fectio: sit & hoc contingit quando aliquis per actum
 exteriorē peccat: quia maior est deformitas que in
 actu interiori & exteriori est q̄ illa que tantum in vo
 luntate est nisi forte sit volūtas completa que p̄ actu
 reputatur. **C** Ad tertium dōm: q̄ a diuersis habiti
 bus diuersi actus eliciuntur: non tamen op3 q̄ sem
 per illi actus diuersi sint diuersa peccata: vel etiam
 diuersa merita: sed possunt esse vnū: vt p̄ 3° p̄cipue
 q̄ vnum peccatū imperat actum alteri⁹ peccati: vt
 cum quis furatur p̄pter gulā: est enim tunc vnū pec
 catum diuersas habens deformitates q̄uis sint ibi
 plures actus. **C** Ad quartū dōm: q̄ actus simpliciter
 acceptus non est genus peccati nisi s̄m q̄ sub volū
 tate cadit: & ideo vbi nō multiplicatur actus volūta
 tis non multiplicatur peccatum. **C** Ad quintū dōm:
 q̄ peccatū sicut in primo subiecto est in voluntate si
 cut supra dictum est. & ideo non est inconueniens vt
 peccatum in diuersis actibus consistat: quia in qua
 rum sunt actus habent subiecta diuersa: potētias. s̄
 eliciens actum: in q̄tū vero ad genus moris perti
 nent habent vnum subiectum voluntatum.

D scd3 sic peccatur. videtur q̄ post actū pec
 cati reatus non remaneat. Cessante enim ca
 usa cessat effectus. sed aliquis non est re⁹ pe
 ne nisi propter actum. ergo post actum non remanet
 reatus. Si dicatur q̄ aliquis est reus pene nō soluz
 quia hoc facit sed indifferenter q̄ hoc facit: vt q̄ s̄
 facit. **C** Cōtra. manēte ca manet effectus: s̄ ex quo
 aliquis actum peccati fecit non p̄t illd̄ non fecisse:
 q̄ vt qd̄ p̄teritū est nō fuerit etiam nec deus face
 re potest: vt in primo lib. dictum est dist. xlii. ergo nū
 q̄ aliquis a reatu culpe absolui possit. **S**i dicatur q̄
 reatus manet post actum propter effectum que act⁹
 in subiecto relinquit qui remoueri potest.
C Contra effectus relictus ex actu est dispositio ha
 bitus: sed propter neutrum istorum homo reus

pene tenetur: q: homo a reatu pene absoluit adhuc dispositione ad peccandum per consuetudinem idu etiam in eo manente. 7 similiter quandoq: dispositio 7 habitus tollitur 7 tamen reatus remanet: vt quando aliquis per auaritiam peccans habitum auaritie acquirit qui post modum habitus corrumpitur in eodem per prodigalitatē actus ex quibus habitus contrarius generatur etiam sine hoc q: gratia interueniat que reatum soluit. ergo non potest dici q: propter effectum relictum ex actu reatus post actum remaneat. Si dicatur q: non manet reatus post actum propter effectum predictum: sed propter maculam. Contra. macula illa si non sit dispositio vel habitus nihil aliud potest esse q: grane priuatio: sed priuatio gratie cōmunis est omnibus peccatis mortalibus. ergo ex omnibus mortalibus manet vna macula: 7 ita vnus reatus qd falsum est. ¶ Preterea. in fusa gratia cessat gratie priuatio. sed adhuc tamē ali quis reatus manet quo homo ad penam saltem temporalem obligatur. ergo non videtur q: per priuationem gratie reatus post actum remaneat. ¶ Contra. Nullus punitur iuste nisi sit ad penam obligatus: s: peccatores iuste puniuntur post q: actu non peccant ergo sunt obligati ad penam. ergo est in eis reatus q: nihil aliud est q: obligatio ad penam. ¶ Preterea. si cur se habet actus virtutis ad premium: ita se habet peccati actus ad penam sed transeunte actu virtutis adhuc manet meritum premii. ergo transeunte actu peccati adhuc manet reatus pene. ¶ Respondeo dō q: reatus dicitur s: q: aliquis est reus pene. et ideo proprie reatus nihil est aliud q: obligatio ad penam: 7 quia hec obligatio quodammodo est media inter culpam 7 penam ex eo q: propter culpam aliquis ad penam obligatur. ideo nomen medii transumitur ad extrema vt interdum ipsa culpa vel etiam pena reatus dicatur vt in littera dicitur. Cum autem pena sit medicina quedam vt philosophus in secundo ethicorum: dicit 7 medicina non datur nisi cōtra defectum aliquem oportet q: ad penam aliquis pro aliquo defectu obligetur non q: ille defectus semper sanetur per penam in eo in quo est: vt patet in damnatis 7 in fure qui suspenditur: sed pena recompensat defectum in statu vniuersi vel etiam rei publice propter ordinem iustitie quilibet qui in pena apparet: non autem defectus ad penam obligat. Sunt enim defectus quidam in voluntariū magis misericordiā q: iram prouocantes: sed illi solum defectus qui ex actibus voluntatis relinquuntur penam merent in eo qui voluntarie defectum inducit. vnde cum transeunte actu remaneat defectus oportet q: etiam reatus remaneat post actum. ¶ Ad primum ergo dicendum q: causa reatus est ipse defectus per actum prima peccati inductus actus vero est sicut causa remota vnde non o: q: transeunte actu reatus transeat. ¶ Ad secundū dō q: nō solū: q: vix ē dfe aliquē actus peccati q: negisse ad penā obligat: q: sic q: nō v: v: rum esset dfe eum hoc fecisse esset pene obnoxius: s: q: defectus manet in ipso adhuc propter actū quē p: us fecit. ¶ Ad tertium dicendum q: reatus non fundatur perse loquendo super dispositionem vel habitum: sed per accidens s: q: talis dispositio vel habitus cuidam defectui coniungitur. ¶ Ad quartum dicendum q: priuatio gratie non habet rationem macule nisi s: q: ex actu precedenti inducitur. 7 ideo s:

diuersitatem actuum sunt etiam diuerse macule: q: vnus enim quolibet actu peccati mortalis que liber virtutis priuatur non tamen eodem modo: sed actu luru rie castitas per se priuatur: 7 alie virtutes ex p: n: s: q: sunt castitati annexe: per furtum autem actus iustitie per se 7 aliarum virtutum ex p: n: 7 sic de aliis: ideo non oportet q: omnium peccatorum sit vna macula vel vnus reatus. ¶ Ad quintum dicendum q: in peccate sunt duo defectus vnus qui est in ipso actu peccati s: q: aliquis limites legis diuine 7 rationis recte transgreditur. Alius est in ipso peccate priuatio virtutis ex priori defectu actus inducta q: vnus autem cum aliquis gratiam recuperat secundus defectus tollitur: non tamen ex toto primus sublatu: ē: quia op: vt q: vnus voluntati sue obediuit preter legem dei tantum etiam in contrarium recōpenset vt sic iniustie ferretur equalitas. 7 ideo post gratiam recuperatam iniūgitur satisfactio: 7 est adhuc homo reus temporalis pene.

¶ Tertium sic proceditur. Videtur q: peccatum inconuenienter per mortale 7 veniale diuidatur. Ea enim que in infinitum differunt in vno genere non conueniunt: sicut creator 7 creatura ens: 7 non ens: sed veniale 7 mortale sunt huiusmodi cum vni debeat pena temporalis alteri eterna: vt patet in littera. ergo peccatum per hec duo diuidi non debet. ¶ Preterea. determinatio diminuens de ratione eius cui additur infert oppositum ei: bene enim sequitur est homo mortuus. ergo non est homo: sed veniale est determinatio diminuens de ratione peccati: ex hoc enim q: peccatum ē: est dignū pena 7 non venia. ergo veniale peccatum non debet conuideri peccatum contra mortale: sicut nec al' mortuum conuideri al' contra al' viuum. ¶ Preterea. diuisio omnis debet fieri per opposita: sed veniale 7 mortale non sunt opposita cum se simul cōpariam tur. ergo inconuenienter peccatum per mortale 7 veniale diuiditur. ¶ Preterea. culpa opponitur gratie: sed veniale non opponitur gratie: quia stat simul cum ea. ergo veniale non est peccatum: 7 sic non debet diuidere genus peccati contra mortale.

¶ Preterea. in omni peccato est auersio ab incommutabili bono tanq: formale: sed veniale non h: auersione a bono incommutabili: quia peccans venialiter non auertitur a fine ultimo: sed vie inordinate in heret. ergo veniale peccatum non proprie est peccatum 7 sic idem quod prius. ¶ Contra. Jo. i. Si dixerimus q: peccatum non habemus nos ipsos seducibim: 7c. Constat autem q: non loquitur de mortali peccato: quia sine illo sunt sancti. ergo oportet ponere peccatum veniale. ¶ Preterea. dispositio 7 habitus ad eandem speciem qualitatis pertinent. vnde inuenitur scientia dispositio 7 habitus. ergo oportet a simili q: in peccato inueniatur aliquid quod se habet per modum dispositionis: 7 aliquid quod habet perfectā rationem peccati dispositio autē ad peccatum mortale est peccatum veniale. ergo mortale peccatum o: ponere veniale. ¶ Respondeo dō q: est duplex modus diuidendi cōe in ea que sub ipso sunt sicut ē duplex cōitatis modus. Est enī quedā diuisio vniuersi in spēs per d: as quibus equaliter natura generis in speciebus p: cipat sicut al' diuiditur in hominem 7 equū 7 huiusmodi: alia vero diuisio ē ei: qd ē cōe per analogiam quod quidē s: q: perfectā rōne p: dica

tur de vno diuidentium & de altero imperfecte & secundū quid sicut ens diuiditur in s̄bam & accidens & in ens actu & in ens potentia: & hec diuisio est quasi media inter equiuocum & uniuocum: & talis diuisio est peccati in mortale & veniale: q̄ ratio peccati perfecte in mortali inuenitur in veniali vero non nisi imperfecte & s̄m quid. vnde minimuz quod potest esse de ratione peccati in aliquo actu est in veniali sicut minimuz quod potest esse de natura entis est in ente in potentia & in ente per accidēs: & h̄ ipsa nomina ordunt: q̄ venia non debetur peccato nisi s̄m q̄ aliquā imperfectionem peccati habet mors debetur peccato in quantum peccatus est. & ideo mortale peccatum perfectuz quid in genere peccati dicit: veniale autē imperfectum. **C** Ad primum ergo d̄d: q̄ mortale & veniale non conueniunt in peccato sicut in genere uniuoce de eis predicato: sed sicut in eo quod eis per analogiā cōe est. **C** Ad secūdu d̄d: q̄ venia debetur alicui dupliciter: vel sicut ei quod indulget vel sicut ei quod est indulgentie rō: sicut ei q̄ indulgetur non debetur alicui nisi peccato: q̄ nihil indulgetur nisi quod penam meretur: sicut ei quod est indulgentie ratio nunq̄ venia peccato debetur: sed v̄ infirmitati vel alicui quod facit imperfectionem in genere peccati: peccatū autē veniale nō d̄r veniale sicut remissiois rō sed sicut id q̄d facile remittitur p̄ perfectionē peccati. vñ p̄ hoc q̄ dicit veniale nō tollitur tota ratio peccati sic per hoc q̄ dicitur mortuuz tollitur tota rō hois. vñ non sequitur q̄ veniale peccatū n̄ sit peccatū: s̄ imperfectū qd in genere peccati. **C** Ad tertiu d̄d: q̄ oppositio venialis & mortalis est s̄m perfectuz & imperfectum. vnde non oio excludūt se: sed vnum est dispositio ad aliud. Vel d̄d q̄ opposita in esse eidem non s̄m idem non est inconueniens & ideo cū peccatum veniale & mortale non sint in homine s̄m eundem actum: sed s̄m diuersos qui etiā simul non sunt: non oio tollatur oppositio venialis & mortalis. **C** Ad quartū d̄d: q̄ peccatum quod cōpletam rōne culpe h̄z directe gratie opponitur peccatū vero veniale qd imperfectā rōne culpe h̄z nō opponitur gr̄e nisi indirecte vt. s. est dispositio quedā ad mortale. que autem sic sunt opposita non est inconueniens esse simul: sicut siccitas que dispositio est ad calorem est simul cū frigore. vnde nō est inconueniens q̄ veniale sit culpa: & simul cū gratia. **C** Ad q̄ntū d̄d q̄ auerti a fine incōmutabili est dupliciter vel in habitu vel in actu tantum: s̄m habitu auertitur qui sibi alium finem contrariū ponit: & hoc est in peccato mortali. vnde qui peccat mortalit̄r est sicut recedens a via: in actu vero tantuz aliquis auertitur q̄n aliq̄s actū aliquē facit quo i deum nō tendit ex eo q̄ inordinate ei quod est ad finē inheret nō t̄n: ita vt illud q̄d est ad finem quasi finem constituat: & hoc est in peccato veniali. vnde peccans venialit̄r similatur et q̄ nimis moratur in via: & h̄ non est auerti nisi s̄m quid sicut etiam quod retardat motum corporis grauis n̄ aufert grauitatē suā & inclinationē i finē. auferret at̄ si pr̄ariū sibi motū daret vt q̄n ex graui leue generat.

D quartum sic proceditur. Videtur q̄ veniale peccatus a mortali non distinguitur. Quicquid enim tollit virtutem est mortale peccatū: sed oē peccatū tollit virtutē: q̄ oē peccatū recessus ab equalitate est. virtus autem equalitas quedā ē. ergo peccatum veniale a mortali non distinguitur.

C Pre. ea que per se distinguunt nō trāsmutantur: i uicem: sed veniale & mortale in inuicem trāsmutant̄ q̄ nihil adeo est veniale quod non fiat mortale dum placet: similiter omnis culpa mortalis per cōfessionem fit venialis vt Ambrosius dicit. Ergo veniale & mortale n̄ distinguūt nisi p̄ accidēs. Si dicat q̄ peccatū mortale distinguūt a veniali: q̄ mortale ē p̄ceptū veniale p̄ter p̄ceptū. **C** Contra. i. h̄ differūt p̄cepta discipline a p̄ceptis legis natural̄ q̄ p̄cepta legis discipline prohibent ea que nō sunt mala nisi q̄ prohibita. p̄cepta vero legis naturalis prohibent ea que sūt prohibita: q̄ mala. ergo in his que lege naturali prohibent̄ distinctio mala nō sumit̄ ex phibitōe legis: s̄ potius ex ipsa natura actus. **C** Pre. p̄ter affirmationē nihil ē nisi negatio & p̄ter negationē nihil est nisi affirmatio: cū inter affirmationē & negationē nihil sit mediū: sed qui nō facit q̄d p̄cepto affirmatio p̄cipit̄ p̄tra p̄ceptum cōmittit̄: similiter qui facit quod p̄cepto negatio prohibetur p̄ p̄ceptū facit. ergo quicūq̄ peccat p̄ter p̄ceptū peccat cōtra p̄ceptum: ita distinctio nulla est. Si dicatur q̄ differunt mortale & veniale ex hoc q̄ veniale est citius a medio virtutis t̄n̄ prope mediū. mortale autē erit longinquus a medio sicut dicit ph̄s in secūdo ethi. q̄ q̄ par̄ secedit a medio nō vitupatur. **C** Contra. q̄ sicut ibidē dicitur non est determinatum apud nos quando multū & quando parū a medio recedatur. si ergo non differat veniale a mortali nisi s̄m paruum & magnum recessuz non posset apud nos determinari qd esset peccatum mortale & quod veniale qd esset valde periculosum. **C** Contra diuersitas penarum respondet diuersitati culpe: sed pena temporalis differt ab eterna. ergo & peccatum veniale differt a mortali: cum vni debeatur pena temporalis alteri eterna. **C** Preterea in quolibet genere perfectum & imperfectum habent determinatam distinctionem: sed veniale & mortale differunt vt perfectum & imperfectū in genere peccati vt ex predictis patet. ergo oportet q̄ habeāt determinatam distinctionem ad inuicem. **C** Respondeo d̄d: q̄ vt ex dictis patet veniale peccatum dicitur cuius reatus facile soluitur. & ideo veniale tripliciter dicitur. Vno modo dicitur veniale ex causa quod quidem facile remissibile est: q̄ causa peccati quandam rationē venie habet sicut ea que per iguozantiam & infirmitatem peccantur. Secundo dicitur veniale ab euentu quia. s. per aliq̄d peccato superveniens efficitur pena eius cito solubilis sicut confessio adueniens peccato mortali facit penā eius proportionatam viribus penitentis virtute clauium. Tertio dicitur veniale quando ipse actus per se facile remissibilis est eo quod non perfecte pertinet ad plenam rationem peccati & istud proprie dicitur veniale de quo nunc agitur quod a mortali distinguitur. Primo enim & secundo modo dictum veniale non distinguitur a mortali: quia mortale potest per iguozantiam fieri: illud quod est mortale fit veniale per confessionem. Imperfectio autem peccati potest esse dupliciter: vel ex genere actus: v̄ ex parte peccantis: genus autem ipsius actus sumitur ex materia & obiecto. vnde sicut dicitur bonum ex genere propter debitam materiam: ita malum ex genere propter indēbitā: & est veniale ex genere p̄ māz in qua peccat. In illa autē materia peccatū p̄fecte inuenit̄ i q̄ si peccet v̄ charitatis ad deū & ad primū

dissoluitur per quam vita est anime. et ideo quando aliquis peccat in his sine quibus recte seruat non remanet subiectio hominis ad deum et sedus humane societatis tunc est peccatum mortale ex genere et talia peccata philosophus malicias appellat. unde vult quod non omnis vitiosus sit malus sicut p[er] quod non potest homo debite deo esse subiectus si deo non credat si ei non obediat et huiusmodi: similiter etiam societas humane vite seruari non posset nisi vnicuique seruarietur quod suum est. et ideo furtum et alie species iniustitie sunt peccata mortalia ex genere: et similiter est in omnibus aliis: ea vero sine quibus societas humana seruari potest non faciunt peccatum esse mortale ex genere: quibus etiam deformis actus sit sicut superfluous ludus et aliquid huiusmodi et talia dicuntur venialia ex genere, sed sicut quod est bonum ex genere potest fieri male: et non e converso: ita quod est veniale ex genere talis modo potest fieri quod erit mortale ut si credat esse mortale quod veniale est: et si tantum quis in re temporali delectatur ut finem sibi in ea constituat: quod sic non seruatur debita reverentia ad deum qui est vltimus finis: et citra quem omnia sunt diligenda: et pro vero peccantis est imperfectio peccati pro imperfectio potentie elicientis actum sicut primi motus sensualitatis quod deliberatione procedunt peccata venialia sunt quibus in materia sunt mortalia peccata: sed hec sunt venialia per accidens: et ideo adueniente consensu rationis deliberate efficiuntur mortalia. **C** Ad primum ergo dicendum: quod veniale non corrumpit virtutem quantum ad habitum sed enim mortalis est proprius: sed erit ab equalitate quam ratio ponit in actu virtutis. **C** Ad secundum dicitur per ea que dicta sunt: quod procedit de veniali ex euentu: et iterum quod veniale fiat mortale non est inconueniens: sicut etiam quod est bonum ex genere potest male fieri. **C** Ad tertium dicitur quod precepta legis intendunt hominem ordinare ad dilectionem proxiimi: et dei: quod finis precepti est charitas prima Tym. .i. et ideo illa sola mortalia sunt ex genere de quibus dictum est sed enim directe sunt contra precepta legis non solus legis scripte: sed etiam naturalis: quibus autem aliquid non sit malum: quia est prohibitum lege exteriori: tamen ideo est malum: quod prohibetur lege interiori: lex enim interior est ipsum lumen rationis quo agenda discernimus: et quicquid in humanis actibus huic lumini est consonum totum est rectum quod autem contra hunc lumen est homini est in naturale et malum et pro tanto malum dicitur: quod prohibetur interiori lege. **C** Ad quartum dicendum quod affirmatio opposita precepto negatio est: et preter preceptum: et contra preceptum: similiter et negatio opposita affirmatio: sed quedam negationes et affirmationes sunt non opposite directe ipsis preceptis affirmatiuis et negatiuis: sed indirecte: quod disponunt ad ea que directe opponuntur. et ideo huiusmodi sunt preter preceptum: hec enim etiam hoc modo non discordant a lumine rationis ut ab vltimo fine abducentia: sed ut quedam impedimenta finis. **C** Ad quintum dicendum quod hoc modo esse proximum medio vel remotum ut dictum est: facit peccatum mortale et veniale: et non sicut obiectio tangit ut sit deus secundum hoc quod est abduci a fine virtutis: et non abduci: et non solus secundum intensio nem et remissionem circumstantiarum ut obiectio procedit.

D quintum sic proceditur. Videtur quod peccatum mortale et veniale non differant per eter-

nam penam et temporalem. Quocumque finita sunt possunt habere aliquam proportionem adinuicem sed conuersio que est in peccato veniali finita est: et similiter que est in mortali. ergo proportionabiles sunt: sed secundum mensuram delectationis que ex parte conuersionis se tenet est quantitas pene Apoc. .xviii. quantum gloriificauit se in delictis etc. ergo et pena venialis debet proportionari pene mortalis: et ita non differunt secundum eternum et temporale. **C** Preterea. secundum quantitatem culpe est quantitas pene: sed ille qui peccat mortaliter non peccat infinito tempore. Quis in infinitum bonum peccet. ergo etiam non debet puniri eterna pena: sed dano infiniti boni ad tempus. Si dicatur quod punitur eternaliter: quia peccator in suo eterno. **C** Contra. quia multi sunt qui non toto tempore vite sue in peccato actu perdurant: sed dum peccant cogitant se quandoque a peccato actu recessuros. ergo talis secundum hunc in suo eterno non peccauit et ita non debet puniri eterna pena. **C** Preterea. nullus iudex nisi sit crudelis infligit penam quasi delectatus in pena: sed propter emendationem: quasi igitur deus est piissimus iudex non infligit penam pro peccato mortali nisi propter emendationem eorum quos punit: et ita videtur quod non in eternum puniat. Sed econtra videtur quod etiam veniali debeatur pena eterna: quia contingit quod aliquis toto tempore vite sue in peccato veniali perduret. Si igitur aliquis punitur eternaliter ut dicit Grego. quia in suo eterno peccauit: videtur quod talis eternaliter puniri debeat. **C** Preterea ponatur quod aliquis moriatur in peccato mortali et veniali constat quod iste statim ut moritur ad infernum descendit: cum ergo veniale non remaneat impunitum ibi punitur non tantum pro mortali: sed etiam pro veniali: sed pena inferni est eterna: quia in inferno nulla est redemptio. ergo peccatus veniale eterna pena punitur. **C** Preterea. sit ita quod aliquis ad perfectam etatem veniens in baptizatus in quam peccati pena reus teneri potest: et in primo instanti illius temporis venialiter peccet et moriatur constat quod ille pro peccato veniali punitur: non autem in limbo puerozum: quia pena sensibilis que veniali debetur non est ibi nec etiam in purgatorio: quod gratia non habet sine qua nulla purgatio peccati esse potest ergo punietur in inferno pro veniali: et ita veniale ad mortem eternam obligat: sicut et mortale. **C** Respondeo deo dicitur quod ratio quare mortale peccatum ad eternam penam obligat potest sumi ex tribus. Primo ex parte eius in quem peccatur qui est infinite magnus. scilicet deus. unde et offensa illius infinita pena digna est: quia quanto est dignior in quem peccatur tanto peccatus magis punitur. Secundo ex voluntate peccantis constat enim quod peccans mortaliter finem delectationis sue in eo in quo mortaliter peccat ponit ut etiam deum pro illo contemnat constat autem quod quicumque summum diligit aliquid sicut finem sue voluntatis ex hoc ipso vellet semper sibi adhereret. et ideo peccans mortaliter illo actu voluntatis quo peccatum mortale eligit: eligit peccato semper adherere nisi per accidens retrahatur: vel timore pene: vel aliquo huiusmodi: sed si inulte adherere posset semper adhereret. et ideo in suo eterno peccat: et propter hoc eterna pena est dignus. Tertio ex ipso statu peccantis mortaliter qui per peccatum gratia priuatur. unde cum sine gratia non possit fieri remissio culpe si in peccato mortali moriatur semper in culpa remanebit

cum; ulterius non sit gratie susceptibilis manere autem culpa semper est obnoxius pene: alias remaneret aliquid inordinatum in universo. et ideo talis in eternum punietur: peccatum vero veniale neque contra deum est neque in eo finis constituitur neque gratiam priuat. et ideo non debetur sibi pena eterna: sed tantum temporalis. **C** Ad primum ergo dicendum: quod conuersio mortalis et venialis peccati non sunt proportionales: quia per unam adheretur rei temporalit ut fini per aliam ut ei quod est ad finem. et hec duo non sunt proportionabilia: quia non sunt eiusdem generis proportio enim est commensuratio quantitatum eiusdem generis ut dicitur in quinto euclidis. **C** Ad secundum dicendum: quod ex hoc quod contra infinitum peccat debetur sibi pena infinita: non autem potest esse infinita acerbitate: quia in creatura finita non potest esse qualitas infinita: sed recompensatur per durationem infinitam: quia creatura rationalis durationis infinitum capax est: et quia actualiter peccauit debetur sibi non solum pena danti: sed etiam pena sensus. **C** Ad tertium dicendum: quod non dicitur in suo eterno peccasse: quia semper in actu peccati permanserit: sed quia in uno actu voluntatis adhesit peccato tali modo ut ei in eternum adhereret si impune posset. **Uel** dicitur: quod dicitur in suo eterno peccasse qui mortaliter peccauit: quia priuauit se gratia per peccatum mortale sine qua homo non potest a peccato liberari. et ideo ipse tentem se reddidit ad resurgendum. unde quantum in ipso fuit se obligauit ut in peccato in eternum permaneret. **C** Ad quartum dicendum: quod deus non in fligit penam eternam quasi in pena propter penam delectatus: sed quia delectatur in ordine iustitie sue cuius pulcritudo apparet in perpetua pena perpetue culpe. **C** Ad quintum dicendum: quod peccans venialiter non peccat in suo eterno: quia neque adheret peccato veniali ut fini: quia iam esset mortale neque etiam in potentem se reddit ad resurgendum. et ideo non debetur sibi pena eterna: quibus fortasse toto tempore vite sue in veniali permaneat. **C** Ad sextum dicendum: quod ille qui decedit cum mortali et veniali simul punitur in inferno pro veniali et punitur in eternum longe tamen minus acerba pena quam illa que est pro mortali. huius autem accidit veniali in quantum mortali coniunctum est quod gratia priuat sine qua nulla pena potest esse purgatiua et expiatiua. **C** Ad septimum dicendum: quod positio illa est impossibilis quod sic patet. si enim aliquid est sufficiens ad excusandum peccatum maius multo amplius sufficit ad excusandum minus sed imperfectio etatis excusat peccatum mortale ut puer nondum usum liberi. ar. habens peccati mortalis reus non habeatur etiam si actum faciat qui ex genere peccatum mortale sit. unde multo amplius excusat infantia ne peccatum veniale imputetur. et ideo non potest esse quod homo venialiter peccet ante illud tempus quo usum rationis habet: ut iam mortaliter peccare possit statim autem ut ad tempus illud peruenit vel gratiam habet vel in peccato mortali est: quia si facit quod in se est deus ei gratiam infundit. si autem non facit peccat mortaliter: quia tunc est tempus ut de salute sua cogitet: et ei operam det: et ideo positio est impossibilis. Si tamen ponatur per impossibile tunc talis punietur pena sensibili in inferno: et pena illa erit eterna: sed hoc accidit veniali in quantum est sine gratia. **C** A quedam dicunt unum esse peccatum aliud vero etc. **U**traque opinio est vera aliquo modo in

tellecta: quia si accipiatur voluntas coniuncta actui sic voluntas et actus exterior sunt unum peccatum. si autem sumatur voluntas separata ab actu sic sunt duo peccata numero: sed unum specie. **A**d quod illi etiam dicitur etc. preter istam responsionem que huius ponitur potest esse alia que in primo articulo posita est. **P**reterea queri etc. cum in peccato non solum sit actus et reatus: sed etiam macula videtur insufficienter procedere cum de macula mentionem non faciat. **S**ed dicitur quod macula est medium inter actum peccati: et reatum quia si effectus actus et fundamentum reatus. et ideo per extrema medium intelligitur. **H**ec unum est in aliquo peccato etc. **R**atio huiusmodi est: quia actus peccati inordinatus causat maculam et reatum. posita autem causa non potest effectus non esse. et ideo impossibile est ut simul dum actus peccati manet reatus trahatur sed quomodo hoc in originali esse possit supra dictum est. **D**uo enim sunt peccatorum genera etc. **H**ic dicitur ad ostendendum quod diuisio peccati in mortale et veniale non est uniuoci diuisio: quia sic mortale et veniale non est uniuoci diuisio: quia sic mortale veniale dicerentur due species peccatorum: sed est diuisio analogica: et propter hoc dicuntur mortale et veniale esse genera peccatorum quasi non coincidentia unum genus.

Ad autem peccatorum varias etc. **I**n parte precedenti determinauit magister quedam que requiruntur ad peccatum quasi partes integrantes ipsum. **H**ic determinat diuersas peccatorum diuisiones. **E**t diuiditur in partes duas. **I**n prima profequitur diuisiones que respiciunt peccatum in communi. **I**n secunda profequitur diuisionem peccatorum capitalium. **i**bi. **P**reterea sciendum est. vii. esse etc. **P**rima diuiditur in duas. **I**n prima ponit quasdam distinctiones peccatorum que sumuntur ex parte rei. **I**n secunda ponit quasdam que sumuntur ex parte nominis. **i**bi. **V**aria quoque appellatione etc. **C**irca primum tria facit. **P**rimo distinguit modos peccatorum penes motum siue radices. **S**ecundo penes actus in quibus peccatum consistit. **i**bi. **A**libi vero dicitur peccatum fieri etc. **T**ertio penes obiecta. **i**bi. dicitur quoque homo peccare in deum etc. **P**rimo sciendum est etc. **H**ic ponit distinctionem capitalium vitiorum. **E**t diuiditur in duas. **I**n prima enumerat capitalia vitia. **I**n secunda reducit ea in unum principium. **i**bi. ex superbia tamen etc. **E**t circa hoc tria facit. **P**rimo ostendit superbiam esse originem capitalium vitiorum. **S**ecundo obicit in contrarium: **i**bi. **H**ic autem ut obuiare etc. **T**ertio soluit. **i**bi. **S**ed vitium recte dictum est etc. **C**irca primum duo facit. **P**rimo ostendit superbiam esse principium omnium peccatorum. **S**ecundo assignat superbie species. **i**bi. **H**uius quatuor sunt species. **H**ic queruntur quinque. **P**rimo de distinctione peccatorum que sumuntur penes radices. **S**ecundo de diuisione peccatorum que sumuntur penes actum. **T**ertio de diuisione vitiorum capitalium. **Q**uarto de distinctione specierum superbie que in littera assignantur. **Q**uinto utrum peccatorum sic distinctorum possit esse equalitas in grauitate culpe

D primum sic proceditur. **v** quod inconuenienter a penes radices distinguantur peccata. **R**adix enim est similis fundamento: sed peccatum non habet fundamentum ut dicitur in glo. **M**at. vii. ergo non habet radicem. **S**ed penes radices non debent distinguuntur peccata. **C** Preterea radix arboris non est arbor. ergo radix peccati non debet esse peccatum: sed cupiditas ma

le incendens: et timor male humilians peccata quedam sunt. ergo inconuenienter radices peccatorum assignantur. **C** Preterea. timor et amore nascitur: sed illud ex quo nascitur aliquid potest dici radix eius. ergo amor est radix timoris: et ita oium que ex timore generantur: sic timor: contra cupiditate que est amor distinguui non debet tanquam radix opposita.

C Pre. quecumque pueniunt in aliquo vno non distinguuntur secundum illud: sed oia peccata in vna radice pueniunt radix enim oium malorum est cupiditas. i. **T**ymo. vltimo. ergo pnes radice peccata distinguui non debet. **C** Pre. Aug. dicit in li. de ciui. dei q sicur amor dei facit ciuitate dei ita nimius amor sui facit ciuitatem Babilonis sed quod est de genere peccatorum ad ciuitate Babilonis puenit. ergo oium peccatorum radix est vna. s. amor sui: et non ea que hic assignantur. **C** Pre. i. Jo. ij. dicitur omne quod est in mundo concupiscencia oculorum est: concupiscencia carnis: et supbia vite: et ex his oriuntur oia alia mala. ergo cum ista pretermittat hic non sufficienter radices peccatorum tangunt. **C** Pre. eccle. x. Initium ois peccati supbia. **I**te Ambro. dicit q ois peccatu est ex cotreptu: Aug. dicit q ois peccatu est ex errore. ergo peccata non videtur distinguui secundum radice: sed puenire in radice vna: et ite vbi ex predictis q radices peccatorum insufficienter in littera tangant. **C** Rñdeo dō: radix proprie in arboribus inuenit. i. peccatis autem et ramis sumptiue. vñ ois q ad similitudine radice in arboribus inueniat radix in peccatis. Radix autem arboris est ex qua arbor nutrimentu sumit p quod conualefcit et fructificat: ex eo autem peccatu conualefcit: ex qua homo ad peccatu inclinatur: h autem est bonu itētu ad quod peccas inordinate puerit: qz finis efficiēte mouet. vnde ois q ex pre conuersionis radix peccati assignet et dicat radix illud ex quo peccatu oritur: pot autem actus peccati oriri ex tribus vel ex alio actu peccati s; q supra. **x**vi. di. assignatu est vnu peccatu esse cas alteri: vel habitu corrupto eliciēte actū peccati: vel ex passione seu pronitate ad paciēdu ex corruptiōe nature consequēte. Actus autem peccati non ppe nomen radice s; quin potius ipse ex radice est. vñ origo peccati ex peccato similitur magis origini ramu ex ramo: similiter etiam habitus proprie acceptus non potest esse pma radix peccati: qz cum habitus peccati neq; sit naturalis neq; insulvs ois q per actum peccati sit acquisitus. restat ergo vt radix peccati dicatur in nobis vel passio aliqua vel pronitas ad passionem que ex corruptione originalis peccati consequitur: cum autem in bonis comutabilibus ad que homo inordinate conuertitur per peccatum sit quidam ordo secundum quod vnum est finis alterius semper aut ea que sunt ad finē sunt plura quam ipse finis ois vt quanto radix peccati sumit propinquior fini vltimo tanto inueniatur pauciores radices finis autem vltimus in amore commutabilem bonorum est ipse homo propter quem omnia alia querit. et ideo si radix peccati accipiatur ex parte ipsius peccantis erit vna: si autem sumatur ex parte eorum que pp seipsum peccans querit erunt plures. Similiter etiam appetitus circa bonum comutabile dupliciter se habet: vel sicut psequens id quod exterius sibi conueniens vel sicut fugiens malum sine noceum. Malum autem sicut non habet esse nisi vt p natio boni: ita etiam non fugitur nisi in quantum diligitur bonu. et ideo fuga mali reducitur ad desideriu boni sicut in causam primā. secundum h ergo sciendū q radices diuersimode a sanctis assignantur: qz passio que

est radix peccati vel est secundum inclinationem appetitus in id quod est vltimus finis bonorum comutabilium et sic amor sui ponitur ab Aug. Radix peccati vel secundum inclinationem appetitus in ea que propter hunc finem queruntur: et h dupliciter vel secundum inclinationem appetitus in bonum tantum propter quod malum fugitur vel secundum comparisonem appetitus ad vtrūq; secundum modo. s. secundum inclinationem appetitus in bonum comutabile: et malum oppositum sic sunt radices peccatorum que in littera assignantur. s. cupiditas male inflamans: et timor male humilians. Si autem primo modo h dupliciter vel secundum inclinationem appetitus in bonum exterius vniuersaliter: sic erit vna radix. s. cupiditas vel particulariter in diuersa bona que sunt triplicia: et sic erunt tres radices. s. concupiscencia carnis circa bonum delectabile sensus concupiscencia oculorum circa bona exteriora in vsu ordinata superbia vite circa bona secundum opinionem vt honor dignitas et huiusmodi. **C** Ad primū ergo dicendū: q peccatus non habet fundamentū ex parte illa qua auersio est: qz sic nihil est: sed ex parte auersionis qua aliqd est radicem habere potest. **C** Ad secundū dicendū: q timor et cupiditas secundum quod nominant actum peccati non sunt radices: sed secundum quod nominant passionem vel pronitatem ad passiones vt sumatur radix magis remote. **C** Ad tertiu et quartum et quintum et sextum patet responsio per ea que dicta sunt. **C** Ad septimum dicendū q omnia illa sumuntur ex parte auersionis et ideo proprie loquendo non habent rationem radice: qz nullus ad malū intendēs operatur: vt **D**yo. dicit hnt tñ rationē initiū propter quod dicitur q initiū omnis peccati est superbia: qz actus deficientis iniquitū deficientis est aliqd defectus peritēs initiū eē p defectus at iste pcedēs peccatu sit eē vel in rōne dirigente: et sic dicitur omne peccatum esse ex errore vt error sit idem quod ignorantia electionis secundum quam omnis malus est ignorans vt in tertio et hico: um dicitur vel est in voluntate imperante actum secundum quod non intente et solite inheret his que dei sunt: et sic est contemptus: et superbia secundum quam aliquis non curat subesse precepto vel precipienti: sic vnum peccatum est secundum rem auersio et conuersio differens secundum comparisonem ad diuersos terminos: ita etiam superbia h modo accepta secundum quod est initiū: et cupiditas secundum quod est radix sunt idem secundum rem et differunt ratione modo predicto. et propter h dicit Aug. x. superbia et cupiditatem non quasi duo mala: sed vnum malum esse.

D secundum sic proceditur. Videtur q secūda diuisio que in littera assignatur inconueniens sit: qz eiusdem generis eedem sunt prime differentie diuidentes: sed peccatum est vnum genus saltem analogicum. ergo inconuenienter tot variis diuisionibus distinguitur. **C** Preterea. affectio plus habet de ratione peccati quam cogitatio: quia ad cognitionem pertinet: sed ipse de affectione mentionē non facit igitur insufficienter diuidit. **C** Preterea. actus exteriores per membra exteriora exercentur: sed lingua est vnum de exterioribus membris ergo verbum quod per linguam profertur non debet diuidi contra peccatum operis quod est peccatum exterioris actus. **C** Pre. circumstantia actus non debet diuidi contra actum: sed consuetudo est quedam circumstantia peccati. ergo non debet diuidi peccatum consuetudinis contra peccatum operis.

Preterea, peccatum omissionis quedam spes peccati est, que sub nullo istorum membrorum pertinet, ergo diuisio est insufficientis. Alterius queritur de alia diuisione que est per obiecta, videlicet enim quod sit insufficientis quod in illis peccans peccare dicitur quod ex suo peccato ledit: sed deum peccando ledere non possumus: ut dicitur Job 35. Si peccaueris, quid ei nocebit: et si multiplicata fuerint iniquitates tue quod facies contra illum: ergo dicitur inconuenienter aliquis in deum peccare.

Preterea, illud quod est ratio diligendi non potest odio haberi: sed homo est ratio diligendi respectu sui ipsius: quod nihil homo diligit nisi in quantum est bonum sibi, sed nullus seipsum habere odio potest: sed in illum peccamus quem odio habemus, ergo nullus in seipsum peccat.

Preterea, peccatum charitati opponitur: sed in preceptis charitatis non datur distinctum preceptum homini de dilectione sui: sed includitur in dilectione dei et proximi, ergo non deberet poni vnus determinatus modus peccati ex hoc quod peccatur in seipsum.

Preterea, quicumque peccat in proximum peccat in seipsum et in deum, ergo peccatum in proximum non debet diuidi contra peccatum quod est in seipsum et in deum.

Preterea, queritur de alia diuisione que sumitur secundum nomina: quod sapientis non est de nominibus curare: sed theologus maxime sapiens est, ergo de diuisione peccatorum per nomina non se debet intromittere: sed eis uti ut plures vtuntur. **P**reterea, sicut delictum dicitur per hoc quod aliquid de relinquat ita peccatum dicitur per hoc quod ab aliquo aberrat, cuius abusus sit formalis in peccato a quo denominatur ergo videlicet differentia prima quam assignat nulla est.

Preterea per ignorantiam non solum conuenit peccare peccato omissionis: sed etiam transgressionis: cum ergo delictum proprie sonet omissionem: quod dicitur quasi delictum: videtur in competens esse illa expositio quod delictum exponitur quod per ignorantiam fit.

Respondeo ad id quod ista diuisio assignatur secundum gradus quibus fit progressus ad complementum peccati: gradus autem isti attenduntur secundum quod vnus actus alteri actui additur ad perfectionem peccati, unde oportet quod secundum gradus includat in se peccatum: et ita est quasi diuisio totius potestatiui: additio autem actus ad actum potest esse multipliciter: et secundum hoc sunt diuersi gradus in peccato, unde primus gradus peccati est: in primo actu peccati super quem alia additur: hic autem est actus interior, scilicet voluntatis: et hoc est primum membrum diuisionis, scilicet peccatum cogitationis, huic autem actui superadditur alius actus exprimens et designans hunc actum, scilicet actus locutionis et ideo hoc est secundum membrum diuisionis: iterum super actum locutionis additur actus exterior: quo membra corporis mouentur ad consequendum finem voluntatis: et hoc erit tertius gradus et tertium membrum quod est peccatum operis, quarto additur actus exterior actui exteriori: et hoc est ultimus gradus et quartum membrum, scilicet peccatum consuetudinis: quod cum per actum exteriorem non sit aliquis actus alterius generis oportet quod ultimus gradus peccati sit secundum multiplicationem huiusmodi actuum. **A**d primum ergo dicendum: quod diuisio alicuius potest esse multipliciter: vel sicut generis in species vel sicut subiecti in accidentia: vel etiam aliis modis quos Boetius numerat: diuisio ergo generis in species vel differentias primas non est nisi vna: sed diuisio subiecti in accidentia potest esse multipliciter secundum quod vni multa ac-

cidunt, ad id quod diuisio peccati in species suas essentialis est per oppositum virtutis: quod oportet quod sit secundum obiectum et quo specificatur peccatum: et virtus: et talis distinctio peccatorum hic non ponitur: sed ponuntur quedam distinctiones secundum aliqua peccati accidentia, et ideo non est inconueniens si sunt plures.

Ad secundum ad id quod in peccato cogitationis intelligitur omne peccatum quod in solo interiori actu consistit, et ideo includitur etiam affectio sine qua nullum peccatum est. **A**d tertium dicendum: quod quibus lingua sit exterius membrum tamen inter alia est magis propinquum interiori actui secundum quod congruit in locutione: quod locutio est signum interioris actus, et ideo quandam gradum habet in progressu peccati locutio inter peccatum cogitationis et operis. **A**d quartum dicendum: quod consuetudo est quedam circumstantia aggrauans peccatum et multiplicatione ipso rum actuum, et ideo in consuetudine est ultimus progressus peccati, et ideo non ponitur consuetudo quasi diuisa contra actum simpliciter: sed diuisa contra actum non consuetudinis: sicut est in diuisione totius potestatiui. **A**d quintum dicendum: quod secundum opinionem illorum qui dicunt quod in peccato omissionis requiritur aliquis actus interior vel exterior: peccatum omissionis includitur in peccato cogitationis locutionis et operis, et similiter secundum alios qui dicunt quod non requiritur ibi actus exterior: quod sic facere includit non facere: et sic de aliis ut supra dictum est. **A**d id quod ulterius queritur ad id quod sicut omnis virtus est iustitia quodammodo ut dicit philosophus, v. ethicorum: ita omne peccatum est iniustitia. Iniustitia autem ex hoc quod detrahatur alicui quod sibi debetur, et ideo iniustitia habet quasi duo obiecta, scilicet illud quod detrahatur: et hoc est proprie materia actus: et unde peccatum specificatur: et ille cui detrahatur: sicut homo cui per iniustitiam auferuntur res sue: et penes hoc obiectum sumitur hec peccati diuisio: quod homo aliquid debet deo sibi et proximo: deo debet amorem reuerentiam et huiusmodi: unde quando ab his deficit dicitur peccare in deum, sibi debet munditiam et ordinationem sui sub regimine rationis et huiusmodi: et quando in his deficit dicitur in seipsum peccare: proximo autem que debeat planum est: et quando in his deficit dicitur in proximum peccare: et idem est si contraria horum faceret. **A**d primum ergo dicendum: quod non dicitur homo in deum peccare quod deus in aliquo ledatur: sed quod deo subtrahit quod ei debet: et in quantum in ipso est: eius gloriam minuit quod eius hoc facere non possit.

Ad secundum ad id quod quilibet naturaliter seipsum amat, et ideo vnusquisque amat se quod se esse id quod secundum intellectum sunt quod ex hoc est homo homo, et ideo appetunt sibi ea que sunt bona secundum intellectum: et rationem vel dicere vel indirecte: quidam vero estimant se esse quod non sunt: et falso propter naturam sensibilem que exterius apparet, et ideo diligunt in se naturam sensibilem appetentes ea que sunt secundum sensum delectabilia: et quod huiusmodi sunt mala eis: et nocua sunt id quod vere sunt, ideo sibi ipsis nocent: et se adiungunt actu non affectu. **A**d tertium dicendum: quod hominem diligere se: nihil aliud est quam se deo velle vniri: quod homo se propter deum debet diligere, et ideo in dilectione dei includitur dilectio sui ipsius: non autem peccatum quod est in deum est ratio peccati quo homo in seipsum peccat, et ideo non est similis ratio utrobique. **A**d quartum dicendum: quod distinctio ista sumitur

fm illud in quod directe peccatur: sed quando aliquis peccat in proximum peccat quidem in seipsum et in deum: sed ex parte. Et similiter quando peccat in se peccat in deum et econverso. et ideo obiectio non procedit. **C** Ad illud quod ulterius queritur dicitur: quod ista divisio peccatorum que est secundum nomina attenditur penes ea ex quibus actus regulatur. scilicet precepta legis: et hoc dupliciter: quod vel secundum distinctionem preceptorum in se: et sic delictum respicit precepta affirmativa et peccatum precepta negativa: vel secundum quod diversimode peccans a preceptis deficit: quod vel deficit a preceptis secundum rationem per ignorantiam: et sic est delictum vel secundum voluntatem per contemptum: et sic est peccatum: et sic patet ratio duplicis expositionis.

C Ad primum ergo dicendum: quod sapienter bene curat nomina secundum quod expriment proprietatem rerum et non propter se: et quod ex diversis rationibus peccatorum essentielles eorum dicitur inveniuntur. ideo non sunt inconvenientis hanc divisionem ponere. **C** Ad secundum dicendum: quod quis peccatum nominat auersionem tamen proprie loquendo non nominat omnifensionem: sed magis acius auersioni coniunctum: differunt enim ommissio ab auersione: ommissio enim dicitur propter defectum actus debiti: sed auersio propter recessum a fine. **C** Ad tertium dicendum: quod qui ignoranter aliquid facit inmolentius foris. et ideo magis peccat in hoc quod cognitionem eorum dimittit que tenetur cognoscere quantum in hoc quod talia agit et propter hoc peccatum per ignorantiam delictum potest dici.

Tertium sic proceditur. Videtur incompetens esse divisio vitiorum capitalium que in littera ponitur: quod illud ex quo oriuntur alia et quod aliis peccatis principatur: videtur esse peccatorum caput: sed superbia ut dicit Gregorius est ex qua omnia peccata oriuntur: et est quasi regina omnium peccatorum. ergo ipsa sola debet dici vitium capitale vel saltem ipsa et auaritia ex qua alia oriuntur ut in littera dicitur. **C** Preterea capitale principale dicitur: sed quod imperfectam rationem peccati habet principale peccatum non est: cum ergo veniale imperfectam rationem peccati habeat videtur quod peccatum veniale non possit esse peccatum capitale: sed multa de istis vitiis que inter capitalia computantur et fere omnia quandoque sunt venialia. ergo in convenienter dicuntur capitalia. **C** Preterea capituli responderet membrum: sed vitia que ex istis vitiis hic numeratis oriuntur dicuntur a Gregorio filie et non matres. ergo ista vitia non debent dici capita: sed matres. **C** Preterea proverbia dicitur ser sunt que odit deus etc. Dicitur glo. quod numerantur ibi. vii. vitia capitalia: sed nullum eorum que ibi dicitur est aliquid eorum que hic numerantur. ergo vel quod sunt ad minus. viii. **C** Preterea non est aliquid vitium quod interdum ex alio oriri non possit si ergo capitale vitium est ex quo alia oriuntur: vel quod omnia peccata sint capitalia. **C** Preterea plura sunt vitia que virtutes: quod vni virtuti plura vitia opponunt: sed virtutes principales sunt. vii. tres theologice et quatuor cardinales. ergo peccata capitalia debent esse plura que vii. **C** Preterea fides est fundamentum virtutum: ut dicitur Romanus. xi: sed infidelitas fidei opponitur. ergo infidelitas debet computari inter vitia capitalia precipue propter id quod dicitur sapientia. viii. quod ifandorum ydolorum cultura ois mali principium est: et origo. **C** Rursus dicitur quod vitium capitale dicitur vitium ex quo alia vitia oriuntur: unde in hoc differt capitale peccatum a radice peccati quod capitale peccatum

est peccatum quod dicitur a radice: aut peccatum non est peccatum si proprie sumatur ut ex predictis patet. peccatum autem ex peccato oritur quatuor modis ut supra. 36. dicitur. dictum est. Unus modus est ex parte auersionis secundum quod gratia privatur qua privata homo in peccatum ruit: sed ista origo non est nisi per accidens: quod primum peccatum cum secundum sicut removens prohibens. caput autem nominat per se originem: et ideo per modum istum non potest dici proprie vitium capitale: alio modo ex parte auersionis secundum quod ex actu peccati reliquit hitus et ex hitu iterum procedit actus et secundum hanc originem non potest dici vitium capitale: quod hic non est origo peccati ex peccato directe: sed mediante hitu. Alio modo peccatum oritur ex peccato in quantum vnum peccatum alteri materia amini / stratur sicut luxurie gula: et quod res non habet esse secundum materia sed secundum formam: ideo non complete oritur peccatum ex illo peccato quod materia prefatur: et propter hoc nec adhuc hic inuenitur perfecta ratio capitalis vitii. Quarto modo oritur peccatum ex peccato quod ordinatur in finem illius: sicut cum quis ad habendum pecuniam furatur: furtum ex auaritia nascitur et quod in moralibus species est a fine: ideo hec est formalis et complete origo peccati ex peccato: et secundum hanc originem proprie dicitur vitium capitale et saluat ibi metaphorice capitis secundum quod principem alicuius exercitus caput in exercitu dicimus: quod princeps est exercitus ad cuius bonum totus exercitus ordinatur ut ex. xi. methaphorice: et per hunc modum illud vitium ad cuius finem alia ordinantur caput eorum dicitur. Et ideo Gregorius ponit vitia capitalia quasi duces exercitus: et alia vitia que ex eis oriuntur ponit exercitus eorum exponens illud Job. 39. audit clamor ducum et ululatum exercitus: et quod finis semper est magis appetibile eo quod est ad finem: ideo oportet ut illa peccata precipue capitalia dicantur in quorum fines appetitus corruptus magis natus est tederere. huiusmodi autem sunt peccata illa que sunt principalia obiecta sensibilibus potestatis sunt: quod ex corruptione sensualitatis peccata in nobis oriuntur. appetitus autem sensibilis in duas vires dividitur. irascibile et concupiscibile. concupiscibile autem obiectum est delectabile et conveniens secundum sensum. et ideo peccatum capitale quod in concupiscibile est vel ex hoc quod inordinate desiderat delectabile secundum sensum vel ex eo quod inordinate fugit impedimentum huiusmodi delectationis. Si primo modo hoc est dupliciter vel ex eo quod appetitus tendit in id quod est ordinatum ad delectabile sensus cuiusmodi sunt bona exteriora: et sic est auaritia vel ex eo quod appetitus inordinate tendit in ipsum delectabile sensus: perfecta autem delectatio secundum sensum est secundum tactum et gustum prout est tactus quod dicitur: quod est secundum applicationem ipsius rei ad sensum. et ideo circa delectabile tactus absolute est vnum vitium capitale. scilicet luxuria: et circa delectabile gustus prout est tactus quiddam est aliud. scilicet gula: sed ex eo quod fugitur inordinate impedimentum delectationis sensibilis est accidia que est redium spiritualis boni secundum quod impedit delectationem aliquam dissolutam: obiectum autem irascibile proprie est arduum vel magnam aliquid in quod homo vitiosus. ergo capitale peccatum in irascibile potest esse dupliciter vel ex eo quod irascibile inordinate fertur in arduum: et sic proprie est superbia vel inanis gloria: vel ex eo quod contra tendit ad id quod est arduum impedimentum: sed hoc potest esse dupliciter: quod illud impedimentum contra quod tendit vel impedit directe in contrarium agendo sicut impugnans aliquem impedit promotionem eius: et sic est ira que est appetitus in vindictam vel indirecte: et sic est invidia que est dolor alieni boni secundum quod illud bonum estimatur impeditum proprie excellentie. **C** Ad primum ergo dicendum quod auaritia siue cupiditas tripliciter dicitur

Uno enim modo nominat passionem vel pronitates ad passionē ex originali relicta: et sic nō ē peccatū: sed radit peccatū. Alio mō s; q; dī inordinatus appetitus cuiuslibet boni cōmutabilis siue scie siue honoris siue pecunie siue cuiuscūq; et sic auaritia vel cupiditas est genus oīum peccatorū. vnde super illud ad Ro. vii. cōcupiscētia nescieba et. glo. bona est lex: q; dūz cōcupiscētia prohibet oīa mala prohibet. Tertio dicitur auaritia vel cupiditas s; q; est inordinat⁹ appetitus rex exteriorū que ad vsum vite pertinent et sic est quoddā spāle peccatū. Similiter etiā supbia tribus modis dicitur. vno mō ipse bitual cōtemptus pcepti et pceptis ex corruptiōe nature. pueniēs vel ex quocūq; defectu creature: et sic nō ē peccatum: sed intuitū peccatū. Alio mō dicit appetitus excellētie in quibuscūq; q; quicūq; appetit aliqd ordiate vult quodāmodo excellere in illo: iō hoc mō supbia ferē ad oīa peccata cōe est s; q; est desideriu cuiuscūq; excellētie. Tertio mō dicitur s; q; est inordinatus appetit⁹ illi⁹ excellētie determinate cui debetur honor et reuerentia: et sic ē spāle peccatū. dō est ergo q; sumēdo p dūno mō superbiaz et cupiditatē ex eis oriūtur oīa vitia: sicut ex radice vel initio: et non sicut ex peccato capitali loquēdo de vtroq;. Secūdo mō oriūtur ex eis oīa peccata: sicut spēs ex genere: loquendo at de eisdem. Tertio mō sic oriūtur ex eis quedā spālia vitia: sed interdū ex eis oīa vitia possunt oriūri: et frequentius ex aliquo eoz oriūtur oīa q; ex quouis alio vitio: cuius rō est contrarietas obiectoz ipsoz quia obiectū auaritiē. s. pecunia pmittit sufficiētiam in oibus que sunt hōi necessaria: et iō facillime affectus inclinatur in hoc: similiter et excellētia q; est obiectum supbie videtur esse magis propinquū bonū ipi hōi. et ideo appetitus facile inclinatur in illam et etiā magis q; in auaritia: q; pecuniā nullus diligit nisi pp aliud quod ex ea consequi intendit vt in pmo ethi. dicitur: sed excellētia ē qōdam ppter se desideratū. Ad secūdū dō: q; q; vitia veniale peccatū non hēat principalitatem in ratione peccati potest tñ habere principalitatem in fine ad quē alia ordinantur. et iō nī hīl prohibet veniale peccatū esse capitale vitium. Ad tertiu dō: q; vniū vitii dicitur caput alterius s; q; aliud vitium ex eo oriūtur. et ideo q; in noie filiaridōis magis exprimitur origo q; in noie membri: ideo potius vitia ex hīs generata dīr filie q; mēbra et vitium ex quo generatur dicitur potius caput p modū originis vt dictum est. Ad quartum dō: q; vitiiū capitale ibi sumitur vitiiū graue qd pena capitis plectendū est. et ideo equiuocatio est de capitali. Ad quintum dō q; q; vitia quodlibet vitiiū ex quolibet possit oriūri tamen quedam vitia sunt in que hō facilius inclinatur etiā per se et illa ponuntur capitalia vitia: et quedam vitia sunt in que non facile inclinatur oēs nisi pp finem alterius vitii: huiusmodi dīr esse filie capitalium vitioz: et s; q; directius potest reduci in finem vnius vitii q; alterius s; hoc q; vnum vitium assignatur potius filia vnius capitalis quaz alterius: q; vitia ex diuersis interdū oriūtur. Ad sextum dicendum q; plura sunt vitia q; virtutes non tamen oportet q; plura sint vitia capitalia q; virtutes principales: quia circa vnam materiam in qua ē virtus possunt esse diuersa vitia: sed tamen non omnia habent principale obiectum in quod facile animus inclinatur. Ad septimum dicendum q; fides est fundamentum in quantum habet in se rationem cogni-

tionis: quia ex cognitione affectio quodāmodo generatur: sed infidelitas est priuatio cuiusdam cognitionis. et ideo per se non potest causare affectionem: sed per accidens sicut remouens cognitionem que prohibebat peccatū per modum quo ignorantia est causa peccati: et hoc modo dicitur ydolorum cultura omnium maloz origo esse: sed ipse non est modus quo alia vitia ex capitalibus oriūtur vt dictum est.

Quartum sic proceditur. Videtur q; inconuenienter species superbie assignentur. Crede enim aliquid quod est contrarium articulo fidei est peccatum infidelitatis: sed omnia bona eē a deo cōtinetur in articulis fidei: vt patet in simbolo vbi dicitur factū: visibilibus et invisibilibus. ergo videtur q; cum quis sibi tribuit bonum quod habet: et non a deo recognoscit q; sit infidelitatis peccatum: et non superbie. Preterea. nullus peccat credēdo quod verū est sed verū est multa bona homini pro meritis dare. ergo videtur q; non sit peccatū superbie credere aliquid sibi pro meritis a deo datum esse. Preterea. vnum non potest esse contrarium duobus: sed phylsophus ponit iactantiam contrariam virtuti que dicitur veritas in. iiii. ethi. ergo non contrariatur humilitati: et ita non est species superbie sicut in littera dicitur. Preterea. ille cui omnia videntur parua omnia despicit: sed magnanimo oīa parua videntur vt phylsophus in. iiii. ethi. dicit. ergo magnanimo est alia despiciere: sed illud quod est virtutis non est superbie. ergo nō est species superbie q; homo ceteris despectis singulariter velit videri.

Preterea. ingratitude et inobediētia et multa alia vitia species superbie assignantur. ergo cum de hīs non fiat in littera mentio videtur q; insufficienter assignentur species superbie. Respondeo dō: q; s; phylsophus rectum est iudex sui ipsius et obliqui vt dicitur primo de anima. et ideo ex virtute iū cognitionem vitii oppositi procedendum est: quia vero opz vt vitium illi virtuti opponatur: cum quo in obiecto eōdicat: sicut luxuria castitati obiectum autē superbie est altū vel arduum: ideo oportet q; magnanimitati opponatur cuius est in magna tendere. Sciendū at q; magnanimitas mediocriter tēdit in magna: s; hec mediocritas non attenditur s; quantitatē eius in quod tendit: quia hoc in quod tendit magnanimus est maximum quāticūq; potest esse: sed attenditur mediocritas in duobus. s. in electione magni: et in pportione sui ad magnū. In electione magni dico: q; tendit in id quod est magnum: simpliciter q; est. s. ac tus virtutis pfect⁹: nī autē tendit principali in id qd est magnum s; quid sicut sunt exteriora bona inter que precipue magnum est honor non enim magnanimitas honorem querit tāq; finem voluntatis sue: q; h nimis sibi paruum reputat: cum sit vanum et transitorium bonum. vnde non multum curat honorari: sed fieri honore dignum s; q; honor est testimoniū virtutis. Item mediocritas attenditur in hoc q; nō tēdit in quocūq; magnum quod sibi in proportionatū sit: sed in magnum quod potest sibi esse proportionatum. et ideo nullus potest esse magnanimus nisi virtuosus qui est habilis ad magna. Et propter h etiam phylsophus dicit q; magnanimitas est ornamentū virtutum omnium: quia magnanimitas inclinatur ad faciendum magna in omnibus virtutibus vt q; faciat maximos actus fortitudinis temperantie et huiusmodi: et s; hec duo inanis gloria et superbie sunt op-

posita magnanimitati: quia inanis gloria non tendit in id quod est magnum simpliciter: & q magnanimitas per se querit: sed in magnum exterius vt in laudem vel honorem: vel aliquid huiusmodi. superbia vero tendit in magnum simpliciter: sed non sicut proportione suam. & ideo qz actus fortitudinis est maxime arduus & difficilis propter hoc superbus precipue anhelat ad superhabundantiam fortitudinis. & ideo dicit philosophus in tertio ethi. q superbus vult videri audax. Sed autem tendit in aliquid magnum non sibi proportionatus potest contingere dupliciter aut qz illud simpliciter sicut & absolute deficit sibi & hz b est tertia species que iactantia dicitur: aut qz qzuff habeat non tamen habet eo modo excellenti: sicut nititur. Iste autem modus excellens est duplex sicut duplicem modum quo aliquid est in causa excellentius qz in causato. Causa enim habundantius & perfectius habet aliquid qz causatum sicut ignis calorem qz elementata: & sicut hunc modum excellentie est quarta species: qz vult singulariter videri. Item qz est causa si habet ab alio: sed a se in quantum est causa h quod in effectu ab alio est: & h sunt due prime species superbie: qz sicut primam speciem superbie attribuit sibi hoc quod habet tantum non ab alio sibi sit datum sicut autem secundam attribuit sibi sicut cause meritoze. Ad primum ergo dicendum: qz peccatum superbie non est in sola cogitatione: sed in affectione non enim superbus h credit qz aliquid bonum sit quod si est a deo: sed hoc modo se de bono quod hz magnificat ac si ab alio non haberet. Ad secundum dicendum qz merita nostra insufficientia sunt ad ea que pro merito redduntur. & preterea ipsorum meritorum non solus causa sumus nos: sed principalis causa est gra que a deo tantum est. Ad tertium dicendum: qz iactantia sicut qz dicit quaedam exteriori ostensionem per verba vel gestus eius quod intus non habetur e opostum veritati: sed sicut qz iactantia dicit quaedam excellentiam qua animus hominis seipsum extollit interius de eo quod non habet opponitur humilitati: & est species superbie. Ad quartum dicendum: qz magnanimo omnia parua videntur: no qz bona alio: despitiat: sed qz nihil est in humanis actibus qz tantum in solitum admiretur: cum cogitatio sua sit ad faciendum maxima queqz propter qd dicit philosophus qz magnanimus non est admiratiuus. Ad quintum dicendum qz inobedientia & ingratitude non sunt species superbie quasi essentialiter superbiam diuidentes: sed dicuntur superbie species in quantum precipue aliquid superbie sicut qz a superbia impanf.

Ad quintum sic proceditur. Videtur qz oia peccata sint parua. Virtus enim e equalitas que dam eo quod est immediate consistens: sed equalitas non est nisi vno modo quasi indiuisibili existens. ergo illud quod priuat virtutem totam eaz priuat: sed priuatio non recipit magis & minus nisi forte sicut hoc qz habitus vel totus vel in parte priuatur ergo & peccatum quod dicitur per priuationem virtutis non recipit magis & minus. Preterea. albi est quod est nigro impermittius vt philosophus dicit: sed quodlibet vitium est omnino impermittiu virtuti: qz nihil virtutis est in vitio. ergo vnum vitium non est grauius alio. Preterea. si esset preceptus aliquid qz catenam non transgrediretur quicquid eam transiret puniretur nec esset differentia vtrum eam per vnum passum vel per duos transiret: quia equaliter

pro vtroque puniretur: sed preceptum legis diuine et legis naturalis est: vt homo rectitudinem virtutis non transeat. ergo qualitercumque aliquis extra rectitudinem virtutis fiat non differt: & ita omnia peccata sunt parua. Preterea. eadem imperitia imponitur naute siue nauis in pelago siue in litore submergatur: sed sicut nauta per artem suam regit nauem ne pereat: ita homo per virtutem suam regitur ne in actu peccet. ergo idem preiudicium virtutis sit qualitercumque homo in peccatum ruat. Preterea. ex hoc aliquid est malum: quia nocet vt Augu. dicit: sed omne peccatum mortale equaliter nocet eo qz quodlibet peccatum mortale priuat oes virtutes. omnia ergo peccata mortalia saltem sunt equalia. Preterea. equalitas est in omnibus virtutibus propter charitatem que est mater earum: sicut dicitur Apoc. penul. qz latera ciuitatis sunt equalia: sed similiter omnium peccatorum mater est cupiditas vt in littera dicitur. ergo omnia peccata sunt parua. Contra. peccatum nihil aliud est qz quedam obliquatio a rectitudine virtutis: sed contingit lineas vnam magis esse curuam qz alias vt ex iiii. physicorum potest accipi. Ergo contingit vnum peccatum esse maius alio. Preterea. sicut salus est recessus ab equalitate veritatis: ita & peccatum est recessus ab equalitate virtutis: sed contingit esse salus magis & minus sicut dicit philosophus. iiii. metaphysice qz error estimantis tria esse. v. non e tantus: sicut error estimantis tria esse mille. ergo et peccatum contingit esse grauius alio peccato.

Respondet ad: qz stoicorum opinio fuit quos Tullius imitatur vt in libro de paradiorum patet omnia peccata parua esse cuius positionis ratio fuit quia estimauerunt bonitatem virtutis esse in quodam indiuisibili ex eo qz virtus non est nisi ex debita proportione omnium circumstantiarum ad actus qd non contingit nisi vno modo: & ideo virtus comparatur hiis quorum ratio i indiuisibili est. i. que nisi vno modo contingit sicut comparatur equalitati rectitudini & centro circuli. vnde putauerunt qz nihil de bonitate remaneat quantumcumque ab hoc indiuisibili discedatur: & qz quodlibet peccatum ad h indiuisibile discedit: ideo putauerunt sequi qz omnia peccata essent parua. Sed hec positio ex. iiii. sicut videtur sequi. Primo quia secundum opinionem socratis que tangitur. vi. ethico:um ponebant virtutem & scientiam idem esse. & ideo cum eadem sit scientia rectificandi se in omnibus humanis actibus er omnibus virtutibus vnam constabant quam sapientiam dicebant. & ideo non erat disparitas vitio:um ex oppositione ad diuersas virtutes hoc autem falsum est vt ibidem philosophus ostendit: quia virtus preter scientiam est habitus inclinans ad id quod est rationi conueniens. Secundo quia ratio virtutis non e omnino in indiuisibili: quia vt in secundo ethico:um: dicitur non oportet semper medium attingere ad h qz sit opus virtutis: sed sufficit circa medium esse: sicut verum est qz perfectio virtutis in indiuisibili consistit. Tertio quia & si ratio virtutis omnino consisteret in indiuisibili: non tamen ratio bonitatis in indiuisibili consistit sicut nec ratio perfecti eo qz contingit perfectionem perfectioni superaddi quarum vnaqueqz rationem bonitatis causat. & ideo minor est bonitas si due perfectiones subtrahantur qz si vna tantum: & sicut h si non esset virtus nisi quando actus esset perfectus sicut omnes circumstantias omnino ad medium

concurrentes tamen vna que circumstantia suam bonitatem haberet. et ideo peior actus esset in quo corrumperentur due circumstantie q̄s in quo corrumperetur tantum vna. Quarto quia et si ratio bonitatis in diuisibili sit et negatio s̄m magis et minus non dicitur in se tamen quantum ad causam suam intenditur et remittitur: sicut dicitur magis cecus cui ex toto erutus est oculus q̄s qui ex aliquo humore ad pupilam concurrente visum amittit q̄suis vterq; cecus sit et per hunc modum etiam inequalitas dicitur s̄m magis et minus: quia distantia ab equalitate que equalitatem tollit potest esse maior vel minor: et per hunc etiam modum s̄m maiorem vel minorem distantias a bonitate potest actus dici magis vel minus malus et ideo simpliciter concedendum est: vnum peccatum alio grauius eē. hoc autem contingit duobus modis. vno modo ex parte ipsius peccati in se alio modo ex parte peccantis. Ex parte peccati in se accidit maior vel minor grauitas peccati ex illa causa ex qua quis actus malus s̄m se dicitur. h̄ autem est s̄m q̄ actus discordat a rectitudine rationis vnicuiq; enim nature indita est naturalis quedam inclinatio in suum finem et ideo in ratione est quedam naturalis rectitudo per quam in finem inclinatur. et ideo illud quod abducit a fine illo est discordans a ratione: et q̄ lex naturalis ē s̄m quam ratio recta est. Ideo Aug. dicit q̄ peccatum dicitur in quantum discordat a lege eterna cuius expressio est ipsa lex naturalis quanto. ergo aliquis actus magis abducit a fine humane vite tanto in se grauius peccatum est siue si contingit ex materia circa quam peccatur siue ex corruptione plurim vel paucorum circumstantiarum. Ex parte autem peccantis ē peccatum est grauius quantum ad duo vel propter maiorem contemptum vel etiam propter maiorem libidinem quorum primum respicit auersionem: et h̄ conuersionem peccati: sed ista grauitas accidentalis est peccato s̄m q̄ in genere suo consideratur: q̄ illud quod ex genere suo est leuius potest esse grauius eius ex maiori libidine vel contemptu sit. Ad primum ergo dicendum: q̄ q̄suis virtus sit equalitas non tamen oportet ad esse virtutis q̄ ad omnimodam equalitatem perueniatur h̄ enim est de perfectione virtutis. et ideo virtus intenditur et remittitur: vel ex parte ipsius actus q̄ t̄to virtuosior est quanto ad equalitatem magis accedit vel ex parte operantis qui q̄s to perfectioni habitu operatur tanto actus eius virtuosior est etiam si sit actus eiusdem generis. et similiter est de peccato. et preterea si etiā virtus esset vno modo tantum ratio non procederet sicut ex predictis patet. Ad secundum dicendum: q̄ in quolibet peccato est aliquid virtutis: virtus enim constituitur equalitate omnium circumstantiarum nō ē autē possibile vt p̄s i. iiii. et h̄i. dic̄ vt oīz circumstantiaz corruptio fiat. et ideo aliqd virtutis i actu peccati remanet. et id h̄z peccatum aliq̄s permissionem ad virtutem. et id nō si procedit. Ad tertium dicendum: q̄ aliquid est i se malum et aliquid malum est tantum: q̄ prohibitus in illis. ergo que sunt mala: q̄ prohibita tantū si differere vtrum parum vel multum a precepto elongetur ex parte ipsius actus q̄suis differat ex parte agentis h̄z q̄ maiori vel minori contemptu potest facere huiusmodi ratio est: q̄ in his tota ratio malitie est ex hoc q̄ non seruat preceptum: et ita ratio bonitatis est in eo q̄ institutum est per preceptum. et ideo si hoc tollitur nil bonitatis manet: sed non omnia peccata sunt hu-

ijsmodi. et ideo ratio non procedit. Ad quartum dicendum q̄ in submersione nauis vbiq; submergatur est equalē dānum: q̄ eadem res vtrubiq; perditur: sed non in quolibet peccato est equalē dānum immo in vno peccato perditur vna debita circumstantia in alio due: et sic de alijs. et ideo non est simile.

Ad quintum dicendum q̄ q̄suis quodlibet peccatum mortale tollat omnes virtutes. vnum tamen tollit plus de habilitate ad virtutem q̄ aliud. Et preterea vnum peccatum tollit per se illam virtutem cui opponitur: sed quasi per accidens aliam virtutem.

Ad sextum dicendum q̄ charitas nō facit omnes virtutes esse quales s̄m quantitatem: q̄ vna virtus nobilior est alia: sed solum s̄m proportionem: q̄ quantum augetur. vna virtus tantum augetur alia proportionaliter: et est simile de augmento digitorum manus: et ita etiam non oportet omnia peccata equalia eē. Et preterea charitas est dilectio vnius rei. s. dei cupiditas autem ad plura se habet. et ideo non habet rationem vniendi et adequandi sicut charitas.

Preterea sciendum est. vii. et. videtur inconuenienter numerare vitia capitalia: q̄ superbia est aliud ab inani gloria. ergo inanis gloria male ponitur loco superbie. Sed d̄d q̄ q̄ vt ostensum est superbia habet maiorem apertitudinem vt ex ea oīa vitia alia oriuntur q̄ aliquid aliorum. Ideo Grego. nō posuit superbiā quasi speciale caput vitiorum: sed quasi caput vniuersale omnium: et nominauit eam reginam omnium vitiorum: et loco eius inter vitia capitalia posuit inanem gloriam que est propinquissima filia sua. Vidorius autem considerans q̄ ex superbia omnia alia generantur: sed quedam frequentius que magis cum ipsa conueniunt ponit ibi superbiā speciale caput horum vitiorum que vt frequenter ab ea oriuntur. et ideo computauit eam inter. vii. vitia capitalia vt patet de vtro. vii. in glo.

Dist.

Quadragesimatertia.

De peccato in spiritum sanctus: quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

St preterea quoddam genus peccati ceteris grauius et abominabilius: quod dicitur peccatum in spiritum sanctum. de quo i enāgelio veritas ait. Qui peccauerit in spiritum sanctum: non remittetur ei: nec hic nec in futura. et Joānes in epistola canonica. Est peccatum ad mortem: nō pro eo dico vt quis oret. Qui enim peccat i patrem remittetur ei. Et qui peccat in filium remittetur ei. qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum non remittetur ei: nec hic nec in futuro.

Quid sit illud peccatum.

Ed queritur quid sit illud peccatum in spiritum sanctum vel ad mortem. Quidam dicunt illud esse peccatum desperationis vel obstinationis. Obstina-

rio est in malitia mentis indurate pertinacia: per quam fit homo impenitens. Desperatio est qua quis penitus diffidit de dei bonitate: estimans suam malitiam diuine bonitatis magnitudinem excedere. Sicut Chaim qui dixit. maior est mea iniquitas quam ut veniam merear. Atriq; vero dicitur peccatus in spiritu sanctum: quia spiritus sanctus amor est patris: et filii: et benignitas qua se inuicem et nos diligunt: que tanta est: cuius finis non est. Recte ergo in spiritum sanctum delinquere dicuntur: qui sua malitia dei bonitates putant superare. Et ideo penitentiam non assument: et qui iniquitatis pertinaciter inberent: ut eam nunquam derelinquere proponant et ad bonitatem spiritus sancti nunquam redire velint: patientia dei abutentes: et de misericordia dei nimis presumptentes: quibus placeat malitia propter se: sicut piis bonitas. Isti nimia pertinacia et presumptione peccant: autumantes deum non esse iustum. Illi desperatione deum non bonum estimant: tollentes in hoc turbulentissimo iniquitatum mari portum diuine indulgentie: quo se recipiant fluctuantes. atque ipsa desperatione addunt peccata peccatis: dicentes misericordia nulla est et super peccatores necessaria damnatio debet.

An omnis obstinatio vel desperatio peccatum sit in spiritum sanctum.

Ad queritur utrum omnis obstinatio mentis in malitia obdurate: omnique desperatio sit peccatum in spiritum sanctum. Quidam dicunt omnem obstinationem et desperationem peccatum esse in spiritum sanctum. quod si est: aliquando illud remittitur: quia multi etiam obstinatissimi et desperatissimi conuertuntur: ut Aug. ait super illum locum psalmi. conuertam in profundum maris. i. eos qui erant desperatissimi. Et ibi mittit crystallus suam sicut frustra panis. i. obstinatos facit aliorum doctores. Talium conuersio ibi etiam euidenter ostenditur ubi ait. Qui educit vinctos in fortitudine. s. e. qui. b. in. f. Secundum istos peccatus illud dicitur irremissibile: non quia aliquando remittatur: sed quia vix et raro ac difficulter remittitur non enim soluitur crystallus nisi vehementi spiritus impetu. Alii vero tradunt non quamlibet obstinationem vel desperationem appellari peccatum in spiritum sanctum: sed illam tantum quam comitatur impenitentia qui etiam impenitentiam dicunt peccatum in spiritum sanctum: quia Aug. dicit. impenitentia est peccatum in spiritum sanctum. sed

cum sic est aliquis obstinatus ut non peniteat discuti oportet: an aliud obstinatio: aliud impenitentia sit in eo peccatum: an idem sed diuersis modis commissum. Secundum istos peccatus illud dicitur irremissibile eo quod nunquam dimittatur. Unde Aug. etiam dicit quod hoc solum peccatum veniam mereri non potest. et Hiero. super Martham ait: quod taliter peccatus non potest digne penitere. ideo recte Iohannes dicit: ut non pro eo oret quis quia qui sic peccat: orationibus ecclesie hic vel in futuro iuari non potest: habens cor induratum tamquam lapis. sicut de diabolo legitur. et post hanc vitam qui valde mali sunt: meritis ecclesie iuari non possunt.

Quod aliter accipitur peccatum in spiritum sanctum.

Si etiam alia huius peccati assignatio. hoc enim peccatum Aug. diffinit in libro de sermone domini in morte ait. peccatum ad mortem est cum post agnitionem dei: per gratiam christi oppugnat aliquis fraternitatem: et aduersus ipsam gratias: qua deo reconciliatus est: inuidentie facibus agitatur: quod fortasse est in spiritu sanctum peccare quod peccatum dicitur non remitti. non quia non sit ignoscendum peccanti si peniteat: sed quia tanta labes est illius peccati ut de precandi humilitatem subire non possit etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere et enunciare cogatur. Ut iudas cum dixit peccauit: desperans facilius cucurrit ad laqueum: quam humilitate veniam peteret. quod propter magnitudinem peccati iam ex damnatione peccati tales habere credendum est. Ecce quedam assignatio peccati in spiritu sanctum vel ad mortem hic posita est: qua illud peccatum esse traditur. Ecce oppugnatione fraternitatis post agnitionem: et inuidentie gratie pro reconciliationem: quod species quedam obstinationis intelligi potest. Illam tamen diffinitionem Aug. in li. retractationis memorans aliquid adiciendum ibi fore: nec asserendo se dixisse aperit ita dicens. Quod quidem non confirmauit: quoniam hoc putare me dixi: sed tamen addendum fuit si in hac scelerata mentis peruersitate finierint hanc vitam. quoniam de quo cumque pessimo in hac vita constituto: nec est desperandum. nec pro illo imprudenter oratur de quo non desperatur. His verbis insinuat peccatum premissa diffinitione descriptum: tunc solum debere dici ad mortem vel in spiritum factum: cum non habet committere penitentiam nec de aliquo peccatore in hac vita

desperandum esse: et ideo pro omni esse orandi. *Uñ illud Joannis. Ad pro eo dico ut quis oret: sic accipiendum videtur: ut pro aliquo peccate ad mortem vel in spiritu sanctu: postquam finierit hanc vitam non oremus. Dñ aut in hac vita est nec peccatum illius iudicare: nec de illo desperare: sed pro illo orare debem? Unde Aug. de verb domini: et de ipenitencia que est blasphemia in spiritu sanctu: sic ait. Ista ipenitencia vel cor ipenitens quod diu quisque in carne hac vivit homo: non potest iudicari. de nullo enim desperandum est quod diu patientia dei ipsum ad penitentiam adducit. Maganus est hodie iudeus infidelis est hodie. hereticus est hodie scismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicam pacem et sequatur catholicam veritatem? Quid si isti quos in quocumque genere erroris notas et tanquam desperatissimos damnas antequam finiant istam vitam agunt penitentiam: et inveniunt veram requiem et vitam in futuro. Nolite ergo ante tempus iudicare quemquam. Ex his ostenditur pro singulis peccatoribus in hac vita esse orandum. nec de aliquo esse diffidendum: quia converti potest dum in hac vita est: quia non potest sciri de aliquo utrum peccaverit ad mortem vel in spiritum sanctum: nisi cum ab hac vita discesserit: nisi forte alicui per spiritum sanctum mirabiliter revelatum fuerit. Ex predictis aliqua tenus capi potest quomodo accipiatur peccatum in spiritum sanctum. si invidentia gratie. fraternitatem impenitenter oppugnans. que utique obstinatio esse videtur: et omnis impenitentis obstinatio atque desperatio. Notandum vero est quod non omnis qui non penitet impenitens dici potest. quia impenitentia proprie obstinati est: et ut quidam volunt etiam desperati.*

Alia assignatio peccati in spiritum sanctum.

Hoc quoque peccato in spiritum sanctum. Ambrosius in libro de spiritu sancto: assignationem diffinitam differens tradit: dicens. Cur dominus dixerit. qui blasphemaverit in filium hominis re. ei. qui autem blasphemat in spiritum sanctum nec hic nec in futuro. re. ei. diligenter advertite. Nunquid alia est offensio filii: alia spiritus sancti: Sicut una dignitas: sic una iniuria. Sed si quis corporis specie deceptus humani: remissius aliquid sentit de christi carne quam dignum est: habet culpam. Non est tamen exclusus a venia. si quis vero sancti spiritus dignitatem et maiestatem et potestatem

abneget sempiternam: et putet non in spiritu dei eici demonia: sed in belzebul: non potest ibi exhortatio esse venie: ubi sacrilegii plenitudo est. Satis aperte hic explicatur quod sit peccatum in spiritum sanctum: quod illi Aug. descriptioni congrue videtur: qua illud peccatum dicitur esse invidentia gratie oppugnans fraternitatem. Qui enim post cognitionem veritatis: spiritus sancti virtutem negat: eiusque opera dicit esse belzebul: potestati bonitati et gratie dei non invidere dubitatur. Non itaque distinctio illa verborum sic accipienda est quasi trium personarum divise sint offensa: sed ibi genera peccatorum distincta sunt. Peccatum enim in patrem id intelligitur quod fit per infirmitatem: quia patri scriptura frequenter attribuit potentiam: peccatum in filium quod fit per ignorantiam: quia sapientia filio attribuitur. Tertium expositum est. Qui ergo peccat per infirmitatem vel per ignorantiam: facile veniam adipiscitur. Sed non ille qui peccat in spiritum sanctum. Cum autem una sit potentia sapientia: bonitas trium: quam patri potentia: filio sapientia: spiritui sancto bonitas septis assignetur dictum est superius.

Superpretea quoddam aliud genus peccati etc. Postquam diversa genera peccatorum assignavit. In parte ista determinat de quodam genere peccati quod ceteris aliis gravius invenitur. scilicet de peccato in spiritum sanctum

Et dividitur in partes duas. In prima ostendit gravitatem huiusmodi peccati. In secunda inquit quid sit istud peccatum ibi. Sed queritur quid sit etc. Et dividitur in partes tres secundum tres assignationes huiusmodi peccati quas facit. Secunda ibi. Est et alia huiusmodi peccati etc. Tertia ibi. De hoc quoque peccato etc. Prima dividitur in duas. In prima ponit assignationem quandam peccati in spiritum sanctum magistralem. In secunda movet quandam questionem et solvit ibi. Sed queritur verum omnis obstinatio mentis etc. Est et alia huiusmodi etc. Hic ponit secundam assignationem ex verbis Augustini sumpta. et primo ponit eam. Secundo ex verbis eiusdem ostendit quomodo sit accipienda ibi. Illam tamen diffinitionem secundum Ambrosio. Et primo ponit eam. Secundo removet quoddam dubium quod posset esse. ibi. Non itaque distinctio illa verborum. Hic. vi. queritur. Primo an sit peccatum in. s. s. et quid sit. Secundo utrum sit distinctum ab aliis peccatis. Tertio de speciebus eius. Quarto de irremissibilitate ipsius. Quinto utrum peccatum in. s. s. perigat alia peccata. Sexto quibus conveniat in. s. s. peccare.

Primo sic peccat. ut quod nullum sit peccatum in. s. s. quod secundum quod in. s. s. dicitur. Illi dicitur in. s. s. peccat quibus placet malitia pro se sicut piis bonitas sed malitia nulli pro se placet: quod malum est pro voluntate et nullus ad malum irredens operatur ut Dico. dicit. ergo secundum hoc nullus in spiritum sanctum peccat.

Pre. omne peccatum hois ex corruptione nature nascitur. sed peccatū qd est ex corruptione nature est ex infirmitate: cū autē peccatur per infirmitatez: non peccatur in. f. f. vt in littera dicitur. ergo nullum peccatū est in. f. f. Pre. Aug. dicit q omne peccatum ex errore est: sed error ignorantiam excludit: qd autē per ignorantia est p̄iudicium cōtra pctm̄ in. f. f. ergo nullum peccatum est in spiritū sanctū. Pre. si alius quis peccat in. f. f. aut est in statu vie aut post viam: sed post viam esse non potest: q tunc nō erit temp̄ merendi ⁊ demerendi vt plures dicunt. sed recipiēdi pro his que gessit siue bonum siue malum. Similit̄ nec in statu vie: qz de nemine desperandū est s̄z Augustinum. dum ait. peccatum aut in spiritum sanctum est peccatum desperantium: qz pro eo oratio tenditur. p̄me Jo. vlti. ergo nullus in spiritū sanctū peccat. Pre. quorū vna est maiestas ⁊ gloria vna est offensa: sed patris ⁊ filii ⁊ spiritus sancti vna ē diuinitas equalis gloria coeterna maiestas. ergo ⁊ eorum est vna offensa. ⁊ ita cum peccatum in. f. f. diuidatur contra peccatum in patrem ⁊ filium: videtur q nullum peccatum sit in spiritum sanctum. Contra est quod dicitur Mat. tertio. Qui blasphemauerit in spiritum sanctum non remittetur ei in eternū. Preterea. sicut potentia attribuitur patri sapientia filio ita bonitas spiritui sancto. sed peccatū quod fit ex impotentia dicitur peccatum in patrem: quod fit ex ignorantia in filium. ergo quod fit ex malicia in spiritum sanctum: cum ergo aliquid tale peccatū sit erit aliquid peccatum in spiritum sanctum. C. R. nō dō. q peccare in spiritum sanctum dicitur dupliciter aut quia peccatur contra personam spiritus sancti: aut quia peccatur contra attributum persone: peccatur contra personam spiritus sancti quādo de ea male sentitur: sicut qui dixerunt spiritum sanctum creaturam esse ⁊ ministrum patris ⁊ filii: ⁊ sic etiam peccare in filium: est male sentire de p̄sona filii: sic autēz non loquimur hic de peccato in spiritum sanctū: qz sic est peccatum infidelitatis: peccare autem in attributum spiritui sancto: est ex certa malicia peccare: sicut peccare in patrem est peccare ex infirmitate: ⁊ peccare in filium est peccare ex ignorantia: vt dicat̄ peccatum in patrem quando deficit istud quod pater attribuit. s. potentia: ⁊ peccatum in filium quando deest sapientia que filio attribuitur: ⁊ peccatum in spiritum sanctum: s. quando oppositum bonitatis q̄ spiritui sancto attribuit. Differentia autem horū pōt accipi ex his que p̄bs dicit in quinto ethi. vbi ostendit q peccatum tribus modis cōmittitur vel ex ignorantia: vel ex passione: vel ex electione. ex ignorantia peccatum cōmittitur: q̄ ignorantur aliquid eorū quorum scientia a peccato impediuit. vnde ignorantia est ibi causa peccati: ⁊ hoc dicitur peccatum in filium: ex passione autēz siue innata siue illata peccatur: q̄ p̄pter impetum passionis rationis iudicium obuiat: ⁊ hoc p̄prie est ex infirmitate peccare: quod ē pctm̄ in patrem. ex electione autē peccatur quando hō delibens peccato adheret: nō quasi aliqua tentatione victus: sed qz propter hoc q̄ habet corruptum appetitum placet sibi illud peccatū s̄m se: ⁊ hoc est ex malicia peccare: quod est peccare in spiritum sanctum. C. Ad primum. ergo dōm: q malicia sub ratione malicie nullus vnq̄ voluit: sed s̄m q peccatum estimatur bonum ipsi peccanti: quasi quietans corruptū appetitum: p̄pter hoc s̄m se desideratur. C. Ad secūdu

dōm: q̄ res non habet sp̄m̄ nec denominatur a causis primis sed a causis proximis corruptio ergo nature que est infectio fomitis non est proxima causa cuiuslibet peccati: cum aliquando homo sine aliquo in centiuo concupiscentie peccatum eligit: sed est causa prima: quia ex corruptione nature inest hominū q̄dam debilitas vt facilius in peccatum ruat: ⁊ id̄ non oportet q omne peccatum p̄pter hoc ex infirmitate esse dicatur. C. Ad tertiu dōz: q error ille ex quo oē peccatum procedit est error electionis s̄m que p̄bs omnem malum ignorantem eē dicit. hec at ignorantia non causat inuoluntarium imo est ex voluntate causata: quia ex ipsa inclinatione corrupte voluntatis in peccatum que est per habitum vel passionem consequitur vt h̄ quasi bonum aliquis eligit quod voluntati placet. vnde ex tali ignorantia non dicimus peccatum in filium. peccatū eni in filiū est q̄ principalis causa peccati est ignorantia. C. Ad quartū dōm: q peccatū in. f. f. nō est desperatū ex parte medici curatis. s. dei q̄ imensitate sue misericordie quibz in statu vie saluare pōt. sed est desperatū ex parte ipsius morbi: qui q̄tum in se est omnem viam curationis excludit: vt infra patebit. C. Ad quintū dōm: q quis sit vna maiestas trium personarum: n̄ persone distinguuntur p̄prietatibus personaribus: ⁊ etiam quedāz appropriatur vni que non appropriat̄ alii persone. ⁊ s̄m hoc attingit q̄ aliquid peccatū d̄ esse sp̄aliter in filium vel in. f. f. dupliciter: vel qz male sentit̄ d̄ his que sunt propria filii vel spiritus sancti: ⁊ sic non accipitur hic peccatum in. f. f. vel qz peccatur p̄tra appropriatū filii vci. f. f. ⁊ sic hic sumitur peccatū in spiritum sanctum.

D. scōm sic pcedit. videt̄ q peccatū in. f. f. nō sit determinatū gen⁹ pcti. Sicut. n. pctm̄ qd ex industria gerit̄ est peccatū in. f. f. ita peccatū qd est ex infirmitate ē in patre: qd ē ex ignorantia est in filiū. sed pctm̄ ex infirmitate nō notat determinate aliqd gen⁹ pcti sed pcti. circumstantia. s̄ nec peccatū in. f. f. ē determinatū genus pcti. C. Pre. peccare ex industria ⁊ ex certa malicia: ē peccare ex electiōe vt dictum: sed vnusq̄q̄ habens habitum viciōsū ex electiōe peccat. vt ex. vii. ethi. p̄z. vbi distinguit̄ int̄peratū p̄tra incontinentē: quorū p̄mus habēs habitum p̄ electionē peccat: secūdu per passionē. ergo peccare ex habitu est peccare ex certa malicia: quod est peccatum in spiritum sanctum. sed peccatum ex habitu procedens non nominat determinatū gen⁹ peccati. ergo nec peccatum in spiritum sanctum. C. Preterea. in littera assignantur diuersē species peccati in spiritum sanctum: vt desperatio: obstinatio: ⁊ multa huiusmodi: sed ista se habēt ad omne genus peccati: quia nullūz genus peccati est quod iterdum ex desperatione oriri non possit: ⁊ sic de aliis. ergo peccatum in spiritum sanctum non est determinatū genus peccati. C. Preterea. peccatum in spiritum sanctum dicitur quod est contra appropriatū spiritus sancti. sed omne peccatum mortale cōtrariatur gratie que appropriatur. s. f. ergo omne peccatum mortale debet dici in. f. f. C. Preterea. mors animē est vt Augu. dicit separatio anime a deo: sed qdlibet peccatum mortale separat animam a deo. ergo quodlibet mortale est ducens ad mortem: s̄z peccatū ad mortem est peccatum in spiritū sanctū vt maḡ dicit. ergo quodlibet mortale est peccatum in. f. f. C. Cōtra. qdlibet genus peccati distinguit̄ ab aliis

gñib⁹. s; peccatū in. s. f. ē qdāz gen⁹ pcti grauius ceteris vt māgister dicit. ergo ē determinatū ⁊ distinctus ab aliis. ¶ Pre. peccatū in. s. f. cū sit irremissibile distinguif ab aliis que remissibilia sūt fm remissibile ⁊ irremissibile. s; iste differentie sunt maxime distātes. ergo multo māgis distincta genera pctōz facient q̄ alique alie pctōrum differentie. ¶ Respondeo dō: q̄ vt supra dictū est peccatū in. s. f. dicit qd ē ex certa malicia vel industria siue electiōe: qd idē est. Quod aut aliq̄s ex certa deliberatōe actū pcti eligat non impulsus aliqua passiōe pōt cōtingere dupl. aut per pōnem alicuius in eligente p̄ qd inclinā in talē actū sicut in sibi silem. sic. n. ois hōis habitū vel pcti vt vir tutis inclinā in act⁹ siles suis habitibus: qz naturalis appetitus rei est in id qd sibi sile est. ⁊ hoc mō q / cunqz hz habitum intemperantie eligit actū intemperantie: ⁊ sic de aliis pctis. Alio aut modo ex certa de liberatione peccatū eligif qñ volūtas reicit illud per qd hō a peccato retrahi possit. Verbi gratia aliq̄s ppter expectatōē futuri premii abstinet a pctō. si ergo aliq̄s spem futuri premii abiciat volūtariē vt ali qd huiusmodi qd a pctō retrahēbat eliget hoc qd sibi erit delectabile fm carnē qñ per se bonus: ⁊ ita ex certa malicia peccabit. Sumēdo ergo primo modo peccatū ex electione nō noiatur aliquod genus peccati determinatū: s; qdā peccati circūstantia: vt. s. act⁹ ex hitu peccat: qd in oib⁹ gñibus pctōz ptingit. sed i scdo mō spāle peccatū dicit qd ex electiōe ptingit: qz spāle peccatū dī ex spāli obiecto. hoc aut ē spāle obiectū volūtatis in quo peccat. s. hoc qd a pctō natum erat retrahere cui volūtas dissentit ab eo spōte recedens. pctm̄ aut in. s. f. non proprie dī illd qd ex electiōe peccatū pmo mō: sed qd scdo mō ex electiōe peccat. qz pctā ⁊ specificant ⁊ nominant ab obiectis. obz aut in hoc pctō ē: hoc qd a pctō retrahēbat. ⁊ illd est bonitas qdā vel aliq̄s effectus spūi scō appropabil. ⁊ iō pctm̄ in. s. f. determinatū gen⁹ pcti nominat. ¶ Ad primū ergo dōm: q̄ cū aliq̄s h scdo mō ex electione peccat qd ppe pctm̄ in. s. f. dī: p̄siderant sibi duo actus: quoz vtrūqz pctm̄ ē: ⁊ p̄mus est cā scdi. verbi grā. aliq̄s vno actu volūtatis p̄mia eterna p̄tēnit eorum spem a se abiciens ⁊ in hoc ipō peccat: ⁊ qz desperat de premio icidit in actū fornicatōis: ⁊ h act⁹ in eo ex certa electione puenit ppter p̄cedentē actum. vñ p̄ q̄ cū dī pctm̄ ex industria ipā industria q̄ notat eē cā pcti ē qdā pctm̄ ⁊ ē determinatū pcti gen⁹. ⁊ B̄ pprie ē pctm̄ in. s. f. s; infirmitas vel ignorātia nō nominat peccatū aliq̄d: s; penā tm̄. ⁊ iō ex ca nō designatur spāle pctm̄. ¶ Ad scdm p̄ rñsio p̄a que dca sūt ¶ Ad tertiu dōz q̄ pctm̄ in. s. f. nō dī ille act⁹ scds q̄ ex pmo vt dictum ē cātur nisi forte fm q̄ virtus p̄mi actus manet in eo. sed ipse primus actus ē pprie peccatū in. s. f. ⁊ iō nō ē incōueniens vt ex vno determinato pctō oia pctā possint oriri vt supra dictum est. ¶ Ad quartū dōm: q̄ cōtrariari gratie cōtingit du ⁊ pliciter: pmo directe ⁊ p se. ⁊ hoc fit dū aliq̄s grām actualiter despiciat. vel aliq̄d ad grāz prinēs: ⁊ sic opponit grē pctm̄ in. s. f. scdo indirecte ⁊ quasi ex consequenti. ⁊ sic oē pctm̄ mortale grē opponit. qz p̄ pctm̄ mortale querit aliq̄d qd sil cū grā eē non pōt. ¶ Ad qntū dōm: q̄ pctm̄ mortale q̄tm̄ ad aliq̄d ē sile mortis ⁊ q̄tm̄ ad aliq̄d egritudinē inq̄tm̄. n. separat a deo q̄ vita est mortis silitudinē hz: ⁊ hec est mors prima. in quantum aut ad h manet possibilitas redeundi ad vitā hz silitudinē egritudis ducētis ad mortē p̄dēna

tiōis q̄ ē mors scda q̄ oio silitudinē mortis retinet dū per eā hō a deo separat ⁊ ad vitā grē possibilis reditus nō ē: sicut aut in egritudinib⁹ corporalib⁹ qdā sunt curabiles qdā aut nō q̄tm̄ ē de natura morbi: ⁊ he dī cūtur infirmitates ad mortē: ita ēt in pctis illa tm̄ peccatoz mortaliū ad mortē dicunt q̄ q̄tm̄ in se est irremissibilia sūt. dicitur ergo peccatū eē mortale a morte prima: sed ad mortē ppter mortē secundam.

D tertiu sic peccat. videt q̄ incōueniēter as signent in sra spēs pcti in. s. f. Nullus enī desperare pōt credens remissionē peccatorum in ecclesia fieri: sed negare remissionē peccatorum: est infidelitatis. ergo desperatio est spēs infidelitatis ⁊ nō peccati in spiritum sanctum. ¶ Pre. illud qd ē infinitum nullus potest nimis extendere: sed misericordia dei infinita est. ergo nullus peccat ex B̄ q̄ dei misericordiam nimis errendat. ⁊ ita videtur q̄ nimis presumere de dei misericordia non sit peccatū. i. s. f. vel species eius. ¶ Pre. accidentia non constituunt spēm: sed impnia est quodā accidēs peccati: sicut duratio cuiuslibet rei est accidēs eius qd solum impnitentia dicere videt: vt i. peccatū vsqz ad mortem duret: ergo in pnia non est aliqua spēs peccati.

¶ Pre. p̄teritū ⁊ futurū nō diuersificant spēm: sed impnia ⁊ obstinatio nō differunt nisi fm p̄teritū ⁊ futurū: qz impnia est ex hoc q̄ de p̄teritis cōmissis homo non penitet. obstinatio aut est in hoc q̄ futuris cōmittendis firmiter pposito inheret. ergo impnia ⁊ obstinatio nō sunt due species peccati in spiritu sc̄m.

¶ Pre. veritas appropriatur filio qui dicit Jo. xiiij. Ego sum via veritas ⁊ vita: sed peccatum in filius est qd ē p̄tra appropriatū filii. ergo ipugnatio veritatis nō est pctm̄ in. s. f. s; i filii. ¶ Pre. inuidia ē vnum capitale vicioz vt supra dictū est: ⁊ nō est grauius inter ea: sed alia peccata capitalia nō ponuntur species peccati in. s. f. ergo nec innidentia fraterne gratie debet peccatum in spiritum sanctū dici. ¶ Pre. oppositor genē diuersē sūt species peccati in spiritu sanctum qd est ex certa malicia ex opposito diuidit contra peccatū in patrē vel filium: qd est ex infirmitate vel ex ignorantia: cū igitur quodlibet peccatum predictorum: vt desperatio: presumptio: ⁊ huiusmodi possit ex infirmitate vel ex ignorantia accidere videt: q̄ nō pueniēter assignet spēs pcti in. s. f.

¶ Pre. aliq̄s nō peccat ex electiōe put pctm̄ in. s. f. ex electiōe dī: nisi remoueat oia q̄ a pctō retrahere possunt: quolibet. n. retrahēte manēte peccatū nō eligif: s; oia retrahentia a pctō nō tollūtur: nisi per oia sex enumerata. q̄ nullū istoz. vi. per se sumptū ē species pcti in. s. f. sed sil accepta p modū partū integraliū faciūt vñ peccatū in. s. f. In p̄rariū ē qd i littera de terminat p auctoritates scōz. ¶ Rñō dō: q̄ sicut dicitū est peccatū in. s. f. pprie loquendo fm q̄ est determinatū gen⁹ pcti p̄sistit in actu volūtatis abiciens id p qd aliq̄s a pctō retrahit: cōtingit aut dupl: retrahit. n. aliq̄s a pctō ⁊ opaf bonū ppter se ⁊ aliq̄s ppter aliō. ppter aliud at dupl vel ad vitā ad supplicia vel ad psequēda p̄mia: ⁊ neutz virtuosū est q̄ bonū pp se opaf ⁊ malū pp se fugit. ⁊ h deo tollit p̄sumptionē q̄ p̄uat timorē supplicioz: ⁊ p desperationē q̄ tollit spem premioz. ppter se. n. aliq̄s operaf bonū vel fugit malū qñ mouet p̄ncipalē et aliquo qd in ipō actu virtutis vel peccati est: h aut est duplex: aliquid enim p̄nt considerari in actu virtutis vel vici: vt est qdā hūanū bonū: ⁊ aliq̄d vt ē qdā diuinū

Si ergo consideretur actus peccati ex parte eius quod est humanum in actu: sic duo possunt ibi esse vel delectatio indebita et deformitas actus: et ex utroque aliquis a peccato retrahitur. et sic sunt due species peccati in. f. f. obstinatio et impnia: quia per obstinationem aliquis firmiter adheret delectationi ac si non esset incompetentis per impnitentiam autem non vitat deformitatem que est in actu que erat ratio penitendi. **Diuiduntur autem in actu virtutis:** quod etiam a peccato retrahitur est duplex unum. scilicet veritas fidei que si dirigens: et aliud sicut inclinans. scilicet ipsa gratia per. f. f. in ecclesiam diffusa. **Prima penitentia est impugnatio veritatis agnita.** **Prima secundum invidentiam fraterne gratie** Quidam autem sic accipiunt distinctionem harum species. dicunt enim quod peccatum in. f. opponitur specialiter gratie penitentia per quam fit remissio peccatorum. ad remissionem autem peccati quedam eriguntur ex parte remittentis: quedam ex parte eius cui remittitur: et quedam ex parte eius per quod fit remissio: ex parte remittentis concurrunt duo. scilicet misericordia: et contra hoc est desperatio: iniustitia: et contra hoc est presumptio. ex parte eius. n. cui remittitur duo. scilicet propositum non peccandi: contra quod est obstinatio et dolor de commissis: contra quod est impnia. ex parte eius per quod fit remissio duo. scilicet fides ecclesie: contra quam est impugnatio veritatis agnita: et gratia que datur in sacramentis: contra quam est invidentia fraterne gratie.

Ad primam ergo dicitur: quod desperatio secundum quod est species peccati in. f. f. non puenit ex hoc quod aliquis neget remissionem peccatorum. sed quod remissionem peccatorum quam fieri credit ut liberius vacet peccatis: sponte a se abicit: dum non vult tendere in hoc quod remissionem peccatorum sequatur. **Ad secundam dicitur:** quod presumptiosus non peccat ex hoc quod dei misericordiam nimis magnam arbitretur: sed quod iniustitiam eius: et in hoc est misericordie derogat abutens ea ac si non esset iusta.

Ad tertiam dicitur: quod sicut perseverantia dicitur dupliciter et uno modo est virtus specialis put dicitur propositum perseverandi in bono incepto usque ad finem et alio modo est circumstantia aliarum virtutum prout dicitur actualem durationem in actibus virtutum usque ad mortem: ita etiam et impnitentia secundum quod dicitur propositum non penitendae: est species peccati in. f. f. secundum autem quod dicitur permanentia: est in peccato usque ad mortem negatio peccati penitentia: sic est accidens vel circumstantia aliorum peccatorum.

Ad quartam dicitur: quod obstinatio et impnia non differunt secundum preteritum et futurum. potest enim aliquis dici impnitens qui proponit etiam de peccatis que faciet non penitere: sed differunt secundum diuersasque in peccato attendunt: quod respondet eis quasi obiecta ut in prima assignatione dictum est. **Ad quintam dicitur:** quod veritas: sapientia: et huiusmodi possunt dupliciter considerari: vel secundum propriam rationem: et sic appropriatur filio: vel secundum quod habeat rationem doni. et secundum hoc appropriantur spiritui sancto qui est primum donum in quo omnia dona donantur: ut in libro primo distinctio. xviii. dicitur est. et ita aliquis impugnans veritates agnitae ex certa malicia in. f. f. peccat.

Ad sextam dicitur: quod invidia potest esse duplex: quedam que est de prosperitate vel exaltatione hominis. et quedam que est de exaltatione gratie: sicut quod multi ad dei gratiam pervertunt vel aliquid huiusmodi et talis invidia solum est peccatum in. f. f.: non quod est invidia fratris: sed invidia fraterne gratie. **Ad septimam dicitur:** quod quilibet istorum que dicitur sunt potest dupliciter accidere. uno modo ex hoc quod per se voluntas tendit in unum quodque ipsorum ut quod aliquis non vult habere spem de futuris premiis: aut non vult veritati note assentire: et sic de aliis. et hec

tantummodo sunt species peccati in. f. f. quod sic per se loquendo est desperatio vel presumptio. et sic de aliis quando voluntas per se in actu desperationis labitur. **Secundo modo potest accidere ex aliquo exteriori ut propter defectum rationis regentis: vel propter aliquem imperium alicuius impellentis: sicut quando per infirmitatem vel ignorantiam aguntur. et sic non sunt species peccati in. f. f. quia sic non est dicendus aliquis desperatus per se sed per accidens.** **Ad octauum dicitur:** quod quibus multa sunt que a peccato retrahere possunt secundum que distincte sunt species peccati in. f. f. tamen aliquis propter unum illorum tamen a peccato retrahitur et aliter propter alium: et ideo non oportet ut omnia semper concurrant ad hoc quod fit peccatum in spiritum sanctum.

Ad quartum sic proceditur. videtur quod peccatum in. f. f. non sit irremissibile. Remissio enim peccati fit per gratiam. sed ubi abundavit delectum abundavit et gratia. **Rom. quinto.** Cum ergo peccatum in spiritum sanctum sit gravissimum: videtur quod maxime sit remissibile. **Pro.** charitas est perfectior spes: et fides prior ea. sed peccatum oppositum fidei. scilicet infidelitas et oppositum charitati. scilicet odium sunt remissibilia. ergo et desperatio que opponitur spei est remissibilis: et eadem ratione alie species peccati in spiritum sanctum. **Pro.** quatuor dicitur in nobis: sicut penitentia: infirmitas: concupiscentia et malicia. sed infirmitas et ignorantia excusando peccatum remissibile ipsum reddunt. ergo et eadem ratione malicia. et ita peccatum in. f. f. quod est ex certa malicia remissibile erit. **Pro.** in hoc dicitur homo ab angelo differre quod homo habet veritabilitatem electionis mutabilem. angelus vero imutabilem: quia ab eo quod semel eligit non potest remouetur: sed peccatum in. f. f. est peccatum hominis. ergo si homo per electionem in ipsum consentiat iterum potest electionem mutare et ab eo recedere. sed peccatum remittitur per hoc quod ab eo recedit. ergo peccatum in. f. f. est remissibile. **Pro.** irremissibile tollit potentiam remissionis. cum ergo dicitur peccatum in. f. f. irremissibile aut negatur potentia remissionis ex parte remittentis: aut ex parte eius cui fit remissio: non primo modo: quia potentia ipsius dei qui solus peccata dimittit: est infinita ad omnium peccatorum remissionem: se extendens: sicut nec secundo modo: quia potentia ad remissionem ex parte eius cui fit remissio est liberum arbitrii. in statu vite existens: quod est post peccatum in. f. f. manet ergo peccatum in. f. f. nullo modo est irremissibile. **In contra sunt auctoritates que in ista inducuntur.** **Pro.** peccatum virtuti opponit. sed de virtute perfectissima. scilicet charitate dicitur perne **Cor. xiii.** quod nunquam excidit quibus multi eam amittunt. ergo et peccatum in. f. f. quod est gravissimum peccatorum dicitur irremissibile et si quandoque remittatur.

Ratio dicitur: quod de peccato in. f. f. duplex est opinio: ut ex littera colligi potest: quodam enim accipientes in penitentia putant esse circumstantia peccati ut dicitur est assignat quibus species peccati in. f. f. que. scilicet supra impnitentie amiratae sunt: et dicitur quod nulla illarum specierum habet complete rationem peccati in spiritum sanctum: nisi secundum quod adiungitur est hec circumstantia: ut scilicet usque ad mortem in desperatione vel obstinatione perdurent: et secundum hoc dicitur peccatum in spiritum sanctum irremissibile: quia nunquam remittitur vel remitti potest: quia post mortem homo confirmatur in gratia vel in peccato secundum quod fuit in statu mortis sue: ut dicitur **eccl. xi.** lignum in quocumque

q3 loco ceciderit ibi erit. sed istud non videtur ee conueniens: quia secundum hoc omne peccatum quod vsq3 ad mortem perdurat irremissibile est: siue sit in patrem siue in filium: et ita peccatum in. s. f. non esset alio modo irremissibile q3 peccatum in patrem vel filium: quod est contra tertium euangelii: nisi forte diceretur: q3 omne peccatum in patrem vel in filium e peccatum veniale. q3 Bre. dicit in quarto dialogorum peccata venialia etiam post hanc vitam remitti. sed hoc est expresse falsum: quia ignorantia non sic semper excusat peccatum vt non sit damnabile: sed vt sit minus damnabile. Et ideo alii dicunt q3 i penitentia que dicit continuam durationem peccati vsq3 ad mortem non est necessaria ad hoc q3 sit peccatum in spiritum sanctum: quia etiam vno solo motu voluntatis pot homo in. s. f. peccare sicut et in ceteris peccatis contingit. et fm hos assignantur species peccati in. s. f. vi. sicut dictum est: fm hos autes op3 dicere q3 peccatum in spiritum sanctum no dicitur irremissibile q3 nunq3 remittatur: sed q3 no h3 de se aptitudinem ad hoc q3 remissibile sit: et hoc precipue propter tres causas. vna est ex causa mouente ad peccandum q3 q3 enim infirmitas vel ignorantia ad peccandum peccatu creant q3 nata sunt peccatum excusare in parte vel in toto. ppter hoc inuoluntarium creatur vel simpliciter vel fm quid: ex tunc peccatum remissibile dicitur quod habet in se vnde facile remittatur. ppter hoc q3 ex causa excusante pcedit. Peccatu autē qd ex industria fit nullam rationem excusatois habet et id dicit irremissibile: q3 non habet in se vnde excuset et ppter hoc ad remittēdū sit facile. **S**ed aē ratio sumpta ex modo inclinatiois voluntatis in peccatu: q3 vt pbs dicit in. vii. et bi. finis in opalibus est: sicut principiu indemonstrabile in speculatiuis: error autē i speculatiuis qui est circa principia indemonstrabilia difficile remoueri pot: eo q3 non pnt accipi aliqua magis nota per que error impobet: ita et in practiis qn ali quis alicui pctō vt fini adheret: quasi in eo sua beatitudine pstitues no pot tali peccato de facili remediū adhiberi: q3 nihil e aliud magis a peccate dēlectū: p cuius psecutionē h in quo vltimū finē ponit dimittat. Quicūq3 aut ex electōe peccat vel ex industria adheret pctō qd eligit q3 p se bono: et sic fini. et id tale peccatu no d facili medicinā recipit. vñ pbs i. vii. et bi. per hoc ondit q3 incontinēs q3 ex passioe peccat: siue infirmitate facilius curat q3 intēperat q3 peccat ex electōe siue ex industria: et he due predictae cause ostendūt eam irremissibilitatis no solū in pctō q3 proprie dicit in. s. f. sed et in quolibet pctō qd ex electōe fit. **T**ertia autē cā que pprie pctū in. s. f. respicit sumit ex ei? obo. q3 peccatu in. s. f. est ex hoc q3 voluntas a se repellit id p qd remissio pctō fit. vñ sicut egritudo dicitur incurabilis q3 fastidiū medicine faceret: ita et peccatu irremissibile dicitur per cuius actū spūalis medicina directe repellit: et tñ sicut ille morbus corporalis virtute diuina miraculose curari pot: ita et huiusmodi peccatu per misericordiā diuinā quasi miraculose remitti pot. **A**d primū ergo dōm q3 peccatu in. s. f. precludit via zgratie. et ideo peccato in. s. f. manente ex parte ipsius peccatis no remanet facultas ad grām. s3 remoto isto pctō per imēstatē diuine misericordie pot postmodū esse gratie habūdantia in hō maxime humilief ppter grauitatem pcedētis peccati. **A**d scđm dōm: q3 spes directe est eoz in q3 sic in vltimū finē tendimus. et id remotio spei tollit finē:

et id desperatio e irremissibile peccatu sicut et error: pncipioz est insanabilis. charitas aut no tantū est finis sed et eoz q3 sūt ad finē. s. f. proximoz. et id si peccat ptra charitatē primi: no tñ ppter hoc directe peccat ptra charitatē dei. vnde ex parte illa manet via ad curationē. Si autē directe ptra charitatē peccat put e director: finis: sic irremissibile peccatu erit et i. s. f. et hoc est quādo quis inuidet grē q3 etiā recōciliat est. **S**ilr etiā dō: de fide: q3 infidelitas pot pcedere vl ex ignorantia: et sic h3 palliū excusatois: et facile remittit vel e ex certa malicia: et sic est peccatu in. s. f.: qd est impugnatio veritatis agnite. **A**d tertiu dō: q3 malicia no creat inuoluntariū sicut infirmitas et ignorantia. et id no o3 q3 peccatu excuset vel alieniet sicut illa faciūt. **V**el dōm q3 malicia ex qua peccatu qd in. s. f. dicitur pcedit noiat quēdam actū pcti ut actū desperationis vel obstinationis et hmoi: et no sumit h3 q3 e penal pro ut dicit defectū quēdam rōnalis aie fm quē in malus facile inclinabilis e. **A**d quartū dōm: q3 peccatum aliqd pot ee irremissibile duplr vel ex genere peccati. et sic peccatu in. s. f. irremissibile dicitur: vl ex statu peccatis: et sic o3 peccatu in. s. f. in quo vna finis e irremissibile siue sit hois siue angel: et fm hoc excipit differentia hois et angel: q3 status vie in angelis finitur statim post primā electionē: no aut sic est in hoibus. **A**d gntū dōm: q3 cū dicitur peccatu irremissibile no priuat potentia absolute ad remissionē sed magis aptitudo vel facilitas quedaz.

D gntū sic pcedit: vñ q3 aliqs i pmo actu peccati no possit peccare in. s. f. h3 q3 hoc peccatu perigat alia pctā. **D**icit. n. Ber. quarto s̄mo ne supercantiā. nemo repete sit sumus s3 paulati pficere volo. ergo ecōtrario nullus repete fit pessim? h3 peccatu i. s. f. est grauissimū. ergo no statim aliqs hoc peccato pot peccare. **P**re. Bre. in moralib? erponens illud Job. xxxv. **C**lamorē ductū et c. **D**icit q3 vicia q3 pmo mentē inadūt cū quadā rōne hoiez quasi persuadēdo ad modū ducis vincūt. h3 post modū mē per diuersa vicia irrōnabilr dissipat: h3 peccatu i. s. f. est maxime a puatione rōnis recedēs. ergo no p̄t ee p̄mū: h3 o3 q3 sequat alia pctā. **P**re. pbs dicit i. v. et bi. q3 no e in p̄tate hois vt statim iniusta operet: sicut iniustus facit. h3 iniustus operat iniusta delectaliter et ex electōe. ergo non est in potestate hois vt statim et ex electōe peccatu faciat: q3 q3 at peccat in. s. f. ex electōe peccat. ergo et c. **P**re. sicut spei opponitur desperatio: ita meritis opponitur demerita. sed spes p̄supponit merita. est. n. spes certa expectatio future btitudinis ex meritis et grā pueniēs. ergo et desperatio p̄supponit demerita: et sic saltē hec spes pcti i. s. f. o3 q3 ad alia pctā sequat. **P**re. pnia et ipnia cū sine opposita sūt circa idē: h3 pnia est dolor de cōmissis. et ipnia aliq pctā cōmissa p̄supponit. **C**ōtra. pctōz q3 hnt act? distinctos: vnū ad sui eē: alterz no p̄supponit. h3 peccatu i. s. f. h3 actū ab aliis pctis distinctū: q3 est abicere id per qd q3 a pctō retrahit vt dictū est. **Q**no de necessitate alia pctā p̄supponit. **P**re. peccatu in. s. f. p̄sistit h3 q3 voluntas reicit id per quod a pctō retrahi deberet. h3 voluntas se h3 ad vtrūq3 oppositoz. q3 pot hō statim in. s. f. peccare vel n̄ peccare. **I**n hō dō: q3 sicut supra dictū est in pctis quoq3 vnū dicit ex altero nasci: non consideratur quid semp fiat sed quid in pluribus contingat ppter quandam aptitudinem quam habet vnum peccatu: q3 ex alio frey quenter oriatur: sicut fraus assignatur filia auaritie:

que tñ pōt ex luxuria vel ex alio vicio oriri: Quis ex auaritia sepi? oriat. illd aut peccatū hz aptitudinem vt ex eo aliud oriat: cuius obm est vehemētius appetibile vt supra dictū est. h aut est qd hz malore apparenā boni. vñ illd pctm cui? obz maxime recedit a rōne boni: illud minime pōt eē primū. sed quasi semper l. frequentius ex alio oritur. r tale est pctm in spiritūsanctū: put speciale peccatū ponitur. r ideo vt sepius r quasi semper sequitur ad alia pctā: non tñ ita q nō sit possibile vt etiā homo i pmo actu pcti i. s. f. peccet: r precipue in duabus vltimis spēbus. s. ipugnatō veritatis agniti r inuidia gratie qua reconciliati sumus. qz iste species maiorem vident habere distinctionem ab aliis peccatis. Sz tamen h etiam cōtingit in aliis speciebus si diligenter cōsideres. potest eni aliquis statiz in spectis diuersoz hoium status abutere spem future glie ppter difficultatē perueniendī ad ipam. r ppter delectatōes eoz q de ea nō curāt. r silt firmare in h aium suū vt suaz voluntate ē in oibus sequatur: qd ē obstinatōis: r sic de aliis.

C Ad primū ergo dōz q nō ē silt pfectu virtutis r de cāu i pctm: qz plā requiruntur ad actū virtutis qz ad actum peccati r ad actum virtutis erigitur homo p gratiaz. s. i actu pcti p seipz quis cadere potest. **C** Ad scdm dōz: q Bre. ibi assignans origines vicioz cōsiderat id qd vt sepi? accidit: nō quin alr possit accidere h. n. ad morale pertinet: r et ad naturalē: qz cāe naturales r multo plus morales deficiūt in minoz pte: qz nō sūt necessarie. **C** Ad tertū dōm: q pctm in. s. f. vt supra dictū est nō ē hoc mō ex electōe sicut hñs habitū ex electōe peccat imo p actus pcti in. s. f. precederet habitū aliqz bitus acgrif. r iō obiectō nō pcedit: qz intuitus ex electōe peccat sicut hñs habitū. **C** Ad quartū dōm q spes nō semper perigit merita i actu: sed solū in pposito sperātis. silt ē r desperatio: nō o3 q p supponat aliqua demerita pcedentia in actū. **C** Ad quintū dōm: q pnia fm q dicit actū nō ē nisi de malis preteritis: s. fm q dicit habitū quo qz dē penitentiū nō erigit q aliqua pctā cōmiserit: s. qz hēat hoc ppositū: vt si cōtingeret ipm peccare q statim penitenterā ēt ad rōnem impnie sufficit vt aliqz nūqz peniteat d pctis si q pmitter.

D scrtū sic pcedit. videt q Adā in. s. f. peccauerit. nō. n. peccauit in patrē: qz nō peccauit ex infirmitate: neqz ēt in filiū: qz nō ex ignorātia: cū infirmitas r ignorātia an pctm nō fuerit. g rē r linquit q peccauit i. s. f. **C** Pre. nimia psumptio de dei misericordia ē pctm in. s. f. sed adaz peccās dē dei misericordia cogitauit: vt Aug. dicit vt supra disti. xrii. habitū est. ergo videt in. s. f. peccasse. **C** Cōtra peccauit appetēdo sciam: s. scia appropriat filio. ergo magis peccauit in filiū qz in. s. f. **C** Pre. Aug. diē q quis adam nō fuerit seductus in hoc si quo mulier tñ in hoc seductus ē q credidit veniale qd mortale erat: s. pctm qd est ex seductōe ē pctm in filiū. q peccauit i filiū. **I** tē videtur q prim? angel? in. s. f. peccauerit: irremissibilitas eni est ppterias pcti i. s. f. sed pctm pmi angeli fuit irremissibile. ergo fuit in. s. f. **C** Pre. eodē gñe pcti quo tūc peccauit diabolus ēt nūc peccat: s. nūc peccat i. s. f. qz inuidet gratie quei scis operat. ergo r tūc in. s. f. peccauit. **C** Cōtra. peccatū pmi angeli fuit ex hoc q potentiaz inordinate appetit: s. potētia appropriat pti. ergo peccauit i pā ptem. **C** Pre. pena nō pcedit culpā: s. malicia cōputat inter penas pcti. ergo ex malicia nō potuit eē pmi

angeli pmi peccatū qd nullū pctm precesserat.

Ratio dō: q qdam dicūt q pctm pmi hois r peccatū demonis nō fuit neqz in ptem neqz in filiū neqz in. s. f. be eni nō sunt differentie pcti absolute accepti s. pcti qd ptingit in natura corrupta. infirmitas enim r ignorātia r malicia ex pctō naturā corruptā conse / quunt. Sz sciendū q quis infirmitas nullo mō in natura itegra iueniri possit. r ita nec peccatū in patrem tñ ignorātia aliquo mō in natura itegra iueniri potuit: nō pmi q ignorātia dē puaue: s. fm q dē negative. sic. n. est defect? pns intellectu creatū in qstū creatus ē. ex hoc. n. deficit a pfecto lumine intellectus increati: vt nō oia sciat. vel saltē nō oia actu confideret: r ex tali nescia pctm pueniēs pctm in filiū dici potest. r silt etiā malicia ex qua pctm in. s. f. pcedit: nō o3 q sit pena: s. ē aliqz act? pcti vt supra dictū ē vñ r in natura itegra potuit eē pctm in filiū r in. s. f. Sciendū tñ q pmi actus pcti pmi hois r angeli nō fuit in. s. f. put pctm i. s. f. est spāle pctm qd p3 ex ipō obiecto pcti: vterqz. n. peccauit altitudinē ppiā appetendo. r iō qstū ad gen? pcti fuit pctm supbie: s. qstū ad circumstantiā pcti vtrūqz fuit pctm in filiū: qz vterqz peccauit ex hoc q nō psciderauit ea q psciderāda erāt ad euitacionē pcti: nō aut fuit pctm primū eoz ex hoc q ppa volūtate repugnaret spēi vel alicui huiusmodi: sicut fit in pctō in. s. f. **C** Ad primū ergo p3 rñsio: p ea que dēā sūt. **C** Ad scdm dōm: q quis adam peccans cogitaret dēi misericordia: nō tñ peccauit peccato p supponis: qz nō cogitauit se misericordiā consequi sine pnia: s. simul de misericordia r de pnia cogitauit vt Aug. ibidē dicit. Alia duo pcedim? Quis primū eoz nō recte pcludat vt post dicit. **C** Ad gn tū dōm: q pctm angeli nō habuit irremissibilitatē ex gñe pcti: s. magis ex statu peccātis. vt supra dictum est. r iō rō non pcedit. **C** Ad sextū dōm: q ad pnum actū pcti i angelo q fuit act? supbie psecute sūt multe alie defo: mitates pctōz: vt inuidia: odiū: r hmōi. r i tē illa potuit eē pctm in. s. f. **C** Ad septimū dōm: q pctm in patrē nō dē ex obo: sed poti? ex cā. r iō qnta potentia appetierit nō sequitur q i ptes peccauerit: qz nō ex infirmitate peccauit. vñ rō illa filis p quā cōdebat q hō prim? in filiū peccauerit nō pcludebat. **C** Ad octauum dōm q malicia ex qua peccatum in spiritūsanctū esse dicitur: non oportet vt sit pena peccati vt dictum est. r ideo ratio non pcedit qzuis cōclusio sit vera. Neqz hic neqz in futuro rē. h ideo dicitur: quia quedam peccata in futuro etiam dimittuntur: sicut venialia quedam vt Grego. dicit: nō soluz qstū ad penam: sed etiam quantum ad culpā. **N**ō p eo dico vt quis oret. si peccatum ad mortem intel ligatur peccatum in spiritum sanctū: put peccatū in in spiritum sanctum requirit finalem impenitentiam secundum vnam opinionem sic intelligendum est vt nullus pro talibus oret. quia qui vsqz ad mortem in peccato mortali perdurat postmodum orationibus non iuuatur. Si autem sumatur pro peccato in spiritum sanctum secundum aliam opinionem prout non requirit finalem impenitentiam sic intelligendū ē vt nō oret p eo qz. i. qz qz: qz tūc puerio quasi miraculosa est. vnde sicut p faciendis miraculis non quilibet orat: sed magni r sancti viri: ita nec pro talium conuersione: tamen secundum formam verborum non prohibetur oratio pro eo fieri: sed ostenditur q pceptum de orando pro proximis fidelibus non se extendit ad tales peccatores: qz propter sui peccati

enormitatem hoc merent vt a fidelibus relinquatur sicut ethnici & publicani. Qui autem blasphemauerit in spūm sanctum &c. glo. ibidem dicit. s. Mat. xii. q. blasphemā remittit spūs. at blasphemie n̄ remittit. blasphemia enim nominat ipsūm peccati genus absolute: quod contingit quandoq; ex infirmitate: sicut euz q; ex ire passione blasphemat quāq; etiam ex ignorantia: sicut in his qui errant male de deo sentientes: sed spiritus blasphemie est voluntas blasphemandi quādo. s. ex certa malicia blasphematur. & tunc est peccatum in spiritum sanctum. Discuti oportet an alium &c. huiusmodi questionis apparet solutio fm distinctionem in penitentie prius positam. si enim in penitentie sumatur pro actuali duratione in oblatione vsq; ad mortem non est aliud peccatum ab obstinatione: sed circumstantia eius. Si autem in penitentie sumatur prout dicit propositum non penitendi sic est aliud peccatum.

Distin. Quadragesimaquarta.

De potentia peccati an sit homini vel diabolo a deo.

Est predicta cōsideratiōe dignū occurrit: vtruz peccādi potentia sit nobis a deo vel a nobis. Putat quidā potētā recte agēdi nobis eē a deo. potētā vero peccādi non a deo: s; a nobis vel a diabolo esse: sicut mala volūtas nō a deo nobis eēt: s; a nobis & a diabolo. bona autē nobis a deo tantū est. Bone autē volūtatē & cognitiōis initiū nō hōi ex seipō nasci: s; diuinitus parari & tribui: i eo deo euidēter ostēdit. quia nec diabolus nec aliq; angeloz ei⁹ ex quo i hāc caliginē sūt detrusi: bonā potuit vel poterit resumere volūtatē: q; potē foret vt hūana natura postq; a deo auersa hōitatē pdidit volūtatē: ex seipsa rursus eā hēre potuiss;: mlto possibilib; hec natura hēret angelica: q; q̄to minus grauaē terreni corporis pōdere: tāto magis hac ess; predicta facultate. nō igit hō l' angelus a se bonā volūtatē hēre pōt: s; malā. sicut & de potētā inquit p similitudinez voluntatis de potentia boni vel mali differenties: q; illa sit a deo: non ista.

Auctoritatibus astruit potentiam peccādi esse a deo.

Ed plūb; scōz testimoniis indubitātē mōstrauit: q; ptās mali a deo est: a quo ē ois ptās. Ait. n. apl's non est potestas nisi a deo: qd nō de ptāte boni tm;: s; & mali itelligi o;: cū pilato veritas dicat. n̄ hēs i me ptātes nisi datū eēt tibi d sup. Ad alia nēpe hoium: vt ait Aug. cupiditatē nocēdi p se h;: ptātes autē si ille nō dat non h;: Jōq;

Quadragesimaquarta

diabolus anteq; aliqd tolleret Job dicebat domino. Mitte manū tuā. i. da ptātes. q; et nocentiū ptās nō est nisi a deo: sicut sapia ait. Per me regnant reges: tyrām p me tenent terrā. Unde ait Job de domio. Qui facit regnare hypocritā pp pueritates ppli: & d populo israel dicit de⁹. Dedi eis regē i ira mea. Nocendi. n. volūtas pōt eē abhois aīo. Doctas at nō est nisi a deo: & hoc abdita apraq; iustitia. Nā p ptāte diabolo datā iustos dōs facit suos. De hoc etiā Gre. i moralib; ait. Timoris elatio: nō ptās ordo i crimine ē. potētā de⁹ tribuit: elationē vero potētie malicia nostre mentis iuenit. Tollam⁹ ergo qd de nro est: q; nō potētia iusta: s; actōe praua dānat. his auctoritatibus aliisq; plūmis euidenter ostēdit: q; nō est ptās boni vel mali cui cūq; a deo equo: & si te lateat equitas.

An aliquādo resistendum sit potestati.

hic oritur questio nō trāsilienda silentio. Dictū est enī supra q; ptās peccandi nocendiq; nō est hōi vel diabolo nisi a deo. apl's autē dicit q; q; ptāti resistit: dei ordinatōi resistit. Lū ergo diabolo sit potestas mali dei ordinatōe: eius ptāti nō eē resistendū vidē. S; sciendū ē apl'm ibi loq; d seculari ptāte. s. rege & pncipe: & huiusmodi: q; nō est resistendū in eis q; iubet eis deus exhiberi. s. in tribus & huiusmodi. Si vero pncipis aliquis vel diabolus iusserit aliquid v' suaserit cōtra deū tunc resistendū est. Unde Aug. determinās quādo resistendū sit ptāti i lib. de natura boni ait. Si illud iubeat ptās: qd nō debes facere. hic sane contēne ptātem timendo ptātes maiores. Ipsos hūanaz rez gradus aduerte: si qd iusserit pcurator: nūqd faciendū est si cōtra pcosulem iubeat. Rursus si qd ipse pcosul iubeat: & aliud iubeat imperator: nūqd dubitat illo cōtempo illi esse seruendū. ergo si aliud imperator: aliud deus iubeant: cōtempo illo obrēperādū est deo. Doctas ergo hois vel diaboli tūc resistam⁹: cū aliqd cōtra deū suggesserit: i quo dei ordinatōi nō resistim⁹ s; obtpamus. Sic. n. pcepit de⁹: vt in mal' nulli ptāti obediamus.

Sam nunc his intelligēdis atq; ptractādis que ad verbi incarnati mysteriū pertinet: de integra mētis cōsideratione intendam⁹: vt i effābil'r vel modicuz aliqd fari deo retelante intendamus.

Explicit liber secundus finiarum de reu creatione & formatione corporalū & spiritua lū & aliis pluribus ad ea pertinentibus.

De predicta consideratione etc. Determinat de peccato quantum ad actum peccati. Sic determinat de potentia peccandi. Et diuiditur in partes duas.

In prima determinat de potentia peccandi. In secunda continuat se ad sequentem librum. ibi. Jam nunc hiis intelligendis etc. Prima diuiditur in duas. In prima inquitur utrum potentia peccandi sit a deo in secunda determinat de obedientia que debetur eis qui potentiam prelationis a deo habent. ibi. Hic oritur questio non transilienda. Circa primam tria facit. Primo mouet quoniam. Secundo narrat opinionem quorundam. ibi. Putant quidam potentiam etc. Tertio determinat veritatem. Sed pluribus sanctorum test. etc. Hic oritur quod etc. Hic inquitur de obedientia debita hiis qui a deo potestatem habent. Et primo mouet quoniam. Secundo soluit. ibi. Sed faciendum etc. Jam nunc hiis etc. Hic continuat se ad sequentia. Et primo ponit continuationes. Secundo assignat ordines. ibi. Hic est rationis ordo etc. Hic est duplex questio. Prima de potentia peccandi. Secunda de obedientia. Circa primam queruntur tria. Primo utrum potentia peccandi sit bona et a deo. Secundo cum sit prelationis officium an sit potestas multa peccata perpetrandi que nisi quis in statu prelationis esset facere non posset utrum etiam omnis prelatio a deo sit. Tertium utrum prelatio siue domini sit a deo in ordinatione nature institute vel in punitione nature corrupte.

Primum sic proceditur. videtur quod potentia peccandi non sit a deo. Possit enim peccare ut Ansel. dicit neque est libertas neque pars libertatis: sed ois potentia naturalis que est in nobis ad agendum actus humanos ad li. ar. pertinet. Sed potentia peccandi non est in nobis aliqua potentia naturalis prestat etiam que non est gratie potentia: quod per gratiam nullus ordinatur ad peccatum: cum ergo ois potentia que est in nobis a deo sit gratie nature: videtur quod potentia peccandi non sit in nobis a deo. Pre. de utro. xxxvii. dei perfecta sunt opera ergo quanto aliquid magis est perfectum magis debet computari inter diuina opera: sed actus est perfectior que potentia: cum igitur actus peccati non sit a deo nec potentia peccandi a deo erit. Pre. ad opus humanum concurrunt potentia scia et voluntas: sed voluntas peccandi non est a deo. ergo et eadem ratione nec potentia peccandi ab ipso est. Pre. a causa per se produci effectus sit similitudinem sue cause. unde a deo qui est per se causa omnium omnia producuntur retinentia similitudinem eius quantum possunt: quod a primo ente sunt entia: et a primo viuente viuentia: sed in potentia peccandi non assimilatur creatura deo. ergo potentia peccandi non est in nobis a deo. Pre. cuius usus malus est: ut Boetius dicit ipsum peccatum quod malum est. ergo et potentia peccandi mala est: sed nullum malum est a deo. ergo potentia peccandi non est a deo. Contra philosophus dicit quod potentie rationales sunt ad opposita. ergo eadem est potentia peccandi: et potentia bene operandi: sed potentia bene operandi est a deo. ergo et potentia peccandi. Pre. omne ens a deo est: sed potentia peccandi est quoddam ens. ergo et potentia peccandi a deo est. Respōdeo dō quod potentia cognoscitur per actum. unde ex consideratione actus peccati iudicium sumendum est de potentia peccandi. In actu autem peccati sunt duo. scilicet actus et

deformitas vel defectus debitarum circumstantiarum unde quod est in ipsa potentia peccandi duo attendantur. scilicet ipsa potentia que est principium actus: et hec est eadem que est principium actus ordinati: et hanc a deo est considerat et in ea defectus quodammodo secundum quem actus deficientem producere possit potestatis enim perfectissime nunquam deficient ab eo ad quod ordinata sit ut patet in necessariis. unde quod potentia impediatur vel retrahatur ab eo ad quod naturaliter ordinata est ad hanc potestatis et defectu eius in quantum. scilicet alteri agenti quod impeditur. unde cum potentia voluntatis habent sit per se ordinata ad bonum defectus a bono in actu eius: quod caretur ex aliquo defectu in ipsa per quem ab aliquo vincitur potestatis vel delecta ratione vel suggestionem vel quocumque alio: ut ab eo quod est naturale sibi ad id quod est innaturale trahatur. Hic autem defectus est secundum quod ex nihilo est. huiusmodi autem defectus. scilicet quod creatura ex nihilo fit deo directe causa non est: ut Avicenna probat. quod quod conuenit rei se non caretur in eo ex alio. Res autem creata si sibi relinquatur nihil est. unde hanc est quod ex nihilo esse non est creature a deo: quousque esse creature a deo sit: possit tamen dici quod iste defectus indirecte a deo est: non quod sicut ab agente aliquid sed sicut a non agente in quantum. scilicet ipse creature hanc non prebet: ut non ex nihilo sit: sicut dicitur in quantum quod penam est nisi si creatura huiusmodi perfectio inueniret capax non esse ut. scilicet non ex nihilo sit. et ideo hic defectus nullo modo a deo est: nec directe nec indirecte. sic ergo potentia peccandi quantum ad id quod potestatis est a deo est: sed quantum ad defectum quod implicat non est a deo. Ad primum ergo dōm: quod posse peccare dicitur non esse pars libertatis: quod non requiritur ad libertatem voluntatis ut in peccatum possit: sed sufficit ad rationem libertatis: ut in utrumque contradictoriorum possit: quousque in his qui peccare possunt per libertatem voluntatis arguitur. peccat: quod voluntas est qua peccat et recte viuunt ut Augustinus dicit. Ad secundum dōm: quod semper actus perfectior est potentia perfectioris: propter quod generis. unde actus bonus perfectior est in bonitate que potentia bona. Et sicut actus malus perfectior est in malicia que potentia mala: quia in actu malo est malicia simpliciter. sed in potentia ad malum est malum secundum quod dicitur ideo actus malus simpliciter a deo esse: sed secundum quod quid potentia autem ad malum dicitur simpliciter a deo esse. et secundum quod a deo non esse. perfectio. n. in malicia non est perfectio proprie et simpliciter dicta: sed quasi transumptiue: sicut dicimus perfectum latronem et perfectionem cecitatis ut in gnto metha. dicitur. Ad tertium dōm: quod voluntas potest dupliciter sumi. vel per ipsam potentiam voluntatis vel per actum eius et primo modo voluntas qua peccat a deo est. Secundo autem modo a deo non est. potentia autem nunquam nominatur actum: sed usus potestatis est ipsum peccatum. et ideo obiectio ex equiuocatione voluntatis procedit. Ad quartum dōm: quod est quoddam bonum perfectum et quoddam imperfectum. si ergo aliquid nomen bonitatis in nobis que a deo est secundum quam sumus ei similes sine imperfectione nominet inueniret deo et nobis conuenire: ut sapientia: bonitas et huiusmodi: sed potentia peccandi nominatur bonum cum imperfecto. et ideo deo in quo nulla imperfectio est conuenire non potest. Ad quintum dōm: quod usus rei dicitur ad quem res principaliter ordinatur. potentia autem qua in peccatum possumus non ordinatur ad malum: sed ad bonum: et ira peccare non est usus eius. unde non sequitur quod si peccatum est malum quod potentia sit mala: sed magis quod sit bona: quod deficere ab eo quod bonum est malum est.

Secundum sic procedit. unde quod non ois prelatio a deo sit. Primo per id quod dicitur Ose. viii. Spiritus reprobauerunt non ex me. Pre. illud quod peruerse sit a deo non est: sed quodammodo prelatioes peruerse acquirunt: ut patet

in symoniacis et in aliquibus hmoi. ergo non omnis prelatio a deo est. **C** Pre. prelatio concessa a summo rege non potest dici usurpata. sed Boetius dicit in quarto de consolacione. phie qd mali habet preterit usurpatam. qd eorum prelatio non est a deo. **C** Pre. qd deo dedit homo non debet auferre: sicut quod deus punitur homo non separat. **Mat. xii.** sed quibusdam iuste auferit prelationis potestatem. qd eorum prelationes non sunt a deo. **C** Pre. oec quod a deo est ordinatum est. **Ro. xiii.** sed in quibusdam prelationibus videtur magna inordinatio esse: ut quod stultus sapienti: puer seni: peccator iusto preponatur: ut plerumque contingit. qd non omnis prelatio est a deo. **C** Contra. magis videtur quod prelatio bonorum sit a deo quam malorum: sed prelationes malorum a deo sunt **Job. xxxiii.** qui regnare facit hominem. **hypo.** propter populum et. ergo et omnes prelationes sunt a deo. **C** Pre. oec quod est ordinatum est a deo: quod ex hoc ipso bonum est: sed in omni prelatione inuenitur ordo quidam superioris ad inferiorum. qd omnis prelatio a deo est. **C** Ratio dicitur: quod cum deo dicatur esse actor omnium bonorum et non sit actor mali oportet ut si in prelationibus aliquid boni et aliquid mali inueniatur quod prelatio illa a deo sit quantum ad id bonum quod est in ea: quantum vero ad id mali quod sibi adiungitur a deo non sit. Est autem in prelatione considerare tria. scilicet prelationis principium modus et usum. In quibusdam igitur quodlibet horum bonum est: quod debite ad prelationem pertinent et debite prelationis actum exercent. In quibusdam vero principium est malum: sed usus bonus: sicut qui non digne ad prelationem perueniunt vel propter eorum insufficientiam vel propter modum perueniendi ad ipsam. et tunc actum prelationis quam debite exercent sibi debito modo exercent. In quibusdam vero est e converso. In quibusdam autem utrumque est malum. **Modus** autem seu forma prelatiois in omnibus bonus est. consistit enim in quodam ordine alteri tanquam regentis et alteri tanquam subiacentis. et quod iudicium de re simpliciter dicitur: est ex consuetudine eius: quod est formale in ipsa. id simpliciter dicitur est omnem prelationem a deo esse: sed quod aliquas prelatioes non esse a deo. quod scilicet abusus earum non est a deo: vel quod est iniusta actio pro qua ad prelationem peruenit a deo non est. **C** Ad primum ergo dicitur: quod dicitur non esse deo regnasse iudeorum reges in quantum distuadente Samuele regem sibi eligere voluerunt. sed tamen ipsa prelatiois forma a deo est instituta. **C** Ad secundum dicitur: quod non est inconueniens effectum esse a deo: cuius est forma aliquid a deo non est sicut pena vel passio aliqua a deo est: cum tamen iniusta actio cuius effectus est a deo non sit. et hoc quod contingat supra dictum est. **Silr** et non est inconueniens ut prelatio quantum ad suam formam sit a deo: quantum ad iniusta actio pro qua ad prelationem peruenit a deo non sit: nisi forte permissiue. **C** Ad tertium dicitur quod mali dicuntur habere preterit usurpatam in quantum ad eam in debite perueniunt quoniam ex eis: quia indigni sunt. ut talibus per ruantur. quantum ad forte illi qui per eos affligunt digni sunt ab eis affligi. et sic in hoc eorum prelatio a deo est in pena subditorum: quod tale prelatum merentur. **C** Ad quartum dicitur: quod aliquis propter absum priuati se beneficium accepto. unde et si aliquid prelationem a deo persecuti sint tamen propter hoc quod ea abutuntur dignum est ut eis prelationis potestas auferatur: et utrumque a deo est. scilicet quod prelationem habuerunt et quod eam iuste amittunt: sicut omnes vitam a deo habent: tamen aliquis iuste vita priuatur. **C** Ad quintum dicitur: quod non est omnino inordinatum quod indigni ad prelationes assumunt: ordinat enim in penas subditorum qui hoc merentur: ut significatur **Job. xxxiii.** Qui facit regna homo prope et. **1. 13** Dabo

eis regem in furore. unde cum pena omnia a deo sit prelatioes a deo sunt.

D quartum sic procedit videtur quod in statu nature iteque prelatio seu dominium non fuit. **D**icit enim **Dre.** natura omnes homines equales fecit: sed pro meritis alios aliis occultis: sed iusta dei dispensatione subiecit. sed si homines non peccassent statum nature retinissent. ergo omnes fuissent equales et nulla in eis fuisset prelatio. **C** Pre. **Aug.** dicit. **xii.** de ci. dei. hominem ad imaginem dei factum solum irrationalibus esse prepositum: sed homo non comparat irrationalibus nisi propter peccatum: ut dicitur in psal. **Domino** cum in honore esset et. ergo si peccatum non fuisset vnus homo alium suppositum non fuisset. **C** Pre. dominium sine seruitute esse non potest. sed **Aug.** et alii sancti eodem dicunt quod seruitus pro peccato introducta. ergo est dominium seu prelatio ante peccatum non fuisset. **C** Pre. apostolus dicit prime **Tim. primo.** Iusto non est lex posita. **Sed** philosophus dicit in fine ethicorum: quod hec fuit necessitas constituendi reges et alios principes ad leges condendans habentes vim coactiuam ad virtutis actus quam sermo persuasiuus sapientum non habet. ergo si omnes iustitiam in qua conditi sunt seruassent prelatio non fuisset. **C** Pre. **eterea.** ea que consequuntur naturam integram etiam remanent in patria: sed in futuro omnis cessabit prelatio: ut dicitur in glosa prime **Cor. xv.** ergo et in natura integra prelatio non fuisset. **C** Contra. illud quod est dignitatis in natura integra multo nobilius fuisset: sed dominium et prelatio ad dignitatem pertinet. ergo multo amplius in statu nature integre fuisset. **C** Pre. **eterea.** status nature integre non fuit alio: quam est modo status angelorum sed in angelis est vnus ordo qui dominationum vocatur: et etiam alii ad prelationem pertinentes: ut principatus et potestates et archangeli. ergo et in statu nature humane ante peccatum fuisset prelatio.

Respondeo dicendo: quod duplex est prelationis modus. vnus quidem ad regimem ordinatus. alius autem ad dñandum domini aut ad seruum: ut in octauo ethicorum philosophus dicit est prelatio sicut tyranni ad subditum. differt autem tyrannus a rege ut idem philosophus dicit: quia rex ordinat prelationem suam ad bonum gentis cui preest propter earum utilitatem statuta et legem faciens. tyrannus autem prelationem suam ordinat ad utilitatem propriam. **Et** ideo duplex modus prelationis supra dictus in hoc differt quod in primo intenditur bonum subditorum. In secundo propter bonum presidentis. et ideo secundus modus prelationis nature integre esse non potuisset nisi respectu eorum que ad hominem tanquam ad finem ordinantur. hec autem sunt creature irrationabiles quibus omnibus ad suum commodum presuisset multo amplius quam nunc: sed creatura rationalis quantum est de se non ordinatur ut ad finem ad aliam ut homo ad hominem. sed si hoc fiat non erit nisi in quantum homo propter peccatum irrationalibus creaturis comparatur. unde etiam philosophus ibidem seruus comparat organo dicens: quod seruus est organum animatum et organum est seruus inanimatum. et ideo talis prelatio hominis ad hominem ante peccatum non fuisset. sed prima prelatio que ordinat ad utilitatem subditorum fuit: ibi quantum ad aliquem usum: non quantum ad omnes. Est enim prelatio ad dirigendum subditos in his que agenda sunt.

ad supplendū defectus vt q̄ populi a regibus defen-
dantur: 7 iterū ad corrigendū mores dū mali puniū-
tur: 7 coacte ad actus virtutis inducunt. sed q̄ ante
peccatum nil fuisset qd̄ homini nocere posset: nec et̄
voluntas alie? bono contradiceret: ideo q̄tum ad
duos vltimos vsus prelato in statu innocentie non
fuisset: sed q̄tum ad primū vsū solū: qui. s. est diri-
gere in agendis vel in sciendis fm̄ q̄ vnus alio ma-
iori munere sapientie: 7 maiori lumine intellectus p̄-
ditus fuisset. ¶ Ad primū ergo dōm: q̄ natura oēs
hoies equales in libertate fecit: non autem in p̄fecti-
onibus naturalib?: libez. n. fm̄ p̄m i p̄ncipio metha-
phy. est qd̄ sui cā est. vnus. n. homo ex natura sua n̄
ordinatur ad alterum sicut ad finē. 7 iō secundus mo-
dus prelacionis nō fuisset qui libertatē subditis tol-
lit: sed prim⁹ modus eē posset qui nullū p̄iudiciū
libertati afferret: dū subditi ad bonū p̄positi nō ordina-
tur: sed ecōuerso regimen p̄positi ad bonū subdito-
rum: vñ nō incongrue se eorum seruos appellant.

¶ Ad scđm dōm: q̄ auctoritas illa loquitur q̄tū ad se-
cundum modū prelacionis. 7 s̄lī ad tertium. ¶ Ad
quartū dōm: q̄ q̄tum ad illū vsū prelato nō fuisset
sed q̄tū ad alios vt dictum est. ¶ Ad q̄ntū dōm:
q̄ supra. xi. di. dictum est quō intelligendū sit omnes
prelacionem in futuro euacuari. si tamen simpliciter
intelligeretur in futuro tolli: non oporteret q̄ in statu
innocentie prelato non fuisset: quia stat⁹ ille adhuc
erat st̄tus vie 7 in via est necessaria prelato per
quam vnus ab alio dirigatur: quod non a deo neces-
sarium conceditur in termino vie.

¶ Inde queritur de obedientia ad prelatos.

¶ Et circa hec tria querunt. ¶ Primo: vtrū obe-
dientia sit virtus: 7 si est virtus vtrū sit vir-
tus specialis. Scđo vtrū xpiani p̄tibus secularib?
7 p̄cipue tyrānis obedire teneantur. Tertio: vtrū
proficientes obedientiam in omnibus prelatis suis te-
neantur obedire.

¶ Primum sic p̄cedit. videt q̄ obedientia nō
sit virtus. ois. n. virt⁹ est mediū vicioꝝ vt
philosophus dicit in scđo ethi. sed obedientia
nō est huiusmodi: q̄ per abundantia nō corrumpi-
tur sed p̄ficitur si aliquis obediatur in illis in quib?
non tenetur. ergo obedientia non est virtus. ¶ P̄re. obe-
dientia respicit p̄ceptū. sed p̄ceptū se extendit ad
oēs act⁹ virtutū: q̄ oēs sunt in p̄cepto legis. 7 obedi-
entia nō ē virt⁹ determinata: sed p̄ns oēm virtutes.
qd̄ et̄ p̄t̄ videri ex diffōne Ambro. sup. xxxv. di. indu-
eta. Dicit. n. q̄ p̄ctū ē trāsgressio legis dei 7 celestii
inobediētia mādator. ¶ P̄re. si ē virt⁹ determinata
aut ē vna de cardinalib?: aut vna de adiūctis. s̄ nul-
la de cardinalibus est: q̄ ille sūt tñ quatuor: iter quas
nō nūerat obedientia: s̄lī iter adiunctas nō inuenitur
vt p̄z si p̄siderēt virtutes adiuncte quas p̄hs quar-
to ethi. enūerat. 7 obedientia nō ē virtus determinata
Si dicat q̄ reducit ad iustitiā. ¶ Cōtra. nulla vir-
tus p̄ficif per diminutionē rōnis obiecti. p̄z: vt
p̄z i magnanimitate q̄ magnū respicit: 7 q̄to mai⁹ fue-
rit qd̄ opādū magis ē ad magnanimitatē p̄tinet: s̄ ius-
titia debitū respicit quasi obz: q̄ iustitie act⁹ ē re-
dere alteri qd̄ suū ē: cū igit obedientia p̄ficif per hoc
q̄ debitum minuit qd̄ q̄to aligs min⁹ considerat vt
Ber. die p̄fectior ē obedientia vñ q̄ obia ad iustitiā nō
reducit. ¶ P̄re. iustitia legalis d̄r h̄z quā p̄ceptis hō
adequat: s̄ obedientia p̄cepta respicit. 7 obedientia
est idē qd̄ iustitia legalis. sed iustitia legalis vt dicit

p̄hs q̄nto ethi. ē ois virt⁹. 7 obedientia nō ē aliq̄ virt⁹
determinata s̄ ḡnalis. ¶ P̄re. Bre. dicit: q̄ obediē-
tia nō tā ē virt⁹ q̄ m̄ oium virtutū: s̄ eē matrē virtū
cōuenit charitati. 7 obedientia vñ eē idē q̄ charitas. 7
ita nō vñ distincta ab aliis virtutib?. ¶ Cōtra. Hugo
de sancto victore dicit. Obediētia est virt⁹ que oia
amplectif inuncta necessario implēda. nisi obliterit i-
perātis auctoritas: 7 ita ē sp̄alis virtus cū assignetur
sibi act⁹ sp̄alis 7 virt⁹ sp̄alis. ¶ P̄re. qd̄ assignatur
maximum in aliquo ḡne est aliquid determinatum: in
ḡne illo: s̄ Bre. dicit q̄ obedientia ē maxima virtutū.
7 obedientia ē qd̄ virtus determinata. ¶ Cōtra. dō: q̄
obediētia ē virt⁹ 7 ē sp̄alis virtus. Cū. n. habit⁹ potē-
tie 7 act⁹ distinguatur p̄ oba: oꝝ q̄ virt⁹ q̄ h̄z sp̄ale ob-
iectū sit sp̄alis virtus. Dicit aut sp̄ale obm a specia-
li rōne: q̄uis illa sp̄alis rō circa multas res vel oēs
poni possit. p̄tingit enī eandē rem ad diuersas poten-
tias pertinere: sicut colorē ad visū imaginationē 7 in-
tellectū: sed sub diuersa rōne vñ cōtingit vt vna vir-
tus sp̄alis se extendat ad act⁹ oium virtutū fm̄ q̄daz
sp̄alem rōnem: sicut dicit p̄hs de magnanimitate q̄
opatur magnā in actibus oium virtutū. vñ 7 cetera
rū virtutū ornat⁹ qdam est: 7 tales virtutes dicunt
quodāmodo ḡnales. q̄ habēt materiam generalem
q̄uis obm sp̄ale hēant. p̄pter sp̄ale rōne obī q̄ in mul-
tis materiis inuenit. 7 p̄ hūc modū dico q̄ obedientia
est sp̄alis virtus. q̄ attendit sp̄alem rōnem. s̄ p̄ceptū
cū debito cōsentiendi: 7 q̄ reddere alteri q̄ suū est et
sibi dedecē ē iustitie: iō obedientia ps quedā iustitie ē. 7
simpliciter diuie: q̄ h̄sū qd̄ supiorib? reddif. s̄ imple-
tio mādator est qd̄ ps h̄mōi cōis qd̄ debitū dicitur
vel qd̄ suū ē: 7 qd̄ et̄ erigi posset corā iudice. nā circa
h̄nūsmōdi ē p̄prie sp̄alis iustitia. S̄z tñ sc̄endum q̄
iustitia sp̄alis duplī sumif. sumif. n. p̄prie 7 cōiter. p̄-
p̄rissime supra sp̄alis iustitia: vt dicit p̄hs in q̄nto
ethi. ē tñ inter eos q̄ h̄nt equalitatē q̄dā ad hoc q̄
sunt corā p̄ncipe: corā quo vñ ab altero possit repe-
tere qd̄ suū ē fm̄ quē modū nec dñi ad suū: nec p̄ris
ad filiū iustitia dicit esse: q̄ ea que sūt serui sūt domi-
ni 7 ea que sūt filii sūt p̄ris. Cōiter aut iustitia speci-
alis attenditur et̄ in hoc q̄ dñs reddit seruo qd̄ suū
ē: vel ecōuerso: 7 sic de aliis: q̄ fm̄ hūc modū p̄dicta
equalitas nō regit: 7 hoc mō accipiendo iustitia spe-
cialem obedientia ad iustitia pertinet: q̄ obedientia
iferio: superiori reddit qd̄ d̄z. ¶ Ad p̄mū ḡ dōm: q̄
obediētia sicut 7 alie virtutes p̄t eē mediū duoz vñ
cioꝝ. Sciēdū tñ q̄ nō i oib? virtutib? p̄t accipi sup
abundantia fm̄ quālibz circūstantiā aliis circūstantiis
rite ordinatis: vt p̄z in hac virtute q̄ d̄r veritas cui⁹
mediū attēdit fm̄ hoc q̄ hō se talē eē ostendit qualis
est. supabundantia autem eius non attēdit secundum
superabundantia hui⁹ circūstantie q̄ aliis circūstan-
tiis rite ordinatis: vt. s̄ hō possit nimis hāc veritatē
seruare: s̄ superabundantia ei⁹ ē ex hoc q̄ aliquis d̄ se
maiora ondit q̄ sint: qd̄ ē fm̄ hanc circūstantiā que ē
qd̄. s̄lī etiā dico q̄ supabundantia obediētie accipif
fm̄ hoc q̄ obedit in illis in q̄bus d̄z nō obedire: nō at
fm̄ hoc q̄ obediatur plus q̄ d̄z aliis circūstantiis ordi-
nate suppositis. ¶ Ad scđm dōm: q̄ obedientia 7 si
ad oēs actus virtutū se extendat: nō tñ p̄siderat i illis
hoc qd̄ ē p̄p̄riū vnicuiqz virtuti: nō enī elicit actum
fortitudinis in q̄tū est mediū inter timorē 7 audaciā:
sed p̄siderat in oibus actibus virtutū vñ rōnez spe-
cialem. s̄ debitū fieri p̄pter p̄ceptū superioris. ¶ Ad
tertū dōm: q̄ obedientia ad iustitia reducif sp̄alem.

Sz sciēdū q̄ vna virt^{us} reducitur ad aliā dupl^r: vel sicut pars eius vel sicut adiuncta ei: sicut pars reducitur virtus ad virtutē qm̄ reducta h̄z p̄ obo partes obi illius virtutis ad quā reducitur. verbi gr̄a. obiectū tēperantie est delectabile s̄m factū: cui^{us} pars q̄daz est delectabile venereū: et alia est delectabile qd̄ ē in cibis. et ideo castitas reducitur ad tēperantiā sicut pars eius. s̄m et sobrietas cui^{us} obiectū ē delectabile i cibis. et per hunc modū obediētia reducitur ad iustitiā spālē vt p̄z ex dictis: sed sicut adiuncta reducitur qm̄ virtus ad quā reducitur h̄z p̄ obiecto id qd̄ ē potissimū in aliqua materia: et illa que reducitur q̄ adiuncta d̄r h̄z p̄ obiecto id qd̄ ē minus principale: p̄ quē modū māserudo ad fortitudinē reducitur: qz obm̄ fortitudinis est i marimis molestiis q̄ s̄m p̄tra mortē sicut s̄m belue: s̄z māserudo h̄z p̄ obiecto reliquas molestias que sunt iram excitantes in qua mediū tenet māserudo: et p̄ hunc modū modestia que mediū seruat in delectationibus alioz sensuum: et eutropelia q̄ mediū seruat in delectationibus ludoz reducunt ad temperantiā.

C Ad quartū d̄m: q̄ perfectio alicui^{us} virtutis potest attendi dupl^r: vel q̄stū ad id qd̄ ē ppriū sibi: vel q̄stū ad id qd̄ ē ppriū superioris virtutis q̄ impat actū ei^{us}. de eo igit^r q̄ perfectio obediētie ex diminutiōe debiti: nō est q̄stū ad ppriā rōnem obediētie: sed quantū ad propriam rationem charitatis q̄ impat actū ei^{us}: sicut et act^{us} aliaz virtutum. **C** Ad q̄ntū d̄m: q̄ obediētia nō ē idē qd̄ iustitia legalis. Iustitia. n. legalis respicit p̄ceptū legis et act^{us} virtutū q̄ lege ordinant s̄m q̄ s̄m ad alterū: sicut p̄bs in. v. ethi. dicit. i. s̄m q̄ ad bonū ciuitatis q̄ legib^{us} egit actus virtutū lege p̄ceptarum ordinant: sed obediētia respicit p̄ceptū solū modo s̄m q̄ h̄z rōnem debiti ex ordine sui ad superiorē. vnde non oīz q̄ s̄m generalis virt^{us}. **C** Ad tertū d̄m q̄ vna virtus potest ex alia dupl^r oriri: vlt^{er} per modū cāe finalis: et hoc modo virtus ex alia d̄r oriri qm̄ actus ei^{us} ad finem alteri^{us} virtutis ordinat. et p̄ hunc modū charitas cui^{us} obiectū ē finis vltimus oīum virtutū mater dicitur. alio mō s̄m q̄ ex actibus vni^{us} virtutis vel creatur alia virtus: vel p̄seruat: et obediētia hoc modo virtutū mater d̄r: qz ad h̄ p̄cepta superioroz ordinant vt ad virtutes inducant p̄cipiendo ipos actus virtutū q̄ virtutes polliticas creat cōsuetudinē inducentes: sed ad virtutes infusas disponunt: nec dico actū virtutis tm̄ q̄ ē a virtute: s̄z cū ēt qui est ad virtutē. vel sicut disponēs vel sicut creats sicut aliquis in peccato mortali existens actum obediētie habere potest: q̄uis obediētia et aliis virtutibus careat.

D scdm̄ sic p̄ceditur. videt^r q̄ xp̄iani non tenent secularibus potestatib^{us} obedire et p̄cipue tyrānis. Math. xvii. dicitur. ergo liberi sunt filii. si eni in quolibet regno filii illius regis qui regno illi p̄ferunt liberi s̄m. tunc filii regis cui om̄ia regna subdunt in quolibet regno liberi esse debēt sed xp̄iani effecti sunt filii dei Ro. viii. Ipse eni spiritus testimoniu reddidit et. ergo vbiqz s̄m liberi: et ita secularibus potestatib^{us} obedire nō tenent. **C** p̄re. seruitus p̄ peccato inducta est: vt supra dictum est. sed per baptismū hoies a pctō mūdant ergo a seruitute liberantur: et sic idē qd̄ prins. **C** p̄re. mai^{us} vinculum absoluit a minori sicut lex noua ab obseruātia legis veteris: sed i baptismo hō obligatur deo: que obligatio est maius vinculum q̄ id quo hō obligat hominē per seruitutē. ergo per baptismū a seruitute absol-

uitur. **C** p̄re. quib^{us} potest licite resumere euz facultas deest qd̄ sibi iniuste ablatū est: s̄z multi seculares p̄ncipes tyrānicē terraz dominia inuasērūt. ergo cum facultas rebellādi illis cōcedit nō tenent illis obedire. **C** p̄re. nullus tenet ei obedire que licite imo laudabiliter potest interficere. s̄z Tullius in li. de officiis laudat eos q̄ Iulū cesarē interfecerūt: q̄uis amicuz et familiarē: qui q̄m tyrān^{us} iura imperii vsurpauerat ergo talib^{us} nullus tenet obedire. **C** Lōtra p̄me p̄detri. i. Serui subditi estote dñis vestris et. **C** p̄re. Ro. viii. q̄ p̄ati resistit dei ordinatōi et. s̄z nō ē licitū dei ordinatōi resistere: s̄z nec seculari p̄ati resistere licet. **C** Ro. d̄d: q̄ sicut dictū ē obediētia respicit in p̄cepto qd̄ seruat debitū obseruādi. hoc autē debitum creat ex ordinatōe p̄latōis q̄ virtutē coactiua h̄z: non tm̄ tēporall^{is} s̄z et sp̄naliter p̄pter p̄sciam vt apls dicit Ro. xiii. h̄z q̄ ordo p̄latōis a deo descendit vt apostolus ibidē inuit. Et iō s̄m hoc q̄ a deo ē obedire talib^{us} xp̄ianus tenet: nō autē s̄m q̄ a deo p̄latio nō ē. dicitū ē autē q̄ p̄latio potest a deo nō ēē dupl^r: vel quantū ad modū regrēdi p̄lationē: vel q̄stū ad vsum p̄lationis. q̄stū ad primū p̄tingit dupl^r: aut p̄pter defectuz persone qz indignus est: aut p̄pter defectū in ipso modo acgrēdi: qz. i. p̄ violentiā vel p̄ symoniā vel aliquo illicito mō acgrit ex p̄mo defectū nō impedit qm̄ ius p̄lationis ei acgrat. et qm̄ p̄latio s̄m suā formā semp a deo est q̄ debiti obediētie creat: iō talib^{us} p̄latōis q̄uis indignis obedire tenent subditi. s̄z sedē defectus impedit ius p̄relationis: qui. n. per violentiā dominū subripit nō efficit vere p̄lat^{us} vel dñs. et iō cum facultas adest potest aliqz tale dñuz repellere: nisi forte postmodū dñs verus effect^{us} sit vel p̄ p̄sentiam subditorum: vel per auctoritatē superioris. abusus autē p̄relationis potest ēē dupl^r: vel ex eo qd̄ ē p̄ceptū a p̄lato p̄trariū et ad qd̄ p̄latio ordinata ē vt si p̄cipiat actū pcti p̄trariū virtuti ad quā inducendā et p̄seruādā p̄latio ordinat. et tūc aliqz p̄lato nō solū nō tenetur obedire: s̄z et tenet non obedire: sicut et sci martyres mortē passi sunt ne impiis iussis tyrānoz obedirēt: vel qz cogūt ad h̄ q̄ ordo p̄latōis nō se extendit vt si dñs erigat tributa q̄ seruus nō tenet dare vel aliquid huiusmodi: et tūc subdit^{us} nō tenet obedire nec etiā tenet nō obedire. **C** Ad p̄mum ergo d̄m: q̄ il la p̄latio q̄ ad vtilitatē subditoz ordinat: libertatem subditoz nō tollit. et ideo nō ē incontinentens q̄ tali p̄relationi subiaceat q̄ p̄ sp̄m sanctū filii dei effect^{us} sunt. **C** Ad d̄m. q̄ p̄s loquitur de se et suis discipulis: q̄ nec seruilib^{us} p̄ditionis erāt: nec res tēporales habebant: q̄bus suis dñis obligarent ad tributa soluenda: et iō nō sequitur q̄ oīs xp̄ianus h̄mōi libertatis sit p̄iceps: sed soli illi q̄ sequuntur apostolicā vitā nihil i h̄ mūdo possidentes et a p̄ditione seruilib^{us} imunes. **C** Ad scdm̄ d̄d: q̄ baptism^{us} nō delet statim oēs penalitates ex peccato p̄mi parētis p̄sequētes: sicut necessitatē moriendi et cecitatē vel aliqd̄ h̄mōi: s̄z regenerat i sp̄z vniū illius vite i qua oīa ista tollent^r: et sic nō opz vt aliqz statim baptizatus a seruili cōditione liberet^r: q̄uis illa sit pena pcti. **C** Ad tertū d̄m: q̄ maius vinculum nō absoluit a minori: nisi qm̄ nō cōpatit se cum illo: sicut vmbra et veritas s̄m eē nō possit p̄pter qd̄ veniente veritate euangelii vmbra veritatis legis cessauit: sed vinculum quo in baptismo qz ligat cōpatit vinculum seruitutis. et iō nō absoluit ab illo. **C** Ad quartū d̄m q̄ tales q̄ per violentiā p̄lationē accipiunt: non s̄m veri p̄lati: vnde nec eis obedire tenent subditi: ni

si sicut dictum est. **C** Ad quā dōm: q̄ Tullius loq̄t in casu illo q̄n aliq̄s dñum sibi p̄ violentiā subripit: nolētibus subditis vel ēt ad p̄sensū coactis: 7 q̄n non est recursus ad superiorē per que iudiciū de inuasoze possit fieri: tūc. n. q̄ ad liberationē patrie tyrānū occidit laudatur 7 premium accipit.

D tertiu sic pcedit. v̄ q̄ obediētiā p̄fessi sim
 a pliciter tenent obediēre p̄lati suis. **C**olo. iiii.
 filii obedite parētib⁹ p̄ oia: s; magis tenetur
 obediēre q̄s p̄ri sp̄iali q̄s carnali. s; sp̄iales filii p̄ci
 pue obediētiā p̄fessi p̄ribus sp̄ialibus i oibus obedi
 re tenent. **C** p̄re. beat⁹ **B**enedictus dicit i regula q̄
 si p̄lat⁹ ēt impole p̄cipiat tenendū: tñ ē impole: sed
 multo magis tenet q̄s ad obediendū i possibilibus. s;
 in oibus possibilib⁹ simplr obediētiā p̄fessus obedi
 re tenet p̄lati. **C** p̄re. religio q̄libz p̄ncipali tria vo
 ta subalia hz. s. castitatis: paupertatis: 7 obediēte. s;
 castitate tenet oibus modis seruare: 7 filr paupertez
 vt nihil ppriū hēat. s; 7 obediētiā sic tenet seruare:
 vt in oibus simplr obediāt. **C** p̄re. inferiori nō relin
 quif iudiciū de superiori. sed si subdit⁹ haberet discer
 nere i quo obediēre 7 i quo nō: relinqueret sibi iudi
 ciū de p̄cepto superioris. s; subdit⁹ tenet in omnibus
 simplr obediēre. **C** p̄re. quilibz xpianus tenet p̄la
 tis sp̄ialibus obediēre. si ergo p̄fitezes obediētiā nō
 tenent simplr in oib⁹ obediēre i nullo differrent p̄fite
 zes obediētiā a nō p̄fitezes: 7 sic talis p̄fessio super
 uacua est. s; cū nō sit superuacua tenet in oib⁹ obedi
 re. **C** Cōtra. **B**er. dicit in lib. de dispēsatōe 7 p̄cep
 to. nihil me phibebar hōz que p̄missi nihil plus exigit
 q̄ p̄missi: sed nō p̄mittūt nisi illa que sunt in regula
 ergo nō tenet subditus i aliis obediēre nisi q̄ ad regu
 lam pertinet. **C** p̄re. nullus tenet ad aliqd ad quod
 ceteri nō tenent: nisi s̄m q̄ ad illd ex voto se obligat
 sp̄iali: sed p̄fitezes nō vouēt obediēre i omnib⁹: s; solū
 obediēre s̄m regulā talē vel talē. s; nō tenet in omnib⁹
 obediēre: 7 hec etiā rō accipit ex verbis. **B**en. i eodē
 lib. dicens. de hoc nō parum p̄lati p̄scribit volū
 tati q̄ his q̄ p̄fitezes sponder obediētiā: nō tñ obedi
 ētiā oimodā: s; determinate s̄m regulā: nec aliaz q̄
 sancti **B**enedicti. **E**t post subdit. **p̄re** hraz p̄lat⁹ sibi
 ex regula sibi sciāt regulā mensurā: 7 sic sua demū im
 peria moderari circa id solū qd rectum esse constite
 rit nec qdlibz rectū: sed hoc tñ qd p̄dictus p̄r consti
 tuit. **C** **R**ō dō: q̄ est triplex obediētia. s. indiscre
 ta: imperfecta discreta tñ: 7 perfecta. **I**ndiscreta obe
 diētia que nec obediētiā dici dō ē q̄n aliq̄s obedit i
 illis que diuine legis regule p̄triant quā dō inuio
 labili obseruare: vel ēt in illis que p̄triant regule
 quā p̄fessus est in his dūtarat q̄ dispēsatōi p̄lati non
 subduntur: 7 ad hāc obediētiā nullus tenet imo quilibz
 tenet eā nō habere. **I**mperfecta aut obediētia
 sed sufficiens ad salutē obediētiā p̄fitezes est illa
 qua aliquis obedit i his que seruare p̄misit 7 n̄ aliis.
 vnde **B**enedictus dicit. **L**etex subditus huiusmodi
 obediētiā q̄ voti finibus cohibet mouerit iperfectā:
 7 ad hāc obediētiā p̄fitezes obediētiā ex necessitate
 cognit. **O**bediētia vero p̄fecta est s̄m q̄ subditus
 simpliciter obedit in oibus que nō sūt p̄traria legi di
 uine vel regule quā p̄fessus est. vñ ibidē **B**en. dicit
 perfecta obediētia legem nescit terminis nō artat non
 cōtinet p̄fessionis angustis largiori volūtate ferrur
 in latitudine charitatis 7 ad eō quod in iungit spon
 taneo vigoze liberalis alacrisq̄ animi modū nō p̄si
 derans in infinitū extendit. 7 ad hāc obediētiā nul

lus tenet debito necessitatis: sed solum ex honestate
 quadā: si cur tenet semp emulari carismata meliora.
 quidā tñ alr dñt. s. q̄ obediētiā p̄fessi ex necessitate tenē
 tur obediēre p̄latis suis nō solū in his que ad re gu
 lam pertinet: s; in oib⁹ que regule n̄ p̄trariā: siue sint
 indifferentia siue de numero bonoz: dūmodo nō sint
 altiora q̄ p̄fessio ppriū cordis regit: sed ad equalia
 p̄latus cogere pōt: ēt si s̄m p̄fecta regule nō sūt.
 Sed p̄ma opio est longe melior: q̄ cū debitū obediē
 tie ex ordine p̄latiōis creet ad illa tñ modo ex obediē
 tie voto subditus obligat ad q̄ p̄latiō ē ordinata
 Ad h autē p̄latiōes in regionib⁹ ordinant vt status
 religiois s̄m instituta regule p̄seruet. 7 iō in his soluz
 que ad regulā pertinet debitū obediētie creatur.
 Sciendum aut q̄ ad regulā pertinet aliqd duplici
 ter: vel directe vel indirecte. **D**irecte sicut ea q̄ i sta
 tutis regule cōtinent: vt non cōmedere carnes: tene
 re silentiū: 7 huiusmodi. **I**ndirecte sicut ea que perti
 nent ad mutua obsega sine quib⁹ status religiois ser
 uari non possz: vel etiā que pertinet ad penam trans
 gressionum: 7 si de eis nulla sp̄alis mentio in regula
 fiat. **C** Ad p̄mū ergo dōm q̄ p̄ceptum **A**postoli in
 telligit nō de oibus absolute: s; de oibus que ad p̄la
 tiōē patris ad filiū pertinent: q̄ in quibusdā vt
 p̄hs dicit in nono ethi. magis est obediendū patri in
 quibusdā magis duci exercitus q̄ p̄ri: 7 in quibusdā
 magis medico: 7 sic de aliis. **C** Ad scōm dōm: q̄ be
 atus **B**en. loquit de obediētia perfecta quā oēs obe
 diētiā p̄fitezes ex honestate emulari debent: nō tñ
 obligant ex necessitate **C** Ad tertiu dōm: q̄ castitas
 est virtus habēs determinatā materiā 7 determina
 tū actum: filr 7 paupertas. obediētia vero hz gene
 ralē materiā vt dictū est. 7 ideo si aliquis obediē
 tiā absolute voueret in oibus esset confusio religio
 num: q̄ idem teneretur seruare vnus quod alter. 7
 ideo votum obediētie determinatur s̄m certam re
 gulam non est autem simile de aliis duobus votis.
C Ad quartum dōm: q̄ quis subditus nō habeat iu
 dicare de p̄cepto p̄lati: habet tamen iudicare de
 actu proprio in his dūtarat in quibus p̄lato ex or
 dine p̄latiōis subditus non est. 7 ideo non opz q̄ in
 omnibus obediāt: imo necesse est q̄ in quibusdā non
 obediāt. **C** Ad quintū dōm: q̄ illi qui obediētiā nō
 p̄fitezes non tenent in oibus obediēre spiritualibus
 p̄latis: nisi in illis que pertinent ad regulam quam
 in baptismo p̄fessi sunt: vt. s. abrenunciātes satha
 ne 7 omnibus pompis eius 7 xpianam vitam agere
 p̄fitezes in dūat nouum hoīem qui s̄m deum crea
 tus est. **P**ost predicta de p̄sideratōe rē. **K**atio or
 dinis est: q̄ potentia per actū cognoscitur. vñ prius
 de actu peccati determinandū fuit q̄ de potētia pec
 candi: quā potentia actu naturaliter sit prior. **U**truz
 potentia peccandi rē. videt debuisse dicere potentie
 peccandi pluraliter: q̄ actibus plurium potentiaruz
 peccare p̄tingit. **S**ed dōm q̄ nulla potentia habet
 q̄ eliciat actum peccati: nisi in q̄strum est voluntas v̄
 a voluntate mota. 7 ideo vna potentia est s̄m quam
 primo peccatum inest. s. voluntas vel lib. ar. **M**ala
 voluntas nō a deo rē. hoc verum est si sumatur vo
 luntas pro actu voluntatis: nō autem si sumatur pro
 potentia que est principium actus. 7 iō s̄litudo nulla
 est per quā a fili de potentia concludere volum. **D**z
 plibus scōz rē. rē. videtur q̄ p̄batio magistri nihil
 valeat: q̄ auctoritates sequentes non loquunt s̄ po
 tentia peccandi: sed de potestate p̄latis. **S**ed

ddm q in ptate flationis que habitualis potentia e in cluditur et habitualis ptas peccandi: quia ppter potestatem prelatiōis multa peccata prelati facere possunt que non possunt si prelati non essent. Per me reges etc. Que sit differentia inter regem et tyrannum ex dictis in tertio articulo prime questionis apparet. Sed sciendum est Apo. ubi loqui etc. videt q soluto magistri sit insufficientes: qz superius ostēdit et ptatem nocēdi quā diabolus hz a deo esse: et ita videtur q si ptati est obediendū: qz potestas a deo q etia diabolo sit obediendum. Sz ddm q pprocul dubio auctoritas apostoli tñ de potestate prelationis intelligit cuiusmodi potestatem supra hoies diabolus nō hz nisi in q̄tum cū eo quasi sedus in cum consentiētes ei per peccatū sit ferui eius effecti. sed hoc pactū illicitum est. ideo ex hoc non acquiritur debitum obediendi sed pactum frangendum est. Isaie. xxviii. Pactum vestrum cum inferno nō stabit. vnde nō o3 vt omni potestati que a deo sit obediatur: sed ei tñ que a deo est ad hoc instituta vt sibi debita obedientia impendatur cuiusmodi est sola prelationis potestas. Contemne potestatem timendum etc. Et hoc videt q sit magis obediendus maiori potestati q̄ minori. sz hoc videt esse falsum: quia in quibusdam magis obedit vni q̄ alteri. et in quibusdam minus: sicut in quibusdam plus patri q̄ duci exercitus. et in quibusdam plus duci exercitus q̄ p̄ri: vt in. ir. et. bi. d̄. g. sequet q idē eodem sit maior et minor. C Pre. archiepi potestas est maior q̄ ptas epi: sed in quibusdam plus tenentur obedire subditi suis episcopis q̄ archiep̄is. ergo nō semp maiori potestati est obediendū magis. C Pre. abbates mōasterioꝝ subditi sūt ep̄is cū n̄ sint exempti ergo potestas ep̄is est maior q̄ potestas abbat̄is sed monachus tenetur plus obedire abbati q̄ ep̄is po. ergo non semper maiori potestati obediendum ē magis. C Pre. potestas spiritualis est altior q̄ secularis. si ergo maiori potestati magis est obediendum prelati spiritualis semper absoluerē poterit a precepto potestatis secularis: quod est falsum. C Rñō dō: q potestas superior et inferior dupl̄ possunt se habere. aut ita q inferior potestas ex toto oriatur a superiori. et tunc tota virtus inferioris fundatur supra virtutem superioris. et tunc simpliciter et in omibus est magis obediendum potestati superiori q̄ inferiori: sicut etiam in naturalibus causa prima plus influit supra ceteram cause secunde q̄ etiam ipsa causa secunda: vt in lib. de causis dicitur. et sic se habet potestas dei ad omnem potestatem creatam: sic etiam se habz potestas imperatoris ad potestatem proconsulis: sic et se hz ptas pape ad oēm sp̄alem potestatem in ecclesia: qz ab ipso papa gradus dignitatum diuersi in ecclesia et disponuntur et ordinantur. vnde eius potestas est quoddam ecclesie fundamentū vt p3 Mat. xvi. et ideo in omibus magis tenemur obedire pape q̄ ep̄is vel archiep̄is: vel monachus abbati absqz vlla distinctione p̄t iterum potestas superior et inferior ita se habere q ambe oriatur ex vna qdā sup̄ma potestate q vnā alteri subdit fm q vult et tūc vna nō est superior altera nisi in his in qb? vna supponit alii a sup̄ma ptate: et in illis est tñ magis obediendū superiori q̄ inferiori: et hoc modo se hnt ptas ep̄i et archiep̄i descendentes a pape ptate. C Ad primū q̄ ddm: q nō est incōueniēs p̄rem eē superiorē i reb? familiaribus: et ducē in rebus bellicis: sed ei qui i omibus superior est. s. deo simpliciter ē magis obediendū et ei qui

vices dei gerit plenarie. C Ad scdm ddm: q in illis in qbus magis obediendū est ep̄o q̄ archiep̄o: archiep̄s nō est superior ep̄o: sed tñ in casibus determinatis a iure in qbus ab ep̄o recurritur ad archiep̄m.

C Ad tertiu ddm: q monachus magis tenetur obedire abbati q̄ ep̄is in illis que ad statuta regule pertinent. in his autem que ad disciplinam ecclesiasticam pertinent magis tenetur ep̄is: qz i his abbas est ep̄is suppositus. C Ad quartum ddm: q potestas sp̄alis et secularis vtraqz deducitur a potestate diuina. et ideo int̄m secularis potestas ē sub sp̄rituali in quantum est ei a deo supposita. s. in his que ad salutem anime pertinent. et ideo in his magis est obediendum potestati sp̄rituali q̄ seculari. in his autem que ad bonum ciuile pertinent est magis obediendū potestati seculari q̄ sp̄rituali sz illd Mat. xvii. Reddite que sunt cesari cesari etc. nisi forte potestati sp̄rituali etiam secularis potestas coniungatur: sicut in papa qui vtriusqz potestatis apicem tenet. s. sp̄ualis et secularis hoc illo disponente qui ē sacerdos et rex. sacerdos in eternum fm ordinem melchisedech. rex regum et dominus dominantium cuius potestas non auferetur et regnum non corrumpetur in secula seculorum amen.

finis.

C Explicit scriptum Angelici doctoris sancti Thome aquinatis ordinis predicatorum in secundū sententiarum: accuratissime emendarum: per venerabilem patrem fratrem Paulum Sonecinatem ex eodem ordine sacrarum litterarum perspicacissimum baccalariū: Nec nō diligentissime reuissum: p venerabile patre fratre Marcū de Benevento ordinis sancti Benedicti congregatiōis Celestinoꝝ: artū bacalariū. Impressum Bononie impensis Benedicti Hektoris bononiensis. Anno rpi M. cccc. lxxviii. die vigesimo septimo madii. Joane bentiuolo scdo reipu. Bononiensis habenas feliciter moderante.

Laus Deo.

Tituli.

Incipiunt tituli seu articuli secundi libri
sententiarum.

Distinctione prima.

Utrum sint plura prima principia.
Utrum a deo possit aliquid exire per creationem.
Utrum creare conueniat etiam aliis q̄ deo.
Utrum aliquid aliud a deo efficiat aliq̄ rem.
Utrum mundus sit eternus.
Utrum conuenienter exponatur in principio deum
creasse. i. in filio.
Utrum conuenienter dicatur in principio temporis.
Utrum conuenienter dicatur in principio. i. ante oia
Utrum perfecte p̄o Aristo. tangatur in littera.
Utrum deo competat agere propter finem.
Utrum creature sint propter dei bonitatem.
Utrum omnia sint facta propter hominem.
Utrum anima rationalis debuit vniri corpori.
Utrum anima humana tali corpori daberit vniri.

Distinctione secunda.

Utrum eum sit idem quod eternitas.
Utrum eum sit tantum vnum.
Utrum duratio angeli ante mundum inceperit.
Utrum celum empireum sit corpus.
Utrum celum empireum sit lucidum.
Utrum celum empireum habeat influentiam supra
alia corpora.

Distinctione tertia.

Utrum angelus sit compositus ex materia et forma.
Utrum in angelis possit esse personalitas.
Utrum in angelis possit esse numerus.
Utrum sint plures angeli vnus speciei.
Utrum angeli reducantur in vnum genus.
Utrum angelus et anima sp̄e differant.
Utrum angelus in principio sue creationis potue-
rit esse bonus.
Utrum angelus cognoscat res per essentiam suam
vel per species.
Utrum species superiorum sint vniuersaliores spe-
ciebus quas habent angeli inferiores.
Utrum angeli per species illas particularia cognoscat
Utrum angelus plura simul actu intelligat.
Utrum angeli in illo statu innocentie deum supra se
et plus q̄ se dilexerint dato q̄ in gratia creati non
sint.

Distinctione quarta.

Utrum angeli creati sint beati.
Utrum angeli suam miseriam vel beatitudinem pre-
scuerint.
Utrum angeli creati sint in gratia.

Distinctione quinta.

Utrum in angelis potuit esse peccatum.
Utrum angelus dei equalitatem appetierit.
Utrum primum peccatum angeli fuerit in genere su-
perbie.
Utrum angeli indigerint appositione alicuius gra-

Articulorum.

tie vt conuerterentur ad deum.
Utrum angeli suam beatitudinem meruerint.
Distinctione sexta.
Utrum lucifer fuerit supremus omnium.
Utrum peccatum p̄mi angeli fuerit occasio peccadi aliis.
Utrum conuenienter assignetur locus ipsis angelis
post casum.
Utrum in demonibus sit ordo.
Utrum demones qui a sanctis vincuntur retrudan-
tur in infernum.
Distinctione septima.
Utrum boni angeli possint peccare.
Utrum demones possint bonum facere et non sint ob-
stinati in malo.
Utrum angeli vigeant acumine scientie.
Utrum per demones diuinitas fieri possit.
Utrum possint aliquos veros effectus facere in ma-
teria corporali.
Utrum eorum auxilio et consilio vti liceat.
Distinctione octaua.
Utrum angeli habeant corpora naturaliter vnita.
Utrum angeli corpora assumant.
Utrum angeli assumant corpora illa secundum ve-
ritatem.
Utrum angeli in corporibus assumptis commere-
dare possint.
Utrum demones intra corpora hominum esse possint.
Utrum ipse deus in corporalibus figuris apparuit.
Distinctione nona.
Utrum Dionysius competenter distinxit hierarchia
Utrum vnus angelus alium purget.
Utrum conuenienter diuidatur angelica hierarchia.
Utrum conuenienter distinguantur nomina angelorum.
Utrum omnes angeli vnus ordinis sint equales.
Utrum omnes hierarchie sint connere.
Utrum distinctio ordinum sit a natura.
Utrum homines assumantur ad ordines angelorum.
Distinctione decima.
Utrum omnes angeli assistant.
Utrum omnes angeli in ministerium mittantur.
Utrum omnes angeli secunde hierarchie mittantur.
Utrum angeli per executionem ministerii a contem-
platione tardetur.
Distinctione vndecima.
Utrum angeli hominibus ad custodiam deputentur.
Utrum custodire pertineat ad omnes ordines ter-
tie hierarchie.
Utrum angeli omnibus hominibus ad custodiam
deputentur.
Utrum angelus quandoq; relinquat hominem cui
deputatus est ad custodiendum.
Utrum angeli doleant de damnatione hominum quos
custodiunt.
Utrum angeli proficiant in cognitione dei.
Utrum angeli inferiores proficiant in cognitione alia-
rum rerum per illuminationem superiorum.
Utrum accrescat eis aliqua cognitio per mutuam
loquutionem.
Utrum ministerium incarnationis per homines di-
dicerint.
Utrum inter eos sit pugna et contradictio.
Utrum ordinum distinctio maneat post die iudicii.
Distinctione duodecima.
Utrum omnium corporalium sit vna materia.
Utrum oia corpora sint simul creata i sp̄e suis distincta.

Tituli.

Utrum secundum expositionem beati Augu. dierus distinctio saluetur.
Utrum prima materia informis erat.
Utrum conuenienter assignentur quatuor coeua.
Distinctione. xiii.
Utrum post opus creationis distinctionis opus necessarium fuerit.
Utrum lux proprie in spiritualibus inueniatur.
Utrum lux sit accidens reale.
Utrum conuenienter lucis productio recitetur.
Utrum pater faciat omnia per filium.
Distinctione. xiiii.
Utrum supra firmamentum sint aliquae aequae.
Utrum firmamentum de natura inferiorum corporum sit.
Utrum motus celi sit ab intelligentia.
Utrum puenienter a rabano celoꝝ numerus assignet.
Utrum conuenienter opus tertie diei describatur.
Distinctione. xv.
Utrum conuenienter stellarum productio describat.
Utrum corpora celestia habeant aliquem effectum in istis inferioribus.
Utrum corpora celestia habeant causalitatem super motus li. ar.
Utrum verum est quod dicitur quedam animalia ex aquis: quedam ex terris materiam sumpsisse.
Utrum conuenienter ornatu trium elementorum describatur.
Utrum deus consumauerit. vii. die opus suum.
Utrum conuenienter dicatur deū die. viii. requisisse.
Utrum deus diem. vii. pre aliis sacrificare debuit.
Distinctione. xvi.
Utrum in aliqua creatura ymago dei inueniri possit.
Utrum tantum in rationabilibus creaturis ymago inueniatur.
Utrum in illis in quibus inuenitur equaliter inueniatur.
Utrum conuenienter ymago ⁊ similitudo in littera distinguantur.
Distinctione. xvii.
Utrum anima humana sit de essentia diuina.
Utrum anima humana sit ex aliqua materia constituta.
Utrum sit vnus intellectus in omnibus hominibus.
Utrum anima humana sit extra corpus creata.
Utrum corpus celeste sit de compositione corporis humani.
Utrum paradysus sit locus corporalis.
Distinctione. xviii.
Utrum corpus mulieris de costa viri factū fuerit.
Utrum conuenienter dicatur rationes seminales deus indidisse.
Utrum omnia que preter rationes seminales sunt mirabilia sint.
Utrum anima humana sit extraduce.
Utrum anima rationalis procedat a deo mediante angelis.
Utrum anima sensibilis sit extraduce.
Distinctione. xix.
Utrum anima humana maneat corrupto corpore vel corruptatur.
Utrum homo in statu innocentie fuerit immortalis secundum corpus.
Utrum homo in statu innocentie fuerit impassibilis.
Utrum supposito qd sic vtrum huiusmodi impassibilitas fuerit per gratiam.
Utrum illa immortalitas sit eadem cum immortalitate

Articulorum.

resurgentium.
Distinctione. xx.
Utrum in primo statu fuisset generatio.
Utrum in primo statu fuisset generatio per coitum.
Utrum homines in statu illo statim nati omnem perfectionem corporis habuissent.
Utrum pueri mox nati perfecti in cognitione fuissent.
Utrum in statu innocentie pueri in gratia nati fuissent.
Distinctione. xxi.
Utrum deus temptet.
Utrum omnis tentatio passive accepta cum peccato sit.
Utrum tentatio sit appetenda.
Utrum conuenienter describatur progressus tentationis.
Utrum peccatum ade grauius fuerit omnibus aliis peccatis.
Utrum Adam in primo statu ante potuit peccare venialiter ⁊ mortaliter.
Distinctione. xxii.
Utrum primum peccatum hominis fuerit superbia.
Utrum peccatum hominis fuerit in b qd appetit eē sicut deus.
Utrum mulier grauius ⁊ vir peccauerit.
Utrum ignorantia sit peccatum.
Utrum ignorantia excuset peccatum.
Distinctione. xxiii.
Utrum deus potuerit conferre alicui nature create vt peccare non possit.
Utrum deus debuit permittere hominem tentari ⁊ peccare.
Utrum Adam deum per essentiam viderit.
Utrum rerum omnium scientiam habuit.
Utrum Adam in primo statu potuerit falli.
Distinctione. xxiiii.
Utrum li. ar. sit potentia vel habitus.
Utrum libe. arbi. nomen vnā potentiam vel plures.
Utrum li. ar. sit potentia distincta a voluntate ⁊ ratione.
Utrum Adam in primo statu per li. ar. poterat peccatum vitare.
Utrum conuenienter notificatur sensualitas.
Utrum ratio superior ⁊ inferior sint vna potentia vel diuerse.
Utrum sinderesis sit potentia vel habitus.
Utrum conscientia sit actus.
Utrum sufficienter distinguatur in littera motus sensualitatis.
Utrum motus sensualitatis possit esse peccatum.
Utrum in ratione possit esse peccatum.
Utrum delectatio rationis inferioribus aliquo modo possit esse peccatum mortale.
Utrum in ratione superiori possit esse peccatum veniale.
Utrum veniale possit fieri mortale.
Distinctione. xxv.
Utrum li. ar. sit in deo.
Utrum li. ar. cogi possit.
Utrum li. ar. ad omnia opera hūa se extendat.
Utrum li. ar. augetur vel minuat.
Utrum li. ar. conuenienter distinguatur.
Distinctione. xxvi.

Tituli.

- Utrum gratia ponat quid creatum in anima.
Utrum gratia sit s'ba vel accidens.
Utrum gratia sit in potentia anime sicut in s'bo.
Utrum gratia sit virtus.
Utrum gratia conuenienter per operantes & coope-
rantem diuidatur.
Utrum gratia in anima multiplicetur.
Distinctione. xxvii.
Utrum virtus sit habitus.
Utrum Aug. conuenienter virtutem diffiniat.
Utrum aliquis possit ex condigno vitam eternam
mereri.
Utrum quis gratiam mereri possit.
Utrum aliquis augmentum gracie possit mereri.
Utrum vnus possit alteri primam gratiam promereri.
Distinctione. xxviii.
Utrum homo sine gratia aliqd bonum facere possit.
Utrum homo sine gratia possit peccatum vitare.
Utrum homo sine gratia possit omnia mandata legis
implere.
Utrum hō sine gratia possit se preparare ad gratiam.
Utrum homo sine gratia possit cognitionem verita-
tis habere.
Distinctione. xxviiii.
Utrum homo in statu innocentie gratia indiguerit.
Utrum homo ante peccatum gratiam habuerit.
Utrum homo in primo statu tantū de gratia habuif-
set quātum post peccatum.
Utrum actus humani ante peccatum fuissent effica-
tiores ad merendum.
Utrum pena hominis conuenienter determinetur
pro peccato prime transgressionis.
Distinctione. xxx.
Utrum defectus quos sentimus sint nobis quasi pe-
na pro peccato.
Utrum defectus aliquis ex primis parētibus in nos
deuenire possit.
Utrum concupiscentia sit originale peccatum.
Utrum alimentum in veritatem humane nature cō-
uertitur.
Utrum semen ex alimento descendat.
Distinctione. xxxi.
Utrum per traductionem carnis originale peccatū
traducatur.
Utrum necessarium sit omnes homines in peccato
originali nasci.
Utrum originale peccatū sit in essentia anime sicut
in s'bo vel in aliqua potētia eius.
Utrum vis generatiua pre aliis viribus infecta sit.
Distinctione. xxxii.
Utrum culpa originalis per baptismum soluat.
Utrum pena originale culpam consequens post
baptismum remaneat.
Utrum originalis concupiscentia in quibusdam ma-
ior & in quibusdam minor inueniatur.
Utrum infectio originalis a deo sit.
Utrum diuinam sapientiam deceat qd hoc modo p-
mittat animam maculari.
Utrum anime ex sua creatione sint inequales.
Distinctione. xxxiii.
Utrum ex proximis parentibus aliquis contrahat
maculam originalem.
Utrum culpa proximorū parentū in filios redūdet.
Utrum originale peccatum sit vnum vel multa.
Utrum peccato originali post mortem debeatur sen-

Articulorum.

- sibilis pena.
Utrum pueri non baptizati afflictionem spirituales
in anima sentiant.
Distinctione. xxxiiii.
Utrum malum sit.
Utrum malum sit ens sicut natura quedam.
Utrum bonum possit esse causa mali.
Utrum malum est in bono sicut in s'bo.
Utrum per malum totum bonum corrumpatur.
Distinctione. xxxv.
Utrum malum sufficienter per penam & culpam di-
uidatur.
Utrum conuenienter peccatum vel culpa in littera
diffiniatur.
Utrum omne peccatum in actu consistat.
Utrum peccatum consistat in exteriori actu.
Utrum per peccatū fiat corruptio in potentia aie.
Distinctione. xxxvi.
Utrum vnū peccatū possit esse cā alterius peccati.
Utrum passio possit dici peccatum.
Utrum peccatum possit esse pena peccati.
Utrum omnis pena pro aliqua culpa i hoie sit.
Utrum conuenienter ponatur distinctio bonorum.
Distinctione. xxxvii.
Utrum peccatum sit s'ba vel natura aut res quedā.
Utrum omne quod est quocūq; modo sit a deo sit.
Utrum deus sit causa ipsius peccati absolute.
Utrum deus sit causa actiōis in qua deformitas cul-
pe consistit.
Utrum deus sit causa pene.
Utrum malū per prius dicatur de culpa q̄ de pena.
Distinctione. xxxviii.
Utrum omnium rectorum voluntatum sit tantum
vnus finis.
Utrum finis cōis & vnus rectorū voluntatū possit
esse charitas vel beatitudo.
Utrum intentio sit aliquid voluntatis.
Utrum sit vnus actus voluntatis qui est de fine & de
his que sunt ad finem.
Utrum voluntas habeat suam bonitatem ex fine.
Distinctione. xxxix.
Utrum in voluntate possit esse peruersitas peccati.
Utrum in actibus aliarum potentiarum possit esse
peccatum.
Utrum homo velit bonum naturaliter.
Utrum motus sit idem quo homo vult bonum natu-
raliter & quo vult malum.
Utrum superior scintilla rationis possit errare.
Utrum conscientia possit errare.
Utrum conscientia errans obliget.
Distinctione. xl.
Utrum bonum & malum sint essentielles differentie
actionis.
Utrum ex voluntate actio sit iudicanda bona vel
mala.
Utrum actus exterior addat aliquid de bonitate vel
malitia supra bonitatem vel malitiam voluntatis.
Utrum eadem actio sit bona vel mala.
Utrum actio indifferens inueniatur in actibus hu-
manis.
Distinctione. xli.
Utrum fidei sit vniuersaliter intentionem dirigere.
Utrum actus infidelis hominis bonus esse possit.
Utrum peccatum sit voluntarium.
Utrum omne peccatum sit in voluntate.

Tituli.

Distinctione. xlii.

- Utrum voluntas & actus sint duo peccata.
- Utrum post actum peccati reatus remaneat.
- Utrum peccatum dividatur per mortale & veniale.
- Utrum veniale peccatum a mortali distinguatur.
- Utrum peccatum mortale & veniale differant p pe nam eternam & temporalem.

Distinctione. xliii.

- Utrum sit aliquod peccatum in spiritum sanctum.
- Utrum peccatum in spiritum sanctum sit determina rum genus peccati.
- Utrum convenienter assignentur species peccati in spiritum sanctum.
- Utrum peccatum in spiritus sanctu sit irremissibile.
- Utrum aliquis in primo actu peccati possit peccare in spiritum sanctum.

Articulorum.

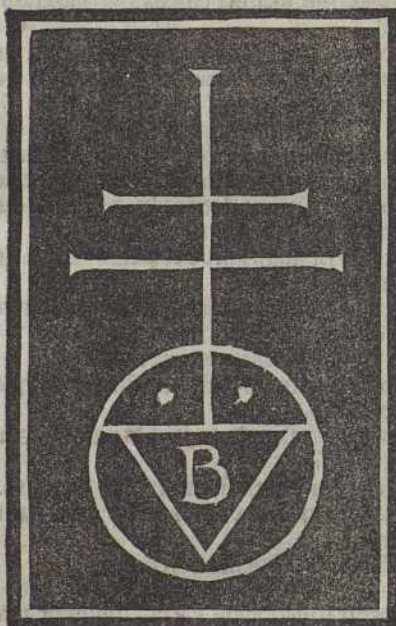
Utrum Adam in spiritum sanctum peccaverit.

Distinctione. xliiii.

- Utrum potentia peccandi sit.
- Utrum omnis prelatio a deo sit.
- Utrum in statu nature integre prelatio fuisset.
- Utrum obedientia sit virtus.
- Utrum christiani teneantur obedire secularibus po testatibus & precipue tyrannis.
- Utrum obedientia professi teneantur simpliciter obe dire prelati suis.

f 3135.

Expliciunt tituli articulorum Sancti Thome de aqui no ordinis predicatorum super secundum sententia rum.

Registrum huius operis

a
 prima alba.
 Incipit liber
 veri arbitrii
 incipit secundus
b
 ad esse
 possibile.
 et secundarius
 salomonis
c
 materia sit
 tertio attributo
 illud auoq;
 lectus aut
d
 impeditiva
 mines nimis
 pote per
 esse quia
e
 vt manentes
 in remota
 organis ad
 succedens
f
 Di. decima
 li ministrant
 li per executionem
g

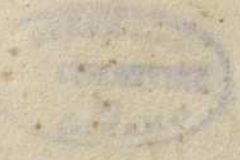
telligibilis
 eta et ordinata
 opus suum
h
 rerisset pater
 ductione
 ratione aliarum
i
 ad productionem
 septimo opera
k
 operibu
 in tertio
l
 verse alii
 ex intentionibus
 fis habetur
 subiectum in
m
 materialibus
 formas esse
 animalia
n
 fitis nascentes
 carum delectatio
 et prudens
o
 q quandoq;
 et eua
 dammodo deo

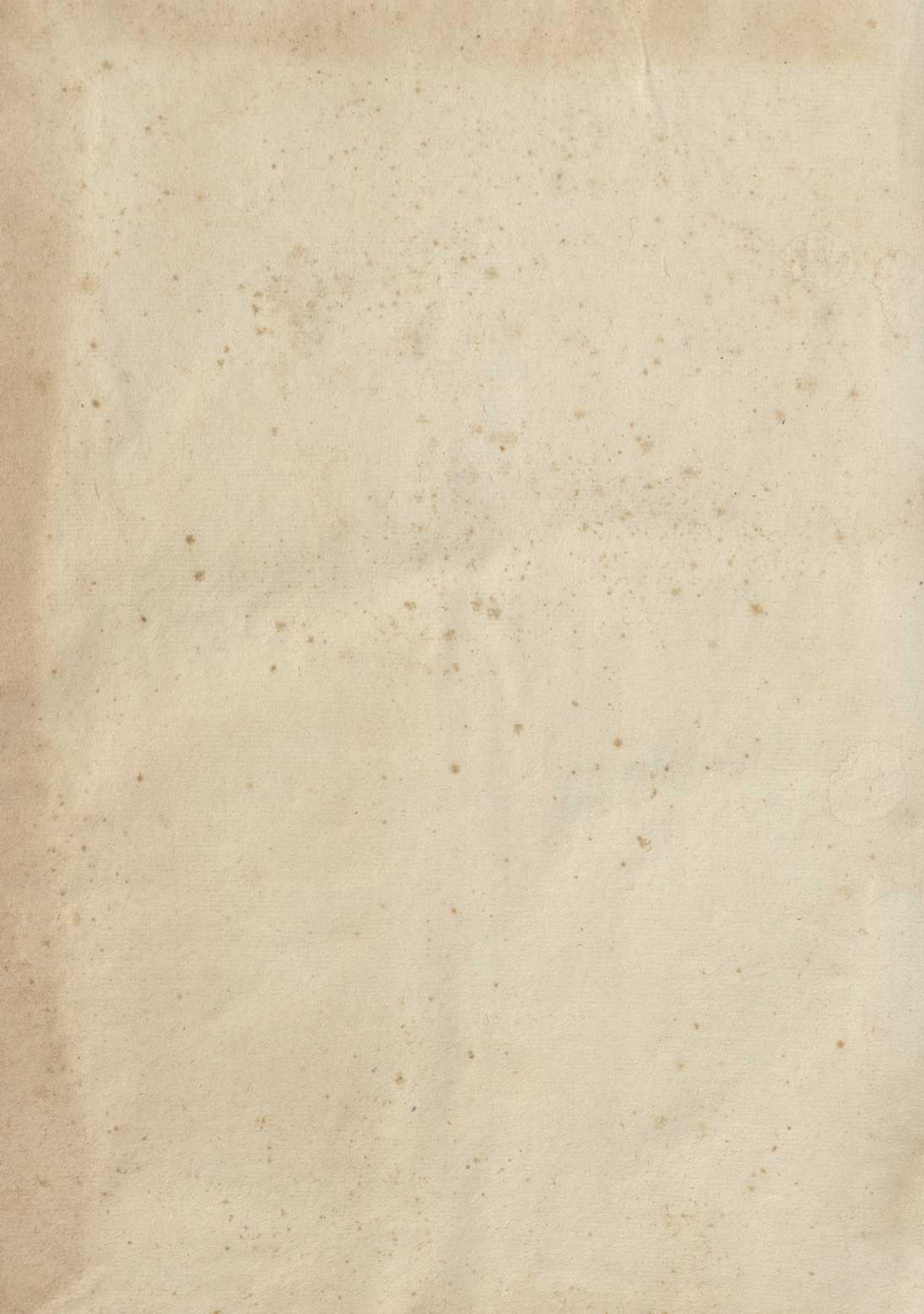
dictum est
 efficaciter
 si nisi cum
q
 et mulierem
 cati curuitas
r
 peccandi et
 lum quia
 Ad quartum
s
 preueniens
 vnde eadem
 demuneribus
t
 fides vel
 sed singula
u
 Ad primum
 q ante
 quidem adam
 auctoritate
v
 nere patris
 lege peccati
 tus generationis
y
 ex consuetudine
 q alius

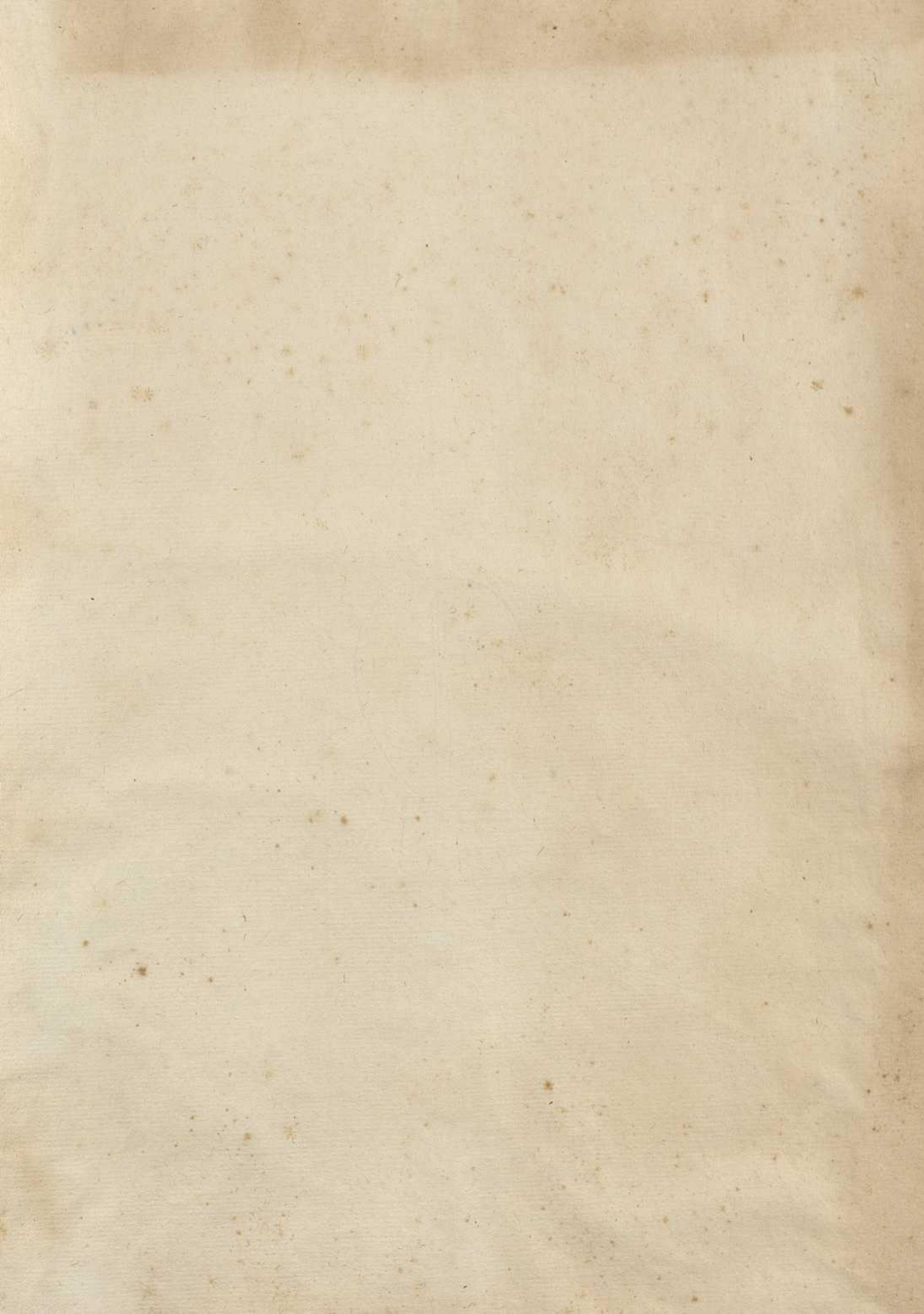
vel conscientie
z
 aliud quod
 Ad secundum
 partem materie
z
 in actu aliquo
 q homo per
 peccata esse
 Ad primum
z
 tur natum
 autem putant
 tum et est
z
 lumine fidei
 sit directe
 lum esse
z
 possit esse
 omissio in
 que ex
B
 secundum illud
 posita magnanimi
 crito est in
L
 Post predicta
 ad supplendum
 si sicut dictum

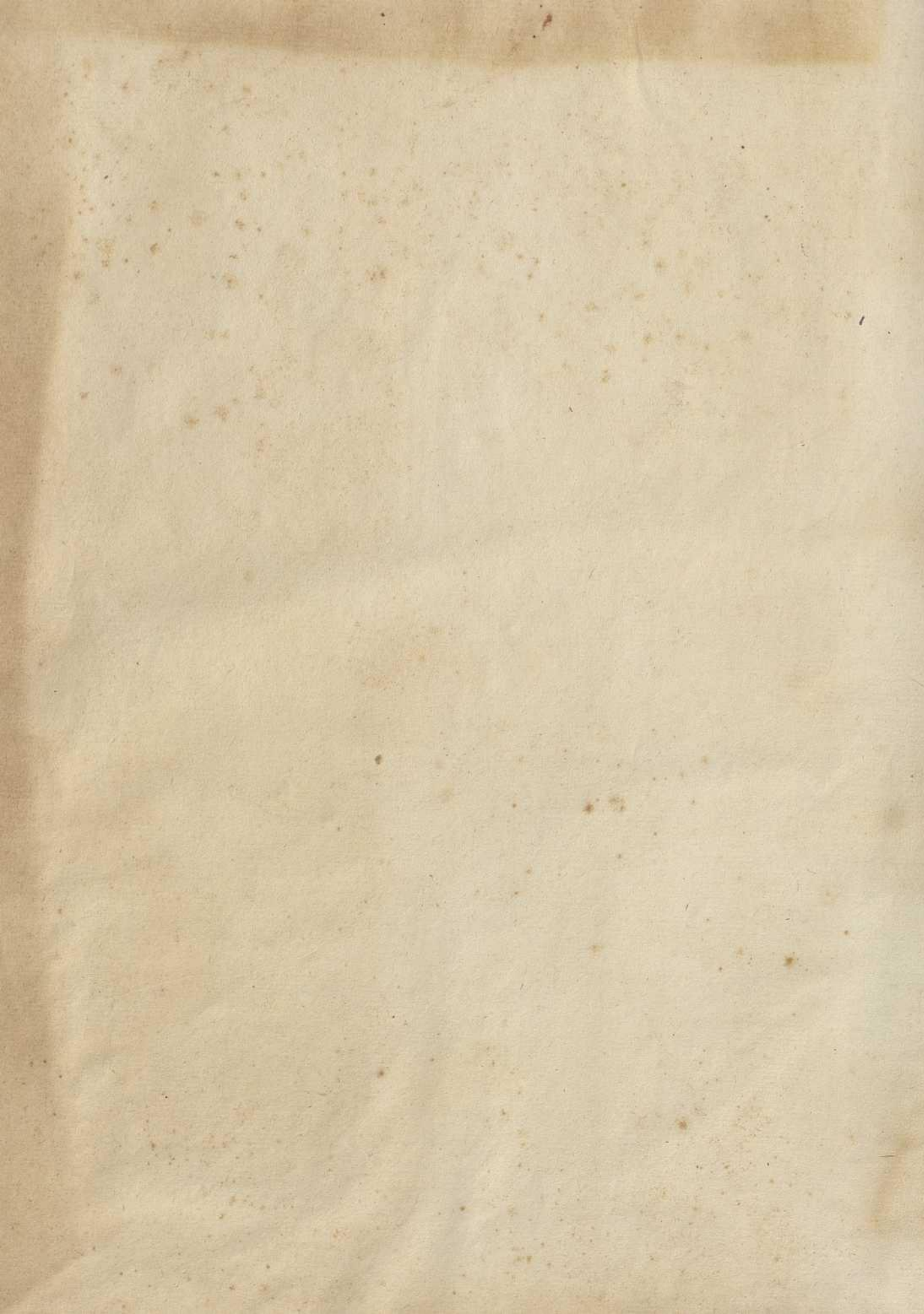

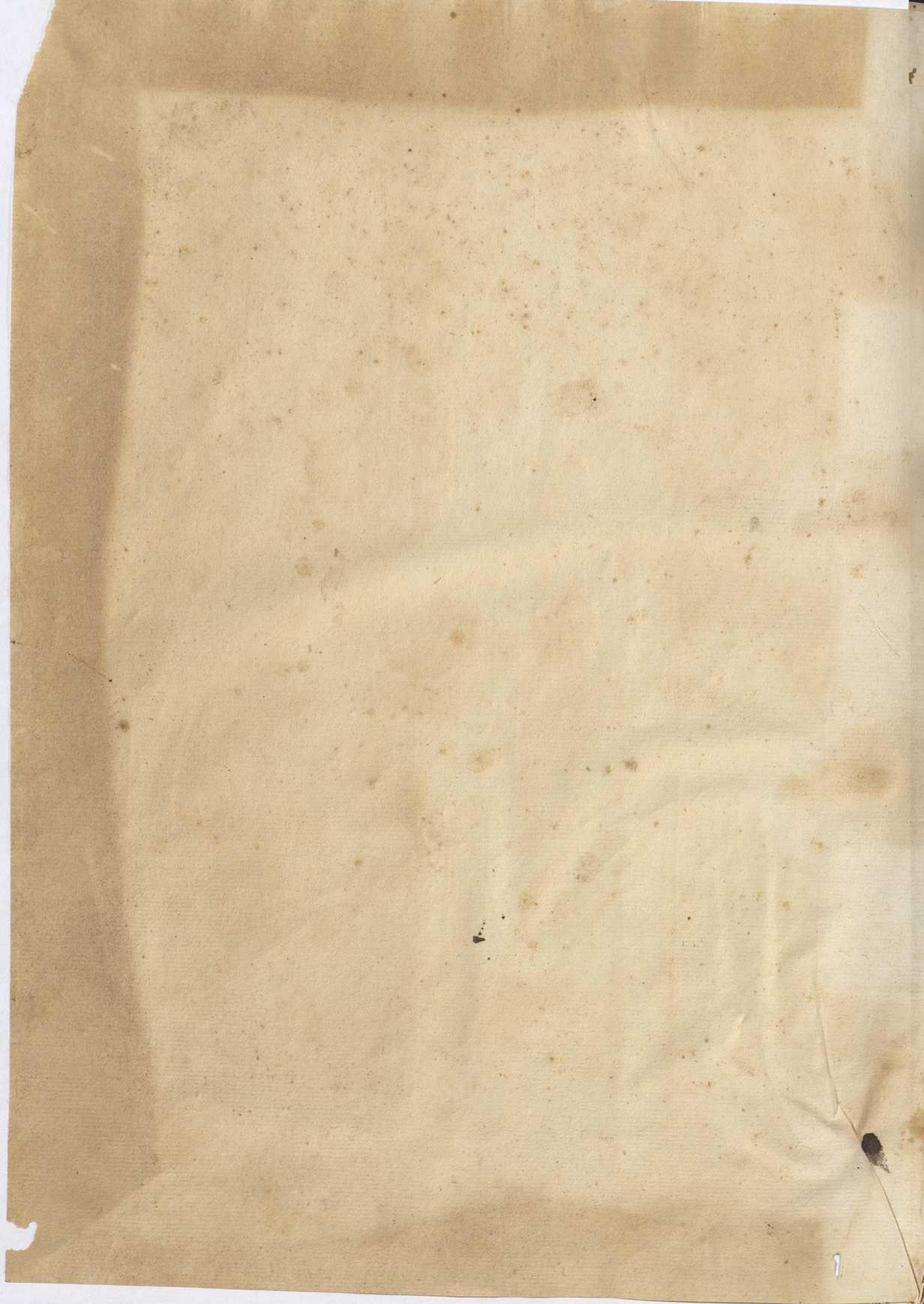
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.
47.
48.
49.
50.

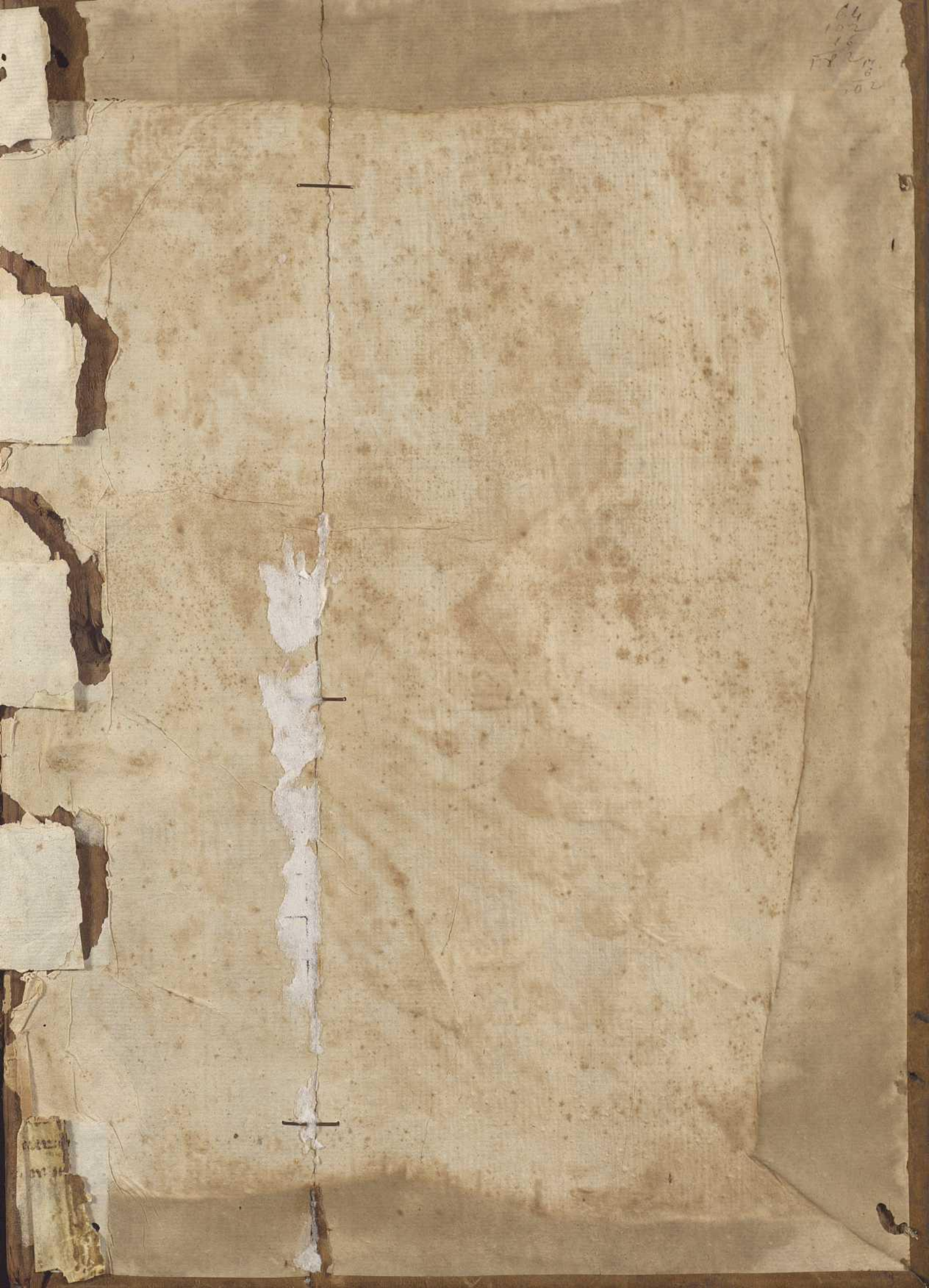

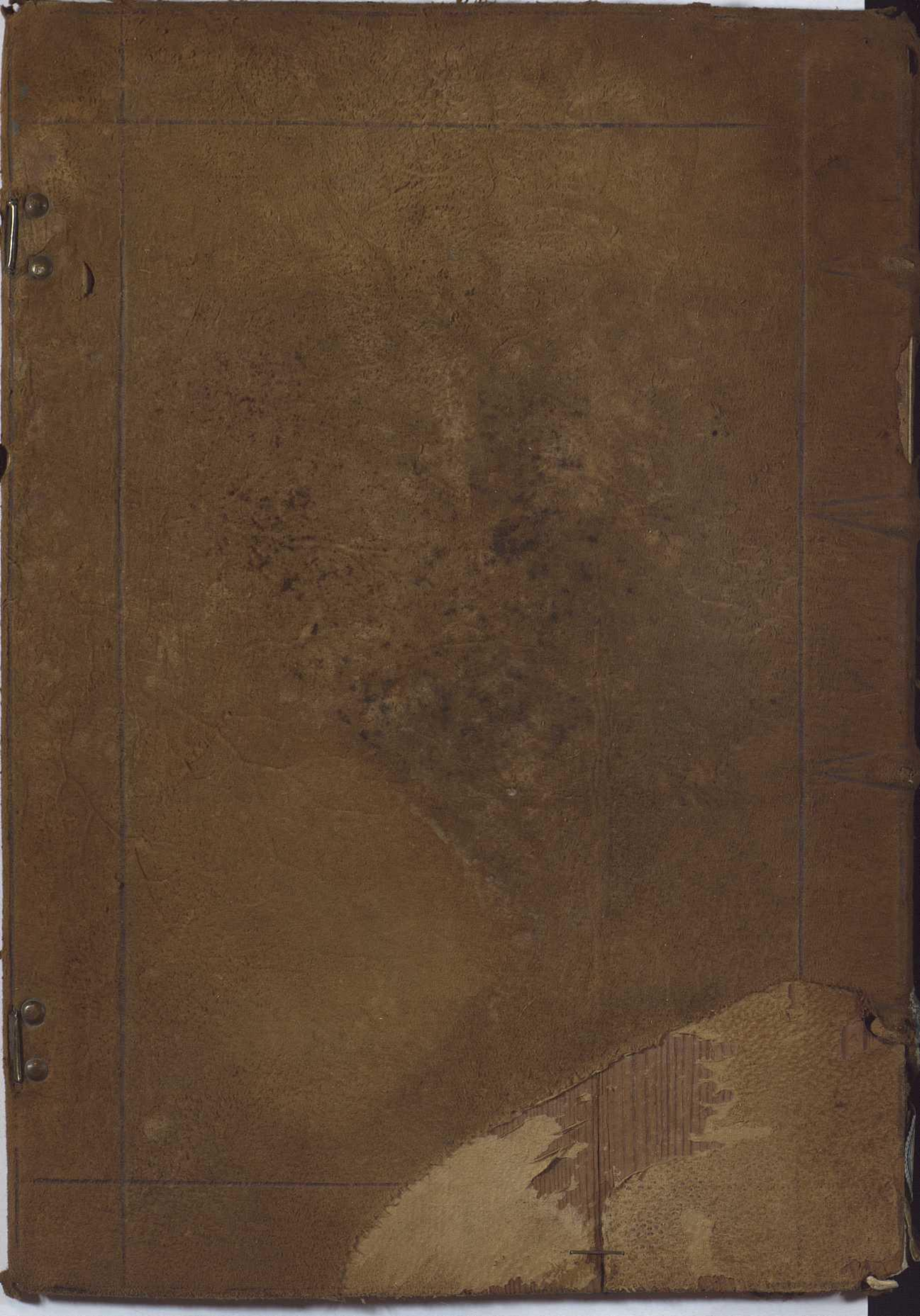

14
102
16
18 2/10
8
102

N^o Caixa
A-86